

LAAM ET
IOSAPH.

composita persona. Hæc inquam simpliciter atque sine vllâ curiosâ inuestigatione accipe: nec illud intelligere stude, quoniam pacto Dei Filius seipsum exinaniuerit, atque ex virgineis sanguinibus homo sine semine atque corruptione factus fuerit: aut quoniam pacto duæ naturæ in vnam personam conuenerint. Nam hæc quæ diuinitus nobis à Scripturâ sanctâ dicta sunt, fide tenere docemur: modum autem nescimus, nec exponere possumus.

Christus omnes humanas affectiones, qua vitio carent, suscepit.

Crede Filium Dei, qui per viscera misericordiae suæ homo factus est, omnes eas humanas affectiones, quæ naturales sunt, nec vitio dantur, suscepisse. Fame enim, quantum ad humanam naturam attinet, ac siti laborauit, & dormiuit, & in angore versatus est, & pro nostris iniquitatibus ad mortem ductus, crucique affixus, ac degustatâ morte sepulturâ affectus est, diuinâ interim naturâ ab omni perpeffione ac mutatione liberâ manente. Nullam enim omnino perpeffionem ipsius naturæ ab omni perpeffione alienæ attribuimus: verum in eâ naturâ quam assumpsit, eum passum & sepultum esse agnoscimus, ac diuinâ gloriâ à morte ad vitam & immortalitatem excitatum esse, atque in cælos ascendisse, tandemque rursum cum gloriâ venturum esse, vt de viuis ac mortuis sententiam ferat, atque vnicuique pro eo ac merito est rependat. Resurgent enim mortui, & excitabuntur qui in monumentis sunt. Atque illi quidem, qui Christi mandata obseruauerint, & in rectâ fide ex hac vitâ excefferint, sempiternam vitam hereditariò possidebunt: qui autem in peccatis sese corruperint, atque à rectâ fide deflexerint, ad sempiternum supplicium abituri sunt. Crede nec vllam mali essentiam, nec regnum vllum esse: nec principij expers illud esse statue, aut in seipso extitisse, vel etiam à Deo ortum traxisse (procul à te sit hæc absurditas:) verum opus nostrum ac diaboli hoc esse, quod nostrâ incuriâ & negligentia obrepit, propterea quòd libero arbitrio præditi sumus, ac sponte nostrâ tam bonum quam malum eligamus. Ad hæc vnum Baptisma ex aquâ & Spiritu sancto in peccatorum remissionem confitere.

Quid de Eucharistiâ credendum.

1. Cor. 11.

Atque insuper ab omni labe pura Christi mysteria accipe, certissimè credens, Dei nostri corpus & sanguinem esse, quæ hominibus fide præditis, ad peccatorum veniam dono dedit. Christus enim eâ nocte quâ tradebatur, testamentum nouum discipulis suis & apostolis, ac per eos omnibus qui in ipsum credituri erant, in hæc verba

fanxit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Eodemque modo sumptum calicem ipsis porrexit, dicens: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Ipse igitur Dei sermo viuus & efficax, atque sua virtute nihil non efficiens, per diuinum ac sacrosanctum sermonem, ac Spiritus sancti aduentum, ex oblationis pane & vino corpus suum ac sanguinem efficit, atque immutat: & iis, à quibus cupido animo percipitur, sanctitatem & lucem affert.

Hebr. 4.

Venerandam characteris Domini, hoc est, Dei Verbi, humanitate nostrâ causâ induti, effigiem adora, cum fide exosculans, atque ita existimans, te ipsummet creatorem in imagine contueri. Siquidem imaginis honor, vt à sancto viro proditum est, ad exemplar refertur. Exemplar porro est id, cuius imago effingitur, atque ab eo deriuatur. Etenim cum picturam in imagine cernimus, ad veram formam, cuius imago est, mentis oculis transimus, eum qui nostrâ causâ carnem sibi adiūxit, pie adorantes: non ipsi quidem picturæ diuinitatem attribuentes, verum vt incarnati Dei imaginem, pro nostro erga eum, qui nostrâ causâ etiam vsque ad serui formam sese exinaniuit, amore ac benevolentia complectentes. Eodemque modo etiam puræ ipsius Matris, atque omnium Sanctorum effigies, eadem ratione complectens, atque item viuificæ ac venerandæ crucis typum fide adorans, exosculare, ob Christum videlicet ac Deum & mundi seruatorem, qui salutis nostræ causâ carne in ipsâ suspensus est, nobisque ad victoriam aduersus diabolium obtinendam hoc signum dedit. Cohorrescit enim ille ac tremore afficitur, ipsius vim intueri minimè sustinens. In his dogmatibus, atque huiusmodi fide baptizaberis, eam mutationis omnis expertem, atque ab omni hæresi puram vsque ad extremum vitæ spiritum retinens: omnem autem doctrinam, atque omnia dogmata, quæ huic à reprehensione alienæ fidei aduersantur, execrare, atque ab alienationem à Deo esse existima. Ait enim Apostolus: Etiam si Angelus de cælo euangelizet vobis

De imaginibus honore afficiendus.

Basil. lib. de Spiritu sancto cap. 18.

Christi effigies.

Diabolus crucis signum timet.

Gal. 1.

præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Neque enim aliud est Euangelium, aut alia fides, præter eam quæ ab apostolis prædicata, atque à diuinis patribus in variis Conciliis confirmata est.

Hæc cum dixisset Barlaam, atque illud fidei symbolum, quod in Nicæno Concilio editum est, regis filio exposuisset, in nomine

Baptizatur
Iosaphat.

mine Patris & Filij & Spiritus sancti, eum in piscinâ, quæ in ipsius horto erat, baptizauit, ac super eum Spiritus sancti gratia venit.

Barlaam
Missam
priuatam
celebrat.

Cumque ad ipsius cubiculum redisset, atque incruenti sacrificij sacrum peregrisset, immaculata Christi mysteria ipsi impertiuuit. Posteaque ille spiritu exultabat, Christum Deum laude atque gloriâ afficiens.

1. Pet. 1.

Dixit autem ad eum Barlaam: Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui pro ingenti suâ misericordiâ regenerauit te in spem viuam, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis in Christo Iesu Domino nostro per Spiritum sanctum. Hodierno enim die à peccato liberatus, accepto sempiternæ vitæ pignore,

Post Bapti-
smū de va-
riis Iosaphat
monet.

Deo mancipatus es, ac relictis tenebris lumen induisti, adoptatus in libertatem gloriæ filiorum Dei: Quotquot enim, inquit

Ioan. 1.

ille, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Itaque non iam seruus es, sed filius & heres Dei, per Christum in Spiritu sancto. Quocirca, charissime, id stude vt mundus & immaculatus ipsi inueniaris, supra fidei fundamentum proba opera extruens. Fides enim sine operibus mortua est, quemadmodum & opera sine fide.

Galat. 4.

Atque, vt iam prius, me ad te dicere memini, depositâ iam omni malitiâ, veterisque

Ephes. 4.

hominis, qui secundum erroris desideria corrumpitur, operibus omnibus odio habitis, tamquam modò genitus infans, rationale & sine dolo virtutum lac sugere concupisce: vt in eo crescas, atque ad mandatorum Dei cognitionem peruenias in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vt non iam sis paruulus sensibus,

1. Pet. 2.

vitiosarum affectionum fluctibus ac tempestate iactatus & circumactus, verum malitiâ quidem paruulus sis, ad bonum autem firmam ac solidam mentem habeas, atque vt dignum est eâ vocatione quâ vocatus es, in mandatorum Domini obseruatione verferis, excussâ nimirum atque à te remotâ prioris vitæ vanitate, quemadmodum gentes ambulant in vanitate sensus sui, obscuratum habentes intellectum, alienati à gloriâ Dei, cupiditatibusque suis & motibus à ratione auersis subiecti. Tu verò quemadmodum ad Deum viuum & verum accessisti, sic etiam vt filius lucis ambula. Fructus enim Spiritus est in omni bonitate, & iustitiâ, & veritate. Atq; illud operam da, ne nouū eum hominem, quo hodie indutus es, priori posthac vetustate labefactes: verum quotidie in iustitiâ & sanctitate & veritate renoueris. Nam hoc nemo

Ephes. 4.

non potest, si velit: quemadmodum audisti, quod potestatem dederit filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Quapropter non iam hoc dicere possumus, nos virtutes adipisci minimè posse. Procliuus enim ac facilis via est: atque etiam si ob corporis afflictionem arcta quodammodo & angusta dicta est, tamen ob futurorum suorum spem iis recta & clara est, qui non stultè ambulant, verum Dei voluntatem exactè intelligunt, atque ad dimicandum aduersus diaboli hostis versutias ipsius armaturam induunt, & in oratione atque obsecratione, cum patientiâ & spe in hoc ipsum inuigilant.

Gal. 5.

Ac proinde facito, vt quemadmodum à me audisti & eruditus es, firmumque fundamentum iecisti, in ipso abundes, crescens videlicet & proficiens, ac boni militis officio fungens; fidem habens, & bonam conscientiam proborum operum testimonio confirmatam: iustitiam colens, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, lenitatem: vitam sempiternam, ad quam vocatus es, apprehendens: omnem autem voluptatum ac vitiosarum affectionum cupiditatem, non modò quantum ad actionem, sed etiam quantum ad cogitationem, procul à te remouens: vt animam tuam ab omni spurcitiæ puram Deo exhibeas. Non enim actiones dumtaxat, verum etiam cogitationes nostræ apud Deum in numero sunt, coronasque aut supplicia nobis conciliant. Siquidem Christum simul cum Patre ac Spiritu sancto in puris cordibus habitare perspectum habemus. Ac rursus illud non ignoramus, quòd quemadmodum fumus apes, eodem modo prauæ cogitationes diuini Spiritus gratiam à nobis propellunt.

Quamobrem summo studio in hoc enitere, vt omni vitiosâ cogitatione ex animo tuo extinctâ & deletâ, optimas quasque cogitationes in eâ inferas, templumque Spiritus sancti te ipsum efficias. Siquidem per cogitationes ad actiones ipsas venimus: atque omne opus à cogitatione animique agitatione progrediens, paruum primò initium arripit, ac deinde tacitis incrementis augetur, ingens ad extremum efficitur. Ob eamque causam, nullo modo permittite, vt improba consuetudo tibi dominetur: verum donec recens est, paruam radicem è pectore tuo euellite; ne alioqui cum pullularit, ac radices suas altè infixerit, postea non nisi longo tempore, ac magno cum labore extirpari possit. Ob id enim maiora peccata quotidie ad nos aditum habent, atque in animas nostras imperium obtinent, quoniam iis quæ minora esse

LAAM ET
IOSAPH.
Ioan. 1.Quæ ratio-
ne facilius in
caelum via
sit.
Matth. 11.
Ephes. 6.

1. Tim. 6.

Cogitationes nostræ
apud Deum
in numero
sunt.

Simile.

Per cogitationes
ad
actiones
venimus.Cauenda
peccandi
consuetudo.

viden-

LAAM ET IOSAPH. videntur, hoc est improbis cogitationibus, inhonestis sermonibus, malisque colloquiis consentanea correctio minime adhibetur.

Simile de vulneribus.

Vt enim in corporibus qui parua vulnera negligunt, saniem plerumque ac mortem sibi accersunt: ad eundem modum etiam in animis hoc usu venit, ut qui minima vitia ac peccata nihili pendunt, grauiora sibi inuehant. Quatenus autem grauiora peccata ipsis oboriuntur, contracto tandem habitu anima in contemptum cadit. Impius enim, inquit ille, cum in profundum venerit, contemnit. Ac deinceps, ut sus in coeno volutari gaudet, sic etiam anima illa prauae consuetudini immerfa, ne peccatorum quidem fetorem sentit, verum potius ipsis gaudet & oblectatur, vitiumque instar boni cuiuspiam arctissime retinet. Atque ut etiam aliquando, recepta meliori mente, scelerum suorum sensu afficiatur, non tamen sine magno labore ac sudore a praua consuetudine, cui vltro ac sponte se in seruitutem addixit, liberatur.

Prou. 8.

2. Pet. 2.

Quocirca omnibus viribus ab omni mala cogitatione atque omni vitiosa consuetudine te remoue, ac potius virtutibus assuesce, easque ita cole atque exerce, ut earum habitus tibi comparetur. Nam si paulu laboris in ipsis susceperis, atque earum habitum contraxeris, postea, Deo iuuante, citra laborem vllum proficies. Siquidem virtutis habitus animae insitus, utpote naturalem cum ea cognationem habens, Dei que ope adiutus, vix omnino mutationem vllam recipit, atque in primis firmus est, quemadmodum vides fortitudinem & prudentiam, temperantiamque item ac iustitiam, vix omnino mutationem vllam admittere, propterea quod animae habitus & qualitates & operationes sint, eam penitus penetrantes. Nam cum vitij affectiones, quae nobis non naturales sed aduetitiae sunt, posteaquam ad habitum peruenerint, vix omnino dimoueri possint: quid afferri potest, quin virtus, quae & naturaliter nobis a summo illo parente & effectore insita est, ipsiusque ope & adiumento nititur, si nobis nonnihil laborantibus per habitum in animam radices egerit, multo minus immutari queat?

CAP. XX.

Vnde etiam mihi quidam ipsius cultorem huiusmodi narrauit: Cum, inquit, firmissimum diuinae cōtemplationis habitum mihi comparassem, ipsiusque meditatione anima mea tincta esset, huius rei periculum aliquando facere cupiens, mentem meam ita continui, ut eam pro suo more meditationi sese adiungere minime sinerem. Quod quidem id eam peragre ac permolestē ferre intellexi, atque ad eam estranata quadam

Virtutis habitus praeditus sponte in opus fertur.

cupiditate properare, nec ad contrariam vllam cogitationem vllō modo inflecti posse. At cum habenas ipsi nonnihil permittentem, statim ad studium suum & operam celerrimo cursu ferebatur: extabatque id quod ait Propheta, Quemadmodum desiderat Psal. 41. ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Ex his igitur omnibus demonstratum est, in nobis hoc situm esse, ut virtutem adipiscamur; idque nostri arbitrij ac potestatis esse, eamne amplecti, an contra peccatum ipsi anteferre velimus. Et quidem ij qui vitio in seruitutem se addixerunt, aegre ab eo abstrahi possunt, quemadmodum a me superius dictum est.

In nobis virtutem adipisci situm est, accedente tamen Dei gratia.

Tu verò, qui per viscera misericordiae Dei nostri eo liberatus es, ac per Spiritus diuini gratiam Christum induisti, fac te totum ad Dominum transferas, nec vitiosis affectionibus anuam vllō modo aperias, verum animam tuam suavi virtutum odore ac splendore coornatam, sanctae Trinitatis templum reddas, atque in ipsius contemplatione omnes mentis tuae facultates occupes. Nam cum is qui cum terreno rege degit atque colloquitur, beatus ab omnibus praedicetur; non est dubium, quin is, cui diuino beneficio contigit, ut mente cum Deo colloquatur, consuetudinemque cum eo habeat, omni beatitudine cumuletur. Quae cum ita sint, eum semper ob oculos tibi propone, atque cum ipso colloquere. Quam autem ratione cum Deo colloqueris? Nimirum per orationem & obsecrationem ad Deum appropinquans. Nam qui ardentissimo desiderio ac purgato pectore orat, atque ab omnibus rebus ex materia concretis & terrenis abducta mente, tamquam coram Deo astat, ac cum metu & tremore preces ad eum adhibet, hic nimirum cum eo consuetudinem habet, facieque ad faciem cum eo colloquitur.

Qua ratio ne quispiam cum Deo colloquatur.

Siquidem bonus noster Deus ac Dominus vbique adest, eos qui sincero ac puro animo ipsum precantur, exaudiens, quemadmodum ait Propheta; Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Quo fit, ut patres, hominis cum Deo coniunctionem, orationem esse definiant, eamque Angelorum opus, ac futurae laetitiae praesidium appellent. Siquidem in hoc potius quam in vllis aliis rebus situm esse caelorum regnum censent, ut quis ad sanctam Trinitatem appropinquet, eamque contempletur. Quam quidem ad rem cum precandi assiduitas mentem velut manu ducat, non abs re beatitudinis illius praesidium ac velut effigies quaedam appellata est.

Oratio futurae beatitudinis praesidium.

Verum

*Quanam
vera oratio
tenenda
sit.*

Verum non omnis oratio eiusmodi est: sed ea demum hoc nomine nuncupanda est, quæ Deum, qui orationis materiam suppeditat, magistrum habet, quæque supra terrena omnia assurgit, atque cum Domino Christo sine vllâ intermediâ re versatur.

Hanc velim tibi acquiras, atque in eâ prouehi contendas. Etenim ipsa hanc vim habet, vt te à terrâ in cælos subuehere possit. Ceterum non temere, ac sine vllâ præparatione in ipsâ progressus facies: verum ita demum, si animam tuam ab omnibus vitiosis affectionibus prius repurgâris, eamque ab omni improbâ cogitatione detersam, puri cuiusdam ac recens absterfi speculi initar effeceris, & ab omni iniuriarum recordatione atque irâ (quæ maiori quàm reliqua omnia impedimento est quò minus preces nostræ ad Deum sublimes ferantur) te ipsum procul remoueris, cunctisque qui te læserint, offensionem ex animo remiseris, atque per eleëmofynas & pauperum miserationes, orationi velut pennas quasdam additas, eam Deo cum calentibus lacrymis obtuleris. Ad hunc quippe modum orans, iisdem verbis vti poteris, quibus beatus ille Dauid, qui rex erat, ac sexcentis curis distrahebatur, nihiloq; secius tamen animam suâ à vitiosis affectionibus perpurgauerat, ad Deum vt eatur, dicens: Iniquitatē odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

*Ira orationi
maximo
impedi-
mento est.*

Psal. 118.

Ila. 58.

Sic videlicet clamante te, Deus exaudiet, & adhuc loquente te dicet, Ecce adsum. Quocirca, si huiusmodi orationem adeptus fueris, beatus eris. Neque enim fieri potest, quin is qui cum huiusmodi animi alacritate Deum orat atque obsecrat, quotidie novos in virtute progressus faciat, atq; omnes hostis laqueos superet. Nam qui mentem suam, vt cuiusdam viri sancti verbis vtat, excalefecit, animamque suam erexit, atq; in cælum se transtulit, sicq; Dominum suum inuocat, sceleraq; sua in memoriam reuocat, ac de eorum remissione cum Deo colloquitur, calentissimisque lacrymis eum obsecrat, vt pro suâ benignitate propitium ac facilem se ipsi præbeat, ex huiusmodi sermonum & cogitationum vsu & consuetudine hoc consequitur, vt omnem huiusce vitæ curam deponat, atque humanis affectionibus superior existat, dignusque habeatur, qui Dei congerro appelletur. Quo quid beatius aut sublimius contingere pos-

sit? Vtinam itaque Dei beneficio beatitudinis huiusce compos fias.

Ecce enim mandatorum Domini viâ tibi demonstrauimus, nec quidquâ subtraxi, quominus omne Dei consilium tibi annuntiarem. Ac iam quidē ego ministerium meum absolui. Superest, vt succinctis lumbis metis tuæ, instar Sancti illius qui te vocauit, ipse quoque in omni vitæ tuæ ratione sanctum te præbeas. Sancti enim estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Atque etiam apostolorum princeps ad hunc modum loquitur: Si Patrem inuocatis eum, qui sine personarum acceptione secundum cuiusque opus iudicat, in timore incolatus vestri tempore conuersamini, scientes quoniam non corruptilibus auro & argento liberati estis de vanâ vestrâ conuersatione paternarum traditionum, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi.

Hæc igitur omnia in mente condita sine vllâ intermissione recordare, Dei metum & horrendum ipsius tribunal, & splendorem eum quem iusti in futuro æuo accepturi sunt, ac contra peccatorum in teterrimis tenebris mœrorem; præsentium item rerum imbecillitatem & vanitatem, ac futurorum æternitatem semper ob oculos habens: illudque prætereâ, quod omnis caro fœni instar est, & omnis gloria eius tamquam flos fœni. Exsiccatum est fœnum, & flos eius decidit. Verbum autem Domini manet in æternum. Hæc semper meditare: & pax Dei tecum sit, quæ te illuminet, & sapientiâ instruat, & ad salutis viam ducat, improbamque voluntatem procul à tuâ mente depellat, atque animam tuam crucis signo imprimat, ne vllum peruersi spiritus scandalum ad te propius accedat, verum diuino beneficio in omni virtutum perfectione futurum illud ac finis & successione expers regnum adipiscaris, ac beatæ & vitæ initium afferentis Trinitatis, quæ in Patre & Filio & Spiritu sancto glorificatur, lumine collustreris.

Cum huiusmodi doctrinis ad mores informandos accommodatis, præstantissimus senex regis filium instruxisset, ad suum hospitium se contulit. At adolescentis ministri & præceptores frequentem ipsius in palatium ingressum perspicientes, admiratione afficiebantur. Vnus autem ex iis qui priorem inter eos locum obtinebat, & quem rex velut fidelissimum ac sui studiosissimum filij sui palatio præfecerat, Zardan nomine, regis filium his verbis allocutus est: Non te fugit, here, quanto patris tui metu afficiar, quaque erga eum tibi fide sim; eoque etiam nomine me tamquam fidelissimum famulum tibi administrum esse iussit.

A. 20.

Leuit. 19.

1. Pet. 1.

Ila. 40.

1. Tim. 4.

Philip. 4.

CAP. XL.

*Zardan
monet Io-
saphat de
Barlaam
extero ho-
mine able-
gando.*

b

Nunc

LAAM ET
IOSAPH.

Nunc autem exterum hunc virum crebrò tecum colloqui videns, illud vereor, ne Christianæ religionis, quam pater tuus ingenti odio infectatur, cultor sit; sicque ego capitali sententiæ obnoxius reperiar. Proinde vel de eo patrem certiorém fac, vel posthac cum eo colloqui desine: vel certè, nè in reprehensionem incurram, à facie tuâ me abléga, atque alium, qui mihi subrogetur, à patre tuo postula.

Regis autem filius ad eum dixit: Hoc primum, ó Zardan, faciamus. Velo quodam obductus sta, ipsiusque ad me sermones audi: atque ita, quidnam tibi faciendum sit, exponam.

Cùm igitur Barlaam ad ipsum accessurus esset, Zardane intra velum introducto, ad senem ait: Diuinam tuam doctrinam mihi summatim repete, quò firmiùs pectori meo inferatur. Excepto igitur sermone, Barlaam longam de Deo, atque erga eum pietate orationem habuit, quodque eum solùm ex toto corde, & ex totâ animâ, & ex totâ mente amare, ipsiusque mandata cum timore ac desiderio obseruare oporteret: quodque ipse esset, qui omnia, tam quæ in cernendi sensum cadunt, quam quæ ab oculorum sensu remota sunt, condidisset. Ac deinde primi hominis effictionem, mandatumque ipsi datum, latamque in eum, ob violatarum edictum, à creatore sententiam commemorauit. Deinceps bona ea recensuit, quibus nos reiecto ipsius mandato nosmet exclusimus. Mox earum molestiarum mentionem fecit, quæ postquam ab illis bonis excidimus, miserè nos inuasurunt. Tum autem ea, quæ ad benignitatem & amorem erga hominum genus pertinebant, subiunxit, nempe quonam modo summus ille opifex salutis nostræ curam gerens, magistros ac prophetas Vnigeniti incarnationem prædicantes miserit. Deinde etiam ipsius descensum, incarnationem, beneficia, miracula, tolerataque pro nobis ingraturudinis vitio laborantibus supplicia, crucem, lanceam, voluntariam mortem, ac denique nostram in integrum restitutionem & reuocationem, atque ad primum bonum reditum: ac postea cælorum regnum, quod homines eo dignos manet, reconditum improbis cruciatum ignem numquam extinguendum, perpetuas tenebras, immortalem vermem, ceterasque omnes pœnas, quas ij qui peccati seruitute se constrinxerunt, sibiipsis aggesse-runt. Hæc cum oratione profecutus esset, ac sub finem in doctrinam ad mores accommodatam delapsus fuisset, multaque de vitæ puritate verba fecisset, præsentium-

que rerum vanitatem damna sset, eorumque, qui his totos se addicunt, miseriam coarguisset, orationem tandem preceatione conclusit, à Deo nimirum ipsi firmam & constantem orthodoxæ fidei confessionem, vitamque ab omni reprehensionis notâ immunem, ac purissimam muneris sui administrationem optans. Ac postea preceationi sine imposto, ad hospitium suum rursus se recepit.

Regis autem filius accito Zardane, quid animi haberet, periclitans, dixit: Audiisti, quæ mihi rabula iste dixerit, me videlicet inani suo verborum lenocinio in fraudem inducere studens, ac iucundâ hac oblectatione & amœnitate priuare, atque ad peregrini Dei cultum traducere? Zardane autem, Quidnam, inquit, tibi visum est, ó rex, famulum tuum tentare? Perspectum enim habeo, viri sermones pectus tuam altissimè penetrasse. Nam nisi ita esset, non tam lubenter ac perpetuò cum eo sermones misceres. Et quidem nos istiusmodi prædicationem haudquaquam ignoramus. Verùm ex quo tempore pater tuus atrocissimam aduersus Christianos persecutionem excitauit, illi hinc expulsi sunt, atque ipsorum prædicatio conticuit. Quòd si tibi dogma hoc arridet, ipsiusque duritiem & laborem subire potes, faustum sanè ac felix sit id quod animo tuo infedit. Ego autem quid tandem faciam, qui huiusmodi duritiem ne aduersis quidem oculis intueri possim, ac regis metu animum doloribus atque acerbitatibus distractum habeo? Quanam apud eum excusatione vtar, qui ipsius imperia neglexi, atque huic viro ad te aditum permisi?

Dixit autem ad eum regis filius: Equidem nihil aliud, quod ingenti tuæ erga me beneuolentiæ satis præmij afferret, agnoscens, hoc vnum beneficio tuo maius reperiri, nimirum vt tibi bonum illud, quod naturam superat, perspicuum reddere stude-rem, hoc est, vt quem ad finem procreatus sis, intelligeres, ac creatorem agnosceres, relictisque tenebris ad lucem accurreres. Atque in hac spe eram, fore, vt simul atque de eâ aliquid audiisses, ardentissimâ quadam cupiditate illam sequereris. Verùm spe meâ, vt video, falsus sum, vt qui ad ea quæ dicta sunt, tepidè affectum te conspiciam. Regi autem ac patri meo si hæc indicaueris, nihil aliud hinc consequeris, quàm vt ipsius animum curis ac mœroribus conficias. Verùm si candido ac sincero in eum animo es, caue ne ipse antequam commoda occasio se obtulerit, quidquam huiusmodi ex te resciscat. Hac oratione ad eum habitâ, tamquam ¹² in aquam seminare videbatur. Neque enim sapientiæ ad stolidum

*Exploras
Iosaphac
mentem
Zardanis.*

*Zardane
audiente
exponitur
summa do-
ctrina
Christia-
na.*

Matth. 22.

dum animum aditus vniquam patebit.

Postridie autem Barlaam ad eum accedens, de discessu suo sermonem ingerebat. Ille autem ab eo diuelli minimè sustinens, animo excruciabatur, lacrymisque totus perfundebatur. Senex verò cum longum ad eum sermonem habuisset, eumque vt firmissimus in bono perstaret, obtestatus esset, verbisque ad cohortandum accommodatis ipsius pectus confirmasset, precibus ab eo contendebat, vt læto atque hilari animo discedendi potestatem sibi faceret. Illud etiam adiungebat, eam breui inter se coniunctionem mutuam fore, quæ diffidij omnis expers esset. At regis filius, cum nec diutiùs seni negotium facessere, nec eum expetito itinere prohibere posset, ac præterea metuens ne Zardan ille regem de eo certiore faceret, ac supplicis cum afficeret, his ad eum verbis vltus est: Quandoquidem ita tibi hoc animo insidet, spiritualis pater ac præceptorum optime, mihi que omnis boni auctor, vt me in mundi vanitate versantem deferas, atque ad spiritualis quietis locum proficiscaris, non vltra te retinere atque impedimento tibi esse audeo. Abi igitur Dei pace septus, ac meæ miseræ in præclaris tuis ad Dominum precibus memoriam ne intermittas, quò tandem ad te peruenire, ac faciem tuam perspicere queam.

Vnam autem rem à te postulo, nimirum vt, quoniam pro tuis religiosæ vitæ sodalibus nihil accipere voluisti, saltem pro te exiguum aliquid pecuniæ in victum ac vestem in indumentum accipias. Ille autem ad eum respondit: Cum pro fratribus meis nihil à te acceperim (neque enim illi aliquid ex huius mundi rebus, à quibus vltra sese remouerunt, accipere opus habent) quonam tandem pacto mihi id acquiram, quod ipsis interdixi? Nam si pecuniarum possessio bona esset, illis certe ante me eas impertuissem. Quoniam autem exitiosam earum possessionem esse scio, nec illos, nec me item huiusmodi laqueis implicabo.

Cum igitur ne hoc quoque ipsi persuadere potuisset, ad alteram petitionem rursus se conuertit, supplexque ab eo petiit, ne preces suas omnino negligeret, nec se omni mœstitiæ genere profligaret, verum vt detritum illud & asperum ac vetustate confectum pallium (tū ad religiosæ magistrisui vitæ refrigerandam memoriam, tū ad præsidium aduersus omnes satanæ afflatus sibi relinqueret, atque ipse pro eo aliud acciperet: quò scilicet, inquit, id quod à me datum fuerit, perspicuens, humilitatis meæ memoriam retineas.

Ait autem senex: Vetus meum ac detritum pallium tibi dono dare, aliudque nouum indumentum accipere, mihi non licet, ne exigui mei laboris mercedem hic recepisse diuina sententia pronuntiet. Ceterum, ne tuam animi alacritatem retundam, vetusta, nec à meis quidquam diuersa, ea indumenta sint, quæ mihi abs te porrigentur. Regis itaque filius, cum asperos quosdam ac vetustos pannos quæsiuisset, eosque seni dedisset, ipsius veste inuicem acceptâ, magnam inde lætitiâ concepit, quauis purpurâ ac regio ornamento, citra omnem comparationem præstantiorem eam existimans.

Diuinius autem Barlaam iam iamque discedere cupiens, ea quæ ad discessum pertinebant, loquebatur, postremamque hanc ipsi doctrinam adhibuit. Charissime frater, inquit, ac suauissime fili, quem ego per Euangelium genui, scis cui Regi nomen dedisti, & cum quo pacta iniuisti. Quare firma ea serues necesse est, atque omnia militiæ munia, quæ in huiusmodi pactorum chartâ, præsentem ac restantem, atque etiam pacta ipsa litteris mandante vniuerso cælesti exercitu, promisisti, alacri animo exequaris. Quæ quidem si præstiteris, beatus eris. Quocirca tibi prouidendum est, ne quid præsentium rerum Deo, ipsiusque bonis anteponas. Quid enim rerum præsentium tantum terroris afferre potest, quantum ignis æterni cruciatus, qui ita ardet, vt interim lucis omnis expers sit, nec vniquam exurédi finem faciat? Ac rursus, quodnam est huius mundi bonum, quod tantam animam voluptate perfundat, vt Deus se ipsum ijs, à quibus diligitur, donans: cuius & pulchritudo sermone omni præstantior est, & potentia inuicta, & gloria sempiterna, & cuius bona ea, quæ ipsius amicos manent, omnia quæ oculis cernuntur, incomparabiliter antecellunt: quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt? Quorum vti tibi, robustissimâ Dei manu septo ac munito heredem esse contingat.

Regis autem filius lacrymis perfusus, angebatur, ac summâ molestiâ afficiebatur: vt qui ab amantissimo patre ac præstantissimo magistro relinqui minimè sustineret. Et quisnam, inquit, o pater, tuas partes explebit? aut quem tandem huiusmodi pastorem ac ducem consequi poterò? & quonam solatio desiderium tui lenibo? Ecce enim me improbum ac rebellem seruum ad Deum adduxisti, atque in filij & heredis classe collocasti: ac me perditum, atque omnibus bestiis in prædâ expositum, exquisisti,

Barlaam
discedendi
potestatem
à Iosaphat
petit.

Inuitè eam
concedit Iosaphat.

Barlaam à
regis filio
nihil accipere
vult.

Hoc intellige de diuinijs, quibus aliquis abutitur.

Iosaphat
quauis purpurâ
meliores estimat
vestem
Barlaam.

Postrema
Barlaami
ad regis filium
oratio.

1. Cor. 4.

Nullum
bonum
cum Deo
conferendum.

1. Cor. 2

LAAM ET
IOSAPH.
Lucæ 15
Pfal. 85.
Luc. 1.

& cum iis Dei ouibus, quæ minimè aberrauerant, copulasti, atque compendiariam veritatis viam mihi demonstrasti, meque de tenebris & umbrâ mortis eduxisti, ac pedes meos è lubricâ & exitiosâ, ac peruersâ & curuâ viâ extraxisti. Magna & admiranda mihi à te bona orta sunt, atque eiusmodi, vt singularem eorum magnitudinem nulla oratio consequi possit. Magnorum igitur ipse quoque pro me exiguo homunculo ipsius beneficiorum vtinam sis particeps! atque id quod meæ gratiarum actioni deest, expleat Dominus, qui solus beneficiorum relatione, eos qui ipsius amore præditi sunt, superat.

Oratio
Barlaami
pro Iosaphat.

Barlaam autem, ipsius lamentationes amputans, surrexit, atque ad orandum se comparauit, manibusque in cælum sublatis, his verbis vsus est: Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui ea quæ prius tenebris obducta erant, luce perfudisti, atque res omnes conditas, tam quæ aspectu sentiuntur quàm quæ ab oculorum sensu remotæ sunt, ex nihilo produxisti, qui figmentum tuum conuertisti, nec nos post insipientiam nostram abire permisisti: gratias tibi agimus, ac tuæ potentia & sapientia, hoc est Domino nostro Iesu Christo, per quem etiam sæcula fecisti, nosque prolapsos & iacentes excitasti, & delinquentibus peccata remisisti, errore vagantes reduxisti, captiuos redemisti, morte extinctos per Filij tui ac Domini nostri pretiosum sanguinem ad vitam reuocasti.

Hebr. 1.

Te igitur inuoco, atque vnigenitum Filium tuum, & sanctissimum tuum Spiritum. Respice in ratione præditam hanc ouem, quæ per me indignum hominem ad altare tuum accedit: atque ipsius animam per virtutem ac gratiam tuam sanctifica. Visita vineam hanc, quæ per Spiritum sanctum tuum plantata est: atque hoc ei da, vt iustitiæ fructum ferat: corrobora eum, patrum tuum in ipso confirmans; ac per boni tui Spiritus sapientiam eum à diaboli fraude atque imposturâ eripe. Doce eum facere voluntatem tuam, & auxilium tuum ab eo ne auferas. Atque & ipsi & mihi seruo inutili, bonorum tuorum quæ finem nesciunt, hereditatem consequi beneficio tuo contingat. Quoniam benedictus es & gloriosus in sæcula, Amen.

Pfal. 142.

Ibidem.

Pfal. 50.

Daniel. 3.

Absolutâ autem oratione conuersus, ipsum iam cælestis Patris filium exosculatus est, pacemque ipsi ac sempiternam salutem precatus, ex aulâ excessit, lætusque abiit, gratias Deo agens, cuius fauore iter ipsi ex animi sententiâ successerat.

CAP. XXII

Iosaphat autem, posteaquam exiit Bar-

laam, precibus sese dedit, calentissimisque lacrymis profusis ad hunc modum locutus est: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Quoniam tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor. Respice in me, & miserere mei, qui omnes vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Serua me, quæso, indignum licet homunculum, atque corrobora, vt in sanctorum madorum tuorum viâ ambulem. Quoniam ego imbecillis ac miser sum, nec iis viribus, vt boni quidquam facere possim. Tu verò salutem mihi afferre potes, qui omnia, tam quæ oculis cernuntur quàm quæ cerni nequeunt, contineres atque conseruas. Ne me post improbas carnis meæ voluntates abire sine: verum doce me facere voluntatem tuam, atque in sempiternam ac beatam vitam me conserua. O Pater, & Fili, & diuine Spiritus, consubstantialis, ac diuisionis expertus Diuinitas, te inuoco, te gloriâ afficio. Te enim laudat quidquid creatum est: ac te gloriâ afficiunt intellectuales ac corpore vacantes virtutes in sæcula, Amen.

Post Barlaami discessum Iosaphat orationi se dat.
Pfal. 69.
Pfal. 9.
Pfal. 85.

2. Tim. 1.

Pfal. 142.

Deinceps igitur quàm diligentissimè se ipsum conseruabat, atque ita comparabat, vt & animæ & corporis puritatem acquireret, atque in continentia, & orationibus, obsecrationibusque, per totum noctis curriculum sese prorogantibus, vitam duceret. Nam cum plerumque diurno tempore, tum ob eorum qui cum ipso versabantur, contubernium, tum etiam interdum ob regis ad eum accessum, aut quod ipse ab eo acciretur, sese interrumpi videret, nox ipsi, quod diei deerat, supplebat: vt qui in precibus & lacrymis ad diluculum vsque staret, ac Dei opem imploraret. Vnde etiam prophetica illa vox in ipso implebatur: In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.

Pfal. 115.

Zardan autem ille, cum huiusmodi ipsius vitæ rationem intellexisset, summaque inde mœlitiâ afficeretur, grauibisque animi curis vexaretur, nec quid faceret, haberet, ad extremum mœrore oppressus, simulato morbo in suas ædes concessit. Quod vt rex comperit, alium quemdam ex his, quos fidissimos habebat, misit, qui ipsius loco filio ministraret. Ipse autem valetudinis Zardanis curam gerens, celeberrimum ad eum medicum mittit, eumque, vt summam ad ipsius curationem sollicitudinem adhibeat, rogat.

Zardan discedit ab Iosaphat.

Simulat morbum.

Medicus igitur, quoniam eum regi gratum & acceptum esse perspiciebat, sedulo eum inuisebat. Cumque ipsius statum accurate considerasset, regi confestim indicauit, se

se

se nihil, quod morbum ipsi accerferet, in eo reperire potuisse: ac proinde ita existimare, eum aliquo animi mœrore affectum, in morbum incidisse. Rex autem his verbis auditis, hoc arbitratus est eum à filio asperius acceptum fuisse, atque hac de causâ concepto mœrore recessisse. Quidnam autem id esset deinceps scire cupiens, Zardani se eum, vt oborti morbi causam intelligeret, crastino die inuisurum significauit.

Zardan autem huius promissi certior factus, statim vt diluxit, indumentis acceptis ad regem proficiscitur, eumque simul atque ingressus est, humi prostratus adorauit. Rex autem, Quid, inquit, tibi vim attulisti, vt ad me accederes? Nam ipse ad te proficisci, meumque erga te amorem omnibus declarare in animo habebam. Ille autem respondit: Morbus meus, ô rex, non ex eorum numero est, quibus homines laborare solent, verum ex animi mœstiriâ & anxietate corde in dolore prolapsò corpus quoque condoluit. Amentix porro mihi ducendum esset, si cum ita me haberem, non vt seruum decet, ad te accederem; verum vt regia tua maiestas ad me famulum veniens sese fatigaret, expectarem. Percontante autem rege, quidnam eum in huc mœrorem coniecisset, respondens Zardan, Magnum, inquit, periculum mihi impendet, magnisque supplicii ac multis mortis generibus dignum me agnosco, quoniam præceptis tuis negligenter obsequendo ingentem tibi iam iamque mœrorem accerui.

Regem adit.

Rursum autem ex eo quærente rege quænam huiusmodi negligentia esset, in quam incidisset, quodque periculum illud in quo versatur: In custodia domini mei filij tui, inquit, negligentem me præbui. Improbis enim quidam ac præstigiator ingressus, de Christianæ religionis doctrinâ ad eum verba fecit. Posteaque regi, quos ad ipsius filium senex sermones habuisset, sigillatim exposuit, quantamque ille ex ipsis voluptatem cepisset, quodque prorsus Christo se addixisset. quin etiam senis nomen ipsi indicauit, Barlaam ipsum nuncupari dicens. Nam etiam antea rex de Barlaam, ac summâ religiosæ ipsius vitæ asperitate, multa auditione acceperat. Vt autem hæc ad regis aures peruenerunt, tantus ei mœror obortus est, vt totus concuteretur, iracundiâ æstuaret, atque hoc nuntio pænè exanimaretur. Ac statim Arachen quemdam, qui etiam secundum ab eo dignitatis gradum obtinebat, primusque in omnibus arcanis consiliis erat, ac præterea Astrologiæ scientiam tenebat, ad se acciuit, eique

Omnia de filio aperis.

Rex Arachen ad se accersit.

magno cum mœrore atque animi consternatione quod acciderat narrauit. Ille autem ipsius perturbatione animique confusione conspectâ; Mœsto, inquit, ô rex, ac perturbato animo esse, desine: neque enim me ipsum de sententiâ deducturum diffido: quin potius illud certissimum habeo, breui fore, vt ille impostoris illius doctrinam abiuret, tuæque voluntati morem gerat.

Cum igitur his verbis Araches regem ad animi hilaritatem conuertisset, ad huiusmodi negotij considerationem animum adiecit. Ac primum, ô rex, inquit, hoc agamus: demus operam, vt pestiferum illum Barlaam arripiamus. Quod si consequamur, à scopo, mihi crede, non aberrabimus, nec spe nostrâ falleremur. Nam ille ipse, aut verbis ad persuadendum accommodatis, aut variis tormentorum instrumentis impulsus, inuitus etiam ac repugnans, falsâ & erroris plena verba sua esse confitebitur, atque dominum meum filium tuum de sententiâ dimouebit, adducetque vt patris dogmatibus hæreat: sin autem illum arripere nequeamus, alium ego senem eremitam noui, Nachor nomine, qui Barlaamo ita prorsus similis est, vt vix ab illo interno sci possit. Hic porro eandem nobiscum doctrinam profiteretur, eumque in Mathematicis magistrum habui. Ad hunc igitur ego noctu me conferam, eique omnia sigillatim exponam, ac deinde rumore hoc sparso, Barlaamum scilicet comprehensum esse, ipsum exhibebimus. Qui etiam ipse Barlaami sibi nomē attribuens, se Christianorum sacra colere simulabit, eaque intueri ac defendere præ se feret. Ac postea longâ disputatione habitâ, tandem tractus manus dabit. Quod cum filius tuus perspexerit, hoc est, Barlaamum victum esse, ac doctrinam nostram palmam tulisse, non est dubium quin ad victorum partes sese adiuncturus sit. Quam etiam ad rem istud magni momenti est, quod ille maiestatem tuam veretur, tibi que obsequi magnopere studet. Adde quod ille etiam qui Barlaami personam geret, resipiscet, seque in errore versatum esse affirmabit.

Arachis consilium vt Barlaam queratur.

Hoc sermone rex delectatus est, hominisque consilium optimum esse iudicauit, inani videlicet spe nixus. Quocirca cum Barlaamum nuper recessisse comperisset, eum comprehendere festinabat. Itaque militibus ac centurionibus missis, varios itinerum exitus occupauit, eam autem viam, quam ex omnibus suspectiorem habebat, ipse cõscens equis, cum omni celeritate persequeretur, atque omni ratione assequi cogitabat. Ceterum cum sex totos dies inani la-

bore sese fatigasset, ipse quidem in regio quodam palatio, quod ruri situm erat, remanet. Arachen autem cum equitibus haud paucis ad ipsam usque Sennaaritidem solitudinem conquirendi Barlaami causâ misit. Qui cum ad eum locum peruenisset, omnium incolarum animos perturbauit: atque cum illi virum eum à se visum esse negassent, in solitudinem, ut pios viros venaretur, sese contulit. Cumque solitudinem illam magnâ ex parte peragrasset, ac montes cinxisset, vallesque quasdam minime tritas, & accessu difficiles, cum eâ hominum manu quam secum habebat, pedibus peruasisset, ad tumulum quemdam profectus, in eius fastigio eremitarum turmam inambulantem cernit: nullaque interpositâ morâ, eos ad se adduci iubet. Milites itaque celerrimo cursu, atque alij alios anteuertere contendentes, tumulum petunt. Eoque cum peruenissent, circumdederunt eos tamquam canes multi, aut tamquam pestiferâ quâdam & immanes belluæ: atque ipsos tum oris specie, tum habitu venerandos, solitariaque exercitationis notas in vultu ferentes, comprehendunt, raptatosque Arachi exhibent, sic animo comparatos, ut nec vlllo modo perturbarentur, nec ignauum aliquid ac triste vel præ se ferrent, velloquerentur. Qui autem ipsos omnes tamquam antistes præibat, ex cilicio contextam peram, quorumdâ sanctorum patrum, qui ex hac vitâ discesserant, reliquiis confertam gestabat.

*Antistes
peram se-
cum defere-
bat, plenam
reliquis
sanctorum
Patrum.*

Conspectis autem ipsis Araches, ut Barlaamum minime vidit, (nam eum norat) mœrore conturbatus est, atque ad eos dixit: Vbinam est impostor ille, qui regis filium in errorem induxit? Is autem qui peram gestabat, respondit: Non est ille inter nos, absit (siquidem Christi gratiâ pulsus, à nobis fugit:) verum apud vos domicilium habet. Eum ergo, inquit dux, nosti? Certe, inquit eremita, eum qui impostor dicitur, noui, hoc est diabolus: qui in medio vestri habitat, atque à vobis adoratur & colitur. Hic dux: De Barlaam ego quæro, deque eo percontabar vbi nam esset. Monachus autem: Cur igitur, inquit, præposterè locutus es, de eo qui regis filio imposturam fecit, me interrogans? Nam si Barlaamum quærebas, omnino ita loqui oportebat, Vbinam ille est, qui regis filium ab errore in viam reduxit, ac salute donauit? Nam ille frater noster est, ac religiosæ exercitationis focus. Multi autem iam dies sunt, cum eum non vidimus. Tum Araches; Domum illius, inquit, mihi demonstra. Respondit monachus: Si ipsi vos videre

cordi esset, obuiam vobis ipsemet prodisset: nobis autem ipsius domum indicare minime licet.

Quâ de causâ indignatione percitus dux, atque irato ac furioso vultu eum intruens, ad eum dixit: Nouis & inusitatis vos mortis generibus nunc maclabo, nisi statim Barlaamum mihi exhibueritis. Et quid, inquit monachus, in nobis perspicis, cuius studio & amore ab hac vitâ ægre diuellamur, mortemque à te nobis inuehendam pertimescamus? Quin potius gratiam tibi habituri sumus, quod virtutis studio hærentes è vitâ eduxeris. Neque enim incerta exitus alea paruum nobis metum iniicit, quod scilicet, quo statu nos arreptura mors sit, minime compertum habeamus: ne fortè aut voluntatis lubricum, aut quidam diaboli impetus instituti nostri constantiam inflectat, aliterque nobis, quam ut pactis cum Deo à nobis initis consentaneum est, aut sentire aut facere persuadeat. Quocirca cum *ca*, quæ vobis ipsis pollicebamini, consequi iam omnino desperetis, sine vllâ cunctatione, quod lubet, facite. Neque enim pij fratris nostri domicilium, quamuis nobis cognitum, ostendemus, nec alia vlla vobis ignota monasteria prodemus, ut videlicet hac ratione mortem turpiter effugiamus: quin potius præclare mortem oppetemus, ut prius virtutis sudores, sic nunc fortitudinis animi cruorem Deo offerentes.

*Monachorum
constansia.*

Hanc eorum sermonis libertatem sceleratus ille minime ferens, verum ex huiusmodi animi magnitudine grauissimâ iracundiâ commotus, multis eos verberibus ac tormentis affecit. Quæ tamen illi sic pertulerunt, ut eorum animi robur ac fortitudo ipsi quoque tyranno admirationem moueret. Cum autem multis illatis suppliciis eos tamen flectere non potuisset, nec quisquam inter eos inuentus esset, qui Barlaamum ipsi ostendere sustineret, arreptos eos ad regem duci, atque inter eum dum percuti contumeliisque affici iubet, reliquiarum etiam peram interim gestantes.

*Elegris caduntur
monachi.*

Interiectis itaque haud paucis diebus, ad regem ipsos adduxit, deque eorum statu eum certiozem fecit, ac deinde ipsi acerbissimâ iracundiâ inflammato eos sistit. Quibus perspectis, ipse indignatione ætians, furentis hominis speciem præbebat. Cumque ipsos crudelissimè cædi iussisset, posteaquam plagis atrocem in modum concisos vidit, vix tandem ex ingenti furore emergens, carnificibus verberandi finem facere imperauit, atque ad eos ait: Quanam de causâ hæc mortuorum ossa

*CAP. XX-
III.
Monachi
sistuntur
regi.*

gestatis?

*De Sancto-
rum reli-
quis dispu-
tatio.*

gestatis? Si eorum, ad quos pertinent, desi-
derio hæc fertis, hæc ipsâ horâ vos etiam
cum illis collocabo, vt votorum vestrorum
compotes effecti, gratiam mihi habeatis.
Diuinæ autem illius cohortis dux atq; anti-
stes regias minas pro nihilo ducens, perin-
de ac si nihil ipsi aduersi contigisset, liberâ
voce ac splendido vultu, gratiamque in
ipsius animâ insidentem significante, ad
hunc modum respondit: Hæc pura & san-
cta ossa idcirco circumferimus, vt ad-
mirabilium virorum, quorum ipsa sunt,
desiderium vtrumque leniamus, eorum-
que religiosam exercitationem, Deoque
charam vitam nobis in memoriam reuoce-
mus, atq; ad eiusdem vitæ studium nos ipsos
excitemus: ac requiem eam, & delicias eas,
in quibus nunc versantur, ob oculos nobis
proponentes, ipsos quidem beatos prædica-
mus, nos autem ad sequenda eorum vesti-
gia nos ipsos mutuò acuiamus. Quinetiam
mortis memoriam, quæ permagnam vtili-
tatem affert, atq; ad religiosæ vitæ certami-
na promptos nos ac velut pennatos reddit,
nobis hinc comparamus; ac præterea ex
eorum contactu sanctitatem haurimus.

*Quin-
plex reli-
quiarum
utilitas.*

Rursum igitur rex, Si, inquit, mortis re-
cordatio vestrâ sententiâ vtilitatem parit,
quidnam causæ est, cur non in corporum
potius vestrorum ossibus, quæ vestra sunt, ac
propediem interibunt, quàm in his alienis
atq; corruptis hanc memoriam vsurpatis?

Respondit monachus: Cùm quinque
causas attulerim, quamobrem reliquias
circumferamus, tu ad vnam dumtaxat re-
spondens, cauillis in nos vteris. Verùm ex-
pressius, mihi crede, eorum qui iam decesse-
runt, ossa mortis memoriam repræsentant,
quàm eorum qui huius vitæ vsurâ fruuntur.
Ceterum quoniam tu de his ita statuis, atq;
ossa mea, quæ in carne tuâ sunt, mortem ti-
bi oculis obiciunt, quâ fit, vt ipse iam iamque
venturæ mortis memor, tuis rebus rectè nõ
consulas, verùm animam tuam omni flagi-
torum generi addictâ habeas, Dei aut cultor-
es ac pietatis studiosos, qui te nihil læserunt,
nihil præsentium rerum tecum commune ha-
bent, aut tibi eripere cõtendunt, immanem
& crudelem in modum de medio tollas?

*Rex mor-
tem mona-
chie mina-
tur.*

Rex autem ait: Vos vt pestiferos homines
ac populi seductores supplicii afficio: quo-
niam omnes in fraudem impellitis, atque à
vitæ iucunditatibus auocatis, ac pro dulci
vitâ & suauissimâ cupiditate huc eos adigi-
tis, vt duram & sordidam atque ærumno-
sam hanc vitæ rationem amplectentur, deo-
rumque honorem Iesu tribuendum esse
prædicatis. Quocirca, ne populus impostu-
ram vestram sequens, desertam terram re-

linquat, atque à patriis diis deficiens, alie-
num adoret, supplicii vos ac morte mul-
tare dignum esse iudicavi. Monachus au-
tem inquit: Si omnes bonorum huiusce vi-
tæ participes esse cupis, cur nõ omnibus ex
æquo delicias & opes tuas impertis? Verùm
alij quidem quamplurimi paupertate con-
flictantur, tu verò ipsorum facultates per
vim ereptas tuis adiungis? Ex quo peripi-
cum est, te salutis populi curâ minimè
tangi, verùm carnem tuam saginare, mate-
riam videlicet corrosuris vermibus præpa-
rantem. Ac propterea omnium Deo abiu-
rato, eos qui non sunt, & qui omne flagitio-
rum genus inuenerunt, deos appellati: vt
dum ad eorum imitationem libidinose ac
flagitiose viuus, id assequaris, vt deorum
imitator esse prædiceris. Nam quid afferri
potest, quin quæ vestri dij fecerunt, eadem
quoque homines, qui ipsis animum adii-
ciunt, faciant? Quapropter in magno profe-
cto errore versaris, o rex. Vereris autem, ne
quosdam populares tuos adducamus, vt
nostris decretis assentientes, à tuo imperio
desciscant, atq; ad eius, qui omnia continet
ac tuetur, partes se adiungant. Cupis enim
multos te avaritiæ tuæ administratos habere:
vt ipsi quidem ærumnas subeant, tibi au-
tè eorum operâ quæstus augeantur: quem-
admodum videlicet si quispiam canes aut
aves ad prædam cicuratas alens, eos quidè
ante prædam demulceat, posteaquam autè
aliquid arripuerint, ex ore prædam ipsis ex-
torqueat. Ad eundem enim modum tu quo-
que multos habere cupiens, qui tibi partim
è terrâ, partim è mari tributa & vectigalia
deferant. Ais quidem tibi eorum salutem cu-
ræ esse, ceterum sempiternum ipsis, priusque
etiam tibi ipsi exitium accersis, tibi que illud
fatis est, vt opes quouis stercore ac cæno
viliores tibi affluant: nec animaduertis, te
luminis loco tenebras complecti. Verùm ex
hoc graui somno, quæso, emerge, clausosque
tuos oculos aperi, ac Dei nostri gloriam,
omnibus vndique illucentem, cerne, tan-
demque aliquando ad te ipsum redi. Intel-
ligite enim, inquit, insipientes in populo, &
stulti aliquando sapite. Illud scias, alium
deum non esse præter Deum nostrum: nec vllam,
nisi in ipso, salutem.

*Egregia
abbatis li-
bertas &
constantia.*

*Simile à
canibus &
auibus ve-
naticis.*

Psal. 39.

Psal. 17.

Rex autem: Stultis, inquit, his tuis nugis
finem impone, ac mihi protinus Barlaamum
ostende: aut alioqui eiusmodi pœnarum in-
strumenta experieris, quorum numquam abs-
te periculum factum est. Fortissimus autem
ille, ac præstanti animi magnitudine mo-
nachus, cælestisque philosophiæ amator, ob
regias minas nullo modo de sententiâ di-
mouebatur, sed intrepido pectore stans,
dicebat:

LAAM ET
IOSAPH.

dicebat: Ea quæ à te iubentur, ô rex, face-
re, minimè à nobis indictum est, sed quæ à
Domino nostro imperata sunt; qui nos
temperantiæ studere, atq; omnes volupta-
tes & cupiditates in potestate tenere, forti-
tudinemque colere, ac laborem omnem &
afflictionem iustitiæ causâ sustinere docet.
Quò igitur grauiora nobis pietatis causâ
mala intuleris, eò præclariùs de nobis meri-
tus fueris. Quocircà quidquid lubet, fac:
neq; enim commitemus, vt aliquid quod
à recto abhorreat, faciamus, ac peccato nos
addicamus. Nec enim leue hoc scelus esse
putes, si colluctatorem ac commilitonem
nostrum tibi in manus tradamus. Verùm
hoc nomine minimè nos irridebis, quamuis
etiam sexcentas mortes nobis inferas. Ne-
que enim adeò ignaui sumus, vt tormento-
rum tuorum metu philosophiam nostram
prodamus, atque aliquid diuinâ lege indi-
gnū perpetremus. Aduersus hæc, quæcum-
que tormentorum instrumenta nosti, ea ex-
pedias licet. Nobis quippe viuere Christus
est, ac mori præstantissimum lucrum.

Philip. 1.

Ob huiusmodi verba rex furore in-
flammat, theologas eorum linguas am-
putari iubet, oculosque erui, manusque
simul ac pedes truncari. Quâ sententiâ pro-
nuntiata, lictores & satellites circumstantes
inhumanè ac crudeliter ipsos demutilabat.
Ac linguas quidem eorum vicinis ex ore
extractas belluinâ quadam feritate ab-
scindebant, oculos autem ferreis vnguibus
eruebant, ac denique instrumentis quibus-
dam eorum manus ac pedes luxantes, am-
putabant: at beati illi ac venerandi & ge-
nerosi viri, tamquam ad epulas vocati, stre-
nuo & forti animo ad cruciatus accede-
bant, mutuis cohortationibus sese acuen-
tes, atque ad mortem pro Christo subeun-
dam forti atq; intrepido animo pergentes.

Septemdecim
monachorum
caedes.

In huiusmodi variis suppliciis sacro-
sancti monachi, numero decem & septem,
fortes ac tolerantiam præditas animas suas
Domino commendarunt. Ex quo perspi-
cùè constat, animum pietate præditum vi-
tiosis affectionibus imperare, quemadmo-
dum quidam à nostris decretis alienus pro-
didit, senis sacerdotis ac septem filiorum
certamina commemorans, qui vnâ cum
matre pari omnino sententiâ præditâ pro
patriæ legis defensione dimicauerunt. Quibus
tolerantiâ & animi magnitudine nihilo in-
feriores hi eximij patres ac supernæ Ierusa-
lem ciues extiterunt.

CAP. XXIV.

His igitur piâ morte perfunctis, rex ad
primarium consiliarium suum Arachen
dixit: Quoniam prius consilium minimè
succesit, ad posterius animum adijce, ac

Nachorem accersendum cura. Araches
igitur intemptâ nocte ad eius speluncam
se contulit: liquidem in solitudine habita-
bat, diuinationi operam dans. Cumque ipsi
consilium id omne, quod cepissent, decla-
rasset, simulatque diluxit, ad regem se rece-
pit. At tum quæsitus rursus equis, ad inue-
stigandum Barlaamum sese abire simula-
uit. Cum autem exiisset, ac loca solitaria
perlustraret, virum vnum ex voragine qua-
dam egredientem conspicit. Quem cum
persequi iussisset, ipsius comites eam cele-
ritatem adhibuerunt, vt hominem arripe-
rent, eumque ad ipsum adducerent. De
quo cum quisnam esset, quamque religio-
nem coleret, & quonam nomine vocaretur,
quæsiuisset, Christianum ille se esse
professus est, Barlaamumque nuncupari
(quemadmodum videlicet ab ipsis instru-
ctus fuerat:) quo nomine gaudio perfusus
Araches, vt quidem præ se ferebat, ac-
cepto eo quamprimum ad regem reuertitur,
eiusque ipsum exhibet. Aitque rex audientibus
iis, qui astabant: Tunc es ille dæmonis ad-
ministrer Barlaam? Ille autem respōdit: Dei
ministrer sum, ac non dæmonum: quam-
obrem ne me conuitiis incessas. Plurimas
enim mihi gratias agere debes, quoniam fi-
lium tuum errore atque imposturâ libera-
tum ad Dei cultum erudiui, atque cum ve-
ro Deo in gratiam reductum omni virtutis
genere instrui. Rursum autem rex irati ani-
mi speciem præferens, dixit: Par sanè erat,
vt tibi sermonis omnis ac defensionis fa-
cultate præcisâ, sine vllâ interrogatione te
morte mulctarem. Verùm pro meâ huma-
nitate tantisper te fero, quousque ad certum
diem de te quæstionem habuero. Ac si qui-
dem mihi optemperandū duxeris, veniam
obtinebis: sin minus, pessimam mortē op-
petes. Hæc locutus, Arachi eum tradit, mā-
datque vt eum quàm diligentissimè custodiat.

Nachor ab
Arache
suborna-
tur, vt se
Barlaam
singat.Nachor re-
gi seditur.

Postridie autem illinc ad palatium suum
reuersus est. Repentè igitur captum esse
Barlaamum rumore ferebatur, adeò vt ip-
se quoque regis filius hac re auditâ grauif-
simo animi dolore afficeretur, nec vllō mo-
do lacrymis moderari posset, verùm gemitibus
ac luctibus Deum obsecraret, ipsumque
vt seni opè ferret obtestaretur. Nec ve-
rò lugentem eum bonus ille Deus despexit:
benignus enim est iis qui ipsius opem in
die tribulationis expectant, atq; eos qui ip-
sius metu præditi sunt, agnoscit. Vnde etiâ
iuueni per nocturnum visum omnia decla-
rat, roburque ipsi addit, atq; ad pietatis certa-
men eum confirmat. Experrectus itaque cor
suum paulò antè mœstitia ac dolore profligatum,
lætitiam & fiduciam suauissimèque lu-
mine

Iosaphat
regis filio
Deus om-
nia reuelat.Quod ra-
tio affecti-
bus impe-
ret.
Iosephus.

mine perfusum reperit. Rex autem his ita gestis, atque in ita huiusmodi cogitatione, gaudebat, præclarâ consideratione se uti existimans, amplissimamque Arachi gratiam habens. Verum, ut diuini Davidis verbis utar, mentita est iniquitas sibi: atque iustitia aduersus iniquitatem palmâ tulit, profusus videlicet eâ sternens ac deiciens, peritque; memoria eius cum sonitu (quemadmodum sermonis progressu à nobis ostendetur.)

Biduo quippe post rex ad filij palatium accessit, eoque ipsi obuiam prodeunte, pater eum suo more minime osculatus est: verum indignanti atque irato similis, in regium cubiculum ingressus, mæsto vultu confedit. Ac deinde accito filio, his ad eum verbis utitur: Fili, quænam hæc fama est, quæ ad aures meas permeauit, animumque meum mærore conficit? neque enim existimo vllum vquam hominem ob filij ortum tanto gaudio perfusum fuisse, quantum ego tuâ causâ voluptatem percepi: nec rursus vllum vquam tantum mæroris ex filio contraxisse credo, quantum nunc ex te contraxi. Meam enim canitiem dedecore affecisti, ac lucem oculorum meorum abstulisti, neruorumque meorum robur excidisti. Timor enim, quem tuâ causâ timebam, euenit mihi: & quod verebar, accidit mihi. Factusque sum hostibus meis in ludibrium, & in risum aduersariis meis. Stultâ mente ac puerili animo impostorum verbis fidem adhibuisti, atque improborum & maleuolorum hominum consilium consilio meo antiquius habens, ac deorum nostrorum cultum relinquens, ad alieni Dei cultum te contulisti. Quidnam tibi, fili, in mentem venit, ut hæc faceres: ac tu, quem in omni securitate alere me sperabam, quemque senectutis meæ baculum ac robur habiturum, optimumque regni mei successorem relicturum me existimabam, inimici atque hostilis in me animi argumentum exhibere minimè dubitares?

An non consentaneum erat, ut mihi potius pareres, mea que secreta sequereris, quam versipellis ac putidi senis nugis stultisque sermonibus cederes, qui tibi hoc in animum immisit, ut pro dulci vitâ acerbam susciperes, ac pro suauissimis deliciis duram illam & asperam viam, quam Mariæ filius tenere admonet, ingredereris? An non autem etiam sum morum deorum iram pertimescis, ne fulmine te feriant, aut tonitruo interimant, propterea quod repudiatis ac pro nihilo habitis iis qui nos tot tantisque beneficiis affecerunt, ac regio diademate ornarunt, gentesque numerosissimas ditio- ni nostræ atque imperio subiecerunt, ac de-

nique ut precum mearum & orationum operâ gignereris, ac dulcissimæ huius lucis particeps fieres, præter spem effecerunt, ei qui cruci affixus est, arctissimè te cõiunxisti, inanibus videlicet ipsius cultorum promissis deceptus, qui noua quædam sæcula confingunt, mortuorumque corporum resurrectionem nugantur, aliaque sexcenta, ut stolidis hominibus fucum faciant, introducunt?

Verum nunc saltem, charissime fili, si quid mihi patri tuo obtemperandum putas, prolixis his nugis longum valere iussis, benignis diis quæso sacrificia, atque eos plurimis victimis & sacrificiis placare studeamus, ut errati veniam ab ipsis impetres: siquidem hanc vim illi habent, ut & beneficiis & suppliciis afficere possint.

Ac nos eorum quæ diximus, exemplum tibi sumus, qui ipsorum beneficio ad hoc imperium peruenimus, atque hanc ipsis beneficii vicem rependimus, ut & eorum cultoribus honorem tribuamus, & eos qui adduci nequeunt ut ipsis sacrificent, suppliciis excruciemus. Multas igitur huiusmodi nugas commemorante rege, ac nostra quidem dogmata suggillante & traducente, idolorum autem cultum laudibus & encomiis prosequente, diuinissimus iuuenis rem eo loco esse videns, ut non iam angulum & latebras, verum candelabrum potius ac speculum desideraret, quod omnibus in perspicuo esset, libertate ac fiducia plenus, ad hunc modum locutus est:

Quod à me factum est, ô here, haudquam inficias iuerim. Tenebris enim fugâ relictis ad lucem accurri, ac relicto errore ad veritatem me adiunxi; nuntioque demonibus remisso, ad Christi ordines me cõtuli, qui Dei Patris Filius ac Verbum est, cuiusque verbo omnia ex nihilo in ortum producta sunt, qui que effictio è terrâ homine vitalem ipsi spiritum insufflauit, eumque in voluptatis paradiso, ut illic degeret, collocauit. Cumque ipsius mandatum violasset, morti que proinde obnoxium se reddidisset, atque horrendi mundi principis potestati subiecisset, non tamen omnia facere destitit, quod eum ad pristinam dignitatem reuocaret. Ac propterea ille rerum omnium conditarum effector, generis que nostri architectus, nostrâ causâ homo effectus est, atque in terram veniens, & è sanctâ Virgine nascens, cum hominibus consuetudinem habuit. Ac pro nobis ingratissimis seruis Dominus mortem subiit, & quidem mortem crucis: ut videlicet peccati tyrannis de medio tolleretur, priorque condemnatio deleteretur, ac cæli portæ nobis rursus paterent. Nam illuc naturam nostram

Psal. 29.
Psal. 9.

Regis ad filium oratio.

Iob 3,

Matth. 5.

Fili ad patrem pia responsio.

Baruch 3,
Philip. 2.

LAAM ET
IOSAPH.I. Cor. 2.
Apoc. 19.

Cant. 5.

Idola de-
spicit Iosa-
phas.

nostram euexit, atque in gloriae throno collocauit, regnumque finis expers, iis qui ipsius amore praediti sunt, donauit, bonaque omni sermone atque auditu praestantiora. Ipse enim est fortis ille, ac solus potens, Rex regum & Dominus dominantium, cuius robur inuictum est, & potentia eiusmodi quae omnem ingenij coniecturam excedat: qui solus sanctus est, & in sanctis requiescens: qui cum Patre & Spiritu sancto glorificatur: in quorum nomine baptizatus sum, & quos confiteor, celebros atque adoro, vnum Deum in tribus personis, consubstantialem, ac confusionis expertem, increatum, immortalem, sempiternum, infinitum, ab omni circumscriptione remotum, corpore vacantem, a perturbationibus & mutatione atque conuersione alienum, omni termino carentem, bonitatis & iustitiae ac sempiternae lucis fontem, rerum omnium conditarum, tam quae cerni possunt quam quae oculorum sensum fugiunt, effectorem, atque omnia continentem & conseruantem, omnibus prospicientem, atque in omnia regnum & imperium obtinentem. Neque enim sine ipso res vlla facta est, nec sine ipsius prouidentia quidquam constari ac consistere potest. Ipse siquidem est omnium vita, omnium coagmetatio, omnium illuminatio, totus dulcedo, ac totus sine vlla saturitate desiderabilis, omniumque rerum expendarum summus vertex. Quocirca Deum hunc, qui tanta bonitate ac potentia praeditus est, relinquere, atque impuros daemones vitiorumque omnium architectos colere, surdisque ac mutis statuis, quae nec aliquid sunt nec erunt, cultum ac venerationem tribuere, cuius tandem, o pater, stultitiae ac dementiae fuerit? Ecquando enim vox ab ipsis audita est? Ecquando vel exigui iis, qui preces ad ipsos adhibebant, dederunt? Ecquando ambularunt, aut sensum vllum acceperunt? Nam neque hi, qui stabant, sessionis vnumquam meminerunt: nec qui sedebant, stantes vnumquam visi sunt. Horum turpitudinem ac foetorem & stuporem, atque etiam daemonum in ipsis operantium, ac per ipsos imposturam vobis facientium, infirmitatem atque imbecillitatem, cum a viro sancto intellexissem, eorumque improbitatem reiecissem, ac perfecto odio infectatus fuisset, ad Deum viuum ac verum me adiunxi, ipsique ad extremum vsque vitae spiritum seruiam, quod etiam in ipsius manus spiritus meus veniat.

Cum igitur tanta bona, quaeque nullam oratione explicari possint, mihi occurrisset, gaudebam quidem me improborum daemonum seruitute liberatum, atque ab hor-

rendam captiuitate reuocatum, ac Dominici vultus lumine collustratum esse: illud autem me angebat, animumque meum distrahebat, quod tu, dominus ac pater meus, huiusmodi beneficiorum minimè particeps esses. Verum animi tui in sententiam tuam pertinaciam metuens, moerorem meum pectore premebam, quod tibi stomachum mouere minimè vellem. Deum autem orare atque obsecrare non intermittebam, ut à longinquo exilio, quod tibi ipsi accersisti, cum pietatis fugitiuus, vitiisque omnis & impietatis minister effectus es, te reuocaret. Quoniam autem tu ipse, o pater, res meas in apertum protulisti, quae mea omnino sententia sit, audi: Pacta cum Deo meo inita non frangam: non inquam, per eum qui me pretioso cruore suo à seruitute vindicauit. Quamobrem, cum quid animi habeam, tibi exploratum sit, negotium tibi ipsi faceffere desine, à praecleara confessione me deducere moliens. Nam quemadmodum si caelum manu arripere, aut torum mare exficcare in animum induxeris, irritus atque inutilis tibi hic conatus fuerit: eodem modo hoc quoque irritum tibi fore persuade. Ac propterea, aut ipse consilio meo obsequens, ad Christum te adiunge, ut bona ea, quae cogitationem omnem superant, percipias, sociisque inter nos, ut naturae ita etiam fidei simus: aut à tua filietate, mihi crede, abscedam, puraque conscientiam Deum meum colam.

Hae igitur omnia ut rex audiuit, impotenti furore confestim percitus, iracundè ad eum loquebatur, dentibusque furentis instar frendens, his verbis vsus est: Quisnam alius mihi tantorum malorum auctor est, ut ego ipse, qui te tanto amore complexus sum, eaque tua causa feci, quae nullus vnumquam pater fecit? Quae etiam de causa mentis tuae peruersitas ac peruicacia, ex licentiam meam collectis viribus, ut in meum caput insanires, fecit. Non abs re igitur in ortu tuo Astrologi malum & improbum virum atque arrogantem, & aduersus parentes contumacem, te fore dixerunt. At si nunc quoque commiseris, ut consilium meum frustra cadat, hostilem in te animum geram, atque ita te mulctabo, ut ne in hostes quidem suos tanta sauitiae specimen quisquam exhibeat.

Rursum autem ille: Quidnam est, o rex, cur iracundiam inflammeris, eoque nomine discrucieris, quod tanta bona diuinitus sim consecutus? Et quis vnumquam pater filij felicitate dolere atque angi visus est? Aut quonam modo pater ille, ac non potius hostis

Filius per-
stat in sen-
tentiâ.Pater ap-
pellandus
non est, qui
filij salute
angitur.

vocal-

vocandus sit? Quocirca nec ego posthac te patrem appellabo, verum à te abscedam, non secus atque is qui serpentem fugit: siquidem te salutem meam invidere, meque in exitium per vim impellere perspectum habuero. Nam si mihi vim asserere, ac tyrannicè mecum agere velis, quemadmodum etiam dixisti, nihil aliud, mihi crede, hinc lucri facies, quam ut patris loco, tyrannus & carnifex appelleris. Quandoquidem facilius tibi fuerit aquilæ vestigia consequi, ac per ipsum aërem volare, quam me de meâ in Christum fide, ac præclaro fœdere cum ipso inito, deducere. Verum intellige, ô pater, atque ista oculorum mentis lippitudine & caligine discussâ, suspice, ac Dei mei lumen, omnes undique collustrans, intueri: atque ipse tandem aliquando suavissimo illius splendore illuminare. Ut quid enim te ipsum carnis affectionibus ac voluntatibus totum te tradidisti, nec villo modo ex ipsis emergis? Illud intellige, quod omnis caro fœnum est, & omnis gloria eius tamquam flos fœni. Exsiccatum est fœnum, & flos eius decidit: verbum autem Domini mei, quod omnibus annuntiatum est, manet in æternum.

1. Pet. 2.

Voluptates mundicæ amaritudine digeruntur.

Quid igitur ita perditè atque insanè gloriam eam retines & amplecteris, quæ instar recentium florum marcescit atque deletur, & execrandas ac fœtidas delicias, ventrisque & eorum quæ infra ventrem sunt affectiones, quæ quidem ad aliquod tempus stultorum sensus oblectant, ceterum amariùs felle postea digeruntur, tum nimirum cum umbræ istæ, atque inanis huiusce vitæ insomnia præterierint, atque in perpetuo ignis numquam extinguendi ac tenebrosi cruciatu eorum amatores, & qui iniquitati operam dant, prouolentur, ubi insomnis vermibus absque villo sine ipsos corrodet, ac perpetuus ignis in infinita sæcula eos concremabit? Inter quos, ô rem grauem, tu quoque conclusus, ob scelerata consilia tua graui pœnitentiâ afficeris, atque hos dies multum requires, meorumque verborum recordaberis. Verum nihil ex eiusmodi pœnitentiâ utilitatis percipies: siquidè in inferno pœnitentiæ atque confessioni locus non est.

Sera impiorum pœnitentiâ.
Psal. 6.

Pergit Iosaphat sermo monere patrem.

Nam præsens tempus labori præstitutum est, futurum autem mercedi. Ac profectò etiam si præsentis voluptates fluxioni & interitui minimè subiectæ essent, verum cum dominis suis in æternum durarent, non tamen propterea eas Christi beneficiis, ac bonis omni cogitatione præstantioribus anteferre oportebat? Nam quanto sol profundâ nocte clarior est atque splendidior, tanto quoque atque etiam multo magis bo-

na ea, quæ Dei amore præditis promissa sunt, quouis terreno regno illustriora & magnificentiora sunt. Proindeque omnino consentaneum erat, ea quæ maiora & præstantiora sunt, inferioribus ac vilioribus antiquiora habere. Cum autem omnes huiusce vitæ res & corruptioni obnoxie sint, & insomnij atque umbræ instar prætereant ac deleantur, adeo ut instabilibus potius auribus, & nauis per mare currentis vestigiis, quam hominum prosperitati fides habenda sit; quæ tandem simplicitas, vel ut rectius loquar, stultitia & dementia hæc est, ea quæ caduca & imbecilla, corruptionique obnoxia sunt, imò nihil prorsus sunt, iis quæ à corruptione aliena ac sempiterna sunt, potiora ducere, ac propter caducarum rerum fructum, bonorum illorum fructu ab omni successione remoto priuari? An non hæc, ô pater, intelliges? An non prætereuntia præteribis, atque ad ea quæ fixa & certa sunt, animum adiunges? An non patriam peregrinationi antepones, lucem tenebris, spiritum carni, vitam æternam umbræ mortis, ea quæ non dilabuntur, fluxis & fragilibus? An non ex atroci hac horrendi mundi principis, hoc est peruersi diaboli seruitute, fugâ te subduces, teque ad bonum & ad misericordiam propensissimum Dominum conferes? An non à multorum commentitorum deorum cultu te ipsum abduces, atque vni viuo ac vero Deo cultum adhibebis? Nam etsi in Deum peccasti, cum multas in eum blasphemias effudisti, atque ipsius seruos grauibus tormentis excruciatos necasti: non tamen dubito, quin te ad meliorem mentem redeuntem suscepturus sit, omniaque delicta tua è memoriâ eiecturus. Non enim mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & viuatur, ille vult, qui ut nos à rectâ viâ aberrantes requireret, ex eâ sublimitate quæ nullis verbis exponi potest, descendit, crucemque & mortem nostrâ causâ pertulit, ac nos qui sub peccato venditi eramus, pretioso suo sanguine redemit. Ipsi laus & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Iob 14.
Psal. 143.

Ezech. 18.

Rom. 7.

Rex autem stupore simul atque irâ correptus est: illud nempe, ob filij prudentiam, atque eiusmodi sermones, qui nullo pacto refelli possent; hoc autem, quia ipsius deos traducere ac criminari non desinebat, totamque ipsius vitam suggillabat ac profcindebat. Atque huiusmodi quidem sermonis splendorem ob internam tenebrarum crassitiam haudquaquam admisit. Cum autem ob amoris à naturâ insiti affectum in ipsum animaduertere, aut eum malo aliquo multare non posset, rursusque ipsum de senten-

Ira & admiratione repletur pater.

LAAM ET
IOSAPH.

sententi à dimouere se posse profus desperaret, veritus ne si pluribus eum sermonibus lacefferet, eo liberè ac fidenter loquente, deosque suggillante atque cauillis infestante, maiore ipse iracundiâ inflammatus, hostile aliquid in eum designaret, irato animo surgens secessit, his dumtaxat verbis vtens: Vtinam numquam natus fuisses, nec in lucem prodiisses, siquidem futurum erat, vt in deos tam impius & contumeliosus esses, atque à paternâ amicitia & admonitione abscederes. Verùm aduersarij deos, quorum inuictum robur est, non perperuò subsannabunt, nec diu gaudebunt, nec eorum præstigiæ vim habituræ sunt. Nam nisi mihi dicto audientem atque erga deos gratum te præbueris, multis prius ac variis tormentis affectum acerbissimâ morte te de medio tollam, nec tecum vt cum filio, sed vt cum hoste aliquo ac rebelli agam.

Minatur
mortem
filio.CAP. XXV.
Egresso re-
ge, Iosaphat diuinam
opem
implorat.
Oratio Iosaphat ad
Deum.

Psal. 37.

His minis cum in eum pater vsus esset, atque iratus secessisset, filius in cubiculum ingressus, sublatis ad sui certaminis arbitrum oculis, ex intimo corde exclamauit: Domine Deus meus, dulcis spes, minimeque mendax promissio, ac firmum eorum qui se tibi totos deuouerunt perfugium, propitio ac benigno oculo pectoris mei contritionem cerne, nec me derelinquas, nec discedas à me: verùm iuxta pollicitationem tuam ab omni mendacio alienam, mecum, hoc est, cum indigno atque abiecto homunculo sis. Te enim rerum omnium conditarum effectorem & gubernatorem agnosco & confiteor. Quocirca in hac præclarâ confessione velim me confirmes, vt ad extremum vsque spiritum in eâ permaneam. Respice in me, & miserere mei: mihi que astra, illæsum atque incolumem ab omni fatanæ operatione me conseruans. Respice, ô Rex: siquidem anima mea vehementi tui desiderio flagrat, atque ita incensa est, tamquam in sitis ardore in terrâ inaquosâ, te immortalitatis fontem concupiscens. Ne tradas bestiis animam confitentem tibi: & animæ pauperis tui ne obliuiscaris in finem. Verùm mihi beneficio tuo contingat, vt per omnem vitæ cursum pro tuo nomine, tuaque confessione omnia perpeiar, meque totum tibi immolem. Te enim robur afferente, imbecilles etiam viribus pollent: quoniam tu solus inuictus es propugnator, ac Deus misericors, quem quidquid creatum est, benedicit ac celebrat in sæcula sæculorum, Amen.

Totam noctem in precibus absumpsit.

Hac oratione functus, diuinam consolationem in pectus suum illabi sensit: fiduciaque perfusus, totam noctem in precibus traduxit. Rex autem cum de filij statu cum

Arache sermones contulisset, ipsique rigida ipsius libertatem animique in sententiâ peruicaciam declarasset, hoc contilium capit, vt quàm fieri posset amicissime atque obsequiosissime cum eo colloqueretur, blanditijs videlicet perfecturum se sperans, vt eum ad se pertraheret. Crastino itaque die ad filium se confert, ac propius sedens, ipsum accersit, atque complectitur & exosculatur, leniterque ac placide irrepens: O charissime & amantissime fili, inquit, patris canitiem honore affice, precibusque meis auditis accede, ac diis sacrificium adhibe. Sic enim & illos benignos & faciles habiturus es, & dierum diuturnitatem, gloriamque omnem, & inoffensum regnum, omnique generis bona ab ipsis percipies, & mihi patri tuo per omnem vitam charus eris: ac denique hoc assequeris, vt omnes homines te in honore habeant, laudibusque efferant. Siquidem ad laudem adipiscendam magni interest patri obedire, ac præsertim in iis rebus, quæ ad bonum & ad deorum beneuolentiâ spectant. Quidnam autem, fili, censes, vtrum ne me consulto ac de industriâ à bonâ viâ deflexisse, atque contrariam ingredi maluisse, an verò boni ignorance & imperitiâ me ipsum pestiferis dogmatibus dedidisse? Certe si me spontè ac de industriâ, contrâ quàm utile sit, mala bonis præferre, mortemque vitâ potioem habere existimas, vehementer, ô fili, à recto iudicio mihi aberrare videris.

Regis ad filium blanda oratio ex consilio Arachis

An non vides, quot ærumnis & afflictionibus me ipsum persæpè tradam, tum in expeditionibus aduersus hostes, tum in publicorum negotiorum procuracione me ipsum occupans, ad eò vt famem etiam ac sitim, cum ita necesse est, perferam, ac pedibus ambulem, humique somnum carpam? Opum autem & pecuniarum tanta in me contemptio ac despicientia est, vt interdum profusâ manu palatij mei thesauros exhauriam, quò amplissima diis delubra extruam, omni que ornatu illustrem, aut pecuniarum aggeres militibus liberalissime distribuam. Cum itaque tantus in me voluptatum contemptus, tanta in periculis tolerantia sit, si Galilæorû religionem, eâ quam manibus tenemus præstantiorem esse cognoscerem, an non summo studio id agerem, vt contemptis omnibus rebus, salutem mihi compararem? Sin autem mihi boni ignorance atque imperitiâ vitio vertis, illud tecum reputa, quot noctes insomnis exegerim, quæ tione aliquâ propositâ, & quidem interdum haut admodum necessariâ, nullam omnino mihi requiem concedens, priusquam perspicuam & accommodatissimam

mam

mam ipsius solutionem inuenissem.

Quocirca cum caducarum harum rerum ne minimam quidem contemnendam ducam, verum omnino conducibiliter, atque ad omnium vtilitatem eam excutiam & absolvam: (sic enim inter omnes constare arbitror, neminem omnium qui sub sole sunt, arcanarum rerum cognitionem accuratius unquam inuestigasse, quam ipse fecerim) quonam pacto res diuinas, & ea quæ venerari, ac deorum honore afficere oportet, contemnenda duxissem, ac non potius omni studio, omnibus viribus, toto denique animo ac totâ mente in eorum inuestigatione tempus atque operam posuissem, ut quæ vera & maximè consentanea sunt, inuenirem? Etenim magno cum labore sic ea quæsiui, ut & multas noctes ac multos dies in his consumpserim, & multos item sapientes & eruditos viros ad consilium adhibuerim, atque etiam cum multis eorum, qui Christiani appellantur, sermones contulerim. Ac per impigram conquisitionem & ardentem inuestigationem, via veritatis à me inuenta est, sapientum virorum, atque tum doctrinâ tum ingenio præditorum testimonio confirmata. Quorum hæc sententia est, nullam aliam esse, præter eam quam hodierno die tenemus, summos deos colentes, ac dulcem & cum voluptate coniunctam vitam omnibus hominibus ipsorum munere concessam, ac iucunditate animique oblectamento perfusam arctissimè complectentes. Quam quidem Galilæorum duces & antistites stulte repulerunt, adeò ut suaue hoc lumen, atque omnes voluptates, quas nobis fruendas dii concesserunt, alterius cuiusdam incertæ vitæ spe prompto animo abiiciant, nescientes videlicet, nec quid dicant, nec de quibus affirmant.

1. Tim. 1.

Tu verò, charissime fili, patri tuo, qui per accuratam ac verissimam inuestigationem id quod verè bonum est, inuenit, obtempera. En enim demonstratum est, me nec spontè nec per ignorationè à bono aberrasse; verum & illud inuenisse & accepisse. Cupio autem te quoque in stulto errore minimè versari: verum meis vestigiis hære. quamobrem fac patrem tuum verearis. An nescis quantum bonum sit patri obtemperare, atque ipsi in omnibus rebus obsequi: quemadmodum contra quàm exitiosum & execrandum patris animum exacerbare, ipsiusque iussa pro nihilo habere? Omnes enim qui hæc fecerunt, malo mortis genere interierunt. Quo in numero, fili, utinam ne censearis! verum ea quæ parenti grata sunt, faciens, bonorum om-

nitum compos fias, regni que mei heres sis.

Magnanimus autem, ac verè nobilis adolescens, cum superuacaneam patris orationem ac stultum consilium audiisset, atque flexuosi serpentis artes animaduertisset, nempe quod à dextris laqueum pedibus ipsius parasset, id scilicet agens ac moliens, ut diuinam ipsius animam inflecteret, atque ipsi ad propositam palmam impedimentum afferret, illud Domini præceptum sibi ante oculos posuit: Non veni mittere pacè, sed gladium. Veni enim separare filium aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & quæ deinceps sequuntur. Illudque item: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Ac rursum illud: Quicumque me negauerit coram hominibus, negabo etiam eum coram Patre meo, qui in cælis est. Hæc cum secum ipse reputasset, diuinòque metu animam cõstrinxisset, illud Salomonis dictum perquam tempestiuè vsurpauit: Tempus amandi, & tempus odiendi: tempus belli, & tempus pacis. Ac primùm quidem mente ad hunc modum precatus est: Miserere mei Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea: & in umbrâ alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benè fecit mihi; ac reliqua quæ deinceps in Psalmo sequuntur.

Fraudem
filius intel-
ligit.

Math. 10.

Eccle. 3.

Psal. 56.

Pòst autem ad patrem his verbis vsus est: Patrem quidem colere, atque ipsius imperiis parère, ipsique amico & beneuolo animo insèruire, communis magister noster docet, ut qui naturalem huiusmodi charitatem in animis nostris insèuerit. At cum parentum amor atque erga eos beneuolentia animæ ipsi periculum creat, eamque à summo illo effectore procul remouet, hunc affectum prorsus excindere iubemur, ac nullo modo iis qui nos à Deo abstrahunt, cedere ac manus dare, verum eos odisse & auersari: quamuis etiam is, qui execranda præcipit, pater sit, quamuis mater, quamuis rex, quamuis denique pene eum vitæ nostræ potestas sit. Quæ cum ita sint, paternæ beneuolentiæ causâ Dei iacturam facere prorsus nequeo; ac proinde tum tibi ipsi, tum mihi negotium faceßere desine: verum mihi morem gere, ac viuum & verum Deum ambo colamus. Nam quæ nunc veneraris, simulacra sunt, hominum manibus effecta, spiritus expertia & surda, nihilque omnino aliud quàm exitium & sempiternum cruciatum cultoribus suis accersentia.

Iosaphat
patri re-
spondet.

Exodi 10.

Sin autem id recusas, quidquid lubet, mihi infer: seruus enim Christi sum. Ac neque blanditiis neque tormentis ab eius

LAAM ET
IOSAPH.

amore desciscam : quemadmodum etiam pridie tibi dixi , Domini mei nomen interponens , ac sermonem interposito iureiurando confirmans . Quòd autem nec te spontè male agere , nec rursus ignoratione à bono aberrare dixisti , verum ingenti ac laboriosâ inuestigatione hoc cognouisse , nempe bonum esse simulacra colere , ac libidinum voluptatibus affixum esse , certè te spontè male agere , dicere haud nequeo . Quòd autem magnâ inscitiae caligine circumfusus sis , ac tamquam in tractabilibus tenebris ambulans , ne minimum quidem luminis splendorem perspicias , ob idque rectâ viâ amissâ in præcipitia & barathra oberres , id verò certissimum ac compertissimum habeo , teque etiam , ô pater , id intelligere cupio . Ac propterea tenebras lucis loco tenens , ac mortem vitæ instar complectens , vtilia consilia inijsse , fructuosasque cogitationes suscepisse tibi videris . At non ita est , non inquam est ita . Nam nec ea quæ veneraris , dii sunt , sed dæmonum statuarum , omnem eorum execrandam operationem intus continentis : nec rursus vita ea , quam suauem & voluptuariam appellas , iucunditatisque omnis & hilaritatis plenam esse censes , eiusmodi naturam habet : sed si veritatis iudicio standum est , execranda ac modis omnibus auersanda est . Quamuis enim ad aliquod tempus fauces delinias , post tamen , vt à magistro meo dictum est , selle amarius digeritur , gladioque ancipiti acutior est .

Et quonam tandem pacto eius mala tibi recensere possem ? Dinumerabo ea , & super arenam multiplicabuntur : diaboli enim hamus est , execrandâ voluptate , tamquam illecebrâ quadam obductus , per quam eos qui in fraudem inducuntur , ad imum inferni gurgitem trahit . Bona autem à Domino meo promissa , quæ quidem tu incertæ vitæ spem nuncupasti , ab omni mendacio & mutatione aliena sunt , finem nesciunt , corruptioni subiecta non sunt : denique nulla est oratio , quæ illius gloriæ & iucunditatis , illius inenarrabilis gaudij ac perpetuæ lætitiæ magnitudinem exprimere queat . Omnes enim , quemadmodum ipse vides , morimur , nec est homo qui viuat , & mortem visurus non sit : futurum est autem , vt rursus ad vitâ redeamus , tum nimirum , cum Dominus Iesus Christus Dei filius in gloriâ , quæ nullis verbis declarari potest , ac tremendâ potentiâ veniet , illè inquam Rex regum ac Dominus dominantium , cui omne genu flectetur , cælestium , terrestrium , & infernorum : quiq; tantum omnibus paurem commouebit , vt etiam ipsæ cælestes

virtutes obstupescant . Astabunt porrò ei cum timore millia millium , & decies centena millia Angelorum & Archangelorum , cunctaque metu ac tremore plena erunt . Vnus enim Archangelorum buccinâ clanget : ac statim cælum sicut liber inuoluetur , terra autem effracta omnium hominum , qui vniquam à primi hominis Adami ortu vsq; ad diem illum fuerunt , corpora sursum emittet , ac tum omnes , qui ab orbe condito morte functi sunt , in ictu oculi ad Domini tribunal sistentur , atque vnusquisque rerum in vitâ gestarum rationem reddet . Tunc iusti , qui in Patrem & Filium ac Spiritum sanctum crediderunt , atque in probis actionibus præsentis vitæ curriculum confecerunt , solis instar fulgebunt . Quoniam autem pacto gloriam eam , quæ ipsos exceptura est , tibi commemorabo ? Nam etiam si ipsorum splendorem ac pulchritudinem solis lumini , aut etiam clarissimæ fulgetræ comparem , nihil tamen , quod huic splendori par sit , dixero . Oculus enim non vidit , nec auris audiuit , nec in cor hominis ascenderunt , quæ Deus in cælorum regno , in incomparabili luce , in arcanâ & finis experte gloriâ , ijs qui ipsius amore præditi sunt , præparauit . Ac iusti quidem eiusmodi bona atque eiusmodi beatitudinē consequentur .

Qui autem verum Deum abiurarunt , ac fictorem & opificem ignorarunt , impurosq; dæmones coluerunt , ac surdis simulacris venerationem tribuerunt , voluptatumque huius vanæ vitæ cupiditate flagrarunt , atq; in vitiosarum affectionum cæno porcorum instar sese volutarunt , suasque animas vitij omnis officinam effecerunt , nudi & aperti stabunt , ignominia suffusi , mœsti , ac tum gestu tum re ipsâ miserabiles . Atque omnes ipsorum sermones , & actiones , & cogitationes ante ipsorum ora venient ; ac deinde post grauissimam ignominiam , atq; intolerandum illud probum , gehennæ igni numquam extinguendo , ac lucis omnis experti , exterioribus tenebris , dentium stridori , ac venenato vermi addicentur . Hæc illorum portio erit , hæc hereditas : in his per sempiterna sæcula versabuntur , scelerum pœnas dantes , propterea quòd bonis ijs quæ in pollicitatione recondita erant , propter breuem voluptatem repudiatis & abiectis , æternum sibi ipsis supplicium accersuerunt . Pro his igitur , hoc est , vt & gaudium illud omni sermone præstantius consequamur , & arcanâ illâ gloriâ fruamur , Angelosq; splendore adæquemus , ac bono & dulcissimo Domino fidenti animo astemus , atque atrocissimas & numquam finiendas pœnas , & acerbissimam illam infamiam effugiamus , quas non

pecu-

Improborum vita nil vera iucunditatis habet.

Psal. 138.

Præsens vita diaboli hamus est.

*2. Reg. 14.
Psal. 88.*

Matth. 25

Apoc. 19.

Philip. 2.

Luc. 21.

Dan. 7.

1. Cor. 15.

*Matth. 13.
Non tantum credere, sed & operari necesse est.*

1. Cor. 2.

Impiorum miseria.

Regni cælestis causa nullus sanctorum recusat.

pecunias, quæ non corpora, imò etiam ipsas animas profundere par fuerit? Quis tam ignaui animi est, quis tam excors, quin sexcentas temporarias mortes subire in animum inducat, vt à sempiternâ & finis omnis experte morte liberetur, beatamque & ab omni interitu remotam vitam hereditariò possideat, ac sanctæ & vitæ initium afferentis Trinitatis lumine collustratur?

CAP. XXVI

Hæc verba cum rex audiisset, filique firmitatem atque constantiam perspexisset, nec blanditijs, nec sermonum lenocinio, nec denique suppliciorum minis cedentis, orationis quidem illius probabilitatem, ac responsa quæ refelli non possent, admirabatur, atque etiam à propriâ conscientia, quæ ipsum vera & iusta dicere demonstrabat, coarguebatur: verum à prauâ consuetudine, atque à vitiosis affectionibus quarum habitum contraxerat, & quæ eum velut camo & fræno coërcebat, nec veritatis lumen perspicere sinebat, in diuersum trahabatur. Ac propterea nullum non lapidem, vt dici solet, mouens, in eo quod prius sibi proposuerat, hærebat, consilium nimirum, quod cum Aræhe ceperat, in opus perducere cupiens. Itaque ad filium ait: Oportebat quidem, fili, te meis imperijs omnibus in rebus simpliciter obsequi. Quoniam autem pro tuâ duritiâ atque contumaciâ mihi ita vehementer restitisti, hoc vnum contendens, vt tua sententia maioris apud te, quàm omnia alia, ponderis atque auctoritatis esset: age, inani contentione valere iussâ, rationibus ad persuadendum aptis agamus. Ac quia Barlaam, à quo tibi fucus factus est, vincus à me tenetur, amplissimo cœtu habito, atque omnibus tum nostris tum Galilæis in vnum coactis, præconibusque disertis verbis edicere iussis, ne quisquam Christianorum vllius periculi metu afficiatur, verum omnes omni metu vacui per sodalitia & cognationes in vnum coeant, communi consilio rem consideremus. Atque aut vos & vester Barlaam, nobis in sententiam vestram adductis, ea quæ opratis consequimini: aut contra vos in sententiam nostram adducti, iussis meis sponte ac prompto animo parebitis.

Prudens autem reuera & cordatus iuuenis per visum quod diuinitus ipsi contigerat, regis versutiâ cognitâ, ait: Domini voluntas fiat, sitque quemadmodum iussisti. Ipse autem bonus Deus ac diuinus hoc nobis concedat, ne à rectâ viâ aberremus: nam in ipso confidit anima mea, & ipse mei miserebitur. Tunc igitur rex, omnes tam idolorum cultores, quàm Christianos in vnum conueniri iubet, litteris nimirum

quaquauerfum missis, ac præconibus qui per omnia oppida proclamarent, ne quis Christianorum, tamquam inopinati aliquid perpeffurus, in metu versaretur; verum omnes per sodalitia & cognationes in vnum coirent, quòd veritatis itudiosa, ac non coacta & violenta inquisitio vnâ cum eorum duce atque antesignano Barlaamo futura esset. Eodemque modo idolorum etiam cultores ac sacerdotes, Chaldæorumque & Indorum sapientes, qui in vniuerso ipsius imperio erant, quosdamque etiam augures, & præstigiatores, ac vates conuocauit, vt aduersus Christianos victoriam obtinerent.

Et quidem ingens ad regem execrandæ ipsius religionis multitudo confluit: Christianorum autem vnus tantum, Barachias nomine, inuentus est, qui Barlaamo (vt quidem existimabatur) suppetias ferret. Nam pij viri partim extremo vitæ die functi fuerant, à furiosis scilicet vrbium prætoribus obruncati: partim impendentium periculorum metu in montibus ac speluncis delitescabant: partim denique regis minas pertimescentes, in lucem prodire minime audebant, verum nocturni pietatis cultores erant, in occulto dumtaxat Christum colentes, non autem liberè ipsius fidem profiterentes. Ille autem solus, vt pote generoso animo præditus, ad propugnandam veritatem accessit. Cum igitur rex in alto atque edito folio confedisset, filium vnâ sedere iussit. At ille pro suo erga patrem honore ac reuerentiâ id facere recusauit: atque in terrâ non longè ab eo sedit. Astiterunt igitur viri infatuatè à Deo sapientiæ periti, quorum, vt Apostoli verbis vtar, insipiens cor errauit. Putantes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium hominum, & quadrupedum, & serpentium. Hi, vt cum regis filio, atque ijs qui ab ipsius partibus stabant, sermonem conferebant, in vnum conuenerunt. Atque in eis illud adagium implebatur, ¹⁴ Caprea cum leone pugna inijt. Etenim ipse Altissimum posuerat refugium suum, & in alarum ipsius umbrâ sperabat. Illi autem in huius sæculi Principibus qui destruuntur, ac mundi principe tenebrarum, cui se ipsos miserè subiecerunt, fiduciam suam collocabant.

Producitur itaque Nachor, qui Barlaamum se esse simulabat. Ac rex quidem hoc sibi propositum habebat: verum sapiens Dei prouidentia cælitus aliud administabat. Astantibus enim his omnibus, rex ad oratores suos & philosophos, vel potius plebis seductores & stolido corde præditos, ait:

*Pater com-
pungitur,
sed non
conuertitur.*

*Disputatio
inducitur.*

*Prodit pro
filio Bara-
chias Chris-
tianus
vnus.*

*1. Cor. 1.
Rom. 1.*

Psal. 90.

*Psal. 56.
Ephes. 6.*

LAAM ET
IOSAPH.*Rex dispu-
tationis le-
gem sta-
uit.*

En vobis certamen, & quidem maximum propositum est. Duorum enim alterum vobis continget, nempe vt vel doctrinâ nostrâ confirmata, errorisque conuicto Barlaamo ipsiusque socijs, maximam gloriam & honorem tum à nobis tum à senatu consequamini, ac victricibus coronis ornemini: vel fracti ac superati, cum omni ignominia grauissimam mortem oppetatis, atque omnes vestræ facultates populo addicantur, quò memoria vestra prorsus à terrâ deleatur. Nam & corpora vestra bestijs deuoranda obiciam, & liberos vestros perpetuâ seruitute mulcabo.

Hac oratione à rege habitâ, ipsius filius his verbis vsus est: *Æquam sententiam hodierno die tulisti, ô rex, eamque velim Deus confirmet: atque ego eadem magistro meo dico. Conuersusque ad Nachorem, qui Barlaam esse putabatur, ad eum ait: Non te fugit, ô Barlaam, in quâ gloriâ, quibusque delicijs me inueneris. Tu tamen per multis sermonibus me adduxisti, vt à patrijs legibus & institutis abscederem, atque ignotum Deum colerem, arcanorum quorundam videlicet ac sempiternorum bonorum spe mentem meam ad sequenda tua dogmata, & exacerbandum patris mei ac domini animum me pertrahens. Quocircâ ita existima, te nunc velut in trutinâ stare. Nam si ex proposito certamine superior discesseris, eam scilicet quam mihi tradidisti doctrinam veram esse demonstrans, atque eos qui hodiernâ die nobis aduersantur, in errore versari ostendens, tu quidem maiorem quam vllus vmquam habuerit, gloriam referes, ac veritatis præco vocaberis: atque ego in tuâ doctrinâ perstabo, Christumque, quemadmodum prædicasti, ad extremum vsque spiritum colam. Sin autem, siue dolo siue seriò ac verè superatus, ignominiam mihi conflaueris, contumeliam meam statim vlciscar. Etenim meismet manibus cor tuum ac linguam euellam, eaque cum reliquo tuo corpore canibus in prædam dabo: vt tuo exemplo omnes regum filijs imposturam minimè facere condiscant.*

His verbis auditis, Nachor ingentem tristitiam ac mœrorem concepit: vt qui se ipsum in foueam quam fecerat, incidere, ac laqueo quem absconderat, implicari, suoque gladio se confodi perspiceret. Cum igitur rem secum reputasset, ad filij regis partes, vt impendens vitæ discrimen effugeret, sese potius adiungere, ipsiusque dogmata confirmare statuit, quòd videlicet ille optimo iure supplicio eum afficere posset, si quidem ipsius animum offendisset. At id

totum diuinæ prouidentia erat, quæ religionis nostræ decreta sapienter per aduersarios confirmabat. Nam cum idolorum antistites & Nachor sermones conferere inciperent, vt Barlaam ille, cum sub Balaac Israelem quondam execrari ac diris deuouere constituisset, multis tamen eum ac variis benedictionibus cumulauit: ad eundem etiam modum Nachor insipientibus ac stolidis sapientibus vehementer oblitabatur. Cum enim rex in throno sederet, atque ipsius filius, vt iam à nobis dictum est, ipsi assideret, ei que etiam stulti rhetores astarent, qui vt gladium linguas suas ad opprimendam & euertendam veritatem acuerant, quique, vt cum Isaiâ loquar, laborem parturiunt, & iniquitatem pariunt, plebis etiam ad certaminis spectaculum innumerabilis multitudo confluxisset, vt vtra pars victoriam adipisceretur, cognosceret, rhetorum vnus, qui omnibus doctrinâ præstabat, ad Nachorem dixit: Tunc es ille vsque aded audax, atque in deos nostros contumeliosus Barlaam, qui charissimum regis filium in eiusmodi errorem coniecisti, eumque crucifixum colere docuisti? Respondit Nachor: Sanè, ego sum Barlaam, qui deos tuos, quemadmodum dixisti, nihili pendo: quique regis filium non in errorem conieci, sed errore liberaui, atque ad verum Deum adiunxi. Tum rhetor ille ad hunc modum locutus est: Quoniam magni & eximij viri, à quibus omnis sapientia & scientia inuenta est, sublimes deos atque immortales eos nuncupent, omnesque orbis terræ reges & illustres viri ipsos colant ac venerentur, quoniam modo ipse linguam aduersus eos acuis, atque omnino eò audaciæ prorumpis, vt hæc proferas? Quoniam item argumento probas eos deos non esse, sed eum qui cruci affixus est? Excipiens autem sermonem Nachor, rhetorem quidem illum nullo responso dignatus est: verum cum plebi silentium manu indixisset, atque os suum, tamquam illa asina Balaam, aperuisset, ea quæ dicere minimè instituerat, prolocutus est, aitque ad regem: Ego, rex, Dei prouidentia in mundum veni: inspectoque cælo, terrâ, mari, sole, ac lunâ, reliquisque eiusmodi rebus, earum ornatum admiratus sum. Mundum autem, eaque omnia, quæ ipsius complexu continentur, necessariò moueri conspiciens, eum à quo mouetur & conseruatur, Deum esse intellexi. Etenim quidquid mouet, eo quod mouetur fortius est: & quod continet atque conseruat, fortius est eo quod continetur & conseruatur. Quocircâ ipsum Deum esse dico, qui omnia procrea-

Num. 22.

Psal. 63.

Isaiæ 59.

Disputa-
tionis ini-
tium.Nachoris
oratio.Ex creatu-
ris vnus
Deus agno-
scendus.*Filij verba
ad falsum
Barlaam
Nachor.**Transit
Nachor ad
partes filij.*

procreavit atque conseruat, quiq̄ue princi-
pij expers est, & sempiternus & immortalis,
& nullâ re indigens, omnibusq̄ue perturba-
tionibus ac defectibus sublimior, hoc est irâ
& obliuione atque ignorantia, reliquisq̄ue
omnibus rebus generis eiusdem. Per ipsum
autem omnia coagmentata & cōcreta sunt.
Nec verò sacrificijs aut libaminibus, aut vl-
lâ aliâ re in aspectum cadente opus habet:
verum contra omnes eo opus habent.

Psal. 15.
Act. 17.

CAP. XX-
VII.

Tria in
mundo re-
ligionis ge-
nera, Gen-
tiles, Iudai,
Christiani.

Multorum
deorū cul-
tus ab Æ-
gyptiis stu-
dit.

Elementa
deos non
esse.

His ita de Deo commemoratis, quem-
admodum ipsius beneficio mihi de ipso lo-
qui concessum est, ad humanum genus ve-
niamus, vt quinam ipsorum veritatis, qui-
nam erroris participes sint, conspiciamus.
Illud enim, ô rex, inter nos constat, tria in
mundo hominum genera esse, nimirum eos
qui apud vos deorum cultores dicuntur, &
Iudæos, & Christianos. Ac rursus eorum
qui multos deos colunt, triplex genus esse,
nempe Chaldæos, Græcos, & Ægyptios.
nam hi reliquis nationibus plurium deo-
rum cultus & adorationis duces ac magi-
stri fuerunt. Quocirca quinam ipsorum in
veritate, quinam in errore versentur, vi-
deamus. Ac Chaldæi quidem Deum igno-
rantes, post elementa aberrauerunt, resq̄ue
conditas creatoris loco colere cœperunt:
quarum etiam cum formas quasdam effe-
cissent, eas cæli, & terræ, & maris, & solis, ac
lunæ, reliquorumq̄ue elementorum & si-
derum figuram appellarunt: easq̄ue res in
templis conclusas adorant, ac deos appel-
lant. Quos etiam diligenter ac studiose ser-
uant, ne à furibus surripiantur. Nec illud
ipsis in mentem venit, quidquid seruat, eo
quod seruetur maius esse, & item eum qui
aliquid efficit, eo quod efficitur præstantio-
rem esse. Nam si ipsorum dij eâ imbecil-
litate sunt, vt salutis suæ consulere nequeant,
quonam tandem pacto aliis salutem affe-
rent? Itaque magno errore Chaldæi lapsi
sunt, mortuas & vtilitatis expertes statuas
venerantes. Atque etiam mihi mirari subit,
ô rex, quonam modo ij qui apud eos phi-
losophorum nomen obtinent, illud haud-
quaquam animaduertent, elementa quo-
que interitui obnoxia esse. Quod si elemen-
ta interitui omnino obnoxia ac subiecta
sunt, qui tandem dij esse queant? Quod si
elementa dij non sint, quonam modo sta-
tuæ, quæ eorum nomine construuntur, dij
erunt?

Ad ipsa igitur elementa, ô rex, acceda-
mus, vt ea deos non esse demonstremus, sed
corruptioni ac mutationi subiecta, atque ex
nihilò in ortum veri Dei iussu producta ef-
se, qui quidem corruptionis & immutatio-
nis expers est, & inuisibilis, contraq̄ue ipse

omnia cernit, & arbitrato suo immutat
atque conuertit. Quid igitur de elementis
dico?

Qui cælum deum esse arbitratur, er-
rant. Nam ipsum conuerti, ac necessariò
moueri, atque ex multis rebus constare vi-
demus: propterea enim κόσμος, id est mun-
dus appellatur. Mundus porrò artificis cu-
iusdam constructio est. Quod autem con-
structum est, principium ac finem habet.
At cælum vnâ cum sideribus suis necessariò
mouetur: siquidem astra certo ordine ac
spatio impulsâ, à puncto in punctum, par-
tim occidunt, partim exoriuntur, certisq̄ue
temporum spatiis iter suum obeunt, vt æsta-
tes & hiemes, quemadmodum ipsis à Deo
imperatum est, efficiant. Nec leges sibi iux-
ta ineuitabilem naturæ necessitatem con-
stitutâ cum cælesti ornatu infringunt. Ex
quo perspicuum est, cælum non deum, sed
Dei opus esse.

Cælum
deum non
esse.

Qui autem terram deam esse censent,
errant. Videmus enim eam ab hominibus
iniuriâ affici, & eorum imperio subiectam
esse, effodi etiam & contaminari, atque in-
utilem fieri. Nam si igne torreatur, emori-
tur: siquidem ex testâ nihil oriri potest. Ac
præterea si imbris nimium perfundatur,
tum ipsa, tum ipsius fructus corrumpun-
tur. Quin ab hominibus reliquisq̄ue ani-
mantibus proculcatur, interfectorum san-
guine inquinatur, effoditur, completur, ca-
daverum theca efficitur. Quæ cum ita sint,
fieri non potest vt terra dea sit, sed res à
Deo ad hominum vsum effecta.

Terram
deam non
esse.

Eodem modo, qui aquam deam esse pu-
tant, errant. Nam ea quoque ad hominum
vsum procreata est, eorumq̄ue dominatio-
ni subest. Contaminatur etiam & labefa-
ctatur, & cum igne cocta est, immutatur:
alios atque alios subinde colores sumit, vt-
pote quæ & frigore concresecat, & ex cruo-
re spurcitiem contrahat, & ad impurarum
omnium rerum ablutionem adhibeatur.
Ex quo liquidò constat aquam deam esse
non posse, sed Dei opus.

Aquam
deam non
esse.

Iam verò, qui ignem deum esse arbi-
trantur, ipsi quoque errant. Etenim ignis
ad hominum vsum creatus est, ipsorumq̄ue
dominationi subest, & ab ipsis ad omnis ge-
neris carnes, partim elixandas, partim as-
fandas, atq; etiam ad mortua corpora con-
cremanda, è loco in locum circumfertur;
atque insuper multis modis corrumpitur,
& ab hominibus extinguitur: ac proinde
ignis deus esse non potest, sed Dei opus.

Ignem deum
non esse.

Ad eundem etiam modum, qui vento-
rum flatum deum esse existimant, errant.
Perspicuum enim est, ventum alteri inser-
uire,

Ventos deos
non esse.

LAAMET
IOSAPH.

uire, atque hominum causâ ad transfue-
hendas naues ac frumenta comportanda,
reliquosque ipsorum vsus à Deo condi-
tum esse. Huc accedit, quòd pro Dei iussu
atque imperio tum augetur tum immi-
nuitur. Quare fieri non potest, vt ventus
deus sit, verum Dei opus.

Solem deum
non esse.

Porro qui solem deum esse putant, ipsi
quoque errant. Siquidem eum necessariò
moueri perspicimus, atque à puncto in pun-
ctum migrare & commutari, & occidere
& exoriri, vt ad hominum vtilitatem stir-
pes & plantas calore afficiat: atque insuper
eum diuisionem cum reliquis sideribus ha-
bere, ac multis partibus cælo minorem esse,
luceque interdum defici, nec vllum impe-
rium & principatum obtinere. Ex quo il-
lud planum est, fieri non posse, vt sol deus
sit, sed Dei opus.

Lunam
deam non
non esse.

Consimili etiam modo ij, qui lunam
deam esse opinantur, errant. Nam ipsam
necessariò moueri & immutari videmus,
atque à puncto in punctum migrare, & ad
hominum vtilitatem nunc exoriri nunc
occidere, ac sole minorem esse: augeri
etiam atque imminui, ac deliquia inter-
dum pati. Quare fieri non potest, vt luna
dea sit, verum Dei opus.

Hominem
deum non
esse.

Denique qui hominem deum esse arbi-
tratur, errant. Nam eum necessariò moueri,
& ali, & inuitum etiam senescere videmus,
atque interdum delectari, interdum mœrore
affici, ciboque ac potu & veste indigere. Ira-
cundum etiam atque inuidum esse, & libi-
dine incitari, & pœnitentiâ duci, ac multis
defectibus laborare. Verum multis etiam
modis corrumpitur, nimirum ab elementis,
& animantibus, ac postremò à morte ipsi
imminente. Ex quo efficitur, vt homo deus
esse nequeat, sed Dei opus. Quocircà in-
genti errore Chaldæi lapsi sunt, dum opi-
nionum suarum commenta sequuntur. Ele-
menta enim, in quæ interitus cadit, ac
mortuas statuas venerantur, nec se in deo-
rum numerum ea referre sentiunt.

Disputatio
aduersus
Gracos.

Ad Græcos iam veniamus, vt si quid for-
tè de Deo rectè sentiant, videamus. Græ-
ci igitur sapientiæ laudem sibi arrogantes,
stultiores etiam Chaldæis se præbuerunt,
complures videlicet deos inducentes, par-
tim masculos, partim feminas, vitiosarum
omnis generis affectionum ac scelerum ar-
chitectos. Etenim ridicula, & stulta, & im-
pia, ô rex, Græci induxerunt, eos qui non
sunt, iuxta peruersas suas cupiditates deos
appellantes: vt nimirum eos vitij patro-
nos ac defensores habentes, adulteria per-
petrent, rapiant, trucidant, atque atrocis-
sima quæque scelera committant. Nam

cum ipsorum dij huiusmodi flagitia de-
signarint, quonam pacto ipsi quoque non
eadem perpetrabunt? Ex his igitur erroris
studijs & institutis, hominibus bella & cæ-
des, atque acerbas captiuitates crebrò ex-
periri contigit. Quin etiam, si de ipsorum
dijs sigillatim verba facere velimus, ingen-
tem absurditatem perspècturus es.

Siquidem Saturnum ipsi ante omnes
deum inducunt, eique filios suos mactant.
Qui quidem ex Rheâ multos filios ha-
buit, quos etiam ipse furore percitus deuo-
rabat. Aiunt autem Iouem ipsi genitale
membrum abscidisse, atque in mare proie-
cisse: ex quo Venerem ortam esse fabu-
lantur. Iupiter autem patrem suum vincu-
lis constrictum, in tartarum præcipitem de-
dit. Vides errorem ac libidinem, quam
aduersus deum suum inuehunt. Num
enim fieri potest, vt Deus catenis vincia-
tur, ipsique genitales partes amputentur?
O singularem amentiam! Quis mente præ-
ditus hæc dixerit?

De Satur-
no.

Secundus Iupiter inducitur, quem in om-
nes deos suos regnum tenere aiunt, atque
in varias animantium figuras immutari, vt
mortalibus mulieribus stuprum inferat. Et-
enim eum in taurum sese immutasse tra-
dunt, vt Europâ potiretur: in aurum, vt
Danaë: in cygnum, vt Ledâ: in Satyrum,
vt Antiopâ: in fulmen, vt Semelâ. Ac
postea multos ex ijs filios extitisse, Bac-
chum scilicet, Zethum, Amphionem, Her-
culem, Apollinem, Dianam, Perseum,
Castorem & Pollucem, Helenam, Mi-
noëm, Rhadamanthum, Sarpedonem, &
nouem item filias, quas Musas nuncupant.

De Ioue.

Ac demum de Ganymede sermonem in-
ducunt. Hinc itaque, ô rex, hominibus con-
tingit, vt ad dei sui imitationem hæc omnia
imitarentur, atque adulteri essent, & insa-
no masculorum amore tenerentur, & alia
horrenda flagitia perpetrarent. Quonam
igitur modo fieri potest, vt Deus adulter sit,
aut pædico, aut parricida?

De Gany-
mede.

Quin Vulcanum etiam quemdam deum
esse tradunt, eumque claudum, malleum-
que ac forcipem tenentem, & ferrariæ arti
victus causâ operam dantem. Ergo re-
rum penuriâ laborabat. Atqui à Deo ab-
horret, claudum esse, atque hominum ope
indigere.

De Vulcan-
no.

Adhæc Mercurium etiam nobis deum
inducunt, qui cupidus sit, & fur, & auarus,
& magus, & versipellis, ac sermonum in-
terpres. Quod quidem item in Dei natu-
ram minimè cadit.

De Mer-
curio.

Æsculapium insuper in deorum nume-
ro habent, qui medicus erat, & pharmaca
confi-

De Æscu-
lapi-
o.

conficiebat, atque emplastra, victus parandi causâ (nam in egestate versabatur) componebat. post autem eum propter Tyndarei Lacedæmonij filium à Ioue fulmine percussum interiisse narrant. Quod si Æsculapius, cum deus esset, ac fulmine percuteretur, sibi ipsi opitulari nequiuit, qui tandem aliis opem ferre poterit?

De Marte.

Mars etiam ab iis deus belli studiosus & iracundus, ac pecudum aliarumque rerum cupidus inducitur. Quem item postea, cum Venerem constupraret, à puero Cupidine ac Vulcano vinculis astrictum fuisse dicunt. Quis igitur deus is esse queat, qui cupiditate flagrat, ac bellis delectatur, adulteriumque perpetrat, ac vinculis constringitur?

De Baccho.

Rursum autem Bacchum inter deos numerant, nocturna festa celebrantem, temulentiam magistrum, aliorumque uxores abstrahentem, furore æstuantem, fugientem, ac postremò à Titanibus obtruncatum. Quod si Bacchus cum interimeretur, sibi ipsi opitulari non potuit, verum & furore præceps agebatur, & ebrietati studebat, & profugiebat, quoniam pacto Deus esse queat?

De Hercule.

Tum autem Herculem inducunt, qui se fe vino obruat, atque in furorem ruat, suosque filios iugulet, ac deinde flammis absumptus intereat. Quis autem Deus esse is queat, qui se vino obruit, ac liberos suos obtruncat, ignisque ardore conflagrat? Aut quo tandem modo aliis auxilio esse poterit, qui sibi auxilium afferre non potuit?

De Apolline.

Præterea Apollinem inducunt, inuidiam laborantem, atque arcum & pharetram, ac nonnumquam etiam citharam & tibiam tenentem, hominibusque quæstus causâ vaticinia edentem. Egebat igitur. Atqui fieri non potest, ut Deus egeat & inuideat, & citharædus sit.

De Dianâ.

Eodem etiam modo Dianam ipsius sororem inducunt, venationi studentem, atque arcum & pharetras habentem, solamque cum canibus vagantem, ut ceruum aut aprum intercipiat. Quoniam igitur modo dea erit venatrix mulier, & cum canibus oberrans?

De Venere.

Postremò Venerem etiam deam esse adulteram dicunt. Aliquando enim cum Marte concubuit, aliquando cum Anchise, aliquando cum Adonide, cuius etiam mortem deplorat, amasium suum requirens. Quin etiam eam ad inferos descendisse aiunt, ut Adonidem à Proserpinâ redimeret. Vidistine unquam, ô rex, dementia hac maiorem? deam nimirum inducere, quæ adulterij crimine se obstringat, & ploret ac lamentetur.

Adonidem autem etiam deum venatorem inducunt, eumque ab apro percussum violentâ morte interiisse aiunt, nec in huiusmodi calamitate opem sibi ipsi afferre potuisse. Quoniam itaque pacto hominum curam geret adulter & venator, qui que violentâ morte interit?

Hæc omnia ac multa alia eiusmodi, adhuc fœdiora & sceleratiora, ô rex, de diis suis Græci inducunt, quæ nec dicere, nec memoriâ vlllo modo usurpare fas est. Vnde homines à diis suis occasionem arripientes, omne sceleris & libidinis atque impietatis genus perpetrarunt, horrendis flagitiis suis terram & aërem contaminantes.

Ægyptij autem eos stultitiâ & stoliditate superantes, grauius quàm vllæ aliæ nationes aberrarunt. Neque enim Græcorum deos venerari satis habuerunt: verum insuper bruta animantia, tam terrestria quàm in aquis degentia, tam stirpes quàm plantas in deorum numero habuerunt, atque omni insaniam ac libidinis genere grauius quàm vllæ terræ nationes sese conspurcarunt. Antiquitus enim Isidem colebant, virum simul ac fratrem Osiridem habentem, qui à fratre suo Typhone obtruncatus est. Eaque de causâ Isis cum filio suo Oro in Byblum Syriæ fugit, Osiridem quaerens, atque acerbè lamentans, quoad tandem Orus creuisset, ac Typhonem de medio sustulisset. Ergo nec Isis fratri suo ac viro suppetias ferre potuit, nec Osiris, cum à Typhone trucidaretur, sibi ipsi auxilio esse potuit, nec denique Typhon fratricida, cum ei ab Oro & Iside exitium afferretur, seipsum à morte vindicare. Et tamen cum hi ob huiusmodi calamitates ad hominum notitiam peruenissent, à stultis Ægyptiis dii habiti sunt.

Quin neque his aut reliquis Gentium numinibus contenti, bruta etiam animantia inuexerunt. Nonnulli etenim ipsorum ouem, alij hircum, alij vitulum & suem, alij coruum & accipitrem, alij vulturem & aquilam, alij crocodilum: quidam felem, & canem, & lupum, & simiam, & draconem, & aspidem: alij cepas, & allia, & spinas, ceterasque res conditas coluerunt. Nec homines miseri nihil omnino virium his omnibus rebus inesse sentiunt. Nam cum deos suos ab aliis hominibus & comedi, & igne cremari, & iugulari atque corrumpi videant, non tamen proinde eos deos non esse intellexerunt.

Quocirca magno errore tum Ægyptij, tum Chaldæi, tum Græci lapsi sunt, deos huiusmodi inducentes, atque ipsorum statuas efficietes, surdaque & sensus expertia simula-

LAAM ET
IOSAPH.
De Adoni-
de.

*Aduersus
Ægyptios
disputat.*

De Iside.

*Ægyptio-
rum impie-
tas.*

LAAM ET
IOSAPH.

cra pro dijs habentes. Ac demiror, quo pacto, cum deos suos ab artificibus fecari, & dolari, ac truncari, atque temporis longinquitate inueterascere & immutari, atque igne conflagari cernerent, hinc eos minimè deos esse non animaduernerint. Nam qui in suæ salutis negotio nullam vim habent, quonam tandem modo hominum saluti consulunt? At verò poëtæ ipsorum, & philosophi tam Chaldæorum quàm Ægyptiorum, cum versibus suis ac litterarum monumentis deos suos exornare studuerunt, eorum ignominiam magis detexerunt, nudamq; omnium oculis proposuerunt. Nam cum hominis corpus, quamuis alioqui multis partibus constet, nullum tamen membrorum suorum abijcit, verum firmissimam cum ipsis omnibus coniunctionem habens, secum ipsum concordat, quæ tandem in Dei naturâ tanta pugna & discordia futura est? Nam si vna Deorum natura esset, deus deum insectari, aut obtruncare, aut malo aliquo mulctare minimè debebat. Quod si dij à dijs vexati, & interempti, & spoliati, ac fulmine percussi sunt, non iam vna eorum natura est, sed distinctæ voluntates, atque omnes exitiosæ ac pestiferæ.

Mutua
deorum in-
ter se pu-
gna, eos
deos non ef-
se ostendit.

Ex quo concludendum est, neminem eorum deum esse. Perspicuum est igitur, ô rex, omnem eorum de deorum naturâ disputationem erroris plenam esse. Quonam autem pacto ij qui apud Græcos sapientiæ atque doctrinæ famâ floruerunt, illud minimè intellexerunt, eos qui leges tulerunt, suismet legibus iudicari? Nam si leges iustæ sunt, iniusti omnino ipsorum dij sunt, qui contra legum præscripta mutuo sese interfecerint, atque in veneficia, & adulteria, & furta, & præposterarum libidines prouerint. Sin autem rectè fecerunt, leges certè iniquæ sunt, utpote aduersus deos constitutæ. Nunc autem leges præclaræ ac iustæ sunt, ut quæ & virtutes laudent, & vitia prohibeant: deorum autem, quos ipsi colunt, iniqua sunt opera, quare iniqui etiam ipsorum dij sunt, omnesque impij ac morte mulctandi, qui eiusmodi deos inducunt. Nam si ea, quæ de ipsis litterarum monumentis prodita sunt, ficta & fabulosa sunt, nihil aliud sunt, quàm meri sermones: si autem naturalia, non iam dij sunt, qui hæc fecerunt ac perpeffi sunt: quod si allegorico sensu ea dicuntur, fabulæ sunt, ac nihil prætereà. Demonstratum est itaque, ô rex, hos omnes cultus, qui multis dijs tribuuntur, erroris atque exitij opera esse, (neque enim deos appellare conuenit, qui videntur, ac non vident: verum eum, qui cum

ipse cerni nequeat, omnia cernit,) Deumque, qui omnia condidit, colendum esse.

Veniamus igitur, ô rex, etiam ad Iudæos, ut quidnam ipsi quoque de Deo sentiant, videamus. Nam ipsi ab Abraham, Isaac, & Iacob oriundi, Ægyptum incoluerunt. Illinc autem Deus eos in manu potenti & brachio excelso, per Moysen ipsorum legislatorem eduxit, ac per multa prodigia & signa suam ipsis potentiam declarauit. Verum ipsi quoque perfidos atque ingratos sese præbentes, Gentium deos sæpenumerò adorarunt, prophetasque ad se missos ac iustos viros morte affecerunt. Ac deinde, posteaquam ita Dei voluntas tulit: ut Filius suus in terram veniret, eum contumeliâ affectum, Pontio Pilato Romanorum duci tradiderunt, crucisq; supplicio condemnarunt, nullâ videlicet ipsius beneficiorum atque innumerabilium miraculorum, quæ inter ipsos designarat, habitâ ratione, suoque scelere perierunt. Nam nunc quoque, solum quidem omnipotentem Deum colunt, sed non secundum scientiam. Siquidem Christum filium Dei negant, Gentilibusque similes sunt, etiam si ad veritatem, à quâ procul se remouerunt, propius aliquanto accedere videantur. Ac de Iudæis hæctenus.

Aduersus
Iudæos dis-
purat.

Rom. 10.

At Christiani à Domino nostro Iesu Christo doctrinæ suæ originem ducunt. Hic autem Dei altissimi Filius in Spiritu sancto creditur. Qui quidem humanæ salutis causâ de cælo descendit, atque ex sanctâ Virgine genitus est, ac sine semine & corruptione carnem suscepit, hominibusque apparuit, ut eos à falso multorum deorum cultu reuocaret. Atque admirandâ incarnationis suæ dispensatione perfunctus, mortem sponte, atque ingenti quodam consilio, per crucem degustauit. Triduo autem post resurrexit, atque in cælos ascendit. Cuius præsentia gloriâ ex Scripturâ, quæ apud eos Euâgelica vocatur, si eam legere in animum induxeris, perspicere licet, ô rex. Hic duodecim discipulos habuit, qui post ipsius in cælum ascensum in orbis terræ prouincias exierunt, ipsiusque augustam amplitudinem promulgarunt: quemadmodum etiam vnus ex ipsis regiones nostras peragravit, ut veritatis dogmata prædicaret: vnde etiam num ij, qui prædicationis eorum iustitiæ administram operam nauant, Christiani appellantur. Atque hi sunt, qui veritatem supra omnes terræ nationes inuenerunt. Siquidem Deum rerum omnium conditorem atque architectum in Filio vnigenito & Spiritu sancto agnoscunt, nec præter eum vllum aliû Deum venerantur. Habent autem Domini Iesu Christi manda-

Christia-
norum do-
ctrina.

Thomas in
Indiam
profectus
est.
Suprà c. 1.

Verorum
Christia-
norum no-
ta.

mandata cordibus suis insculpta, eaque custodiunt, mortuorum resurrectionem ac futuri seculi vitam expectantes. Non adulterij, non fornicationis crimine sese deuincunt, non falsum testimonium dicunt, aliena non concupiscunt, patri & matri honorem tribuunt, proximos amant, iustum iudicium ferunt; quæ sibiipsis fieri nolunt, alijs non faciunt; eos, à quibus læduntur, obsecrant, ac sibi eorum amicitiam conciliant. Inimicos beneficijs afficere student, lenes & faciles se præbent, ab omni iniquo concubitu atque ab omni impuritate abstinent, viduam non contemnunt, pupillo in cærorem non inferunt, qui habet, non habenti prolixè subministrat. Peregrinum si viderint, tecto admittunt, eiusque non secus ac veri & germani fratris aduentu delectantur. Non enim carnis, sed animi ratione fratres se vocant. Vitam suam Christi causâ profunde parati sunt: nam ipsius præcepta firmè obleruant, sanctè videlicet ac iuste, quem admodum Dominus Deus ipsis imperauit, viuentes: gratias ipsi omni horâ in omni cibo & potu, ac reliquis bonis agentes. Verè enim hæc veritatis via est, quæ quidem eos qui eam ingrediuntur, ad sempiternum regnum, quod à Christo in futurâ vitâ promissum est, tamquam porrectâ manu ducit.

Ephes. 5.

Atque ut intelligas, o rex, me hæc ex cerebro meo minime fingere, si ad Christianorum scripturas oculos adieceris, me nihil à veritate alienum loqui reperies. Quare præclare filius tuus intellexit, optimoque iure Deo viuo cultum adhibere didicit, ut in futuro æuo salutem obtineat. Magna etenim atque admiranda sunt, quæ à Christianis tum dicuntur tum geruntur. Neque enim hominum, sed Dei verba proloquuntur, reliquæ autem nationes errant, ac sibiipsis imposturam faciunt: siquidem in tenebris ambulantes, ebriorum instar in seipsos impingunt. Atque hic sit, o rex, meæ ad te orationis finis, quam quidem veritas in mente mea dictauit. Desinant itaque vâcordes tui sapientes aduersus Dominum nugari. Nam vobis Deum creatorem venerari, atque ipsius verbis ab interitu alienis aurem accommodare expedit, ut condemnationem ac supplicium effugientes, vitam interitus expertem hereditariò possideatis.

CA. XXVIII

Muti stant,
qui à parte
regis.

Hæc posteaquam à Nachore commemorata sunt, rex iracundiâ æstuabat: rhetores autem ipsius & sacerdotes muti stabant, ut qui nihil contrâ, præter infirmos quosdam ac nullius momenti sermunculos afferre possent. At verò regis filius spiritu exultabat, atque hilari vultu Dominum celebrabat, qui ijs quorum fiducia in ipso posi-

ta est, in rebus perplexis & impeditis exitum dat, qui que etiam per inimicum & hostem veritatem confirmabat, efficiebatque ut & qui erroris antesignanus erat, rectæ doctrinæ patronum se præberet.

Rex porrò, quamuis alioqui Nachori vehementer irasceretur, nullo tamè eum malo afficere potuit, propterea quòd lege coram omnibus antè promulgatâ, ei pro Christianis liberè verba facere permisisset. Ceterum ipse persæpè sermonibus ipsius oblectans, eum per signa quædam admonebat, ut illam pugnandi acrimoniam remitteret, atque rhetorum disputationi manus daret. At ille vehementius inualescebat, omnes ipsorum propositiones atque argumenta refutans, errorisque, quo tenebantur, fraudem ac fallaciam detegens. Cùm autè penè ad vesperam vsq; disputatio producta fuisset, rex concionem solui iussit; tamquàm scilicet postridie rursus de hac re agitari vellet.

Iosaphat autem regem ita est allocutus: Ut primò iuste omnia geri iussisti, o rex, ita iustitiæ quoque finem impone, duorum alterum faciens, nempe ut vel magistrum meum hac nocte mecum manere permittas, ut de his rebus, de quibus crastinâ die cum ijs qui nos bello laceissent, verba facienda sunt, vnâ dispiciamus, ac tu item tuos assumens, arbitrato tuo cum illis ea quæ in rem futura videbuntur, mediteris: aut tuos mihi hac nocte concedens, meum accipe. Quòd si vtrique apud te sint, meus nimirum in afflictione & metu, tui autem in lætitiâ & animi remissione, æquum mihi iudicium istud esse non videtur, sed principatus licentia, & pactorum violatio. Rex itaque huius orationis lepore victus, assumptis sapiētibus & sacerdotibus suis, Nachorem filio concessit, hac nimirum spe fretus, fore, ut ea quæ pollicitus fuerat, præstaret.

Regis itaque filius in palatium suum proficiscitur, non secus atque Olympicus quidam victor superatis aduersarijs, secum Nachorem habens. Quem cùm remotis arbitraris acciuisset, his ad eum verbis vsus est: Ne me, qui sis, ignorare existimes. Certissimum enim habeo te diuinissimum Barlaamum haudquaquã esse, verum Nachorem Astrologum. Ac miror, quid vobis in mentem venerit, ut huiusmodi fabulam fingeretis, atque hoc vobis persuaderetis, vos eas clarissimâ die oculis meis tenebras obiecturos esse, ut pro oue lupum acciperem. Verum non abs re proverbio fertur, Cor stulti vana cogitare. Atque hæc quidem cogitatio & consilium vestrum rancidum sanè ac prorsus stolidum erat, opus autem quod ipse egisti, omni prudentiâ & sagacitate plenum est, ac pro-

Iosaphat à
patre Na-
chorem so-
cium postu-
lat.

Iosaphat
secum Na-
chorem ab-
ducit.

LAAM ET
IOSAPH.*Agit gra-
tias quòd
pro verita-
te sceleris.*

ac propterea gaude, ó Nachor, & exulta. Multas enim tibi hoc nomine gratias habeo, quòd veritatis patrocinium hodierno die suscepisti, nec sceleratis verbis ac versutâ simulatione labia tua contaminasti: quin potius ea multis fordibus expurgasti, falsorum nimirum deorum errore confutato, atque Christianorum dogmatum veritate confirmatâ. Ego verò duplici de causâ, vt te mecum adducerem, operam dedi: altera, ne te rex priuatim tenens, supplicio afficeret, propterea quòd non ea es locutus, quæ ipsi grata essent: altera, vt hodierno tuo beneficio gratiam tibi rependam. Quoniam autem tandem pacto istud? Nimirum te admonens, vt à prauâ & periculosa hac viâ, quam ad hunc vsque diem tenuisti, deflectas, ac rectam & salutarem semitam ingrediaris: quam quidem non ignorans, sed sponte malum amplectens, effugisti, in iniquitatis barathra & præcipitia teipsum impellens. Intellige itaque, ó Nachor, cum prudens & sagax sis, ac Christum solum, & vitam apud ipsum abstrusam elucrare stude, fluxis his & caducis contemptis ac pro nihilo habitis. Non enim in æternum viues; sed cum mortalis sis, iam iamque hinc abiturus es, quemadmodum & omnes, qui ante te extiterunt. Atque, ó te miserum! si, vbi iustum iudicium, ac iusta operum merces est, grauem peccati sarcinam tecum ferens abeas, nec eam prius abieceris, cum abijcere procliue sit.

Nachor itaque ob huiusmodi sermones animo compunctus, his verbis vsus est: Rectè dixisti, ó rex, rectè inquam. Nam ipse quoque verum & ab omni mendacio alienum Deum, per quem omnia facta sunt, noui: atque item futurum iudicium scio, ex multis videlicet Scripturæ sacræ verbis id edoctus: verum improba consuetudo, atque antiqui supplantatoris versutia cordis mei oculos cæcauit, densaque animo meo tenebras offudit. Nunc autem ad verbum tuum abiecto tenebroso velamine, ad vultus Domini lucem accurrâ: fortasse enim mei miserebitur, pœnitentiæque; ianuam mihi improbo ac rebeli seruo aperiet. Quamquam mihi fieri non posse videtur, vt peccatorum meorum, quæ arenâ grauiora sunt, & eorum, quæ tum sciens tum ignorans perpetravi, veniam obtineam.

Hac oratione auditâ, regis filius statim exurgit, atque animo incalefcit, animumque; Nachoris ad desperationem propendentem recuperare atque erigere incipit. Nulla enim, ó Nachor, inquit, nulla de hac re dubitatio animum tuum subeat. Scriptum est enim, posse Deum etiam ex his lapidibus

excitare filios Abrahæ. Quod quidem, vt aiebat pater Barlaam, quid aliud est, quàm quòd homines deploratæ improbitatis, atque omni iniquitatis genere contaminati, salutem consequi possint, Christi que filij effici: qui pro suâ summâ & incredibili humanitate omnibus sese ad meliorem frugem recipientibus cælestes portas patefecit? Neque enim cuiquam omnino salutis aditum præclusit: Verum eos, quos scelerum pœniter, misericordi animo suscipit; ob eamque causam ijs, qui horâ primâ, & tertiâ, & sextâ, & nonâ, & vndecimâ ad vineam accesserunt, æqua merces attribuitur, quemadmodum Euangelicis scriptis proditum est. Ac proinde etiam si ad hunc vsque diem in peccatis consenueris: tamen si feruenti animo accedas, eadem quæ ijs qui ab adolescentiâ certamen subierunt, præmia consequeris. Hæc & multa alia cum diuinissimus iuuenis ad Nachorem in malis inueteratum de pœnitentiâ locutus fuisset, ipsique veniam spondidisset, Christumque facilem ac propitium ipsi fore promisisset, illudque pro certo affirmasset, eum pro suâ bonitate semper peccatoris pœnitentiam suscipere paratum esse, ægram ipsius animam, tamquam medicamentis quibusdam emolliens, ipsum prorsus in sanitatem asseruit.

Statim enim ad eum Nachor dixit: Tu quidem, ó animo etiam quàm corpore nobilior, qui admirabilibus his mysterijs præclare imbutus es, ad extremum vsque; in præclarâ confessione velim maneat: nec eam aut vllum tempus, aut vllus modus è tuo pectore euellat. Ego autem hac ipsâ horâ proficiscar, vt salutem meam quæram, mihi que Deum, quem ad iram prouocaui, per pœnitentiam propitium ac facilem reddam. Non enim posthac, nisi tibi aliter videatur, regis faciem conspiciam. Ingenti autem animi lætitiâ affectus regis filius, atque hunc sermonem libenter excipiens, ipsum complectitur & exosculatur, attentisque ad Deum fufis precibus, eum è palatio emittit.

Egressus autem Nachor, animo compunctus in densissimam solitudinem cerui instar profilijt, atque in monachi cuiusdam, qui sacerdotij dignitate ornatus erat, speluncam se cõfert: in quâ ille propter imminetum metum delitescerebat. Atque ante ipsum feruentissimo pectore humi sese prouoluit, ipsiusque pedes, instar videlicet veteris illius meretricis, lacrymis perfundit, ac diuinum Baptismum exposcit. Sacerdos itaque, vtpote diuinâ gratiâ plenus, ingentem animo voluptatem cepit, eumque confestim, vt mos ferebat, per dies haud paucos Christianæ fidei rudimentis institutum, diuino

Math. 20.

*Nachor Io-
saphat ad
consuetudinem
horatatur.**Nachor
abit in ere-
mum.*

Luc. 7.

*Baptiza-
tur.*

Bapti-

*Nachor se-
riò respici-
scit.**Illum Iosa-
phat in
spem erigit.*

Ioan. 8.

Mar. vii. Baptismate perficit in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Mansit autem cum illo Nachor, perpetuâ ob ea peccata quæ perpetrarat, pœnitundine ductus, Deumq; benedicēs, qui neminē perire vult, verum omnium respiscētiam exspectat, atq; eos qui pœnitentiam agunt, humanē ac benignē excipit.

Regij ani-
mi anxie-
tas. Rex autem, cum de Nachoris rebus manē certior factus fuisset, ac spe suâ excidisset, & præterea sapientes suos ac stolidos oratores nullo negotio superatos fuisse conspexisset, in magnâ animi anxietate versabatur: eosque cum graues prius contumelias ac dedecora ipsis intulisset, ac nonnullos etiam bubulis neruis atrocem in modum lacerasset, ipsorumque oculos fuligine illeuisset, à se ablegauit. Ipse autem falsorum deorum imbecillitatem damnare incœpit: etiam si alioqui nondum ad Christi lucem plenē ac perfectē oculos conijcere in animum induceret. Etenim densa caliginis nubes ipsi vndique affusa, cordis ipsius oculos adhuc tenebat. Ceterum non iam sacerdotes suos in honorem habebat, nec festa & libamina simulacris suis peragebat; verum animo in vtramque partem vacillabat: hinc nimirum deorum suorum imbecillitatem improbens, illinc autem Evangelicæ vitæ sinceritatem reformidans, prauaque consuetudine ita constrictus, vt ab eâ vix auelli posset. Siquidem corporearum voluptatum seruituti maiorem in modum addictus erat, vitiosisque affectionibus prorsus operam dabat, captiui instar ductus, atque absque vino, vt Isaia verbis vtar, ebrius, & ab improbâ consuetudine tamquam fræno quodam retractus.

Isa. 51. Cum igitur rex cum duplici cogitatione ad hunc modum luctaretur, nobilissimus ipsius filius, ac verè regio animo præditus, in suo palatio quietus degebat, naturæ suæ generositatem, modestiamque & constantiam per opera cunctis declarans. Nam theatra & equorum certamina, & venationum exercitationes, & inania omnia iuuenilis ætatis studia, & imposturas quibus stulti animi deliniuntur & inescantur, nihili omnino ducebat: verum ex Christi mandatis omnino pendebat, ac diuino amore sauciatus, eum expetebat, qui verè expetendus est, totus suauis ac totus desiderabilis, atque eiusmodi, vt sine vllâ saturitate expetatur.

Cant. 5. In memoriam autem rediens magistri sui Barlaam, atque ipsius vitam sibi ante oculos proponens, ipsius amore animum suum demulceri sentiebat, ac quonam pacto ipsum videret, summo studio curabat: atque ipsius sermones sine vllâ intermissione in corde suo circumferens, erat tamquam arbor

secus aquarum decursus plantata, perpetuoque irrigata, ac tempestiuos domino fructus afferens. Multas enim animas è diaboli laqueis eripuit, Christoque seruatas obtulit: siquidem multi ad eum sese conferentes, salutaribus sermonibus fruebantur. Ex quibus non pauci, fugâ relicto errore, ad salutarem doctrinam accurrebant. Alij autem rebus huius vitæ longum valere iussis, monasticam palæstram capessabant. Ipse autem orationibus & ieiuniis operam dabat, idemtidemque hanc vocem ad Deum mittebat: O Domine mi, ô Domine mi ac Rex, cui ego credidi, ad quem ego profugi; atque errore liberatus sum, dignam famulo tuo Barlaamo mercedem repende, pro eo quod mihi oberranti, te, qui via, vita, & veritas es, demonstrauit. Ac mihi hoc concede, vt rursus illum in corpore angelum; quo mundus dignus non est, conspiciam; atque cum eo, quod mihi vitæ superest, conficiam, vt vitæ ipsius vestigijs intistens, tibi Deo ac Domino placeam.

Ioan. 14. Heb. 11. Eo autem tempore publicum falsorum deorum festum in vrbe illâ erat. Regem porrò huic festo interesse, ac copiosissimis victimis illud exornare oportebat. Verum cum sacerdotes ipsum in deorum cultu segnem ac tepidum esse conspicerent, id verrebantur, ne ad templum venire negligeret, sicque ipsi muneribus ijs, quæ à rege accipere consueuerant, ceterisque prouentibus orbarentur. Surgentes itaque, ad speluncam quamdam in vastissimâ solitudine sitam proficiscuntur, in quâ vir quidam magicis artibus deditus, atque falsi idolorum cultus acerrimus propugnator habitabat, Theudas nomine, quem etiam rex singulari honore complectebatur, charumque magistrum existimabat, ipsius nimirum vaticinijs regnum suum omnium rerum copiâ florescere, atque in dies augeri dicens. Cum igitur sacerdotum cultores ad ipsum venissent, eius opem atque auxilium implorabant: eique deorum improbationem, in quam rex inciderat, exponebant: quæque regis filius fecisset, & quemadmodum Nachor ad ipsius voluntatem atque sententiam concionem habuisset. Ac nisi tu ipse venias, inqueiebant, nobisque opem afferas, spes omnis extincta est, omnisque deorum cultus ac veneratio perijt. Nam tu vnicum nobis calamitatis solatium relictus es, atque in te vno spes omnes nostras positas habemus.

Theudas itaque cum satanico eo exercitu, quem secum habebat, in expeditionem pergit, atque aduersus veritatem arma comparat: accitis nimirum multis prauis spiritibus, quos ad res improbas prompte ac liben-

Iosaphat
orationibus
vacabat
& ieiunijs.

CAP. XXIX

Theudas
magus ab
impijs sa-
cerdotibus
accersitur:

Theudas ad
regem se
confert.

LAAM ET
IOSAPH.

libenter auxiliarem manum afferre norat, & quos ipse semper ministros adhibuerat, his comitatus ad regem accedit.

Vt autem ipsius aduentus regi nuntiatus est, atque ipse palmarum virgam manu tenens, ouinaque pelle indutus ingressus est, rex è throno suo exiit, ipsiq; obuiam prodijt, eumque osculatus est. Cumque cathedram afferri iussisset, ipsum prope se collocauit. Posteaq; Theudas his ad regem verbis vitur: Rex in æternum uiue, maximorum deorum fauore ac beneuolentiâ septus. Ad me enim allatum est, te ingens certamen aduersus Galilæos iniisse, ac luculentissimam palmam retulisse. Eoque nomine huc veni, vt ad edendam grati animi significationem, festum vnà celebremus, atque eleganti formâ præditos adolescentes ac formosas puellas dijs immortalibus immolemus, taurosq; centum, ac plurima alia animalia ipsis offeramus: quò eos quoque in posterum inuictos adiutores habeamus, qui nobis vniuersum vitæ curriculum planum & æquabile reddant.

Ad hæc rex: Minimè verò, inquit, ò senex, vicimus, minimè inquam vicimus: verum nullo potius negotio victi sumus. Nam qui à nobis stabant, repente aduersum nos extiterunt, ac velut furore & infaniâ laborantem atque imbecillam nostram aciem nacti, prorsus eam fregerunt ac prostrauerunt. Nunc autem, si qua tibi facultas & vis suppetit, quâ tu humi iacenti religioni nostræ opitulari, eamq; rursus excitare queas, velim exponas. Theudas autem regi ad hunc modum respondit: Galilæorum contentiones atque inanes sermones, ò rex, minimè pertimesce. Quæ enim sunt ea, quæ ab ipsis afferuntur, quantum quidem ad viros ratione ac prudentiâ præditos attinet? Meo quidem iudicio facilius deiciuntur, quàm folium à vento excussum. Neque enim vel conspectum meum sustinebunt, tantum abest vt sermones conferant, atque ad mecum disputandum pedem conferant. Ceterum, vt & propositum istud certamen, & quidquid aliud in animo habuerimus, recto cursu feratur, resque nobis ex animi sententiâ succedant, fac publicum hoc festum exornes, deorumque beneuolentiam, tamquam firmissima quædam arma induas, ac tum fausta omnia habiturus es. Hæc cum ille iactasset, qui, vt cum Dauid loquar, in malitiâ potens erat, atque iniquitatem totâ die meditabatur, turbidamque, vt Isaiæ verbis vtar, subuersionem amico suo propinabat, improborum spirituum, quos ipse comites habebat, ope atque adiumento perfecit, vt rex cogitationes

cas, quæ ipsum salutis submonebant, prorsus è memoriâ eijceret, eisdemque, quibus solebat studijs sedulò hæreret. Ac proinde cum regis litteræ quaquaversum commeassent, quibus omnes ad execrandum deorum festum conuenire iubebantur, cernere erat ingentem hominum multitudinem confluentem, atque oues & boues, variaq; animalia secum adducentem.

Cum igitur omnes coijssent, surgens rex, vnà cum impostore Theudâ ad templum profectus est, vt tauros ac permulta animalia immolarent. Sicq; nefarium & execratione dignum festum celebrabant: adeò vt & brutorum animantium mugitibus tota vrbs personaret, & victimarum nidore ipse quoque aër inficeretur. His ad hunc modum confectis, cum improbi spiritus de Theudæ victoriâ maiorem in modum gloriarentur, sacerdotesque gratias ipsi habuissent, rex rursus ad palatium se recepit, aitque ad Theudam: En quemadmodum iussisti, nihil omnino studij à me prætermisum est, quod quidem ad festi splendorem, & sacrificiorum magnificentiam pertineret. Iam itaque tempus est, vt quæ mihi promissisti expleas, filiumq; meum, qui à religione nostrâ desciiuit, à Christianorum errore vindices, ac cum benignis dijs in gratiam reducas. Nam ego cum artem omnem adhibuerim, atque omnem lapidem mouerim, nullam tamen morbi medicinam reperi, sed ipsius mentem omnibus rebus superiorem esse perspexi. Nam si blandè ac leniter cum eo agere institui, ne sic quidè eum mihi vllò modo animum adijcere comperi. Rursus si seuerè atque acerbè eum acciperem, in peruicaciam potius inde ipsum attolli conspexi. Quamobrem calamitatem eam quæ mihi accidit, sapientiæ tuæ committo. Ac siquidem ea, ope tuâ & auxilio liberatus, filium meum mecum rursus deos meos colentem, atque voluptuariæ huius vitæ cupiditatibus ac regni voluptatibus fruentem videro, auream tibi statuam erigam, efficiamque vt posthac in sempiternum idem tibi qui dijs honor à cunctis tribuatur.

Theudas igitur attentam aurem diabolo subijciens, atque ab illo improbum ac pestiferum consilium edoctus, ipsiq; linguæ atque oris operam nauans, ad regem ait: Si filium tuum in potestatem tuam redigere, ipsiusque in pugnando peruicaciam inanem reddere cupis, ars à me excogitata est, cui oblectari nullo modo poterit, verum durus ipsius animus facilius emollietur, quàm cera ingenti rogo admota. Rex itaque vanum hominem inani tumore inflatum vidès, ad voluptatem statim animique lætitiâ sese conuer-

Theuda ad
regem im-
pudens ora-
tio.

Rex cum
Theudâ
dijs sacrificat.

Pfal. 51.
Memoria
lapsus: est
& Habac.

conuertit, sperans videlicet, petulantem illam & audacem linguam animum diuinitus edoctum ac philosophiæ plenum superaturam esse. Cumque, quænam illa ars esset, ex eo sciscitaretur; tum Theudas, tamquam nouacula acuta dolum contextit, calideque; pharmaca comparat. Atque improbam technam, diaboli que consilium, quæso, perspice. Omnibus, inquit, ô rex, qui filio astant atque inferuunt, ab eo procul distantibus, pulchrâ & perquæ eleganti formâ præditas mulieres, atque ad pelliciendos animos adornatas, cum eo perpetuò versari, ipsique ministrare, vitæque consuetudinem & contubernium cum eo habere iube. Ego autem vno ex iis spiritibus, quos ad res huiusmodi comparauit, ad eum postea submisso, acriorem voluptatis ignem excitabo. Ac simulatque vel cum vnâ solâ huiusmodi mulierculâ rem habuerit, nisi tibi omnia ex animi sententiâ fluant, erit iam cur me contemnas, atque, ut nullius usus hominem, non honoribus, sed maximis suppliciiis afficiendum ducas. Nihil enim maculorum animos perinde allicere ac demulcere solet, ut feminarum conspectus. Atque ut sermonibus meis fidem adhibeas, historiam hanc velim audias.

CAP. XXX.
Theudas
fabulam
narrat.

Rex quidam cum masculâ prole careret vehementer animo angebatur, eamque calamitatem haud paruam existimabat. Hoc igitur cum statu esset, filium in lucem edidit: eoque nomine summâ voluptate perfusus est. Dixerunt autem ad eum eruditi quidam medici, fore, ut si puer intra duodecim annos solem aut ignem videret, lumine prorsus orbaretur; id enim ex oculorum ipsius situ designari. Quæ cum pater audiisset, cubiculum quoddam obscurum ex rupe quadam condidisse, filiumque illic vnâ cum nutricibus inclusisse fertur, nec ante duodecim annos exactos vllum omnino ipsi lucis splendorem ostendisse. Confecto autem huiusmodi temporis curriculo, filium, qui nihil omnino rerum mundanarum ad hunc usque diem perspexerat, ex hoc cubiculo educit: ac tum ipsi omnia, iuxta suum quodque genus exhiberi ac demonstrari iubet, viros nimirum in vno loco, in alio feminas, aliunde aurum, aliâ ex parte argentum, vniones & lapides exquisiti pretij, vestes luculentas & elegantes, currus insigni pulchritudine simul cum regiis equis aureo fræno instructis, cum aulaeis purpureis, ac sessoribus armatis, bouum item armenta, & pecudum greges: atque, ut summam dicam, omnia certo ordine puero demonstrabat. Percontante autem eo, quonam singulæ res nomine appellaren-

tur, regis satellites ac stipatores vniuscuiusque nomen exponebant. Cum autem mulierum nomen scire cuperet, tum regis armiger lepidè ac festiuè, dæmones eas appellari dixit, à quibus hominum mentes in errorem traherentur. Pueri autem pectus eorum amore atque cupiditate vehementius quam vllius alius rei desiderio illectum ac delinitum est. Cum igitur omnibus rebus peragratis ad regem eum adduxissent, ac rex ex ipso, quidnam ex omnibus rebus quas vidisset ipsi magis arrideret, quæsiuisset: Quid, inquit, aliud quam dæmones illi, qui homines in fraudem inducunt? Neque enim vllius rei ex his omnibus quas hodierno die vidi, perinde atque eorum amore animus meus incensus est. Atque hunc pueri sermonem rex ille admiratus est, quamque violenta ac tyrannica res feminarum amor esset, hinc iudicauit. Quocirca tu quoque non vllâ aliâ ratione, quam istâ, te filium tuum in potestatem redacturum putes.

Quid
amor fe-
mina.

Rex hoc consilium excipit, atque confestim ad eum delectæ puellæ præstanti atque egregiâ formâ inducuntur. Quas etiam cum ipse eleganti ornatu illustrasset, atque omnino ad pelliciendum iuuenis animum instruxisset, omnes ipsius famulos & ministros e palatio eiicit, easque in eorum locum substituit. Hæ itaque ipsi vndique hærebant, eumque complectebantur, atque ad nefarium concubitum extimulabant, per omnes videlicet gestus ac sermones ipsum ad voluptatem prouocantes. Neminem alium habebat quem conspiceret, cum quo colloqueretur, aut cœnaret; ipsæ enim omnia ipsi erant. Atque hæc quidè rex faciebat. Theudas autem rursus ad pestiferam suam speluncam profectus, libros, qui res huiusmodi efficere poterant, in manus sumit: euocatumque vnum ex improbis spiritibus ad Christi militem bello laceendum emittit, nesciens scilicet miser ille, quantum sui risum excitaturus, quantamque simul cum vniuersâ suâ diabolicâ cohorte infamiæ notam subiturus esset. Improbis autem spiritibus, aliis in super nequioribus spiritibus assumptis, ad generosi adolescentis cubiculum se confert, in eumque impetum facit, vehementissimâ carnis fornacem succendens. Ac diabolus quidem internas ipsi flammæ admouebat, puellæ autem, ut corporis pulchritudine insignes, sic animo deformes improbam materiam externè suppeditabant.

Puella ad
Iosaphat
introducuntur.

Theudas
eidem mit-
tit spiritum
fornicationis.

At verò pura illa anima pestiferi spiritus impetum agnoscens, ac præposterum cogitationum bellum, quod magno ac vehemētī

d aduer-

LAAM ET
IOSAPH.*Amori impudico
amorem
diuinum
obicit Iosaphat.*

Matth. 22.

*Orat Iosaphat aduersus ingruentem
carnis tentationem.*

Psal. 21.

Psal. 34.

A Deo accipit solatium.

aduersum se impetu veniebat, conspiciens, perturbabatur, tantoque malo liberari, purumque sese Christo exhibere cupiebat, nec sanctam illam stolam, qua cum Baptismi gratia induerat, libidinis ceno contaminare. Confestim itaque amori amorem, hoc est impudico diuinum opponit, sibi que pulchritudinem illam ac gloriam omni sermone praestantior, quam purae animae in Christi sponsi nuptiis, ex quibus illi qui nuptialem tunicam conspurcarint, eicientur, vinctisque manibus & pedibus in exteriores tenebras protrudentur, habiturae sunt, in memoriam reuocat. Haec cum animo suo considerans, & lacrymas profundens, pectus verberabat, improbas illas cogitationes, non secus ac fucos quosdam in fugam vertens. Deinde surgens, ac manus attollens, calentibus lacrymis ac gemitibus Dei opem atque auxilium implorabat, iisque verbis utebatur: Omnipotens Domine, qui solus viribus polles, atque ad misericordiam procliuus es, Domine inquam, spes desperatorum & eorum qui auxilio carent, mei, quaeso, inutilis tui serui nunc recordare, facili que ac propitio oculo me intueri, animam que meam a diabolicam frameam eripe, ac de manu canis vnicam meam: nec me in hostium meorum manus incidere permittas. Non supergaudeant mihi, qui oderunt me inique: nec me in iniquitatibus corrumpi sinas, corpus que meum, quod tibi castum exhibere promisi, probro & contumeliâ afficere. Te enim concupisco, te que adoro, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in saecula.

Cum que Amen subiunxisset, diuinam consolationem caelitus ipse sibi aduenire sensit, atque improbae cogitationes sese subdulerunt. Ipse autem ad matutinum usque tempus in precibus perstitit: intellectisque versipellis hostis technis atque artibus, corpus suum tum cibi penuriam, tum siti aliisque afflictionum generibus premere coepit, in orationibus erecto corpore pernoctans, sibi que ipsi pacta ea qua cum Deo inierat, in memoriam reducens, atque tum eorum qui iustitiam coluerint, futurum splendorem animo & cogitatione informans, tum denuntiata improbis gehennam aperte sibi ob oculos proponens. Quod scilicet ea de causa faciebat, ne hostis inertem ac solutam ipsius animam nactus, prauas cogitationes ipsi nullo negotio infereret, animique ipsius puritatem turbaret & inficeret. Cum igitur hostis omnino mente concideret, seque strenuum iuuenem deiecturum prorsus diffideret, ad aliam callidiorum fraudem sese confert (vt qui sem-

per malus sit, nec umquam aliquid moliri, atque incommodum aliquod & detrimentum afferre intermittat) in id omni studio incumbens, vt qua sibi a Theuda mandata fuerant, exequatur. Itaque rursus huiusmodi pharmaca comparat.

Ad iuuenem enim ex puellis illis vna omnium formosissima ingreditur, qua etiam regis cuiusdam filia erat, captiua que a patria sua abducta, regi Abenner, praestantissimi cuiusdam muneris instar, oblata fuerat: quam pater, vt eximia pulchritudine praeditam, ad labefactandum ac deiciendum filij animum miserat. Hanc impostor ille subit, ipsique eiusmodi sermones suggerit, qui animi ipsius prudentiam ac sapientiam perspicue declararent: siquidem diabolus omnes ad vitium accommodatas artes facile ac prompte exercet. Postea que regis filium a dextris adortus, puellae amorem ipsi inserit, ob ipsius videlicet prudentiam & grauitatem, atque etiam ob eam causam, quod cum ea nobilitate esset, atque a regia stirpe prodisset, patriam tamen simul ac gloriam orbata esset. Ad haec huiusmodi quoque cogitationes ipsi subferit, vt eam ab infano idolorum cultu liberaret, Christianam que efficeret.

Haec autem omnia versuti draconis technae erant. Nam cum regis filius animo ita comparatus & constitutus esset, vt nullam obsecnam cogitationem aut libidinosum amorem ad puellam vacillantem in seipso perspiceret, verum ipsius dumtaxat calamitate animae que exitio se commoueri sentiret, rem hanc diabolicum commentum esse minime animaduvertebat. Siquidem reuera caligo ille est, ac lucem assimulat. Vt enim regis filius puellam alloqui, diuinae que cognitionis oracula ipsi exponere coepit; Agnosce, inquit, o mulier, Deum in omne aeuum viuentem, nec te idolorum errore detineri sine, verum Dominum rerum omnium effectorem intellige, ac beata eris, immortalis sponso adiuncta. Multa, inquam, eiusmodi cum ipse dixisset, statim improbus spiritus mulieri in mentem immittit, vt fraudis laqueos explicaret, ac Deo charam illam animam ad libidinis foueam praecipitem traheret, quemadmodum videlicet olim generis humani auctorem Eux opera a paradiso ac Deo misere exterminauit, eum que beatae atque immortalis vitae loco morti addixit.

Posteaquam igitur puella verba illa omni sapientia referta audiuit, pro sua stultitia ea non intellexit, verum huiusmodi responsum edidit, quale ab ea edi consentaneum erat,

*Alia fraus
diaboli.*

Nazianz.

erat, quæ diaboli lingua atque os erat: ait-
que: Si salutis meæ, ô domine, curâ tangeris,
ac me Deo tuo conciliare, abiectæque ani-
mæ meæ salutem afferre studes, fac tu
quoque vni meæ petitioni annuas, ac sta-
tim patriis omnibus diis meis repudiatis,
Deo tuo me adiungam, ipsumque ad ex-
tremum vsque spiritum colam. Ita tu salu-
tis meæ, atque ad Deum conuersionis,
mercedem referes.

*Apuellâ
regiâ in
maritum
expetitur.*

Cum autem ille, quænam hæc petitio ef-
fet, quæsiuisset: tum illa & habitu, & aspe-
ctu, & sermone, ac denique omni ex parte
sefe ad alliciendum ipsius animum compa-
rans, Matrimonio, inquit, mecum coniun-
gere, atq; ego imperiis tuis lubes obsequar.

*Renit lo-
saphat.*

At ille, Incassum, inquit, ô mulier, duram
huiusmodi petitionem mihi proposuisti.
Nam quamquam ingenti salutis tuæ curâ
teneor, teque ex mortis & exitij voragine
extrahere cupio: mihi tamen corpus meum
per fœdum concubitus inquinare nimis
græue est, imò prorsus impossibile.

Illa verò planam ipsi viam ad scelus ster-
nens, Ecquid, inquit, huiusmodi sermone
vteris, qui omni sapientiæ genere polles?
Ecquid, inquam, hanc rem spurcitiem ac
fœdum concubitus appellasti? Neque
enim ipsa quoque Christianorum libro-
rum ignara atque expers sum: verum &
multos in patriâ meâ libros perlegi, & sæpè
cum Christianis sermones contuli. Quid
igitur? Nonne in quodam librorum ve-
strorum scriptum est: Honorabile conu-
bium & torus immaculatus? Ac rursus:
Melius est nubere quàm vri? Ac rursus:
Quod Deus coniunxit, homo non separet?
Nonne omnes veteres iusti, tam patriar-
chæ quàm prophetæ legitimo matrimonio
copulatos fuisse Scripturæ vestræ docent?
Nonne Petrus ille, quem apostolorum
principem fuisse prædicatis, vxorem ha-
buisset scribitur? Quid igitur te adduxit, vt
rem huiusmodi spurcitiem appellares? Ma-
gnopere sanè mihi à dogmatum vestro-
rum veritate aberrare, videris.

Heb. 13.

1. Cor. 7.

Matth. 16.

Luc. 4.

*Votum ca-
stutatis.*

Cui ille respondit: Ita profectò, mulier,
hæc se habent, quemadmodum abs te di-
ctum est. Licet enim quibuslibet matrimo-
nio copulari, exceptis tamen iis, qui virgini-
tatem Christo semel promiserint. Ego enim
ab eo die, quo per diuini Baptismi lau-
acrum à iuuentutis & ignorantia meæ pec-
catis purgatus sum, purum me ipsum Chi-
sto exhibere pollicitus sum. Quonam igitur
modo pacta ea, quæ cum Deo sanxi,
dissoluere atque infringere audebo?

Rursus autem ad eum mulier his ver-
bis vsa est: Sit sanè de hac re, vt ipse vis. At

exiguam alteram, ac nullius momenti cu-
piditatem meam exple, si quidem animæ
meæ salutem afferre tibi cordi est. Hac
dumtaxat nocte mecum rem habe, atque
effice, vt & ego tuâ pulchritudine fruam, ac
tu rursus formæ meæ elegantia explearis.
Quod si feceris, hoc tibi polliceor, me si-
mulatque dies illuxerit, Christianam reli-
gionem suscepturam, atque omnem deo-
rum meorum cultum fugâ relicturam esse.
Atque ob huiusmodi consilium, non mo-
dò veniam, sed etiam beneficia, salutis
meæ causâ, à Deo tuo consequeris. Gau-
dium enim, inquit Scriptura tua, est in cælo
super vno peccatore pœnitentiam agente.
Nam si ob scelerati hominis resipiscentiam
læticia in cælo excitatur, quid afferri potest,
quin huius resipiscentiæ auctori magnum
præmium debeat?

*Ad Fornicationem à
regiâ puellâ
illicitur.*

Luc. 19.

Ita certè res se habet: nec est quòd dubi-
tes. Quid? An non apostoli quoque reli-
gionis vestræ duces, complura certo consi-
lio faciebant, diuinum præceptum maioris
præcepti causâ interdum violantes? An
non Paulus Timotheum, præstantioris con-
siliij causâ, circumcidisse dicitur: atqui cir-
cumcisio apud Christianos in crimine cen-
setur, nec tamen ille hoc facere dubitauit.
Atq; alia huiusmodi permulta in Scripturis
tuis reperies. Quòcirca si serid animæ meæ
salutem afferre cupis, exiguam hanc meam
cupiditatem exple: & ego, quamquam alio-
qui perfecto matrimonij nexu tecum co-
pulari cupiens, tamen quoniam id tibi mi-
nimè gratum est, non iam tibi vim afferam,
verum quidquid animo tuo infederit, post-
hac faciam. Tu igitur ne me quoque prorsus
abijcias & execreris, verum in hac vnâ
re mihi obsequens, salutem mihi affer, at-
que à superstitioso errore me libera: tu au-
tem deinceps per omnem vitæ cursum,
quæ tibi visa fuerint, facias licebit.

Act. 16.

His verbis vtens (nam & habebat qui
ipsi suggereret, cui etiam aures clam admo-
uebat: atque Scripturarum peritus est ille
vitij artifex diabolus) his inquam verbis
vtens, eumque demulcens, ac retia & la-
queos ipsi tum à dextris tum à sinistris vn-
dique nectens, animi ipsius turrim labefa-
ctare, instituti que ipsius neruos debilitare,
ac voluntatem & sententiam emollire in-
cipiebat. Vitij autem fator, ac proborum
virorum hostis, labantem ipsius animum
conspiciens, ac summâ inde laticiam perfu-
sus, statim pestiferos spiritus, qui vnâ cum
illo aderant, appellat: Cernite, inquit,
quonam pacto puella ista ea perficere con-
tendat, quæ à nobis perfici nequiverunt.

Agite igitur, acriter nunc in eum impetum
d 2 facia-

LAAM ET
IOSAPH.
Dæmones
faces ad-
mouent.

faciamus. Neque enim ad explendam eius à quo missi sumus, voluntatem aliud æque opportunum tempus nanciscemur. Hæc cum versipellis ille ad socios dixisset, in Christi militem infiliunt, omnes animi ipsius vires perturbantes, atque acerrimum puellæ amorem ipsius pectori inferentes, vehementissimumque libidinis ignem in ipso inflammantes.

Ille autem cum seipsum vehementer vri, captiuumque ad peccatum trahi perspiceret, atque cogitationes suas, puellæ salutem conuersionemque ad Deum ipsi proponentes, flagitium tamquam hamum quemdam escâ occultare, hostisque instinctu sibi negotium faceßere, perinde videlicet ac scelus minimè esset, seruandæ animæ causâ cum muliere semel rem habere, in huiusmodi animi anxietate consilii que penuriâ alto pectore ingemiscens, seipsum statim ad orationem confert, atque vberes lacrymarum riuos ex oculis profundens, ad eum, qui salutem iis qui in ipso confidunt, afferre potest, clamabat: In te, Domine, speraui, non confundar in æternum: neque irideant me inimici mei, dextræ tuæ hærentem: verum hac horâ pro tuâ voluntate mihi astra, vias meas dirigens, vt sanctum tuum & gloriosum ac formidandum nomen in me famulo tuo illustretur, quoniam benedictus es in sæcula, Amen.

Cum autem per aliquot horas cum lacrymis preces fudisset, genuaque persæpè flexisset, in terram se protrauit, paulumque obdormiscens seipsum à quibusdam horrendis viris arripi videt, regionibusque quibusdam, quas numquam viderat, peragratis, in amplissimum campum perducitur, pulchris floribus atque ingenti suauitate præditum, vbi & plantas omnis generis cernebat, inusitatis quibusdam & admirandis fructibus, tum visu iucundissimis, tum perceptu suauissimis redundantes. Arborum porrò folia ex tenuissimâ quadam aurâ dulcem sonum edebant: ac dum impellerentur, inexplabilem odoris fragrantiam emittebant. Quin etiam sedes illic sitæ erant, auro atque ingentis pretij lapidibus structæ, luculentum sanè splendorem afferentes: lectique item illustres, miris quibusdam stragulis, atque elegantia omnem orationis facultatem superante coornati. Ad hæc aquæ profluebant perquam limpida, oculosque ipsos oblectantes. Tum autem per ingentem atque admirandum hunc campum horrendi illi viri eum in urbem quamdam introduxerunt, inenarrabili splendore rutilantem, ex pellucido quidem auro muros, ex lapidibus autem à nemine vmquam

visis pinnas ac propugnacula extructa habentem. Et quis tandem est, qui vrbis illius pulchritudinem ac splendorem sermone consequi possit? Lux porrò supernè radiis idemtidem micans, omnes ipsius vicos implebat, atque alati quidam exercitus, lucidi omnes in eâ morabantur, eiusmodi cantū edentes, quem numquam mortalis auris audiuit. vocemque dicentem audit: Hæc eorum qui iustitiam coluerint, est requies: hoc eorum qui Domino suæ vitæ rationes probarint, oblectamentum. Hunc autem ex illo loco eductum terribiles illi viri retrorsum ducere velle dicebant. At ipse iucunditate illâ lætitiæque animi omnino raptus: Ne me quæso, inquebat, ne me inquam hac lætitiâ, quæ nullis verbis exprimi potest, priuate: verum hoc mihi concedite, vt in vno amplissimæ huiusce ciuitatis angulo degam. Illi autem ad hunc modum respondebant: Fieri nunc minimè potest, vt hic sis: hoc autem multis laboribus ac sudoribus tandem consequeris, si quidem tibi ipsi vim intuleris.

Hoc sermone habito, ac maximo illo campo rursus peragrato, eum in tenebrosa loca, omnisque mceroris plena, atque cum eo splendore, quem prius conspexerat, ac lætitiâ illâ è diametro pugnantiâ, duxerunt. Etenim obscura prorsus ac tenebrosa caligo erat, atque afflictione ac tumultu totus ille locus redundabat. Illic ignis fornax accendebatur, & carnificum vermium genus serpebat, vlticesque virtutes fornaci imminabant. Ac nonnulli miserum in modum igni conflagrabant, voxque huiusmodi audiebatur: Hic sceleratorum locus est, hic eorum cruciatus qui foedis flagitiis seipsum contaminarunt. Post autem ab his qui eum illic introduxerant, ex eo loco eductus est. Statimque ad sese rediens, toto corpore contremiscebat, lacrymæque fluminum instar ex ipsius oculis fluebant: atque omnis impudicæ illius puellæ, reliquarumque aliarum, pulchritudo quouis cœno & sanie foetidior ipsi visa est: memoriaque ea quæ viderat recolens, tum bonorum illorum cupiditate tum dolorum illorum metu correptus, in lecto iacebat, sic affectus, vt nulla ipsi exurgendi potestas esset.

Vt autem de aduersâ filij valetudine ad regem allatum est, statim ad eum profectus, quidnam ipsi accidisset, percontabatur. Ille autem, quidnam vidisset, exponit, aitque: Cur pedibus meis laqueum parasti, & incuruasti animam meam? Nisi enim Dominus adiuuisset me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea. Verum quam bonus Israël Deus his qui recto sunt corde, qui etiam eripuit humilitatem meam de

Ducitur
ad loca
stria.

Ad se
dic.

Agrotat.

Pater eum
visitat.

Psal. 56.

Psal. 39.

Psal. 72.

me-

Oratione
superat
carnis ten-
siones.

Psal. 30.

Psal. 24.

Viso Iosa-
phat.

Ducitur
ad loca
amena.

medio catulorum leonum, dormiui conturbatus. Sed visitauit me Deus saluator meus, mihiq̄ue quantis ij qui eum ad iracundiam prouocant, bonis sese priuent, quantisq̄ue rursum tormentis obnoxios se reddant, demonstrauit.

*Admonet
patrem.*

At nunc, o pater, quoniam tu aures tuas occlusisti, ne vocem meam bona atque utilia tibi occinentem audires, ne me saltem quò minus rectam viam capeffam, impedias. Hoc enim cupio, hoc expeto, vt omnibus rebus liberatus, ad ea loca contendam, in quibus Barlaam Christi famulus habitat, ac cum eo quod mihi reliquum est vitæ conficiam. Quòd si me per vim retinere in animum induxeris, quàm primum me mœrore ac tædio extinctum videbis. Ita fiet, vt nec tu pater iam appelleris, nec me filium habiturus sis.

CAP. XX-
XI.

Rursum igitur ingens regem mœstitia inuasit, rursum omnem vitæ suæ spem despondere cœpit, atque acerba secum animo agitans, in palatium suum abiit. At verò improbi illi spiritus, qui aduersus diuinum iuuenem à Theudâ missi fuerant, ad eum pudore suffusi redeunt, atque quamuis alioqui mendaciò gaudeant, acceptam tamen cladem confitentur. Quippe perspicua cladis signa in scelerato suo vultu gerebant. Ille autem, Vsq̄eadeone, inquit, imbecilles ac miseri estis, vt adolescentem vnum vincere minimè potueritis? Tunc improbi spiritus virtute diuinâ excruciat, veritatem inuiti in lucem protulerunt, his verbis vtentes: Christi potentia, ac passionis ipsius signo, quod Crucem appellant, ne tantillum quidem oblectari possimus. Nam cum ea effingitur, statim quotquot aëris principes ac mundi rectores tenebrarum sumus, quàm celerrimè fugimus, ac prius etiam quàm ea plenè ac perfecte expressa sit, propulsamur. Quamobrem nos quidem in hunc iuuenem impetu facto, grauius eum perturbauimus: verum ille cum Christi opem implorasset, ac crucis signo seipsum muniuisset, nos irato animo propulit, atque firmissimum sibi præsidium comparauit. Ac proinde nullâ interpositâ morâ instrumentum illud arripimus, cuius operâ etiam princeps noliter primum hominem aggressus est, eumq̄ue potestati suæ subiecit. Et quidem profecto nos quoq; vanam adolescentis spem pro nihilo ducebamus: verum ad auxilium rursum accitus Christus, cælestis iræ igni nos exustos in fugam vertit. Quare stat sententia, non vltra ad eum accedere. Ad hunc scilicet modum improbi spiritus Theudæ ea quæ contigerant perspicuè declararunt.

*Crucis signum
dæmonibus
terrori est.
Ephes. 6.*

Rex autem omni ex parte animo hærens, consilioq̄ue destitutus, Theudam rursus accersit, ad eumq̄ue ait: Omnibus iis quæ docuisti, vir sapientissime, perfectis & absolutis, nihil tamen vtilitatis consecuti sumus. Nunc igitur, si quod tibi aliud consilium superest, illud experiamur. Fortasse enim aliquam depellendi mali rationem nanciscemur.

Cum autem Theudas, vt cum ipsius filio in colloquium veniret, petiisset, manè rex, eo secum assumpto, ad visendum filium proficiscitur. Cumq̄ue prope eum confedisset, eum alloqui, ac probris insectari, atque ipsius contumaciam animiq̄ue rigiditatem accusare cœpit. Illo verò recta dogmata rursum confirmante, Christi q̄ue amore nihil antiquius habendum esse clamante, Theudas in medium prodiens, his verbis vsus est: Quidnam, o Iosaphat, quod in immortalibus diis nostris reprehendum sit, inuenisti, vt tu ab eorum cultu discederes, ac regis patris tui animû ita offendendo, totius populi odium tibi commoueres? An non ab iis vitam accepisti? An non ipsi patri te dono dederunt, auditis videlicet ipsius precibus, eoq̄ue sterilitatis vinculis soluto? Cum autem multos inanes sermones, ac multas inutiles quæstiones ille inueteratæ improbitatis homo proponeret, atque de Euangelij prædicatione argumenta neceret, hoc videlicet animo, vt eam suggillaret, atque idolorum cultum confirmaret, ille superni Regis filius, atq; illius verbis, quam non homo, sed Deus construxit, cuius, posteaquam sese paulisper continuisset, tum demum ad Theudam ait:

*Theudas
rursus op-
pugnat Io-
saphat.*

Hebr. 8.

Audi, o imposturæ vorago, ac palpabilibus tenebris caliginosior, semen Babylo-nicum, atque Chalanicæ turris extructorum, quorum causâ mundus confusus est, nepos; vane inquam atque infelix senex, qui grauioribus, quàm quinque illæ diuino igne concrematae vrbes; sceleribus te constrinxisti. Ecquid salutis prædicationem, per quam ea quæ tenebris circumfusa erant, lucem acceperunt, per quam errantes viam inuenerunt, per quam ij qui perierant, ac miserâ seruitute premebantur, in pristinum statum restituti sunt, cauillis insectari conaris? Cedò vtrum tandem ex his duobus præstantius est, nempe omnipotentem Deum cum vnigenito Filio & Spiritu sancto colere, Deum inquam increatum & immortalem, bonorum omnium fontem, cuius nec imperium ac robur coniecturâ percipi, nec gloria mente comprehendi potest, cui angelicorû ac cælestium ordinum millia millium, & decies

*Egregiè re-
sistit Iosaphat.
Gen. 11.*

LAAM ET
IOSAPH. millia millium astant, cuius gloriâ cælum & terra plena sunt, per quem omnia ex nihilo in ortum producta sunt, per quem mundus continetur ac conseruatur, ipsiusque prouidentia gubernatur, colere ac venerari; an verò pestiferos dæmones atque inanima simulacra, quorum laus & gloria adulterium est, ac puerorum constupratio, ceteraque flagitia quæ de diis vestris in superstitionis vestræ voluminibus conscripta sunt?

Non vos pudet, miseri, atque ignis sempiterni cibus, Chaldaicique generis similitudinem gerentes; non vos inquam mortuas statuas humanâ manu extractas adorare pudet? Cæsum enim lapidem aut lignum ac fabрили arte politum, deum nuncupatis: ac deinde eximium taurum, aut aliud fortasse ex pulcherrimis cuiusque generis animantibus assumentes, mortuo numini, quâ vœcordiâ estis, immolatis. Atqui victima deo tuo præstantior est. Nam illum homo elaborauit, Deus autem animal procreauit. Ac propterea etiam brutum animal te, qui ratione præditus es, prudentiâ & sagacitate antecellit. Illud enim eum à quo alitur nouit, tu contrâ eius, à quo ex nihilo productus es, cuiusque beneficio viuus & conseruaris, ignoratione laboras. Ac deum appellas, quem paulò antè ferro verberari, atque igne conflare, & malleis tundi videbas: quem argento atque auro cinxisti, atque à terrâ in altum sustulisti: posteaque in terram abiectus abiecti lapidis abiectior es adorator, non Deum adorans, sed mortua & animæ expertia manuum tuarum opera. Imò verò, ne mortuum quidem æquum est simulacrum appellare: verum nouum quoddam ac tantâ amentiâ dignum nomen excogitare par est. Nam lapideus comminuitur, testaceus confringitur, ligneus corrumpitur, æreus rubigine inficitur, aureus & argenteus igni conflatur. Quinetiam dij tui partim exiguo ac vili, partim summo pretio venduntur. Neque enim ipsis diuinitas, sed materia pretium dat. Atqui Deum quisnam emere aut vendere queat? Iam quonam pacto Deus appellatur qui motus expers est? An non illud cernis, nec eum qui stat, vniquam sedere; nec eum qui sedet, vniquam stare?

Pudeat te, ô vœcors: manum ori appone, ô stulte, qui res huiusmodi laudas. Etenim à veritate auersus, falsis picturis deciperis atque in fraudem induceris, statuas videlicet effingens, rebusque manu tuâ effectis Dei nomen attribuens. Respice miser, atque illud intellige, te deo abs te fa-

cto antiquiorem esse. Cuius tandem furoris ista sunt? Hoccine tibi persuasisti, te cum homo sis, Deum efficere posse? Qui tandem istud fieri queat? Quocircâ non hominem efficis, verum hominis aut cuiuspiam animantis formam, non linguâ, non faucibus, non cerebro, non vllâ aliquâ internâ parte præditam: ac proinde ne hominis quidem aut animantis similitudo est, sed inutilis omnino res ac vanitatis plena. Quid igitur rebus sensus expertibus blandiris? Quid mente carentibus & inutilibus assides? Nisi latomi, aut architecti, aut malleatoris ars adesset, deum non haberes. Nisi custodes præstò essent, deum tuum amississes. Nam quem sæpe stolidorum hominum copiosissima vrbs tamquam deum, vt ab eo custodiatur, obsecrat, cum eo ipso pauci custodes, ne furripiatur, remanent. Ac si quidem ex argento vel auro constet, diligenter custoditur: si autem ex lapide, aut argillâ, aut aliâ quadam viliori materiâ, seipsum custodit. Ita de vestrâ sententiâ valentior est is, qui ex argillâ, quàm qui ex auro conflatus est.

An non igitur optimo iure vos stultos & cæcos ac stolidos homines irridere, vel potiùs luctu prosequi possumus? Quippe opera vestra furorem potiùs quàm pietatem redolent. Nam qui rei militari studet, statuam ad militaris speciei similitudinem expressam, ac certo loco positam, Martem nuncupat. Qui autem mulierum amore ad insaniam vsque flagrat, animæ suæ cupiditatem picturâ informans, vitium suum deum efficit, Veneris scilicet nomine eum appellans. Alius rursus temulentia suæ causâ, efficto simulacro, Bacchum ipsum nominat. Eodemque modo aliorum vitiorum cupidi, eorum simulacra constituerunt, vitiiisque suis deorum nomen imponunt. Eaque de causâ apud eorum aras libidinosæ saltationes existunt, ac meretricij cantus, furiosisque impetus. Quisnam autem execrandum eorum flagitium deinceps commemorare queat? Aut quis fœditissimam ipsorum libidinem oratione complectens, os suum conspurcare sustineat? Verum hæc omnibus perspicua sunt, etiam si ipsi taceamus. Hi tui dij sunt, ô statuis tuis stupidior Theuda. Hos vt adorem, hos vt venerer, admones. Tuæ profectò improbitati ac stultæ sententiæ consentaneum est istud consilium: at similis ipsis tu fias, atque omnes qui confidunt

Psal. 113.

Ego autem Deum meum colam, meque totum ipsi consecrabo: Deo inquam creatori,

Laudat fidem Christianam.

Ephes. 2. tori, ac rerum omnium gubernatori, per Dominum nostrum Iesum Christum, spem nostram, per quem etiam ad lumen Patrem in Spiritu sancto accessum habuimus, per quem ab acerba seruitute in ipsius sanguine liberati sumus. Nisi enim ipse etiam vsque ad seruillem formam sese abiecisset, haudquaquam id consecuti essemus, vt in filios adoptaremur. Quippe nostram causam se ipse abiecit, nec Deitatem rapinam arbitratus est, sed quod erat permansit, & quod non erat assumpsit. Conuetudinem cum hominibus habuit, carne suam in crucem ascendit, triduo in sepulcro conditus est, ad inferos descendit, inde eos, quos sub peccato venditos horredus mundi princeps victos tenebat, eduxit. Quidnam igitur hinc detrimenti tulit, quod eo nomine eum cauillis insectari videris? An non perspicis, in quot foeda & obscena loca radios suos sol demittat, quotque foetida cadauera conspiciat? An hinc labem aliquam contrahit? An non potius ea quae fordida ac putida sunt, exsiccat atque constringit, quae caliginosa sunt illuminat, atque interim ipse profusus incolumis, ac labis omnis expers manet? An non item ignis ferrum, quod suam naturam nigrum ac frigidum est, assumens, profusus inflamat atque candefacit, nec interim ferri proprietates vllam ex parte recipit? Non enim eo malleis contuso aliquid perpetitur aut detrimenti quidquam accipit.

Quocirca si haec quae creata sunt, eamque naturam habent, vt aliquando intereant, ex viliorum ac deteriorum rerum contagione nullo incommodo afficiuntur, quam tandem ratione, o stolide ac saxeo corde praedite, irridere me idcirco audes, quod Filium ac Deum Verbum a paternam gloriam nullo modo discessisse, sed cum Deus esset, humanae salutis causam corpus humanum assumpsisse dicam, vt homines diuinae ac spiritualis naturae participes efficeret, nostramque substantiam ex subterraneis inferni partibus eductam, caelesti gloriam exornaret, atque item vt tenebrarum huius saeculi principem, susceptae carnis tamquam illecebris quibusdam inescatum superaret, genusque nostrum ex ipsius seruitute ac tyrannide liberaret? Vnde etiam crucis tormentum sine perpeffione subiit, duas videlicet suas naturas declarans. Vt enim homo, in crucem agitur: vt Deus autem, soli tenebras offundit, terram quatit, ac multa corpora morte functa a sepulcris excitat. Rursum, vt homo moritur: vt autem Deus, spoliato inferno, ad vitam redit. Ob idque etiam clamauit Pro-

pheta: Infernus in amaritudine fuit, occurrens tibi deorsum. Siquidem in amaritudine fuit atque illusus est; cum nudum hominem sese accepisse putans, in Deum incidit, ac repente inanis & captiuus exitit. Resurgit itaque vt Deus: atque in caelum, vnde nullo modo digressus fuerat, ascendit, ac nostram despicabilem atque omnibus inferiorem naturam omnibus superiorem reddidit, immortalique gloriam rutilantem in gloriae throno collocauit. Quidnam igitur hinc Deo Verbo detrimenti conflatum est, quod tu eum maledictis atque contumeliis insequi non erubescis? Vtrum quaso ex his duobus praestantius est, nempe haec confiteri, atque hunc bonum hominumque amantem Deum venerari (qui iustitiam mandat, continentiam praecipit, puritatem praescribit, ad misericordiam propensum esse docet, fidem praebet, pacem praedicat, ipsamet veritas & nominatur & est, ipsamet charitas) hunc inquam venerari; an contra improbos & plurimis flagitiis deuinctos, ac tam rebus ipsis quam nominibus foedos & obscenos deos tuos? Vae vobis, o saxi duriores, & brutis amentiores, atque exitij filij, ac tenebrarum heredes. Beatus autem ego ac Christiani omnes, qui bonum ac benignum Deum habemus. Nam qui ei cultum adhibent, etiam si ad breue aliquod tempus in hac vita rebus aduersis conflitentur, at immortalem tamen mercedis fructum in sempiternae ac diuinae beatitudinis regno percipient.

Dixit autem ad eum Theudas: En illud perspicuum est, multos & magnos & sapientes viros atque interpretes, ac tum virtute tum doctrinam admirabiles, religionem nostram instituisse, omnesque orbis terrae reges ac principes eam vt praecellam atque omni periculo vacuam excepisse: Galilaeorum contra doctrinam rusticos quosdam ac pauperes & abiectos viros, eosque perpauca, nec plures quam duodecim, praedicasse. Num igitur ignobilium ac rusticorum praedicatio, multorum ac magnorum virorum, quique tantam sapientiae laude floruerunt, legibus atque institutis potior habenda est? Quid autem habes, vnde hos vera dicere, illos mentiri demonstres?

Rursum igitur regis filius respondit: Assinus es, o Theuda, vt dici solet, lyram audiens, atque intellectus expers manens, vel, vt rectius loquar, aspis, aures obturans, vt rectius loquar, aspis, aures obturans, ne praecellare incantantium vocem exaudias. Recte igitur de te a Prophetam dictum est. Si mutare queat Aethiops pellem suam, ac

CAP. XXX.
II.*Theudas
Christianis
paupertatem
& rusticitatem
obicit.*

Psal. 57.

Ierem. 23.

LAAM ET
IOSAPH.Argumen-
tum Theu-
da in eum
retorquet
Iosaphat.

Psal. 18.

Rom. 10.

Psal. 36.

Psal. 67.

Luc. 21.

Psal. 101.

Euangelij
auratio.

pardus varietates suas, tu quoque stulte & cæce, benefacere poteris, cum mala didiceris. Quin te vis veritatis sensu afficit? Nam hoc ipsum quod ais, à multis admirabili sapientiâ præditis viris nefarios tuos cultus laudari, atque à multis regibus confirmari, contraque Euangelicam prædicationem à paucis, iisque obscuris viris prædicari, id verò tum religionis nostræ vim, tum improborum veitrorum dogmatum imbecillitatem ac perniciem demonstrat: quippe cum doctrina vestra, quamvis eruditos patronos ac firmos adiutores habeat, debilitetur tamen & extinguatur, nostra autem religio, licet omni humano subsidio careat, sole tamen clariùs luceat, orbemque totum occuparit: nam si ab oratoribus & philosophis edita fuisset, regesque ac principes adiutores habuisset, dicere fortasse, vir improbe, potuisses, humanam potentiam id totum præstitisse. Nunc verò sanctum Euangelium à vilibus piscatoribus conscriptum, atque ab omnibus tyrannis vexatum, nihilo tamen feciùs totum orbem obtinere perspiciens (in omnem enim, inquit ille, terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum) quid iam aliud dicere possis, quàm diuinam & inuictam potentiam esse, salutis humanæ causâ cultum suum confirmantem? Ecquod autem, ô vácors, argumentum iis quæ iam allata sunt, præstantius quæris, quo tuos mentiri, nostros vera loqui probem? Nam nisi tua omnia nugæ ac figmenta essent, profectò cum tantis humanis viribus nitantur, minimè imminuerentur ac debilitarentur. Vidi enim, inquit ille, impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat; quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. De vobis, qui insani idolorum cultus propugnatores estis, hæc dixit Propheta. Iam iamque enim, & non inuenietur ipsius locus: sed sicut deficit fumus, deficient, & quemadmodum deficit cera à facie ignis, sic peribitis.

Contra de Euangelicâ Dei cognitione dixit Dominus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Ac rursum Propheta his verbis vtitur: In principio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ac diuini quidem aduentus Christi præcones, & sapientes orbis terrarum piscatores, qui ex erroris ac fraudis voragine omnes extra-

xerunt (quos quidem tu, qui peccati verè feruus es, aspernaris ac nihili pendis) per signa & prodigia solis instar in mundo fulserunt, cæcis lucem donantes, surdis auditum, claudis gressum, mortuis deniq; vitam impertientes. Nam vel eorum dumtaxat Act. 5. umbræ omnes hominum morbos profligabant. Dæmones quos vos vt deos metuitis, non modò ab humanis corporibus depellebant, sed etiam crucis signo ex ipso terrarum orbe fugabant: cuius ope atque adiumento omnem quidem magiam deleuerunt, veneficiaq; omnia irrita reddiderunt. Atque illi quidem humanâ infirmitate per Christi virtutem ad hunc modum sanati, rebusq; omnibus conditis renouatis, tamquam veritatis præcones ab omnibus iis qui sapientiâ præditi sunt, laudantur, admirationique habentur. Quid autem habes, quod de sapientibus atque oratoribus tuis, quorum Deus sapientiam stultam fecit, de 1. Cor. 1. illis inquam diaboli patronis in mediû afferas? Quid memoriâ dignum mundo reliquerint, expone. Quid de ipsis quod prædices, habes, nisi dementiam ac turpitudinè, inanemq; artem, verborum elegantiam foetida suæ religionis cœnum contegentem?

Quinetiam ex poetis tuis, quicumque ab ingenti furore atque insanîa vel tantulum emergere potuerunt, id quod verius erat, dixerunt, nempe eos qui dij appellantur, homines extitisse, ac propterea quòd quidam eorum urbibus ac regionibus imperarunt, quidam autem aliud quiddam nullius pænè momenti, dum viuerent, effecerunt, homines errore lapsos, deorum nomine eos appellasse. Principio enim ¹⁶ Seruch ille statuas inuenisse litterarum monumentis proditus est. Siquidem eos qui antiquitus vel strenui animi, vel amicitia, vel cuiuspiam alterius virtutis opus memoriâ dignum edidissent, statuas ornasse dicitur. Posterius autem, maiorum mentem ignorantes, nempe quòd memoriæ dumtaxat causâ, iis qui laude dignum aliquid effecissent, statuas & columnas erexissent, dæmonis vitij auctoris operâ paulatim aberrantes, homines iisdem passionibus obnoxios ac corruptioni subiectos, tamquàm immortales deos adorarunt, sacrificiaque ipsis ac libamina excogitarunt: dæmonibus videlicet in statuas habitantibus, atque huiusmodi honorem & sacrificia ad sese pertrahentibus. Illi itaque eos, qui Deum in notitiâ habere minimè probant, duplici de causâ, vt se deos esse existiment, adducunt: alterâ, vt ipsi hoc nomine celebrentur; gaudent enim ipsi, vt pote fastu atq; arrogantia pleni, cum ipsis tamquam diis honor tribuitur: alterâ,

Seruch statuarum inventor.Rom. 1.

vt

vt eos, quos in fraudem induxerint, ad præparatum sibi sempiternum ignem trahant. Eoque nomine omni flagitij ac turpitudinis genere ipsos erudierunt, adeò vt eorum fraudi atque imposturæ semel addicti homines, mentis tenebris circumfusi, atque ad malorum colophonem venientes, sui quisque vitij ac sui cupiditatis statuam fixerint, deumq; nominarint. Quà quidem in re, cum erroris sui nomine execrandi sint, tum verò ob earum rerum quas adorant absurditatem maiori execratione dignos se præbuerunt. Id autem tamdiu locum habuit, quoad Dominus per viscera misericordiæ suæ nos qui ipsius fide præditi sumus, ex improbo ac pestifero huiusmodi errore liberauit, veraq; Dei cognitione imbuuit. Neque enim in alio vlllo salus est, nec præter ipsum solum qui mundum effecit, ac virtutis suæ verbo omnia portat, alius deus aut in cælo aut in terrâ est. Verbo enim Domini, inquit ille, cæli firmati sunt: & spiritu oris eius, omnis virtus eorum: atque omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.

Act. 5.
Heb. 1.

Psal. 32.

Ioan. 1.

Theudas
oratione
Iosaphat
ad fidem
adducitur.

Theudas autem cum hæc verba audiisset, atque huiusmodi sermonem diuinitus infusâ sapientiâ plenum esse cerneret, tamquam tonitruï sono percussus, silentio tenebatur. Tandem autem aliquando miseriam suam agnoscens (obtenebratos enim cordis ipsius oculos salutari doctrina tetigerat) ingenti antea actæ vitæ poenitudine affectus est: atq; condemnato idolorum errore, ad pietatis lucem accurrit, ac deinceps à sceleratâ & execrandâ vitæ ratione vsque adeò sese remouit, tantumque cum turpibus animi affectionibus magicisque artibus bellum gessit, quantum ante amoris fœdus cum ipsis ferierat. Nam tum in medio concilio itans, præsidente rege, magnâ voce exclamauit: Verè, ô rex, spiritus Dei in filio tuo habitat, verè fracti ac superati sumus, nec defensionem vllam habemus, nec ad ea quæ ab ipso commemorata sunt, vel oculos ipsos obuertere possumus. Magnus igitur re verâ Christianorum Deus est, magna ipsius fides, magna mysteria.

Luca 15.

Conuersus itaque ad regis filium, ait: Dic quæso, ô claro ac illustri animo prædite, Deusne me excepturus est, si ab improbis actionibus abscedens, ad eum me conuertero? Sanè, inquit veritatis præco, sanè inquam te excipiet, omnesque item qui ad ipsum sese conuerterint. Nec verò vulgari modo excipiet: verum vt filio è longinquâ regione redeunti, hoc est, à sceleratâ vitæ ratione ad meliorem frugem sese conuertenti, obuiam prodibit, eumq; amplectetur

& exosculabitur: ac peccati fœditate detractâ, statim ipsi vestimētum salutari imponet, clarissimaq; gloriæ stolâ eum induens, mysticum supernis virtutibus epulum peraget, ob eceptam videlicet ouem perditam festum diem celebrans. Ipse enim Dominus ingens in cælo gaudium esse dixit super vno peccatore poenitentiam agente. Ac rursus: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Et per Prophetam: Viuo ego, dicit Dominus; nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur à viâ suâ, & viuat. Conuertimini à viâ vestrâ malâ: & quare moriemini domus Israël? Iniquitas iniqui non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab iniquitate suâ, & fecerit iustitiâ, & in mandato vitæ ambulauerit; vitâ viuet, & non morietur. Omnia peccata quæ admisit, non memorabuntur, quia iudicium & iustitiam fecit: in ipsis viuet. Ac rursus per alterum Prophetam exclamat: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere. Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, tamquam nix dealbabuntur: & si fuerint rubra velut vermiculus, sicut lana alba erunt. Cum igitur hæc pollicitationes, iis qui ad meliorem frugem sese receperint, à Deo propositæ sint, ne cuncteris, ô homo, nec moram vllam adhibeas: verum ad Christum benignum Deum nostrum accede, & illuminare, & facies tua non confundetur. Nam simulatque in diuini Baptismatis piscinam immersus fueris, tota veteris hominis spurcicies, atque vniuersa scelerum sarcina in aquâ sepelietur, atque in nihilum dilabatur: tuque nouus illinc ac recens, atque ab omni labe purus conscendes, nullam peccati labem aut rugam tecum ferès. Ac deinceps in te situm erit, vt purgationem per viscera misericordiæ Dei nostri hinc contractam tuearis, atque conferues.

Ibidem.

Inc. 5.

Ezech. 33.

Isa. 1.

Psal. 32.

Baptismus
omnia peccata
pro-
fus eluit.

Libros ma-
gicos exurit
Theudas.

Ad sacer-
dotem Ba-
ptismi
causâ
auit.

Theudas igitur his verbis institutus, statim ex aulâ excedit, atque ad sceleratam speluncam suam profectus, magicos libros suos tamquam sceleris omnis primitias, ac diabolicorum arcanorum thesauros, exussit. Ipse autem ad sacrosancti illius viri, ad quem etiam Nachor perrexerat, antrum sese confert, rerumque suarum omnium statum ipsi exponit, capiti suo terram aspergens, grauesque gemitus edens, ac seipsum lacrymis perfundens, nefariaque sua flagitia seni ordine commemorans. Ille autem, vt qui salutis animæ afferendæ, atque ex versipellis draconis faucibus eripiendæ peritissimus esset, salutaribus verbis eum demulcer,

LAAM ET
IOSAPH.*Ieiunium
indictum
pro pecca-
torum com-
missorum
satisfactio-
ne.**CA. XXXIII
Quid de
filio Iosa-
phat fa-
ciendum,
rex delibe-
rat.**Inueterati
mores vix
possunt per
viam euelli.*

Cet, ac velut excantat, veniam spondet, ac Propitium & facilem ipsi iudicem fore pollicetur. Ac postea cum eum Christianæ fidei rudimentis imbuisset, multorumque dierum ieiunium ipsi indixisset, eum diuino Baptismo lustrauit. Ac deinceps per omnem vitæ cursum ille sincero animo de admissis sceleribus pœnitentiam egit, lacrymisque ac gemitibus Deum placare studuit.

Quæ cum ad hunc modum euenissent, rex consilij inopiâ vndique destitutus, in graui plane mœrore versabatur, animoque magnopere iactabatur. Coacto autem rursus senatu, quidnam de filio suo faceret, dispiciebat. Cum autem multi multas sententias in medium protulissent, Araches ille, de quo superius mentionem fecimus, qui & ducum omnium clarissimus erat, & principem in senatu locum obtinebat, his ad regem verbis vsus est: Quidnam, ô rex, filio tuo facere oportuit, quod non fecerimus, vt ad sequenda nostra dogmata, deosque nostros colendos eum induceremus? Verum, vt video, impossibilia aggredimur: siquidem à naturâ ipsi, aut etiam fortasse à fortunâ, peruicacia & animi durities insita est. Itaque si ipsum suppliciis ac cruciatibus afficere in animum induxeris, tum ipse naturæ hostem te præbebis, patriisque nomen amittes, tum ipsius iacturam facies, vt qui pro Christo mortem oppetere paratus sit. Reliquum est igitur, vt hanc rationem in eas, nempe vt regnum cum eo partiaris, eique in eâ parte, quæ ad eum attinuerit, regij muneris administrationem committas. Ac si quidem negotiorum natura, rerumque mundanarum cura eum ad institutum nostrum vitæque genus amplectendum pertraxerint, res nobis ex sententiâ succedet. Mores etenim in animo vehementer corroborati, ægrè expungi atque oblitterari possunt, verborumque potius blanditiis, quàm vi commutantur. Sin autem in Christianorum religione persistiterit, illud ipsum certè, quod filio non sis orbatus, mœrorem tuum aliquâ ex parte mitigabit. Hanc orationem cum Araches habuisset, omnes ipsius sententiam comprobarunt: ac proinde rex se ita facturum assensit.

Itaque postridie cum illuxisset, filium acciuit, eumque ita est allocutus: Hic mihi, ô nate, postremus ad te sermo est, cui nisi quamprimùm parueris, atque in hac saltem re pectoris mei dolorem leniueris, non vltra, mihi crede, indulgenter tecum agam. Percontante autem illo, quid sibi hoc sermone vellet: Quoniam, inquit ille, multis susceptis laboribus præfractum & cõtuma-

cem te ad omnes reperi, vt qui nullis vquam sermonibus meis parendum tibi duxeris: age, diuiso imperio meo id faciam, vt tu separatim degas, ac regnum geras. Ita iam tibi, quam cupis, viam ingredi tutò licebit. Diuina autem illa anima, quamquam alioqui regem hoc sibi labefactandi sui instituti causâ proponere compertum haberet, obtemperandum tamen duxit, hoc scilicet animo, vt ex ipsius manibus elapsus, viam quam expetebat, ingrederetur. Sermonem igitur excipiens, ad regem ait: Equidem ipse diuinum illum virum, qui mihi salutis iter monstrauit, quærere gestebam, rebusque omnibus valere iussis, cum eo, quidquid mihi vitæ reliquum est, traducere. Verum quoniam per te, ô pater, mihi ea quæ cordi sunt, facere minimè licet, hac in re tibi morem gero: siquidem in iis rebus, in quibus perspicuum exitium atque abalienatio à Deo non proponitur, patri obtemperare pulchrum est.

Rex itaque summâ lætitiâ perfusus, regionem omnem imperio suo ac ditioni subiectam in duas partes diuidit, filiumque regem creat, ac diademate exornat, regiaque omni gloriâ insignitum in eam regni partem, quæ ipsi attributa erat, cum luculentâ satellitum manu emittit: principibus autem ac ducibus, rei que militaris præfectis & satrapis, si quorum voluntas ita tulisset, cum filio suo ac rege proficiscendi potestatem facit. Atque ingentem quamdam ac numerosissimam urbem, in quâ regiam sedem haberet, assignat, omniaque ea quæ regibus conueniunt, ipsi impertit. Tum igitur regiam auctoritatem ac potestatem nactus Iosaphat, cum ad eam urbem, in quâ ea quæ ad regnum gerendum pertinebant parata erant, venisset, Dominicæ passionis signum, hoc est, venerandam Christi crucem in singulis vrbis turribus collocauit. Idolorum autem delubra & aras deiecit, atque à fundamentis ipsis eruit, nullas videlicet impietatis reliquias linquens.

Atque in mediâ vrbe ingens ac præclarum templum Christo Domino excitauit, plebiq; imperauit, vt ad eum locum crebro commeans, Deo per crucis adorationem cultum adhiberet. Ac tunc ipse ante omnes in medium prodiens, intentissimo animo preces fundebat, omnesque eos qui sub ipsius potestate ac ditione erant, monebat, obsecrabat, nihil denique prætermittebat, quod ipsos à superstizioso errore abstraheret, atque ad Christum adiungeret: idolorum cultus fraudem atque impoturam indicabat, Euangelij prædicationem exponebat, Dei verbi plenam

*Rex filium
regni parti-
cijem facit.**Parenti in
diuisione
morem ge-
rit.**Erigit cru-
cem in re-
gni aushi-
ciis.**Templum
Christo
adificat.*

plenam indulgentiæ demissionem commemorabat, aduentus ipsius miracula prædicabat, crucis supplicium, per quod salutem consecuti sumus, declarabat, resurrectionis vim atque in caelos ascensionem narrabat, denique tremendum illum diem annuntiabat secundi ipsius horrendi aduentus, atque tum recondita piis bonis, tum eos cruciatus qui impios ac sceleratos manent. Hæc omnia perquam lenibus ac blandis verbis complectebatur. Neque enim tam potestatis amplitudine ac regiâ magnificentiâ, quàm modestiâ & lenitate venerationem ac terrorem sibi commouere cupiebat. Quæ etiam res omnes ad eum magis pertrahebat, nimirum quod, ut vitæ & actionibus admirandus, ita etiam animo facilis ac modestus esset. Ex quo effectum est, ut potentia magnum à modestiâ & mansuetudine subsidium nacta, omnes eò adduceret, ut ipsius verbis parerent.

*Omnes ad
se trahit.*

Siquidem in tam breui ad eò temporis curriculo, plebs omnis ipsi subiecta, tam oppidani quàm finitimi, diuinis ipsius sermonibus in Christianâ religione instituebantur, ac falsum multorum deorum cultum eiurabant, & ab idolorum sacrificiis & execrando eorum cultu sese abrumpebant, atque ad fidem erroris expertem sese conferebant, ipsiusque doctrinâ innouati, ad Christum adiungebantur. Omnes autem sacerdotes & monachi, ac nonnulli episcopi, qui ob patris ipsius metum in montes & speluncas sese abdiderant, è latibulis suis exeuntes, læto animo ad eum proficiscebantur. Ipse verò ius qui Christi causâ tantis molestiis & acerbitatibus, totque calamitatibus affecti fuerant, obuiam prodians, eos honorificè excipiebat, atque in palatium suum introducebat, pedes ipsorum lauans, squalidam comam abstergens, atque omni officij genere ipsos complectens. Post autem ecclesiam recens à se constructam dedicandam curat, atque episcopum quemdam, qui fidei Christianæ causâ multis ærumnis conflictatus fuerat, sui que episcopatus thronum amiserat, antistitem in eo instituit, virum inquam sanctum, & ecclesiasticorum canonum peritum, diuinoque zelo prorsus flagrantem. Ac tum piscinâ ex tempore factâ, eos, qui ad Christum sese conuerterant, baptizari iubet. Et quidem principes ac magistratus primi baptizati sunt: post autem, qui militaris ordinis erant, ac reliquum vulgus. Ac qui Baptismum suscipiebant, non modò animarum sanitatem consequiebantur, verum etiam quicumque corporis morbis & febribus laborabât, abiectâ omni aduersâ valetudine,

*Qui se
ab abside-
rant, pro-
deunt.*

*Ab episco-
po curat
dedicari
ecclesiam.*

*Sanantur
baptizati
ab omni
firmitate.*

tum animo puro; tum integro corpore è piscinâ reuertebantur; perceptâ videlicet tum animorum tum corporum sanitate.

Ob eamque causam ingens hominum multitudo ad regem Iosaphat vndeumque confluebat, pietatis doctrinâ ab eo imbuti exposcens, atque omnia idolorum templa euertebantur, omnesque opes ac pecuniæ in fanis reconditæ abstrahantur, eorumque loco sacrosancta templa Deo exædificabantur, opesque illas, ingentisque pretij vestes ac thesauros rex Iosaphat ipsis assignabat: vilem scilicet ac superuacaneam illam materiam hac ratione vtilem ac fructuosam efficiens. Execrandi porrò demones, qui in fanis illis & altaribus commorabantur, atrocissimum in modum vexabantur, ac fugabantur, coortamque sibi calamitatem audientibus multis clamabant. Atque finitima illa vniuersa regio tenebrosâ ipsorum fraude atque imposturâ liberabatur, ac Christianorum fidei ab omni labe ac reprehensione liberæ luce collustrabatur.

*Damones
lugent.*

Siquidem ipse quoque rex omnibus virtutis exemplar erat, ac permultos ad eandem voluntatem & sententiam excitabat & inflammabat. Huiusmodi quippe principatus atque imperij natura est: semper enim subditi ad eum qui rerum potitur sese componunt, eaque amare ac consecrari solent, quibus principem delectari sentiunt. Hinc Deo adiuuante pietas ipsis augebatur, nouosque in dies progressus faciebat, ac rex in Christi mandatorum obseruationem totus incumbebat, atque ex ipsius charitate pendebat. Eratque verbi gratiæ dispensator, ac multarum animarum gubernator, ad Dei portum eas appellens. Etenim illud exploratum habebat, omnium regionum munerum hoc primum & præstantissimum esse, ut homines ad Dei metum ac iustitiæ cultum erudiat: quod etiam ipse faciebat, seipsum videlicet ad imperio tenendas animi perturbationes comparans, subditosque suos admonens, atque optimi naucleri instar iustitiæ clauum sedulo tenens. Nam hæc demum veri regni lex ac norma est, nimirum voluptatibus imperare, iisque dominari, quemadmodum ipse etiam faciebat. Quippe nec de maiorum nobilitate, nec de regiâ gloriâ, in quâ versabatur villo modo sese efferens (quandoquidem luteum omnes generis auctorem habemus, eiusdemque argillæ pauperes æquè ac diuites sumus) verum in humilitatis abyssum mentem suam assidue cõijciens, futuramque beatitudinem animo & cogitatione com-

*Subditi
principes
imitari se-
lent.*

*Quodnam
præcipuum
regis mu-
nus sit.*

*Voluptati-
bus impe-
randum
docet.*

LAAM ET
IOSAPH.

complectens, inquilinum hinc seipsum esse ducebat, ea autem propria esse itatuebat, quibus post huius vitæ peregrinationem frueretur. Cum autem hæc præclare gefisset, atque omnes quibus præerat, à veteri atque à patribus tradito errore liberatos, eius qui nos pretioso suo sanguine ex malâ seruitute redemit, seruos effecisset, postea id animo agitare cœpit, vt beneficentiæ ac largitionis virtutem excoleret. Nam temperantiam quidem ac iustitiam numeris iam omnibus absoluerat, vt qui & temperantiæ coronâ redimitus, & iustitiæ purpurâ conuestitus esset. Illud igitur animaduvertebat, terrenarum opum inconstantiam profluentium aquarum cursum imitari: quocirca illic eas recondere properabat, vbi neque tinea neque rubigo demolitur, nec fures effodiunt ac furantur; itaque sine vllâ parsimoniâ pecunias omnes in pauperes distribuere cœpit. Illud enim perspectum habebat, ei, qui ad ingentem potentiam peruenerit, curandum esse, vt eum, cuius beneficio potentiam consecutus sit, pro viribus imiteretur.

Pecunias
in pauperes
distribuit.

Hac porrò ratione eum ad Dei imitationem accessurum esse, si nihil misericordiâ potius atque antiquius ducat. Quamobrem pietatis opes, quæ & hinc futuræ voluptatis spe animum oblectant, & illic speratæ beatitudinis fructu animum exhilarant, super aurum & lapidem pretiosum sibi agerebat. Postea carceres suos perferutans, tum iis qui ad metalla damnati erant, tum iis qui à creditoribus strangulabantur, ac denique omnibus omnia copiosè subministrabat. Orphanorum omnium & viduarum ac pauperum pater erat, indulgens inquam ac benignus pater, atque ita comparatus, vt seipsum beneficio afficere existimaret, cum in eos beneficij aliquid conferret. Nam cum animo liberalissimo ac verè regio præditus esset, egentibus omnibus affatim tribuebat; quòd scilicet infinitis partibus maiorem mercedem hinc speraret, cum tempus illud aduenisset, quo merces actionibus rependenda esset.

Cum autem huiusmodi ipsius fama breui quaquaersum sparsa esset, omnes ad eum tamquam aliquo vnguenti odore concitati, quotidie confluebant, vt tum corporum tum animarum paupertatem excuterent, atque ipse omnibus in ore erat. Neque enim terror ac tyrannica vis populum pertrahebat, verum desiderium ac sincerus erga eum amor, qui quidem diuinitus atque ex præstantissimâ ipsius vitæ ratione in omnium animis insitus erat. Tum igitur, tum inquam ij quoq; qui sub patris

ipsius imperio erant, ad eum potius sese adiungebant, omniq; abiecto errore veritatem prædicabant. Ac domus quidem Iosaphat crescebat & inualescebat; domus autem Abenner decrefcebat ac debilitabatur, quemadmodum scilicet de Dauide ac Saule in Regum libro proditum est.

Dan. 7.
Augeatur
domus eius,
& patris
decrefceat.

2. Reg. 3.

Hæc rex Abenner conspiciens, tandem aliquando receptâ mente, falsorum deorum suorum atque inanis imposturæ imbecillitatem condemnauit. Ac rursus coactis senatorij ordinis principibus, quæ ipse in animo haberet, in lucem protulit. Omnibus autem eadem cõfirmantibus (visitator enim eos Oriens ex alto, hoc est, Saluator, exauditâ videlicet famuli sui Iosaphat oratione) rex de his rebus filium certiorum faciendum esse censuit. Itaque postridie epistolam ad eum scribit, hoc exemplo:

CAP. XX-
XIV.Rex Abenner
resipiscit.

Luc. 1.

Rex Abenner charissimo suo filio Iosaphat salutem.

Regis ad
filium
epistola.

Cogitationes multæ, ô charissime fili, animum meum subeuntes, eum grauissimè conturbant. Etenim nostra omnia instar fumi deficere atque euanescere, ac contra religionem tuam sole clariùs fulgere conspiciens, ea quæ à te mihi dicta sunt, vera esse sensi: quodque densæ scelerum & impietatis tenebræ nos ita obruebant, vt in veritatem oculos conijcere, atque omnium rerum parentem & architectum agnoscere minime possemus, verum lucem vîq; adeò splendidam abs te nobis demonstratam, oclusis de industriâ oculis perspicere recusarem, atque te multis malis afficeremus, & (ô me miserum!) haud paucos Christianos crudelem in modum trucidarem: qui quidem inuictâ potentiâ ipsis opem ferente corroborati, ad extremum vîq; spiritum aduersum immanitatè nostram dimicarunt. Nunc verò detractâ ex oculis nostris crassâ illâ caligine, exiguum quemdam veritatis radium cernimus, priorumque vitiorum poenitudo animum subit. Verum hunc quoq; splendorem alia horrendæ desperationis nubes exoriens opprimere atq; extinguere conatur, mihi videlicet peccatorum meorum multitudinem ob oculos proponens, quodque iam ego Christo odio atq; execrationi sum, eaq; in causâ, vt iam ab ipso recipi nequeam, vt qui aduersus eum rebellarem, ipsiq; bellum indixerim. Quid igitur spe, ô suauissime fili, ad hæc dicas, fac quamprimùm sciam, ac quid mihi patri tuo faciendum sit doce, atque ad eius quod in rem meam futurum sit, cognitionem me tãquam porrectâ manu, fac ducas. Vale.

Hanc epistolam cum Iosaphat accepisset, quæque in eâ continebantur legendo pera-

*Procumbit
ad imagi-
ne Christi
Iosaphat.*

peragrasset, voluptate simul & admiratione animus ipsius impletus est. Atque in cubiculum suum confestim ingressus, & ante Dominicam effigiem in faciem abiectus terram lacrymis perfundebat, simul & Domino gratias agens, & ad ipsius laudationem exultationis labia mouens, hisque verbis vteris:

*Pfal. 144.
Gratiarum
actio pro
patris con-
uersione.*

Pfal. 105.

Pfal. 113.

Matth. 3.

*Basili. lib.
const. ca. 1.*

Genes. 19.

Matth. 12.

*Ioan. 4.
Ephes. 6.*

Ezech. 18.

Exaltabo te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in saeculum, & in saeculum saeculi. Magnus es Domine, & laudabilis valde: & magnitudinis tuae non est finis. Et quis loquetur potentias tuas? auditas faciet omnes laudes tuas? Qui conuertisti petram in signa aquarum, & rupem in fontes aquarum. En enim etiam rupes haec, ac rupe durius patris mei pectus, tua voluntate cere instar emollicum est. Potes enim etiam ex lapidibus excitare filios Abrahæ. Gratias tibi ago, benigne Domine ac Deus misericordiae: quoniam in peccatis nostris lenitate visus es, atque etiam nunc vteris, & ad hunc usque diem impunitos nos reliquisti. Nam nos quidem iam pridem à tua facie abiici merebamur, atque in hac vitâ publicâ infamiâ notari, quemadmodum scelerati illi Pentapolitæ, qui igni ac sulphure conflagraverunt. At patientia & incomparabilis lenitas tua benigne nobiscum egit. Gratias tibi ago indignus ego ac despicibilis, etiamsi benignitati tuae laudandæ ac celebrandæ impar sum. Ac te Domine Iesu Christe, inuisibilis Patris Fili ac Verbum, qui omnia verbo produxisti, ac voluntate tuâ contines & tueris, qui in ligno extensus es, ac fortem viaxisti, usque qui ab eo vincitinebantur, sempiternam libertatem attulisti; te inquam per miserationes tuas obtestor, ut nunc quoque inuisibilem & omnium rerum effectricem manum tuam extendas, ac seruum tuum & patrem meum ex graui illâ diaboli captiuitate prorsus liberares; teque sempiternâ vitâ præditum, & verum Deum ac solum immortalem & æternam Regem esse apertissime ipsi ostendas. Contritionem quæso animi mei propitio ac placido oculo aspice, ac pro cæ tuâ pollicitatione, in quam mendacium non cadit, à meis partibus sta, qui te rerum omnium effectorem, conditorem, & gubernatorem confiteor & agnosco. Fluat in me saliens aqua tua, decurque mihi sermo in apertione oris, ac mens in te angulari lapide recte defixa: ut ego inutilis seruus tuus patri meo incarnationis tuæ mysterium, uti par est, exponere, atque à vano pestiferorum daemonum errore per potentiam quam ipsum abducere, tibi quoque Deo ac Domino, qui non vis mor-

tem peccatorum, sed eorum resipiscentiam ac pœnitentiam expectas, conciliare queam. Quoniam tu gloriosus es in saecula saeculorum, Amen.

Cum ad hunc modum orasset, atque hoc sibi persuasisset, se voti sui compositionem futurum, Christi misericordiâ fretus, illinc cum regio satellitio excessit, atque ad patris palatium sese contulit. Ut autem pater de filij aduentu certior factus est, statim obuiam ei prodit, atque ipsum complectitur & exosculatur, deique ipsius aduentu maximâ voluptate afficitur, publicumque ac sollemne festum celebrat. Quid autem postea? Reuotis arbitris vnâ confident. Et quis tandem eos sermones, quos tum filius ad regem habuit, & quantâ cum sapientiâ disseruit, vllâ oratione complecti queat?

Quid enim aliud loquebatur, quam quæ ipsi à diuino Spiritu, per quem piscatores vniuersum mundum Christo irretierunt, & litterarum expertes eruditus vis doctrinâ præstiterunt, instillabantur? Per eius gratiam ipse quoque eruditus & instructus, ad regem verba faciebat, scientiæ luce eum cellustrans. Ac prius quidem, cum ut patrem à superstizioso errore abstraheret, diu multamque laborasset, nihil non dicens aut faciens, quod ipsius animum ad se alliceret, frustra tamen canere ac furdo loqui videbatur. At cum Dominus afflictionem ferui sui Iosaphat inspexit, atque exauditis ipsius precibus clausas patris ipsius ianuas patefecit, (voluntatem enim, inquit ille, P^{sal.} 144. timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.) tum denique rex ea quæ dicebantur, facile intelligebat, aded ut opportunum tempus nactus filius, per Christi gratiam aduersus improbos spiritus, qui patris animo dominabantur, victoriam adipisceretur, ipsumque illorum errore atque imposturâ omni ex parte liberaret, salutareque doctrinam perspicue ipsi traderet, ac cælesti & viuo Deo ipsum conciliaret.

Principio enim altius exorsus, ipsi magnas & admirandas res, quas prius nec intellexerat, nec cordis auribus perceperat, annuntiauit. Etenim longam ad eum de Deo orationem habuit, piamque doctrinam ipsi ostendit: (nempe, quod non sit alius deus sursum, præter vnum Deum, qui in Patre & Filio ac Spiritu sancto agnoscitur) ac multa item Theologiæ arcana ipsi aperuit. Posteaque etiam ea, quæ ad rerum conditarum tam inuisibilium quam visibilium procreationem attinebant, exposuit: nimirum quo pacto summus ille parens &

*Ad patrem
proficisci-
tur.*

*Pater eum
excipit.*

Psal. 144.

*Quam ra-
tionem re-
nuerit Io-
saphat in
erudiendo
patre.*

Lapsus
Adami.

opifex rebus omnibus ex nihilo productis, hominem ad imaginem & similitudinem suam effinxerit, ipsumque arbitrij libertate donatum, eorum quæ in paradiso pulchra erant participem fecerit, vnius tantum arboris gustu ipsi interdicto, hoc est ligni scientiæ. Quo quidem mandato violato, eum è paradiso exterminauit. Vnde & ipse, & vxor, eâ quam cum eo habebant coniunctione lapsi, in hos multos errores inciderunt, peccato videlicet in seruitutem addicti, mortique per diaboli tyrannidem obnoxij effecti. Qui quidem hominibus semel in potestatem suâ redactis, hoc egit, vt Dei ac Domini obliuione prorsus capeantur: ipsisque persuasit, vt per execrandam idolorum adorationem sibi cultum adhiberent.

At verò Deus creator noster miseratione commotus, benignâ Patris voluntate ac Spiritus sancti adiunctâ operâ, ex Virgine sanctâ nostri instar in lucem edi voluit: cumque cruciatu affectus fuisset, is qui à perpeffione immunis erat, triduo post à morte ad vitam excitatus, nos à priori multâ & condemnatione liberauit, præstantiorique gloriâ donauit. Siquidem in cælum ascendens, simul nos eò vnde descendebat, euexit. Quem etiam rursus venturum credimus, vt figmentum suum ad vitam reuocet, atque vnicuique secundum ipsius opera reddat. Postea de illo cælorum regno, quod eos qui id promerentur manet, verba fecit, atque arcana illa bona, reconditamque item improbis pœnam proposuit, nimirum ignem numquam extinguendum, exteriores tenebras, immortalem vermem, ceteraque tormentorum genera, quæ peccati serui sibiipsis recondiderunt. Hæc omnia quàm plurimis sermonibus, ac Spiritus sancti gratiam abundè ipsi inesse testantibus, prosecutus, tum demum imperuestigabile diuinæ benignitatis pelagus enarrauit, quamque ille eorum, qui ad eum sese conuertunt pœnitentiam libenter expectet, quodque nullum scelus sit quod ipsius misericordiam superet, si quidem ad meliorem frugem redire in animum inducamus. Quod cum multis exemplis ac Scripturæ testimoniis declarasset, orationi finem imposuit.

C A P.
XXXV.

Rex Abenner in spectantibus omnibus signum crucis adorat.

Rex autem diuinitus traditâ hac sapientiâ compunctus, ingenti voce ac feruentissimo animo Christum Saluatorem confitetur, atque ab omni superstitioso errore abscedit: viuificæque crucis signum inspectantibus omnibus adorat, & audientibus omnibus Deum verum ac Dominum nostrum Iesum Christum prædicat. Atque

commemorata priori suâ impietate, & aduersus Christianos crudelitate & immanitate condemnata, ingens ad pietatem portio efficitur. Extabatque id, quod à Paulo dictum est, Vbi abundauit iniquitas, illic & superabundauit gratia. Cum igitur sapientissimus Iosaphat etiam ad rei militaris duces & satrapas, atque ad omnem denique populum de Deo atque erga ipsum pietate multa verba faceret, & quasi igneâ linguâ præclarum aliquid ac modulatum caneret, superueniens Spiritus sancti gratia omnes ad celebrandam Dei gloriam excitabat: ita vt vniuersa multitudo vnâ voce clamaret: Magnus Christianorum Deus est, nec præter Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto glorificatur, alius Deus est.

Rom. 5.

Diuino porrò zelo impletus rex Abenner, iræ aurea illa & argentea idola, quæ in ipsius palatio erant, acri animo impetum facit, eaque omnia deiicit, posteaque in minutas partes redacta, pauperibus distribuit: sic nimirum vtilia ea reddens, quæ prius vtilitate omni ac fructu carebant. Quin etiam ipse cum filio idolorum templa & aras omnes obsidens, à fundamentis ipsa eruit, eorumque loco templa Deo extruxit. Nec verò in vrbe dumtaxat, sed etiam in totâ regione eandem operam sedulo nauabant. Peruersi autem spiritus, qui in aris domicilium habebant, cum vlulatu pellebantur, inuictamque Dei nostri potentiam tremulo clamore testabantur: omnisque vicina regio, ac multæ item finitimæ gentes ad piam fidem sese conferebant. Tum igitur, cum diuinissimus ille episcopus, de quo superius verba fecimus, accessisset, rex Abenner fidei Christianæ elementis imbuitur, ac diuino Baptismo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, perficitur. Ac Iosaphat ex diuinâ piscinâ ipsum excipit: res sanè omniū maximè noua. Patris enim pater existit: & ei, à quo carnali modo progenitus fuerat, spirituales regenerationem conciliat. Etenim cælestis Patris filius erat, diuinæque profectò radicis diuinissimus fructus; radicis inquam illius, quæ clamat, Ego sum vitis, vos palmites,

Idola
euerfit.Templa
Deo adificat.Baptizatus.
Filius patris patris.

Ioan. 15.

Ad hunc modum rex per aquam ac Spiritum regeneratus, eiusmodi voluptate, quæ nullâ oratione explicari potest, afficiebatur: simulque etiam cum ipso vniuersa ciuitas ac finitima regio diuino Baptismate donabatur, lucisque filij existerent, qui prius in tenebris versabantur. Atque omnis morbus, & omnis à dæmonibus inuecta calamitas procul ab iis, qui fide præditi erant,

erant, propellebatur, omnesque tum animis tum corporibus integri atque incolumes erant. Multaque item alia miracula fidei confirmandæ causâ edebantur, ecclesiæ etiam ædificabantur, & episcopi qui metu delitescabant, in lucem prodibant, suasque ecclesias recipiebant. Ac præterea alij, tum ex sacerdotum tum ex monachorum ordine, ad pascendum Christi gregem instituebantur. Porro rex Abenner ad hunc modum ab improbâ & flagitiosâ vitæ ratione sese remouens, ac de perpetratis sceleribus pœnitentiam agens, regium omne imperium filio tradit, ipse autem in solitudine degens, caputque cinere sine vllâ intermissione aspergens, & graues gemitus edens, ac sese lacrymis abluens, solus cum eo solo qui vbique præsens est, colloquebatur, noxarum suarum veniam ab eo petens.

Rex egit pœnitentiã

Satisfactio vis opere priora peccata commiserant.

Iosaphat patrem consolatur.

Psal. 41.

Psal. 64.

Mat. 1.

Quin in tantam compunctionis atque humilitatis abyssum sese demisit, vt ipsum quoque Dei nomen labiis vsurpare recusaret, ac vix tandem à filio admonitus, illud pronuntiare auderet. Tanta autem ac tam præclara in eo vitæ cõmutatio fuit, ac tantâ cum laude virtutis iter tenuit, vt priorum iniquitatum ignorantiam pietatis magnitudine superaret. Cùm autem quatuor annos hoc pacto in pœnitentiâ & lacrymis atque omni virtutis genere transegisset, in letalem morbum incidit. Cùm autem ipsi vitæ finis immineret, in metu animique anxietate versari cœpit, mala ea quæ à se perpetrata fuerant, in memoriam reuocans. At Iosaphat consolatoriã oratione coortum ei mœroris onus subleuauit, his verbis vtens: Quare tristis es ô pater, & quare te ipsum conturbas? Spera in Deo, & confitere ipsi, qui est spes omnium finium terræ, & in mari longè, qui per Prophetam clamauit: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: discite benefacere. Et si fuerint peccata vestra sicut coccinum, tamquam nix dealbabuntur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, tamquam lana alba erunt. Quocirca ne timeas, ô pater, nec dubio animo sis: neque enim eorum qui ad Deum sese conuertunt, peccata, inmensam ipsius bonitatem vincunt. Illa enim quocumque tandem numero fuerint, sub mensuram cadunt: hanc autem nec metiri nec numerare quisquam potest. Quocirca fieri non potest, vt quod mensuræ subiicitur, id quod nullâ mensurâ comprehendi potest, superet.

Huiusmodi verbis ad consolandum accommodatis, ipsius animum leniens, ac velut excantâs, eum ad bonam spem reuocauit. Deinde Pater extêsis manibus gratias

ipsi agebat, ac benè precabatur, diemque eum, quo ipse in lucem editus esset, laudibus efferebat, his verbis vtens: Dulcissime fili, fili inquam, qui non tam meus es quàm cælestis Patris, quamnam tibi gratiam referam? quibus te benedictionibus prosequar? quas Deo tuâ causâ gratias agam? Perieram enim, ac tuâ operâ inuentus sum: peccatò mortuus eram, & reuixi: hostis & perduellis Dei, & in gratiam receptus sum. Quid igitur tibi pro his omnibus rependam? Deus est qui satis amplis præmiis te remunerari queat. Hoc sermone habito, cùm charissimum filium sæpius exosculatus fuisset, ac deinde preces tudisset, atque, In manus tuas, ô benigne Deus, commendo spiritum meum, dixisset, in pœnitentiã animam suam Domino reddidit.

LAAM ET IOSAPH.

Pater Deo & filio gratias agit.

Luc. 15.

Psal. 30.

Moritur Abenner rex.

Cum cilicio sepelitur

Oratio Iosaphat pro patris animâ.

Filius autem Iosaphat patrem mortuum lacrymis profecutus, iustis que ipsi persolutis, corpus eius in piorum virorum sepulcris condidit. Nec tamen ipsius corpus regiã veite obuoluit, sed pœnitentiæ vestimentis exornauit. Atque ipse in sepulcro stans, ac manus in cælum tendens, lacrymasque ex oculis fluuij instar profundens, his verbis ad Deum clamauit:

Gratias tibi ago Deus Rex gloriæ, qui solus potens & immortalis es, quoniam orationem meam minimè despexisti, nec lacrymas meas pro nihilo duxisti: verum seruum tuum ac patrem meum à sceleratâ viuendi ratione auocatum, ad te omnium Saluatorem pertrahere voluisti, eum videlicet ab idolorum errore abducens, atque ipsi hoc donans, vt te Deum verum ac benignum intelligeret. Ac nunc, ô Domine Deus, cuius bonitatis pelagus peruestigari nequit, in loco pascuæ, in loco refectionis, vbi vultus tui lux splendet, eum colloca: nec antiquarum ipsius iniquitatum recordare, sed pro ingenti tuâ misericordiã peccatorum ipsius chirographum dele, ac debitorum ipsius chartas concerpe, sanctosque tuos, quos & igne & gladio de medio sustulit, cum ipso in gratiam reduc, eisque, ne ipsi infensos & iratos sese præbeant, impera. Omnia quippe tibi omnium Domino possibilia sunt, hoc vno excepto, quòd, quin te eorum qui sese ad te conuertunt, misereat, facere non potes. Misericordia enim tua in omnes diffusa est, atque his à quibus inuocaris, salutem affers, Domine Iesu Christe: quoniam decet te gloria in sæcula, Amen.

Psal. 78.

Deo impossibile est pœnitentiã non misereari.

Huiusmodi preces & orationes Deo offerebat, septem dies à sepulcro omnino non discedens, nec cibi quidquam aut potus admittens, nec rursus somno corpus recreans,

Septem dies ieiunat pro animâ patris.

verum & lacrymis solum rigans, & cum luctibus omnem orationis facultatem superantibus in oratione perfans. Octauo autem denique die in palatium reuersus, opes omnes ac pecunias pauperibus distribuit: adeo vt nullus iam qui rerum inopia premeretur, superesset. Paucisque diebus in huiusmodi ministerio exactis, omnes thesauros exhaustit: id videlicet agens, ne angustam portam introire paranti pecuniarum moles impedimentum afferret.

C A P.
XXXVI.
*Observat
memoriam
obitus pa-
tris.
Oratio Io-
saphat.*

At vero quadragesimo à patris obitus die memoriam ipsius celebrans, magistratus omnes ac militaris classis & plebeij ordinis haud paucos conuocat: atque in regio throno sedens, cunctis audientibus hanc orationem habuit: En, vt ipsi cernitis, Abenner rex ac pater meus, haud secus ac pauperum quibus mortem obiit. Ac nec diuitia, nec opes, nec regia gloria, nec rursus ego patris amantissimus filius, nec reliquorum ipsius amicorum ac cognatorum quicquam opem ipsi & auxilium adferre, atque ab ineuitabili sententia ipsum eximere potuit: verum ad illud tribunal, vt praesentis vitae rationem reddat, proficiscitur, neminem omnino, qui ipsi opituletur, secum ducens, iis dumtaxat exceptis (quaecumque tandem illa fuerint) quae ab eo gesta sunt. Hoc autem ipsum quoque omnibus qui mortalem naturam nacti sunt, contingere naturam comparatum est: neque aliter fieri potest. Nunc igitur audite me, o filij ac fratres, plebs Domini, & sancta hereditas, quos Christus Deus noster pretioso sanguine suo redemit, atque à veteri errore, & aduersarij seruitute in libertatem vindicauit. Vos meam inter vos vitae rationem nostis: nempe quod, ex quo tempore Christi cognitionem consecutus, diuinoque beneficio ipsius seruus effectus sum, omnibus aliis rebus contemptis atque odio habitis, ipsius dumtaxat cupiditate flagraui, idque vnum mihi in votis fuit, vt ex huius vitae tempestate, atque inani perturbatione ac tumultu egressus, solus cum ipso solo consuetudinem haberem, atque in summam animi tranquillitate Deo meo ac Domino seruirem. Verum me patris mei in diuersum nitentis voluntas retinuit, praecipuumque illud, quod patribus honorem haberi iubet. Vnde Dei gratiam & adiumento incassum minimè laboraui, nec huiusmodi dies frustra consumpsi: verum & illum, & vos omnes, Deo conciliaui, eumque solum Deum verum, ac rerum omnium Dominum cognoscere docui, non quidem ego istud faciens, sed gratia Dei mecum, qui me etiam è superstitioso errore atque idolorum cultu eripuit,

Deut. 5.

ac vos, o plebs mea, graui & acerbam captiuitate liberauit. Iam igitur tempus est, vt ea quae Deo pollicitus sum, expleam. Tempus inquam est, vt, quod ipse me ducet, proficiscar, eaque vota, quibus me ipse obstrinxi, persoluam. Nunc itaque vobiscum ipsi considerate, quem vobis praesesse, ac regnum obtinere velitis. Iam enim in Domini voluntate perfecti estis, nec quidquam ex ipsius praecipis vobis occultum est. In his ambulate, nec vel ad dexteram vel ad sinistram declinate. Ac Deus pacis velim sit cum omnibus vobis.

*Vota per-
soluere ge-
stit.*

Hac vt plebs audiuit, tumultus statim ac strepitus, ingensque clamor & confusio exorta est, plorantibus omnibus, atque orbitatem suam deplorantibus. Quin etiam praeter luctus & eiulatus illud etiam iureiurando affirmabant, sese illum minimè dimissuros, sed retenturos, nec secedendi potestatem villo modo ipsi facturos. Sic clamante populo, atque omnibus magistratibus, excipiens rex populares compescit, silentiumque ipsis imperat, seque illorum contentioni cedere atque obtemperare asserens, eos, quamuis alioqui moerentes atque eiulatus signa in genis ferentes, domum remittit. Ipse autem vnum ex principibus, quem ipse tum pietatis tum vitae sanctitatis nomine pluris omnibus faciebat, admirationeque prosequeretur, hoc est Barachiam, cuius etiam superius, cum Nachor Barlaamum se esse simulans cum philosophis disputauit, verba fecimus, quemque solum zelo diuino penitus flagrantem ab ipsius partibus stetitisse, atque ad disputationem aduersus illos ineundam paratum fuisse diximus) hunc inquam remotis arbitris assumptum, blandè ac leniter allocutus est, obnixisque precibus, vt regnum acciperet, atque in timore Dei plebem suam regeret, obsecrabat, quod ipse ad expetitum iter se accingeret.

*Iosaphat
Barachia
regnum
offert.*

Vt autem eum renuentem, atque istud omnino repudiantem vidit, hisque verbis vtentem: O rex, quam istud tuum iudicium iniquum est, quam tuus sermo diuino mandato parum consentaneus. Nam cum proximum non secus ac te ipsum amare docearis, quam tandem ratione sarcinam eam, quam tu abiicere studes, mihi imponere festinas? Nam si regio munere fungi bonum est, ipse quod bonum est retine. Sin autem ostendiculum istud ac scandalum animi est, quid mihi illud obiicis, ac me in fraudem inducere cupis? Vt inquam eum his verbis vtentem & asseuerantem vidit, cum eo quidem colloqui destitit: ipse autem

*Relinquit
epistolam.*

autem intempestâ nocte epistolam ingenti sapientiâ plenam, atq; ad omne pietatis genus impellentem, ad populares suos exarat, nempe quam de Deo sententiam tenere, quam ipsi vitam, quas laudes, quas denique gratiarum actiones offerre deberent, præscribens. Ac postea, ne quemquam alium præter Barachiam ad regiam dignitatem admitterent, prohibebat. Hac epistolâ in cubiculo suo relictâ, in sciētibus omnibus egreditur. Nec tamen efficere potuit, ut ipsius discessus ad extremum vsque incognitus esset. Nam simul atque illuxit, ea res audita perturbationem ac luctum plebi attulit, omnesq; summâ celeritate ad eum inuestigandû perrexerūt, ipsius fugam omni ratione occupare cogitantes. Quo etiam factum est, ut studiû ipsius frustra minimè cessarit. Nam cum itinera omnia occupassent, ac montes omnes obsedissent, in uiaſque valles peragrassent, in torrente quodam ipsum manus in cælum tendentem, ac sextæ horæ precationem persoluentem inuenerunt.

Clam fugit

*Iosaphat
extensis
manibus
orationem
sexta hora
persoluens
inuenit.*

Conspecto autem eo, circumfusi statim, cum lacrymis eum obsecrabant, ac discessum ipsi obiecebant. At ille, Quid, inquit, inanem laborem suscipitis? Nec enim est, quod vos me regem vltra habituros esse speretis. Nihilo secius tamē eorum ingenti contentioni cedens, ad palatium reuertitur, coactisq; in vnum omnibus, quid in animo haberet, declarauit, ac postea interposito etiam iureiurando sermonem cōfirmavit, nempe se posthac ne vnum quidem diem cum ipsis fore: Ego enim, inquit, meo erga vos ministerio perfunctus sum, nec quidquam prætermisi, nec subterfugi, quominus annūtiarem vobis, ac docerem testificans omnibus in Dominum nostrum Iesum Christum fidem, ac pœnitentiæ viam ostendens. Ac nunc ego viam hanc in eo, quam iam pridem expetebam, nec vltra faciem meam quisquam vestrûm videbit. Quapropter, ut diuini Apostoli verbis vtar, contestor vos hodierno die, quod mundus ego sum à sanguine omnium vestrûm. Non enim subterfugi, quominus annūtiarem vobis consilium Dei.

Reuertitur

Act. 20.

*Barachiam
regem con-
stituit.*

Hæc illi audientes, ac sententiæ ipsius firmitatem exploratam habentes, nempe quod eum à suscepto consilio reuocare minimè possent, orbitatem quidem suam deplorabant, nec tamen vlllo modo eum de sententiâ deducebant. Tum autem rex Barachiam illum, de quo supra locuti sumus, manu tenens; Hunc, inquit, ô fratres, hunc vobis regem creo. Cumque ille eiusmodi rei vehementer obluçtaretur, inuitum eum ac repugnantem in regio throno collocat,

ipsiusque capiti diadema imponit, atque annulum regium ipsi in manum præbet.

*LAAM ET
IOSAPH.*

Atque ad Orientem stans, pro rege preces fudit, hoc videlicet à Deo postulans, ut Dei fidem constanter teneret, ac Christi mandatorum iter ab omni flexu alienum inueniret. Ad hæc pro clero etiam atque vniuerso grege precatus est, opem videlicet & auxilium ac salutem ipsis à Deo petens, atque ut quidquid ipsi postularent, ad utilitatem moderaretur.

Hac oratione habitâ, conuersus ad Barachiam, ait: En tibi frater, hoc præcipiam quod Apostolus testatus est: Attende tibi ipsi, & vniuerso gregi, in quo te Spiritus sanctus regem posuit, ut Christi populum, quem proprio sanguine acquisiuit, regas. Et quemadmodum Deum ante me cognouisti, eumque puro animo & conscientia coluisti, ita nunc quoque maiori studio in hoc incumbere, ut ipsi vitæ tuæ rationes probes. Quod enim maius à Deo imperium consecutus es, eod quoque maiora ipsi rependas oportet. Ac proinde gratitudinis debitum ei, cuius beneficiis auctus es, persolue, sancta ipsius præcepta custodiens, atque ab omni viâ in exitium ducente deflectens. Ut enim in iis qui nauigant, cum nauta quispiam peccat, exitium iis qui simul nauigant detrimentum affert; cum autem gubernator, vniuersæ navi exitium accersit: ita etiam in regno vsu venit, ut cum quispiam eorum, qui subsunt, peccat, non tam alium, quam seipsum lædat; sin autem rex ipse peccet, totum regnum labefactat ac detrimento afficit. Quapropter, ut ingentes rationes redditurus, si quid eorum quæ opus sint, prætermiseris, magno studio, magnaque curâ te ipsum in bono custodi: voluptatem omnem ad peccatum te pertrahentem odio infectare. Ait enim Apostolus: Pa-

*Oratio To-
saphat ad
Barachiam
Act. 20.*

*Simile à
naucleris.*

Hebr. 12.

cem sectamini cum omnibus, & sanctificationem, sine quâ nemo videbit Deum. Rerum humanarum circulum animaduerte, quo pacto videlicet in orbem voluatur, alias atque alias alio atque alio modo eas ferens ac torquens: illudque stude, ut in variâ earum mutatione pium animum constanter retineas. Siquidem vnâ cum rebus commutari, dubiæ atque instabilis argumentum est. Tu verò fac in virtute firmus sis, ac prorsus stabilitus. Ob temporariam & caducam gloriam inani tumore minimè insolesce: verum repurgato animo naturæ vitæ cogita, vitæque huius breuitatem atq; adiunctam carnî mortem cogita. Hæc enim si consideres, in superbiam haudquaquam incidēs, sed Deum verum ac

LAAM ET
IOSAPH.

Pfal. 127.

Pfal. 111.

Luc. 6.

*Deum maxi-
mè imi-
tatur mise-
ricors.**Quales er-
ga alios, ta-
lis erga nos
Deus.**Remittenda
iniuria.*

Matth. 18.

cælestem Regem metues, sicque præclare ac feliciter tecum agetur. Beati enim, inquit ille, omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius. Ac rursus: Beatus vir qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis. Quanam autem præ ceteris præcepta tibi seruanda sint, audi: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Ac rursus: Estote misericordes, sicut & Pater vester cælestis misericors est. Hoc enim præceptum ab iis potissimum exposcitur, qui in summo imperio constituti sunt.

Ac sanè qui magnam potentiam nactus est, eum, à quo huiusmodi potentiam accepit, pro viribus imitari debet. Hac porrò in re Deum maximè imitabitur, si misericordia nihil potius antiquiusque habeat. Huc accedit, quòd subditos nihil æquè ad benevolentiam allicit, vt beneficij gratia egentibus concessa. Nam obsequium illud quod ex metu oritur, adumbrata est adulatio, per fictum honoris vocabulum eos qui animum ipsi adiiciunt, ludificans ac circumscribens. Atque is qui inuito animo paret, oblatà occasione seditionem excitat: qui autem benevolentia vinculis constrictus tenetur, firmam ei qui rerum potitur obedientiam præstat. Quæ cum ita sint, da operam, vt egentibus facilis ad te accessus sit, iisque qui inopiâ conflictantur, aures tuæ pateant, vt tu quoque apertas Dei aures inuenias. Nam quales nos ipsos conseruis præbuerimus, talem etiam erga nos Dominum nanciscemur; & quemadmodum audierimus, audiemur; & quemadmodum viderimus, à diuino & omnium rerum còspectore oculo videbimur. Quamobrem ante misericordiam, misericordiam confestimur, vt simile per simile recipiamus.

Quin etiam aliud quoque præceptum cum superiore isto coniunctum, ipsique cognatū audi: Dimitte, & dimittetur vobis. Quòd si non remiseritis hominibus delicta ipsorum, nec Pater vester cælestis peccata vestra vobis remittet. Ob idque, ne iis à quibus offensus fueris, iniuriæ memorem te præbeas: verum cum ipse peccatorum tuorum veniam postules, iis etiam qui in te peccant, ignosce. Remissioni enim remissio rependitur: & si cum nostris conseruis in gratiam redeamus, Dominus quoque suam in nos iracundiam comprimet. At contra nostra aduersus eos, qui aliquid in nos admitterunt, sauitia hoc efficit, vt peccatis nostris nulla venia tribuatur. Quemadmodum audis, quidnam illi qui decem talentorum millia debebat acciderit, nempe quòd ob suam in conseruum crudelitatem, tanti debiti exactionem sibi ipsi renouarit. Quare magno-

pere nobis prouidendum est, ne hoc quoque nobis vsu veniat. Quin potius debitū omne remittamus, atque omnem iram è pectore eiiciamus: vt nobis quoque multa nostra debita remittantur. Præter hæc omnia, ac præ omnibus rebus bonum depositum custodi, hoc est piam fidei doctrinam, in qua institutus & eruditus es. Illudque caue, ne vllum hæresis zizanium in vobis enascatur: verum purum ac doli expers diuinū semen conserua, vt vberem atque amplam segetem Domino exhibeas, cum ad exposcendam rerum ab vnoquoque in vitâ gestarum rationem, consentaneamque actionibus nostris mercedem referendam veniet. Quo quidem tempore iusti fulgebunt sicut sol, sceleratos autem caligo ac sempiterna ignominia obruet. Ac nunc, ô fratres, Deo vos commendo, & verbo gratia ipsius, qui potens est superædificare, & dare vobis hereditatem in sanctificatis omnibus.

Hæc cum dixisset, positis genibus suis, quemadmodum scriptum est, cum lacrymis rursus orauit, atque conuersus Barachiam, quem regem designarat, omnesque eos qui magistratuungebantur, exosculatus est. Tum verò res lacrymis sanè digna contigit. Omnes enim ipsum circumstantes (non secus ac si hoc dütaxat viuerent, quod cum eo essent, ac simulatque ab eo disungerentur, vitam amissuri essent) quid non dicebant quod ad ciendam misericordiam pertineret? aut quid relinquebant, quo eorum luctus augeri posset? Ipsum exosculabatur & complectebatur, mentisque impotes præ dolore erant. Væ nobis, clamabatur, quam graui calamitate opprimimur! Dominum eum appellabant, patrem, salutis auctorem, benè de se meritum. Per te, inquebant, Dei cognitionem accepimus, errore liberati sumus, ab omnibus malis conqueuimus. Quid iam nobis post discessum tuum futurum est? Quanam mala nos arripient? Hæc cum dicerent, pectora feriebat, eamque quæ eos inuaserat, calamitatem deplorabant. At ille consolatoriâ oratione ingentem eorum eiulatum comprimens, illud pollicebatur, se (quoniam corpore iam non poterat) spiritu cum illis fore. Hoc sermone habito, spectantibus omnibus è palatio excedit: ac statim omnes desperato reditu eum sequebantur, atque ex vrbe, vt quam iam conspicerè minimè possent, profugiebant. Posteaquam autem è ciuitate egressi sunt, vix tandem atque ægrè acrius eos ipso admonente, atque etiam aperiorem interdum obiurgationem adiungente, ab eo distracti sunt, atque inuiti reuertebantur, idemtidem oculos reflectentes,

2. Tim. 1.

*Ab hæresi
cauendum.*

Matth. 13.

Act. 20.

*Rursus
orati.*

tes, ac pedibus inter ambulandum offendentes. Nonnulli autem ex ijs qui feruentiori animo præditi erant, lugentes eminus ipsum sequebantur, quoadusque nox oborta eos inter se disunxit.

C A P.
XXXVII.

Generosus igitur ille vir ex aulâ egressus est, perinde lætus atque alacris, ut cum quispian è longinquo ac diuturno exilio in patriam se retert. Atque externè quidem eas, quibus uti solebat, vestes gerebat; internè autem ciliciû illud, quod Barlaam ipsi dono dederat. Porrò nocte illâ in pauperis cuiusdam viri domunculam se conferens, vestes eas quibus indutus erat abiicit, postremumque illud beneficium egenti tribuit. Cumque ad hunc modum tum illius tum multorum aliorum pauperum precibus Dei opem atque auxilium sibi acciuisset, eiusque gratiâ & præsidio tamquam salutis vestimento ac lætitiæ pallio sese induisset, ad solitariam vitam excessit, non panem, non aquam, non quidquam aliud ex ijs, quæ ad victum necessaria sunt, secum ferens, nullumque aliud indumentum gerens, præter asperum illud cilicium, de quo paulo antè mentionem feci. Etenim singulari quodam desiderio, ac diuino immortalis regis Christi amore saucius, toto animo in id quod amabat incumberebat, totus extra se raptus, ac diuinitus immutatus, Dei que charitate

Pauperibus
dat vestes.

Solum cili-
cium por-
tat.

Cant. 8.

Psal. 41.

Cant. 2.

omni ex parte correptus. Fortis enim, inquit ille, sicut mors dilectio. Tantam videlicet ipse ex diuino amore temulentiam contraxerat, tantaque siti æstuabat, instar scilicet illius, qui dicebat: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Et quemadmodum anima illa, quæ huiusmodi charitate vulnerata erat, in Cantico canticorum ait: Vulnerata charitate ego sum. Ac rursus: Ostende mihi faciem tuam, & fac me audire vocem tuam; vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Christi a-
mor diffi-
cultates
omnes su-
perat.

Huiusce omni sermone præstantioris pulchritudinis Christi desiderio, tamquã igne quodam in pectore accepto, apostolorum chorus, ac martyrum agmina, omnia ea quæ oculis cernuntur contempserunt, atque omni huic fluxæ & caducæ vitæ innumera tormentorum & mortis genera prætulerunt, diuinæ pulchritudinis amore flagrantés, atque ingentem Dei Verbi erga nos amorem cum animis suis reputantes. Hunc ignem cum præclarus etiã, ac corpore quidem nobilis, ceterum longè nobiliore ac magis regio animo præditus vir in seipso accepisset, terrena omnia profus aspernatur, omnes corporis voluptates proculcat,

opes & gloriam, atque humanos honores pro nihilo ducit, diadema & purpuram abiicit, aranearum telis viliora ea exiltimans, atque ad omnia dura & acerba monasticæ vitæ studia prompto animo sese tradit, illud Psalmistæ clamans: Adhæsit anima mea post te, ô Christe, suscipiat me dextera tua. Psal. 62.

Cumque ad hunc modum, oculis à tergo minimè contortis, in intimam solitudinem se contulisset, atque caducarum rerum confusionem, tamquam molestissimam quamdam sarcinam & catenam excussisset, spiritu lætabatur, coniectis que in Christum, cuius desiderio ardebat, oculis; ad eum, tanquam ad præsentem, atque ipsius vocem audientem clamabat, eumque alloquebatur, his videlicet verbis utens: Ne iam, quæso ô Domine, oculus meus huiusce vitæ bona videat; nec præsens vanitas mentem meam à suscepto itinere abstrahat: verum, Domine mi, oculos meos spiritualibus lacrymis imple, gressusque meos dirige, famulumque tuum Barlaam mihi commonstra. Mihi inquam eum, per quem mihi salus parta est, ostende; ut solitariæ ac monasticæ vitæ sinceritatem per ipsum addiscam, ac non ob hostilis belli imperitiam in fraudè inducar. Da mihi, Domine, viam meam nancisci, per quam te adipiscar: quoniam anima mea tui desiderio saucia est: teque salutis fontem ardentè sitit.

Hæc secum perpetuò voluebat, atque ad Deum loquebatur, per orationem ac sublimissimam cõtemplationem ipsi sese coniungens. Atque ita contento gressu, cœptum iter exequabatur, ad locum eum, in quo Barlaam degebat, peruenire contendens, Herbis porro iis, quæ in deserto existebant, alebatur. Neque enim, ut iam à me commemoratum est, præter corpus ac panos illos quibus indutus erat, quidquam aliud secum ferebat.

Herbæ tan-
tium vili-
tat.

Ceterum cum exiguum ac nullius omnino momenti victum ex herbis sibi pararet, aquæ penuriã profus laborabat, quod videlicet solitudo illa aquæ expers esset. Cum igitur sole iam sub meridiem vehementer ardente iter faceret, vehementius ob æstum in aridâ regione siti flagrabat, atque extremâ & grauissimâ ærumnâ vexabatur. Verum cupiditas naturam vincebat, ac sitis ea diuina, quæ afficiebatur, sitis aquæ flammam minuebat.

Siti labo-
rat.

At verò ille boni inimicus & inuidus diabolus, huiusmodi animi institutum, atque usque adeò ardentem ipsius erga Deum charitatem indignissimo animo perspiciens, multas ipsi in solitudine tentationes excitabat, regiæ nimirum ipsius gloriæ, splendidi-

Diaboli iſ-
tationibus
impetitur.

dissimæque satellitum manus, quâ ipsius
latus cingi solebat, atque amicorum item
& æqualium memoriam ipsi refricans: il-
ludque item ipsi ob animum proponens,
omnium animas ex ipsius animâ pendere:
ac reliquas denique alias huiusce vitæ ob-
lectationes ipsi obiiciens. Ac deinde vir-
tutis asperitatem, atque ingentes eius su-
dores ipsi proponebat: corporis item imbec-
cillitatem & inexpertas atque insuetas
ærumnas, & temporis longinquitatem, ac
præsentem sitis oppressionem, quodque
nullâ ex parte cõsolatio vlla ipsi expectan-
da esset, aut tanti laboris tantæque fatiga-
tionis finis. Ac denique ingentem in ipsius
animo, quemadmodum quodam loco de
magno Antonio proditum est, cogitatio-
num puluerem commouebat.

Vexatur
spectris.

Vt autem ad labefactandum ipsius ani-
mi institutum imbecillum hostis ille se vi-
dit (Christum enim ipse sibi ob animum
proponens, atque ipsius desiderio inflam-
matus, speque egregiè confirmatus, ac fide
subnixus, illius instinctus & consilia pro
nihilo ducebat) pudore suffusus est, vt po-
te ad primum, vt dici solet, impetum pro-
stratus. Quapropter alteram viam inire
cœpit (multas quippe ipse vitij semitas
habet) ac variis spectris eum euertere at-
que in metum conuicere nitebatur. Non-
numquam enim ater ipsi, vt est, apparebat:
nonnumquam rursus districtum gladium
tenens, in eum impetum faciebat, seque
eum, nisi quamprimùm ab instituto resi-
liret, percussurum minabatur. Quando-
que rursus variarum bestiarum formam
subibat, aduersus ipsum rugiens ac perquam
horrendum mugitum & strepitum edens:
atque etiam in draconis & aspidis & reguli
formam sese subinde immutabat. At præ-
clarus ille ac strenuissimus pugil tranqui-
lo animo consistebat, vt qui Altissimum
perfugium suum posuisset. Ac mente ex-
cubans, pestiferumque spiritum irridens,
dicebat: Non me fugit, ô impostor, qui-
nam sis, qui hæc in me excites: nimirum
qui iam inde ab initio mortalium generi
perniciem moliaris, nec vumquam impro-
bitati studere, ac nocumentum inferre de-
sinas. Ac sanè quàm pulchrè tibi hic habi-
tus quadrat! Nam hoc ipso quod bestias
& reptilia imitaris, mentis tuæ feritatem &
peruersitatem, voluntatisque ad noxam ac
pestem inferendam promptitudinem de-
monstras. Quid igitur, ô miser, ea aggredere-
ris, quæ conficere non potes? Ex quo enim
has artes atque hæc spectra à tuâ improbi-
tate proficisci comperi, nullâ iam hinc sol-
licitudine afficior. Dominus mihi adiutor:

Psal. 117.

& ego despiciam inimicos meos. Et super
aspidem & basiliscum, quorum tu similitu-
dinem expressisti, ambulabo: atque Christi
potentiâ corroboratus, leonem & draco-
nem conculcabo. Confundantur & erube-
scant omnes inimici mei, confundantur &
erubescant valdè velociter.

Psal. 90.

Psal. 6.

Hac oratione vtens, crucisque signo,
hoc est inuictis armis seipsum cingens, om-
nia diaboli spectra irrita reddidit. Confe-
ssim enim bestiæ ac reptilia instar fumi eua-
nuerunt, & sicut fluit cera à facie ignis.
Ipsè autem Christi potentiâ confirmatus,
læto animo proficiscebatur, Deoq; gratias
agebat. At etiam complures ac variæ bestiæ,
variique generis serpentes & dracones, quos
solitudo illa nutriebat, ipsi occurrentes,
non iam per inane spectrum, sed re verâ ab
ipso cernebantur. Ex quo efficiebatur, vt
metus quidem ac laboris via plena esset, ip-
se autem vtrumque animo & cogitatione
superaret. Nam & metum charitas, vt
Scripturæ verbis vtatur, foras mittebat: &
laborem cupiditas leuabat. Ad hunc ira-
que modum cum multis & variis calamita-
tibus & ærumnis per dies haud paucos col-
luctatus, ad Sennaaridem illam solitudi-
nem, in quâ Barlaam habitabat, peruenit.
Vbi etiam aquam nactus, sitis flammam re-
stinxit.

Vincit eum
cis signo.

Psal. 67.

Vera bestia
occurrens.

1. Ioan. 4.

Iosaphat autem biennium integrum in
hac vastissimâ solitudine mansit, huc at-
que illuc oberrans, nec Barlaamum inue-
niens: Deo nimirum hinc quoque animi ipsius
firmitatem ac strenuitatem explorante. Ac
sic, sub dio degens, tum æstu conflagra-
bat, tum frigore obrigebat, præstantissi-
mum illum senem velut quemdam ingentis
pretij thesaurum quærere numquam in-
termittens. Multas porrò pestiferorum spi-
rituum tentationes, ac multa prælia susti-
nebat, multosque item labores, ob herba-
rum, quibus de more victitabat, penuriam
perferebat: quoniam scilicet has quoque sol-
itudo ea, vt quæ siccitate laboraret, parcè
admodum produceret. Verùm adamantinus
atque inuictus ipsius spiritus, amore ac
desiderio ardens, huiusmodi molestias fa-
ciliùs ferebat, quàm alij voluptates ferre
soleat. Quocircà diuinâ ope minimè caruit:
verùm secundu[m] dolorum ipsius ac labo-
rum multitudinem allatæ à Christo, cuius
cupiditate flagrabat, consolationes, tam no-
ctu quàm diu animum ipsius exhilarabant.
Confecto autem biennij curriculo, Iosa-
phat quidem perpetuè circumibat, eum
quem expetebat, quærens, atque ad Deum
lacrymas fluminis instar profundens, medi-
tabatur clamans, Ostende mihi, Domine,
mihi

C A P.
XXXVIII.
Biennio
Barlaam
quærit.

Psal. 39.

mihî inquam eum ostende, qui mihî tui nominis cognitionem, ac tanta bona conciliauit, nec propter peccatorum meorum multitudinem tanto bono me priua: verum hoc concede, vt & ipsius conspectu fruâr, & idem cum eo religiosę exercitationis certamen subeam.

Dei autem fauore speluncam quamdam inuenit, peruestigatâ videlicet eorum, qui eò se conferebant, semitâ: atque monachum quemdam solitarium vitę genus colentem nanciscitur, eumque maximo cum animi feruore complexus & osculatus, vbinam Barlaam habitaret, sciscitabatur, simulque ipsi rerum suarum statum exposuit. Cum igitur ex ipso, vbi viri illius quem querebat domus esset, intellexisset, eò quàm celerrimè, non secus ac peritissimus quispiam venator feram nactus, se contulit, peragratisque alterius cuiusdam senis admonitu aliquot passuum millibus, latus ac spei robore septus incedebat, æquè nimirum ac puer, qui patrem, quem iampridem non vidit, breui se conspecturum sperat. Nam cum diuinus amor animum semel obsederit, multò acrior ac feruentior eo esse solet, qui à naturâ manat.

*Diuini
amoris vis
ac potentia.*

*Inuenit
Barlaam.*

Astat itaque speluncę foribus, iisque pulsatis, Benedic, inquiebat, ô pater, benedic inquam. Vt autem Barlaam hac voce auditâ ex antro egressus est, eum per spiritum agnouit, qui ob admirandam illam mutationem, quâ à priore illo vultu ac florente iuuenilis ætatis pulchritudine demigrarat, ab externo aspectu vix agnoscî poterat, vt qui tum ex solis æstu atrocem contraxisset, & pilis abundaret, ac genas macie confectas, oculosque altè depressos, & palpebras lacrymarum fluentis vndique attritas, atque ingenti famis afflictione perustas haberet. At verò Iosaphat spiritualem patrem statim agnouit, vtpote iisdem oris lineamentis præditum. Confestim itaque senex versus Ortum stans, Deo precem cum gratiarum actione coniunctam adhibuit. Dictoque Amen, in mutuos amplexus statim ruerunt, diuturnam cupiditatem sine vllâ satietate explentes.

Cum autem abundè sese complexi fuissent, atque consalutassent, sedentes inter se colloquebatur. Ac sermonem exorsus Barlaam, his verbis vsus est: Preclare fecisti, qui huc veneris, dilecte fili, fili inquam Dei, ac celestis regni heres per Dominum nostrum Iesum Christum, quem dilexisti, atque caducis & fragilibus bonis non abs re chariorem habuisti: ac prudentis & sapientis mercatoris instar omnibus facultatibus vendi-

Matth. 15.

tis, margaritam pretium omne superantem emisti, ac thesaurum qui surripi non possit, in agro mandatorum Domini absconditum nactus, omnia dedisti, nec rei vlli ex iis, quę iam iamque effluxurę sunt, pepercisti, quò agrum illum tibi comparares. Det tibi Dominus pro fluxis & caducis æterna, pro iis quę interitui obnoxia sunt, ea in quę nec interitus nec vetustas cadit.

Velim autem mihî dicas, charissime, quonam pacto huc accesseris, qui que post discessum meum rerum tuarum status fuerit, atque tuusne pater Deum norit, an verò nunc quoque eadem, quâ prius, dementia abreptus, à dæmonum fraude atque imposturâ captiuus abducatur. Hęc percontante Barlaamo, Iosaphat altius repetito sermone, quęnam sibi post ipsius digressum contigissent, quamque prosperum rebus cursum Dominus ad id vsque tempus, quo rursus inter se conuenissent, tribuisset, sigillatim exposuit.

*Narrat pa-
tris conser-
sionem.*

Senex itaque hęc audiens, voluptate simul atque admiratione affectus est, calentesque lacrymas mittens, dicebat: Gloria tibi sit Deus noster, qui tui amore præditis semper præstò es, atque ipsis opitularis. Gloria tibi Christe, rex omnium ac Deus optime, quoniam benigna tua voluntas ita tulit, vt semen illud, quod in serui tui Iosaphat animum iecisti, centuplicatum fructum afferret, te videlicet, animarum nostrarum agricolâ & Domino dignum. Gloria tibi Paraclete bone ac sanctissime Spiritus: quoniam quam tu sanctis tuis apostolis gratiam tribuisti, hanc etiam huic impertiendam duxisti: atque ingentem hominum multitudinem ipsius operâ superstioso errore liberaisti, ac verâ Dei cognitione illustrasti.

Ad hunc modum Deo ab vtroque gratiæ agebantur: ipsisque ita inter se colloquentibus, ac Dei gratiâ exultantibus, affuit vespera. Proinde ad orationem confurgentes, consuetum precationum pensum persoluerunt. Ac postea, cum cibo recreandum corpus esset, Barlaam magnificam mensam apposuit, spiritualibus videlicet epulis confertam, eius autem consolationis, quę sensibus percipitur, quàm minimum sanè participem. Cruda enim dumtaxat olera erant, ipsiusmet manibus conficta & exulta, palmęque perpauçę, quę in eâ solitudine inueniebantur, ac denique siluestres herbę. Cum igitur gratias Deo egissent, appositisque epulis corpus refecissent, atque aquam e propinquo fonte bibissent, ei rursus, qui manum aperit, & implet om-

*Barlaam
abstinentia
& ciborum
selectus.*

Psal. 144.

deinde

LAAM ET
IOSAPH.*Vigilia, &
nocturna
orationes.*

deinde confurgentes, posteaquam nocturnas preces absoluerunt, spirituale colloquium inierunt, salutare ac cælesti sapientiâ plenos sermones per totam noctem contextentes, quoadusque auroræ exortus ad consuetarum rursus orationum memoriam ipsos reuocaret.

*Studium
virtutis.*

Manfit autem ad hunc modum diuturno tempore cum Barlaamo Iosaphat, admirabilem hanc atque humanâ conditione præstantiorem vitam colens, ac tamquam patrem & præceptorem cum omni obedientiâ & humilitate ipsum sequens: sic nimirum, vt ad omne virtutis studium exerceretur, atque quonam pacto cum spiritualibus & inuisibilibus spiritibus luctandum esset, edoceret. Ex quo illud consecutus est; vt vitiosas omnes affectiones extingueret; carnisque affectum spiritui, non secus ac seruum domino, subiiceret, deliciarum omnium animique remissionum obliuione caperetur, somno tamquam improbo mancipio imperaret. Atque, vt breui perstringam, tanto studio in solitariæ vitæ certamen incumberebat, vt ipse quoque Barlaam, qui permultum temporis in eâ contriuerat, miraretur, ipsiusque acrimoniæ concederet. Tantulum enim duri illius atque consolatione carentis cibi admittebat, vt vitam dumtaxat toleraret, nec committeret, vt per vltro accersitam mortem præmijs iis sese orbaret, quæ virtutum cultui ac studio tribuuntur. Sic autem naturam nocturnis excubiis subiiciebat, ac si nullâ omnino carnis & corporis parte constaret: Oratio porrò perpetuum ipsius studium erat: vniuersumque vitæ tempus in spiritualibus ac cælestibus contemplationibus infumebatur; adeo vt nec horam vnâ, imò nec vllum omnino temporis punctum, ex quo in eâ solitudine habitauit, deperderet. Ac sanè hoc demum verè monastici ordinis munus est; numquâ à spirituali opere vacuû inueniri. Quod quidem generosus ille & expeditus cælestis itineris cursor egregiè præstitit, atque animi sui ardorem ab initio ad extremum vsque perpetuò conseruauit, ascensiones in corde semper disponens, ac de virtute ad sublimiorem virtutem transiliens, desideriumque desiderio, ac studium studio indefinenter adiungens: quoad tandem ad speratam & expetitam beatitudinem peruenit.

Verum monachi munus in quo sum sit.

Psalm. 83.

CAP.
XXXIX.

Cùm itaque hoc pacto Barlaam & Iosaphat vnâ versarentur, ac pulchro inter se certamine contenderent, ab omni curâ & huiusce vitæ perturbatione immunes, mentemque ab omni confusione puram ac seiunctam habentes, post multos ab ipsis

pietatis causâ susceptos labores, quodam die senex accersito spirituali filio, quem per Euangelium genuerat, huiusmodi spiritualement sermonem aggressus est:

Iam pridem, ô amice Iosaphat, te in hac solitudine habitare oportebat, atque hoc mihi oranti Christus de te pollicitus fuerat, fore, vt te ante extremum vitæ diem viderem. Vidi itaque quemadmodum cupiebam: vidi inquam te à mundo & mundi rebus auulsum, ac Christo minimè dubio ac vacillanti animo coniunctum, atque ad perfectam plenitudinis ipsius mensuram progressum. Nunc igitur, quandoquidem mortis meæ tempus instat, atque collactanea & mihi equalis ea cupiditas, quæ vt cum Christo essem, semper me tenuit, iam expletur, tu quidem corpus meum terrâ conde, puluerique puluerem redde. Post autem ipse in hoc loco hære, susceptum spiritualis vitæ genus persequens, meæque tenuitatis memoriam retinens: Vereor enim ne tenebrosorum dæmonum agmen animo meo propter ignorantiarum mearum multitudinem impedimentum afferat.

*Mortem
prædicis.**Timet purgatorium;
ideo petit
preces.*

Tu verò, fili, ne religiosæ exercitationis laborem metuas, neque ad temporis longitudinem ac dæmonum insidias elanguescas: quin potius ipsorum imbecillitatem, Christi virtute communitus, audax irride: ad laborum autem duritiam, ac temporis diuturnitatem animo ita comparato esto, tamquam quotidie discessum è vitâ exspectans, atque eundem diem tibi vitæ monasticæ, tum initium tum finem esse existimans. Sic semper ea quæ à tergo sunt, obliuiscens, atque ad ea quæ à fronte sunt, teipsum extendens, ad destinatum persequere, ad brauium superne vocationis Dei in Christo Iesu, quemadmodum sanctus Apostolus his verbis hortatur: Non deficiamus: sed licet is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Nam quod momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æterni gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna.

Mortis memoriam illi inculcat.

Philip. 3.

2. Cor. 4.

Psalm. 26.

2. Tim. 2.

Hæc cum animo tuo reputans, vir charissime, viriliter age & confortare, atque vt egregius miles, id da operam, vt ei qui te militem scripsit, placeas; nec quamuis imbecillitatis ac languoris cogitationes improbus ille spiritus tibi immittat, instituti que tui nervos frangere ac debilitare studeat, ipsius insidias pertimescas, illud Domini præceptum

Ioan. 16. ceptum cogitans, in mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum. Quocirca gaude in Domino semper, quoniam ipse te elegit, atque à mundo seiunctum ante faciem suam posuit. Ipse autem, qui te vocatione suâ sanctâ vocauit, prope est semper. Nihil itaque sollicitus sis, sed in omni oratione atque obsecratione cum gratiarum actione petitiones tuæ innotescant apud Deum. Ipse enim dixit: Non te deseram, nec derelinquam. Hæc itaque in vitæ duritiâ ac religiosæ exercitationis vilitate tecum ipse reputans, in animi voluptate versare, Domini Dei nostri memoriam retinens. Memor enim, inquit, fui Dei, & delectatus sum.

Psal. 76. *Remedium aduersus vanam gloriam.* Cùm autem rursus aduersarius aliud in te belli genus excogitauerit, sublimes nempe atque arrogantes cogitationes proponens, regniq̄ue terreni gloriam quam reliquisti, ceteraq̄ue quæ in mundo sunt, tibi in oculis collocans, salutiferam doctrinam clypei instar obtende, dicentem: Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicit: Serui inutiles sumus: quoniam id quod facere debuimus, fecimus. Et quidem quis nostrum debitum illud, quo eam ob causam Domino obstricti sumus, quod cùm diues esset, propter nos egenus factus est, vt nos eius paupertate diuites essemus, & qui à perpeffione immunis erat, vt vitiosis affectionibus nos liberaret, cruciatus subiit, persolvere potest? Quod enim beneficium est, seruum eadem perpeti, quæ Dominus perpeffus sit? Atqui nos permultum ab ipsius cruciatibus remoti sumus. Hæc tecum re-

Luc. 17. puta, cogitationes destruens, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigens omnem sensum in obedientiam Christi. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat cor tuum, & cogitationes tuas in Christo Iesu.

2. Cor. 8. Hac oratione à Barlaamo habitâ, Iosaphat infinitam vim lacrymarum profudit, sic nempe, vt tamquam ex vberissimo fonte scaturientes, ipsum prorsus, ac terram in quâ sedebat, proluerent. Atque ipse, huiusmodi diffidium deplorans, perquam ardentem ab eo contendebat, vt postremi illius itineris comitem se adhiberet, nec post ipsius discessum in mundo iam remaneret, his verbis vtens: Ecquid, ô pater, tui dumtaxat, ac non proximi rationem habes? Quoniam autem modo hac in re perfectæ charitatis officio fungeris (pro eo atque à Christo dictum est, Diliges proximum tuum sicut te ipsum) cùm tu quidem ad requiem pergas, me autem in oppressione atque ærumnâ relinquant, ac priusquam in religiosæ vitæ certaminibus,

2. Cor. 10. vt par est, exercitatus sim, variâsq̄ hostium insidias compertas habeam, ad singularem pugnam cum ipsis ineundam me obiicias? Ex quo quidnam aliud contingere potest, nisi vt veteratoriis ipsorum artibus prosternar, atque vt imperitis ac timidis gladiatoribus vsu venire solet, sempiternam animæ mortem oppetam? At Dominum, quæso, roga atque obsecra, vt me quoq; tui è vitâ discessus socium adsciscas, id vt facias, per eam ipsam spem quam habes, fore vt laboris mercedem percipias, te obtestor. Hoc, inquam, à Deo precibus contende, vt ne vnicum quidem diem post tuum discessum in hac vitâ peregriner, atque in densissimâ hac solitudine oberrem.

Philip. 4. Hæc cùm Iosaphat plorans diceret, senex placidè ac leniter ipsum reprimens, Dei iudicijs, inquit, quæ mentis humanæ captum excedunt, obluetari minimè debemus. Nam ego, cùm de hac re multas ad Deum preces fudissem, eumq̄ue cui nulla vis afferri potest, velut per vim adigere tentassem, vt ne inter nos desungeremur, ab ipsius bonitate hoc didici, minimè tibi nunc conducibile esse carnis onus abiicere, verum in religiosâ exercitatione tamdiu permanere, quoad splendidiorum coronam tibi texueris. Nondum enim pro eâ, quæ tibi parata est, mercede satis decertasti: verum paulum adhuc labores oportet, vt letus in Domini tui gaudium intres. Nam ego quidem iam panem centenarius, annos quinque & septuaginta in hac solitudine confeci. Tibi verò, etiam si non tanta temporis mora futura est, at certè ad id spatium, vt iubet Dominus, propius accedas necesse est: quò iis nullâ ex parte inferior sis, qui diei & æstus pondus pertulerunt. Quapropter, ô amice, quæ à Deo decreta sunt, prompto ac lubenti animo accipe. Nam quæ ipse decreuit, quis tandem mortalium dissipare queat? Atque ipsius gratiâ conseruatus, tolerantiam præsta.

Matth. 19. & 22. Illud etiam cura, vt aduersus inimicas cogitationes animo excubens, ac mentis puritatem, non secus ac quemdam ingentis pretij thesaurum, saluum & incolumem serues, ad sublimiorem actionem & contemplationem in dies te ipsum prouehens: vt illud in te impleatur, quod Dominus amicis suis promisit, his verbis vtens: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hęc, ac multò his plura sanctissima illa anima, ac theologicâ linguâ digna locutus senex, mœrentem ipsius animum leniuit. Deinde ad quosdam fratres, longo interuallo ab ipso

Consolatur Iosaphat.

Math. 20.

Mentis puritati studendum.

Ioan. 14.

ab ipso

LAAM ET
IOSAPH.

*Ad fore ne
cessaria ad
sacrificiū.*

*Barlaam
Missam ce-
lebrat.*

*Comendat
iterū suam
animam.*

1. Tim. 1.

*Meritum
& merces.*

*Oratio Bar-
laam mo-
rientis.
fol. 50.*

ab ipso disditos, eum amandat, vt ea, quæ ad sacrosanctum sacrificium conficiendum accommodata erant, afferret. Et quidem Iosaphat præcinctis vestibus quam celerissime hoc ministerium exequitur: verebatur enim ne absente Barlaam debitum naturæ munus persolueret, ac Domino spiritum reddens, graue sibi detrimentum inferret, siquidem & verborum, & extremarum allocutionum & orationum ipsius expers fuisset.

Cum igitur longinquum illud iter fortissimo animo contecisset, atque ea quæ ad sacrosanctum sacrificium opuserant, attulisset, diuinissimus Barlaam incruentum sacrificium Deo obtulit: perceptisque Christi ab omni labe puris mysteriis, ac Iosaphato item imperitis, spiritu exultauit, sumptoque de more cibo, salutaribus rursum sermonibus ipsius animum alere cœpit, his verbis vtens: Non iam, charissime fili, nos in hac vitâ eadem domus ac mensa coniunget: iam enim vltimam patrum meorum viam ingredior. Quocirca tibi faciendum est, vt per mandatorum diuinorum obseruationem, atque in hoc loco ad extremum vsque vitæ diem commorationem, tu erga me amoris specimen exhibeas, sic nimirum vitæ tuæ rationes instituens, quemadmodum didicisti, nec vquam abiectæ atque ignauæ animæ meæ memoriam intermitteas. Multum itaque vale, atque in Christo delectare, atque exulta, quoniam terrena & interitui obnoxia cum sempiternis & ab interitu alienis bonis commististi, ac propinqua est operum tuorum merces, ac iam iamque adest, qui mercedem refert. Qui quidem ad inspiciendam eam vineam, quam excoluisti, veniet, tibi que pro eâ excultâ mercedem amplissimam præbebit. Fidelis enim sermo, vt clamat diuinus Paulus apostolus, atque omni acceptione dignus: Si commorimur, & conuiuemus: si iustinemus, & conregnabimus, in sempiterno illo ac finis experte regno incomparabili luce collustrati, atque verè beatæ ac principis Trinitatis illuminatione donati. Hæc Barlaam ad vesperam vsque, ac per totam etiam noctem, Iosaphato loquebatur effusissime lacrymanti, atque huiusmodi disunctionem ægerrimo animo ferenti. Iam autem luceñte die manus atque oculos in cælum sustulit, Deoque gratias reddens, hoc sermone vsus est:

Domine Deus meus, qui vbique præfens es, atque omnia implet, gratias tibi ago, quoniam humilitatem meam respexisti, atque hoc mihi concessisti, vt in orthodoxâ tuâ fide, & mandatorum tuorum

viâ, huiusce peregrinationis cursum absoluerim. Ac nunc, optime Domine, atque ad misericordiam propensissime, in æterna tabernacula tua me recipe: nec ea memoriâ retine, quæ vel sciens vel insciens in te peccaui. Conserua autem etiam fidelem hunc seruum tuum, cui me inutilem famulum tuum præesse voluisti. Ab omni vanitate atque aduersarij vexatione ipsum exime: illudque effice, vt nodosissimis ijs laqueis, quos diabolus ad eorum omnium quibus salus cordi est, offensionem expandit, sublimior existat. Omnem impostoris potentiam, omnipotens Deus, a serui tui facie dele: atque eas ipsi vires affice, vt pestiferum hostis animarum nostrarum caput proculcet. Spiritus tui sancti gratiam ex alto in eum demitte, atque ad inuisibiles conflictus robor ipsi adde, vt victoriæ coronam à te consequatur, ac nomen tuum, ô Pater, ac Filij tui, & Spiritus sancti, in ipso celebretur: quoniam te decet laus & gloria in sæcula, Amen.

Hæc precatione habitâ, cum paterno affectu Iosaphatum complexus, atque oculo sancto exosculatus fuisset, ac sese crucis signo munisset, pedesque extulisset, ingenti lætitiâ pertusus, non secus ac si amici quidam accessissent, ad beatum iter, atque ad recipienda beatæ illius vitæ præmia profectus est, senex planè, ac spiritualium dierum plenus.

Iosaphat autem summâ cum veneracione atque eiulatu patrem complexus, lacrymisque abluto ipsius corpore, atque asperò illo cilicio, quod ab eo in aula acciperat, inuoluto, consuetos psalmos recitat, per totum diem ac totam noctem simul & canens, & pretiosum beati viri corpus lacrymis tigans. Postidie autem effosso iuxta speluncam sepulcro, ac sacro corpore reuerenter admodum gestato, spiritualem patrem egregius & charissimus filius inhumauit, ardentiusque animo inflammatus, atque ad orationem seipsum quam maximè contendens, his verbis vsus est:

Domine Deus meus exaudi orationem meam quâ clamaui ad te, miserere mei, & exaudi me, quoniam te ex animo quero: exquisiuit te anima mea, ne auertas faciem tuam à me, & ne declines in irâ a ferro tuo. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: tu autem Domine assumpsisti me. Legem pone mihi Domine in viâ tuâ, & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulationum me, quoniam in te proiectus sum

*Miricus
se cruce
moritur.*

*CAP. XI.
Iosaphat
super cor-
poris sub-
mos reci-
tabat.
Psal. 26.*

*Oratio Iosaphat ad Deum.
Psal. 16.*

fol. 50.

Pfal. 23.

Pfal. 73.

*Deū orat,
ut per fa-
mulū suū
Barlaam
preces se
seruat.**Visio Iosa-
phat.**Videt coro-
nas duas.**De coronā
patris mi-
ratur.**Illum ob-
iurgat
Barlaam.*

sum ex utero. De ventre matris meae Deus meus es: ne discesseris à me. Quoniam prae-ter te non est mihi adiutor. En in miserationum tuarum abyssu spem animae meae defixi. Vitam meam gubernas, qui res omnes conditas sapientiae prouidentiae, omni sermone praestantiori, moderaris. Et notam fac mihi viam, in qua ambulem: atque ut bonus ac benignus Deus, per famuli tui Barlaam preces ac supplicationes me serua, quoniam tu Deus meus es, ac te glorifico Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum in saecula, Amen. Hac oratione perfunctus, iuxta sepulcrum flens confedit, ac sedens obdormiuit. Atque formidandos illos viros, quos prius conspexerat, ad se venientes, seque ad maximum illum & admirandum campum ducentes, atque in illustrissimam illam ac splendidissimam ciuitatem introducentes, intueri sibi visus est. Cum autem ipse portam ingrederetur, alij ipsi obuiam fuerunt, ingenti lumine perfusi, coronasque eiusmodi pulchritudine collucentes, quae nullam oratione exprimi possit, & quales numquam mortales oculi conspexerunt, manibus tenentes. Percontante autem Iosaphat, Cuiusnam essent splendidissimae illae coronae quas perspiceret: Tua quidem una est (responderunt illi) tibi ob multas eas animas, quibus salutem attulisti, confecta: nunc vero ob religiosae vitae exercitationem, cui das operam, studiosius & accuratius adornata: si quidem strenuo animo eam ad extremum usque peragraris. Altera autem tua quoque ipsa est: verum patri tuo, qui ab improba viuendi ratione opera tua deflexit, sinceroque animo respicit, ac sese ad Dominum conuertit, eam praebes oportet: Iosaphat autem eam rem molestè ferre videbatur. Et qui fieri potest (inquirebat) ut pater meus vnus dumtaxat poenitentiae gratiam, paria mihi, qui tot ac tantos labores exantlavi, beneficia consequatur? Hac ut dixit, Barlaamum confestim sibi videre visus est, velut probris se infectantem, ac dicentem: Hi sunt, o Iosaphat, sermones mei, quos quondam ad te habui: nimirum fore, ut cum ad ingentes opes peruenisses, non iam liberalis ac profusus esses: actu ob id verbum ancipiti animo eras. Nunc autem quoniam pacto parem tibi honore patrem esse molestè tulisti, ac non potius hoc nomine laetitiam animo concepisti, quoniam multae tuae pro eo fusae preces exauditae sunt? Iosaphat autem pro eo ac solebat, ad eum dixit: Ignosce pater, ignosce. Vbinam autem habites, fac intelligam. Tum Barlaam: In hac pulcherrima atque ingenti ciuitate domicilium nactus sum, in

medio vrbs vico, immenso lumine coruscanti. Rursum autem Iosaphat sibi cum eo agere videbatur, ut ab eo in ipsius tabernaculum abduceretur, comiterque hospitio exciperetur. Ille autem nondum tempus adesse respondit, ut ad illa tabernacula veniret, quippe qui corporis sarcinam adhuc premeretur. Quod si forti animo, inquit, in sancto vitae genere, velut tibi mandauit, persistiteris, aliquanto post venies, atque eadem tabernacula & eandem laetitiam ac gloriam consequeris, mecumque in sempiternum eris. Experrectus autem Iosaphat, animum illam luce atque omni sermonis facultate sublimiori gloria perfusum adhuc habebat: ac multa cum admiratione, ad grati animi significationem Deum laudibus efferebat.

Mansit autem ad extremum usque verè angelicam in terram vitam ducens, ac duriori religiosae exercitationis genere post senis discessum vtens. Nam cum anno aetatis vigesimo quinto regnum terrenum reliquisset, monasticamque vitam certamen subiisset, quinque & triginta annos in vastissima eam solitudine, perinde ac si nullam carnis parte constaret, humanam conditione sublimiorem vitam egit: sic nempe, ut multas quidem hominum animas à pestifero serpente prius abstraxerit, Deoque integras & incolumes seruauerit, eaque in re apostolicam gratiam consecutus sit, animique etiam inductione martyr extiterit, ac Christum in regum ac tyrannorum oculis & aspectu fidenti animo confessus sit, vocalissimumque ipsius maiestatis praconem sese praebuerit: multosque rursum prauos spiritus in solitudine profligarit, omnesque Christi vi ac potentia superarit, caelestisque beneficii atque gratiae vberissime particeps factus sit. Unde etiam animi oculum ab omni terrenam caligine purum habebat, ac futura tamquam praesentia prospiciebat, Christusque ipsi rerum omnium instar erat, Christum expetebat, Christum non secus ac praesentem cernebat, Christi pulchritudinem numquam non intuebatur: iuxta illud Prophetarum: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Ac rursum: Adhaesit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Etenim re veram ipsius anima post Christum adhaesit, firmissimo nexu ipsi copulata. Neque enim ab admiranda illa operatione desciiuit, nec religiosae suae exercitationis regulam immutauit. Quin potius ab initio ad finem usque, atque ab in- eunte aetate usque ad tam prouectam aetatem eandem animi alacritatem retinuit:

*xxxv. an-
nos egit in
solitudine
Iosaphat.*

Pfal. 15.

Pfal. 26.

LAAM ET
IOSAPH.

imò , vt rectius loquat , ad sublimiorem quotidie virtutem processit , ac puriorem diuino beneficio contemplationem consecutus est.

Denique cum ad hunc modum vixisset , & vsque adeò dignam vocatione suâ operam ei à quo vocatus fuerat reddidisset , mundumque sibi ipsi , ac seipsum mundo crucifixisset , ad Deum pacis in pace migrat , atque ad Dominum , cuius perpetua cupiditas eum tenuerat , proficiscitur , vultuique Domini purè ac sine vllius rei interposito apparet , eaque iam ipsi præparatâ gloriæ coronâ exornatur , idque diuinitus consequitur , vt Christum cernat , cum Christo sit , Christi pulchritudine perpetuò exulteret , in cuius manus commendata anima , ad viuorum regionem transijt , vbi epulantium sonus , vbi lætantium habitatio est.

Mors Iosaphat.

Psal. 41.

Præclarum autem ipsius corpus vir quidam sanctus , qui non longè ab eo habitabat , qui que iter ipsi ad Barlaamum prius commonstrarat , diuino quodam admonitu , eâ ipsâ horâ , quâ morte functus est , affuit , eo sacrosanctis cantibus ornato , profusisque lacrymis , quæ ipsius erga Iosaphat amoris indices essent , aliisque omnibus rebus , quæ apud Christianos in more atque instituto posita sunt , confectis atque absolutis , in patris Barlaami monumento eum condidit . Par siquidem erat , vt quorum animæ in perpetuum simul futuræ erant , eorum etiam corpora coniungerentur.

Cum Barlaam sepelitur.

Per visionem hac in Indiâ iubetur nuntiari.

Cuiusdam autem formidandi viri , qui id in somnis seriò imperabat , monachus ille qui ipsum funere extulerat , obtemperans , in Indiæ regnum se confert , regemque Barachiam conueniens , de omnibus Iosaphati rebus certiores ipsum facit . Ille autem nullâ interpositâ morâ cum ingenti populi multitudine iter inquit , atque ad speluncam tandem peruenit , ac sepulcrum intuetur , illicque calentissimis lacrymis fufis integumentum tollit , cernitque Barlaamum & Iosaphat membra composito habitu sita habentes , corporaque nihil à pristino colore immutata , verum integra & prorsus incolumia , vnâ cum indumentis.

Hæc igitur sacrosanctarum animarum tabernacula , suauissimum odorem emittentia , nec fœdi quidquam exhibentia , præclaris oculis imposta , rex in patriam suam transfert.

Corpora integra rex Barachias in patriam transfert.

Vt autem ea res ad plebis aures peruenit , innumerabilis multitudo ex omnibus vrbus ac finitimis locis ad beatorum illorum corporum conspectum & adorationem confluit . Vbi etiam sacrosanctis hymnis eorum causâ decantatis , copiosisque lampadibus accensis , aptè illic quispiam ac perquam accommodatè dixisset , Lumina circa luminis filios & heredes . Luculenter autem simul ac magnificè in eâ ecclesiâ , quæ ab ipsis fundamentis à Iosaphat extracta fuerat , eorum corpora condita sunt .

Cum honore suscipiuntur.

Multa porrò miracula , morborumque depulsiones , tum in corporum transuersione , tum in eorum inhumatione , tum etiam posteris temporibus , Dominus per pios famulos suos effecit . Viditque rex ac vulgus omne virtutes eas quæ per ipsos edebantur . Ac plerique è finitimis nationibus infidelitatis ac ignorationis Dei morbo laborantes , per ea signa , quæ in monumento fiebant , ad fidem accesserunt . Atque omnes qui ipsius Iosaphat vitam ad Angelorum imitationem expressam , atque à teneris vnguibus ardentem ipsius erga Deum amorem cernentes atque audientes , admiratione corripiebantur , Deum in omnibus celebrantes , qui se amantibus opem & auxilium numquam ferre desinit , eosque amplissimis beneficijs remuneratur .

Multa miracula in translatione & depositione & depositione Sanctorum.

Hic præsentis libri finis est , quem pro meâ virili conscripsi , quemadmodum à præclaris viris , qui mihi hæc haud falsò tradiderunt , accepi . Vtinam autem vos , qui hanc animis vtilem historiam legitis atque auditis , ad eorum partem adsciscamini , qui Deo vitæ suæ rationes probauerunt , per orationes & intercessiones beatorum virorum Barlaam & Iosaphat , de quibus hæc historia contexta est in Christo Iesu Domino nostro , quem decet honor , imperium , maiestas & magnificentia , cum Patre & Spiritu sancto , nunc & semper in sæcula sæculorum , Amen .

Intercessio Sanctorum.

NOTA-

NOTATIO.

VITA] De historiâ hac placet Illust^{mi} Cardinalis Bellarmini iudicium: qui libro de Script. Eccles. in Ioanne Damasceno ita disquir: Dubitatio existit, an hac narratio sit vera historia, an potius conficta ad erudiendos nobiles adolescentes, qualis est Vita Cyri apud Xenophontem. Ceterum veram historiam esse constat ex eo, quod S. Ioannes Damascenus in fine historia innocat sanctos Barlaam & Iosaphat, quorum res gestas scripserat; & Ecclesia Catholica in Martyrologio descriptos veneratur die xxvii. Nouembris eosdem sanctos Barlaam & Iosaphat.

Billius interpretata ratiocinatur: Quod ad ipsam historia veritatem attinet, ob quasdam causas, quas nihil hoc loco commemorare attinet, videri fortasse nonnullis potuisset, hoc opus non tam veram historiam esse, quam sub historia specie tacitam vite monastica atque ad Christianam perfectionem exacta collaudationem: nisi auctor sub finem eam se ab hominibus à mendacii crimine alienis accepisse testaretur. Ei ergo, presertim assueranti, diffidere, hominis esse mihi videretur, plus suis suspicionibus, quam Christiana cbaritati, que omnia credit, tribuentis.

Ego vix dubito, quin totius historie fundamentum verum sit. Fortè disputationes quedam de quibusdam fidei mysteriis ab auctore vel addite, vel dilatata. Nam qui potuit Iosaphat, recens ad fidem conuersus, tot Scripturæ locis se communire, qui nunquam ea legerat?

Habes totam hanc Vitam & historiam apud Vincentium in Spec. histor. lib. xv. per capita lxxiv. distinctam, qui antiquâ versionem paululân contraxit.

Magis contraxit Petrus in Catalogo Sanctorum lib. x. cap. cxiv. Habes integram ex antiquâ versione in Vitis Patrum ex Colonienâ editione, & apud Lipomanum tom. v.

2. BARLAAM, &c.] Martyrologium Romanum xxvii. Nouembris: Apud Indos Persis finitimis, sanctorum Barlaam & Iosaphat, quorum actus mirandos S. Ioannes Damascenus conscripsit. Florarium S. S. manuscrip. xxix. Septembris: Iosaphat regis & confessoris. & xxvii. Decembr. Iosaphat regis & eremite anno salutis cccclxxxiii. Quam atatem vnde Florarium hauserit, nescio. Memoria quoque solius Iosaphat meminere xxvi. Augusti: Τὸ ὄσιον τὸ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ βασιλῆως.

3. IOANNE DAMASCENO] Ioannem Damascenum Vita huius seu historie auctorem esse, his rationibus tuetur Billius:

Primò, Quia Trapezuntius vir natione Græcus, & magni non inter suos tantum, sed etiam inter nostros nominis, non aliam quam Damascenum eius auctorem protulit.

Secundò, Ipsa phrasis, reliquis ipsius operibus quam simillima, Damascenum auctorem testatur.

Tertiò, Ad eam opinionem confirmandam illud mihi magni momenti est, quod ut in libris De orthodoxâ fide, ac reliquis panè omnibus Damascenus multa è Basilio, Gregorio Nazianzeno, aliisque eiusdem note Patribus, libenter corrogat, atque integros sæpè versus, imò etiam totas periodos ab ipsis mutuatur; eodem modo in hac quoque historiâ, multa ex iisdem

auctoribus suppresso interim nomine, produci animaduerti, ac presertim ex Nazianzeno, ut c. vii. viii. x. xi. xv. xvii. xx. xxiv. ac plerisque aliis locis.

Quartò, Non solum ab illis lubenter mutuo sumit, sed etiam multa quoque adfert ex libris De orthodoxâ fide ad verbum transcripta, ut ea omnia, que cap. xv. de arbitrij libertate disputat. Quod quidem, ut opinor, non tam aperte faceret, nisi tamquam suo iure iis, ut suis, uteretur.

Quintò, Cap. xix. disputatio ea de imaginibus, que Damasceni etate feruebat, in eadem sententiâ non parum me confirmat.

Ut autem hac omnia pro Damasceno faciunt, ita hanc historiâ Ioannis Sinaita minimè esse, apertissimè conuincunt.

Primò, Nam cum ille Theodosij senioris tempore fuerit, ut patet ex lib. xlii. hist. Miscell. Pauli Diaconi, quonam pacto in hac historiâ, quam auctor ex Indiâ transuectam testatur, Nazianzenum, cuius scripta vixdum in hominum manibus versabantur, citare potuisset, atque etiam eo antiquiorem Episcopum, ac Valentis tempore vitâ sanctum Basilius, suppresso licet nomine, cap. xix. ubi de imaginibus tractat, & cap. xxxiv. ubi Iosaphat eam ad Deum orationem habet, quam ex Constitutionibus Basilij capite i. perspicuè hausit?

Secundò, Quonam modo Barlaamum de imaginibus ad regis filium differentem induceret, cum ea questio nondum eo tempore excitata fuisset? Hactenus Billius.

Bellarminus libro de Script. Eccles. in Ioanne Damasceno, argumentum obiicit & soluit de auctore Damasceno: Historia, inquit, Barlaam & Iosaphat insignis & utilis est. Sed quia Barlaam, dum instruit discipulum suum Iosaphat, iubet eum credere in Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedentem: dubitatio exorta est, an hoc opus esse potuerit Ioannis Damasceni: qui libro i. De fide orthodoxâ cap. xi. docet Spiritum sanctum non procedere ex Filio, sed, per Filium. Sed responderi potest, in historiâ Barlaam particulam illam, ex Filio, videri additam ab aliquo. Nam in nouâ editione per Billium castigatâ, non habetur, ex Filio. Hactenus Bellarminus.

Inuenitur tamen hac historia in variis Bibliothecis MSS. Græcorum inscripta Ioanni Sinaita. Ita Bibliotheca Sfortiana num. 63. ut notat Baronius ad diem xxvii. Nouembris: & ipse Billius eidem inscriptam inuenit in codice Græco Cl. V. Fumai.

4. IACOBO BILLIO] Notus hic vir, variis ex Græcâ in Latinam linguam interpretationibus, vir verè Catholicus, nobilis Gallus, & abbas S. Michaëlis in Eremito, in Britannia minore.

Exstat & alia antiqua versio, quam volunt esse procuratam à Georgio Trapezuntio. Eius nomine editur in editione Damasceni, anno M. D. XLVIII. Basilea ex officinâ Henrici Petri.

Mihi videtur vetus translatio multo antiquior Trapezuntio. Nam inuenitur ea in manuscriptis membranceis; & iam ante annos ccc. eâ translatione usus est Vincentius in Speculo historiali supra citato. Trapezuntius verò Patrum memoriâ vixit, nondum c. l. annis elapsis.

Quisquis vetus interpres sit, de eius versione ita Billius: De Trapezuntij versione nihil aliud dicam,

nisi eam mihi quidem antea semper valde rudem & impolitam visam fuisse. Post autem (ubi per Ioannem à S. Andrea, virum ut optimum & doctissimum, ita etiam optimorum ac doctissimorum librorum copia instructissimum, exemplaris Graci copia facta est) innumeris etiam locis vitiosam. Quod quidem lubentius certe nimia festinationi, quam Graci sermonis ignorationi tribuendum putarem, nisi nimis multa loca essent, in quibus vix festinationis excusatione inscitia notam interpres deprecari queat. Quae res suspicionem mihi nonnullam iniiceret, Trapezuntium forsasse versionis huiusce parentem non esse, nisi in quibusdam etiam aliis eum Graca persape non satis assecutum esse comperissem. Vicumque se res habeat, novam translationem habes, si nihil aliud, praecedenti profecto, nisi fallor, paullo clariorem ac fideliolem.

CAP. I.

5. THOMAS] Thomam India fidem annuntiasse testatur Dorotheus in Synopsi, qui corpus eius requiescere scribit in Calamine ciuitate Indiae.

6. ATQVE AVREIS PENNIS] Proverbium hoc rarius, nec facile obuium.

7. ABENNER] Mentio huius in Menais Gracis xxvi. Augusti ratione Iosaphat filij, ubi scribitur Αβεννίρ.

CAP. II.

8. NULLVM NON LAPIDEM MOVISSET] Proverbium hoc occurrit rursus infra cap. xxvi. Habes apud varios auctores. Euripides in Heraclidis dixit Πάντα κινῆσαι πέτραν.

9. THEOLOGVS MEVS] Ita Ioannes Euangeli-

sta κατ' ἐξοχὴν dictus. Vide Suidam.

10. IGNEM QVE, VT DICI SOLET, SPIRANS] CAP. IV. Et hoc proverbij speciem habet.

11. IN CAELVM SAGITTAS MITTERE] Re- CAP. V. perire est apud Suidam & Zenodorum: Eis ἔριπὸν τοῦ αἵματος: In caelum iacularis.

12. IN AQVAM SEMINARE] Theognis: CAP. XII. Ἴσον εἰς ἀπέριεν πόντον ἄλως πολλῆς:

Par vt qui aequoreis femina mandat aquis.

13. SACROSANCTI MONACHI] De his, opi- CAP. XX-
nor, Martyrologium Romanum III. Augusti: Apud III.
Indos Persis finitimos passio sanctorum monachorum, & aliorum fidelium, quos Abenner rex persequens Ecclesiam Dei, diuersis affectos suppliciiis caedi iussit. Nisi in Martyrologio intelligantur ij, de quibus supra in hac Vita, cap. I.

14. CAPREA CVM LEONE PVGNAM INIIT] CAP. XX-
Apud Suidam senarius: Μη πρὸς λέοντα δορῆας ἀψω- VI.
μαί μάχης. Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.

15. ASINVS ES LYRAM AVDIENS] Notissi- CAP. XXX.
mum vulgò: Οὐκ ἴδρας, videlicet ἀχοατῆς: Asinus I I.
lyrae aulcultator. Vide Paraemiographos.

16. SERVCH] An Sarug intelligit filium Reu, Genesis xi? Certè Epiphanius in Panarij principio originem idololatriae deducit, à Thare & Seruch, Thare autem Sarug auum habuit in Latino Bibliorum textu. Et qui in Latino textu est Sarug, in Graeco est Σερέχ. vt nullum dubium sit, quin Damascenus ad locum illum Bibliorum, & Epiphaniij respiciat.

VITA

25. DEC. SANCTÆ EVGENIÆ VIRGINIS AC MARTYRIS AVCTORE INCERTO.

CAP. I.

Eugenia
parentes.

Philippus
magos Æ-
gypto pel-
lit.

N 3 septimo Consulatu suo Commodus Imperator direxit illustrissimum virum & Philippum ad Ægyptum, vt praefecturam ageret Alexandriae: & omnes potestates, quae per totam Ægyptum administrabantur, eius arbitrio deseruissent. Hic itaque cum vxore Claudia cum duobus filijs, Auito & Sergio, & cum filia Eugeniâ, ab vrbe Romanâ ad urbem Alexandriam dum venissent, & Romanâ grauitate ageret praefecturam, atque omnem prouinciam Ægypti Romanis legibus adornaret, cunctis quidem magicam curiositatem sectantibus finem imposuit, Iudæos verò nec nuncupationem nominis habere permisit, Christianos autem procul ab Alexandria tantum debere esse constituit. Ipse verò plus licet philosophorum amicus quàm

fautor idolorum, Romanis tamen superstitionibus, ac si religiosus cultor, instabat, non rationi sed traditioni concordans.

Eugeniam igitur filiam suam dum litteris liberalibus perfectissimè docuisset, & tam Latino eam quàm Græco eloquio instruxisset, etiam philosophiam doceri permisit. Erat enim acris ingenij, & tam memoriae capax, vt quidquid audiendo semel vel legendo potuisset arripere, perpetuò retineret. Erat autem Eugeniâ pulchra facie & eleganti corpore, sed pulchrior mente, & formosior castitate. Igitur cum quintodecimo ætatis suæ anno ab Aquilio, Aquilij consulis filio peteretur sponsa, interrogatur à patre, Vtrum petenti iuueni illustrissimis orto natalibus consentiret? Illa respondit: Maritus moribus, non natalibus eligendus est: ipso enim, non parentibus eius vtendum est. Igitur cum alijs atque alijs poscentibus animo castitatis obfiste-

CAP. II.

Docetur
Eugenia
philosophiam.

Respuit
Aquilij
consulis
F. conisegium.

Maritus
moribus nō
maioribus
eligendus.

obsisteret, peruenit ad manus eius beatissimi Pauli apostoli doctrina: & licet sub paganissimis parentibus ageret, esse tamen cœpit animo Christiana.

CAP. III.

*Christiani
Alexandriâ
iussi disce-
dere.*

Et quoniam iussi fuerant Christiani ab Alexandriâ vrbe discedere, rogat parentes, vt spectandi gratiâ permitteretur prædia sua in suburbano Alexandria posita circuire. Cumque statim, vt poposcerat, impetrasset, & ab vrbe properaret ad villam, audit Christianos psallentes atque dicentes:

Psal. 95.

Omnes dij gentium dæmonia: Deus autem noster cælos fecit. Hæc ita audiens suspirauit & fleuit, & dicit ad eunuchos pueros nomine Protum & Hyacinthum: Scio vos mecum litteris eruditos, & digna simul & indigna hominum legimus gelta, philosophorum quoque syllogismos vano labore constructos studio scrupulosissimo transegimus: Aristotelica argumenta & Platonis ideas, & Epicuri sectas, & Socratis monita & Stoicorum: & vt breuiter cuncta complectar, quidquid eantat poëta, quidquid orator inuenit, quidquid philosophus cogitat, vnâ hæc sententiâ excluduntur, quâ tripudiantes Christianos audimus psallere:

Psal. 95.

Omnes dij gentium dæmonia: Deus autem noster cælos fecit. Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctitas & magnificentia in maiestate eius. Igitur iubet conferre sermonem: & Apollolus legitur, & Propheta laudatur: fit concordia fidei, & quâ arte ad penetralia sapientiæ diuinæ abique sui separatione perueniant, consilio ardenti definitur. Dominam me, inquit, vobis vsurpata potestas attribuit, sed sororem sapientia fecit. Simus ergo fratres, sicut diuina sapientia ordinauit, non sicut se iactat humana temeritas. Pergamus pariter ad Christianos, & sicut ordinauero, properemus. Helenum audio dici episcopum, cuius est habitatio illa, in quâ die noctuque audiuntur Deo suo cantare, quos etiam nos, quoties transimus, psallentes audimus. Sed hic episcopus varijs dicitur ecclesiæ suæ occupationibus detineri. His autem qui in diuinis laudibus vacant, Theodororum quemdam presbyterum constituit, cuius tanta miracula narrantur, vt etiam cæcos suis orationibus illuminet, & dæmones effuget, & infirmantibus afferat sanitatem: sane ad diuersorium huius congregationis, in quo Deo canitur, nullam patitur venire feminarum. Hoc ergo considerans, tondere me arbitror, vt craftina nocturna profectio ordinata, per ipsos nobis transitum præbeat. Vobis itaque duobus iuxta

*Monasterium sancti
Heleni.*

*Theodorus
presbyterus
monasterij
sancti He-
leni.*

*Cum se in
vrbem ha-
bitum at-
tonderet Eu-
genia.*

⁶ balternam ambulatibus, & ceteris præcedentibus ad locum deponar à vobis: & va-

cuâ pertranseunte ⁷ balternâ, nos tres herili habitu simul ad Dei homines properemus. Placuit vtrisque consilium: & sequenti nocte, sicut ordinauerat, adimpletur.

NIA.

Tantam autem credentibus sibi Christus gratiam exhibere dignatus est, vt eadem horâ, quâ ad monasterium perueniunt, sanctus Helenus superueniret episcopus. Et quia mos est apud Ægyptum, quando circumeunt monasteria episcopi, psallentium eos sequatur exercitus, superuenit idem Helenus Heliopolis episcopus, & cum eo amplius quàm decem millia viro-
⁸ rum, psallentium ac dicentium: Via iustorum recta facta est, & iter sanctorum præparatum. Audiens hæc Eugenia, dixit ad socios: Considerate vim carminum, & videtis ad nos respicere, quidquid modulatis vocibus psallunt. Denique cum de Deo vero noster tractatus in dispositione mutui sermonis haberetur, audiuius hoc cantare: Quoniam omnes dij gentium dæmonia: Deus autem noster cælos fecit. Et ecce nunc arripientibus nobis iter, quo recedere cupimus à culturis idolorum, & vt ad Christianam culturam perueniamus, gratiam promereri: ecce millia hominum nobis occurrunt, vnâ voce clamantium & dicentium: Via iustorum recta facta est, & iter sanctorum præparatum. Intelligamus ergo quò pergat hic populus: & si ad hoc habitaculum vadunt, quò nos ire disposuimus, iungamur canentibus turbis, & aduenientibus computati, ingrediamur vt focij, quousque notitias colligamus.

CAP. IV.

*Sanctus
Helenus
Heliopolis
episcopus.*

Psal. 95.

Igitur cum se iunxissent psallentibus, inquirunt quis esset senior, qui solus vehiculo aselli vteretur in medio populi sequentis & præcedentis; audiunt quòd hic esset Helenus episcopus, ab infantia Christianus: qui dum infantulus in monasterio crederet, tantæ sanctitatis virtutibus augebatur, vt si quando missus fuisset ⁸ ignem è vicino petere, ardentem prunas vestimento deferret illæso. Denique ante, inquit, paucos dies venit quidam magus, qui verborum argumentis populum Dei conabatur euertere, dicens fallum istum esse episcopum, se missum esse à Christo ad docendum. Hic autem erat versutissimus, & de Scripturis diuinis populum seducebat. Denique omnis turba Christianorum accessit ad hunc, quem videtis, patrem nostrum, & dicit ei: Audiuius Zaream, quòd ipse sit missus à Christo: constitue diem, in quo eum aut recipias tibi socium, aut si potes, conuincas falsa dicentem. Igitur constituitur dies & locus in medio Heliopolis ciuitate: venit Zareas magus cum artibus suis,

CAP. V.

*Sanctus
Helenus
ardentes
prunas il-
las à veste
defert.*

*Sancti He-
leni cum
Zareâ ma-
go congrega-
tus.*

NIA.

1. Ioan. 4.

2. Tim. 2.

Signo crucis munitus sanctus Helenus, in igne illa suo perit.

CAP. VI.

Eugenia postulatio.

Psal. 47.

venit & Helenus episcopus cum orationibus suis. Cumque populum salutasset, ait: Nunc probabitur spiritus qui sunt à Deo. Et conuersus ad Zaream, cepit verborum ingens habere luctamen: sed quia versutus erat nimis, & concludere eum sermonum ratione non potuit, respiciens populum fortiter lædi, quod Zareas superior abscederet in verbis, modicum silentium postulauit, & ait ad populum: Pauli apostoli in hac parte monita omnino tenenda sunt: dicit enim Timotheo discipulo suo: Noli verbis contendere: ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Sed ne hoc testimonium non quasi cauti, sed quasi timidi proferamus: accendatur ignis in mediâ ciuitate, & ingrediamur pariter flammam: & qui vltus non fuerit, credamus quod hunc miserit Christus. Tunc omnibus sententia placuit. Statim denique ignis copiosus accensus est. Tunc beatus Helenus iubet Zaream introire flammam. Cui Zareas inquit: Ingredere tu primus, qui hoc proposuisti. Consignans se igitur beatissimus pater Helenus, expansis manibus ingentes flammas intrat: & stans illic dimidiâ ferè horâ, neque capillis, neque vestimentis ex aliquâ parte violatis, vt Zareas quoque intraret, similiter imperabat. Sed Zareas reluctare cepit & fugere. At vbi inuitum illum populus in ignibus tradidit, statim eum circumdans flamma cepit exurere. Et immittens se sanctus Helenus, licet semiustum, viuum tamen eripuit: quem cum dedecore eliminauit populus de finibus regionis huius. Hunc sicut videtis, quotidie quocumque perrexerit, in Dei laudibus populus comitatur.

Audiens hæc beata Eugenia, ingemuit, & procidit ad pedes eius, qui sibi retulerat ista, & ait: Obsecro te, vt me illi vnâ cum istis duobus fratribus meis insinues: ex idolis enim conuerti volumus ad Christum. Et quia simul hoc definiuimus, & fratres sumus, etiam hoc ab eodem impetrare volumus, vt numquam nos patriatur ab inimicem separari. Et ille: Nunc, inquit, filete, quousque ingressus monasterium, ad quod pergit, paululum requiescat, & cum opportunum fuerit, intimabo ei omnia secundum verbum tuum. Interea dum appropinquasset monasterio, ad quod pergebat, ecce & illi egrediuntur obuiam patri, hymnum Deo dicentes: Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Ingredientibus episcopo & populo, etiam ingreditur Eugenia, cum Hyacintho & Proto comitibus suis, tantum ei nota, cum quo sermonem habuerat.

Perfectis igitur matutinis laudibus, paululum requieuit episcopus, & iussit sibi ad sextam præparari, vt diuina mysteria celebraret, vt dum sextam cepisset, nona ad refectorem ieiunantium opportunè perueniret. Requiescens autem episcopus, somnium vidit, in quo ad simulacrum feminae ducebatur, vt illi sacrificaret. Tunc dixi, inquit, in somnio his qui me tenebant: Permittite me vt loquar cum deâ vestrà. Et cum me permisissent loqui, dixit ei: Cognosce te creaturam Dei esse, & descende, & noli te permittere adorari. At illa his auditis descendit, & secuta est me, dicens: Non te deseram, quousque me creatori meo restituas & conditori. Igitur cum ista in animo episcopi voluerentur, accessit ad eum Eutropius, cum quo locuta fuerat Eugenia, & dixit ei: Tres pueri fratres vnanimiter culturam simulacrorum relinquentes, Christo seruietium numero in isto monasterio se sociari desiderantes, & hodie vestigia tua prosequentes, huc ingressi sunt: poscentesque me, cum lacrymis postulauerunt, vt mereantur notitiæ tuæ beatissimæ reuelari. Tunc beatus Helenus dixit: Gratias tibi Iesu bone refero, qui me præuenire fecisti huius rei notitiam. Tunc conuocari ad se præcepit pueros: & apprehendens manum Eugeniæ, tudit orationem. Quam cum compleisset, tulit sequestratim eos, & grauisimo vultu, quidnam dicerentur, interrogat: vel cuius nationis essent, credidit inquirendum. Ad hæc Eugenia respondit: Ciues, inquit, Romani sumus: vnus ex his duobus fratribus meis Protus dicitur, alius Hyacinthus, ego verò Eugeniæ nuncupor. Cui beatus Helenus dixit: Rectè te Eugeniæ vocas: viriliter enim agis, & confortetur cor tuum pro fide Christi. Ergo rectè vocaris Eugeniæ. Nam & hoc scias, quia Spiritu sancto nos & te Eugeniæ corpore antè præuidimus, & qualiter huc veneris: & quod isti tui sint, non me passus est præterire. Sed hoc mihi Dominus reuelare dignatus est, quod gratissimum ei habitaculum in corpore tuo præparasti, custodiendo virginitatis præmium, & præsentis temporis blandimenta fallacia respuendo. Scito autem, te pro castitate multa passuram: sed non te deseret ille, cui te ex integro tradidisti. Ad Protum autem & Hyacinthum conuersus, ait: In corpore seruitutis positi, ingenuam dignitatem animi tenuistis fortiter & tenetis. Vnde vobis, me tacente, Christus Dominus loquitur, dicens: Amen amen dico vobis, iam non dicam vos seruos, sed amicos. Vnde & vos beatos annuntio, quia concordastis Spiritui sancto, quia

CAP. VI
Matutina laudas. Sexta mysteria celebrantur: Nona refectio. Visio S. Heleni.

Eugenia, etiam multo habitatu, diuinitus à sancto Heleno agnoscitur.

Ioan. 15.

vnanimi

vnanimiter consensistis monitis Saluatoris, simul ad gloriam peruenientis illam percepturi. Hæc beatus Helenus, nullo alio teste præter Deum, locutus est in medio, & iussit eam sic in virili habitu permanere: & non eum deseruerunt, quousque Baptismatis sanctificatione instructi, monasterio, ad quod festinauerant, sociarentur.

CAP. VIII

Redeamus autem ad illud tempus, quo Protus & Hyacinthus auferentes Eugeniam, abierunt. Basterna igitur, iumentis ambulans & pueris qui præbant, vacua peruenit ad matrem. Videntes autem eminus properantes pueros, & basternam venientem, occurrerunt cum gaudio vniuersi: & inuenientes vectorium vacuum, omnes simul mugitum reddiderunt, fit quoque repente totiùs ciuitatis strepitus. Quis enim audire poterat, præfectum filiam charissimam perdidisse? Erat itaque planctus inestimabilis, fletus immensus: lugebant vniuersi confusi: parentes filiam, sororem fratres, serui dominam: & tenebat vniuersos mœror, & infinita animi tribulatio. Fitque per totam prouinciam inquisitio, interrogantur aruspices, inquiruntur pithones: sacrificijs quoque & sceleratis superstitionibus dæmonia interrogantur, vt quò venisset Eugenia indicarent. Hoc solùm omnes dicebant, quòd eam dij de cælo rapuissent. Ctedidit factum pater: & fletum ad consolationem reuocans, dat festa responsis, & deorum illam numero consecrans, ex auro puro eius fecit fieri simulacrum: quod ita cœpit excoli, vt non minorem honorem quàm dijs suis exhiberent. Mater tamen eius Claudia, & fratres Auitus & Sergius, nullâ poterant ratione consolationem accipere, sed erant intolerabiliter lugentes eam.

Plangunt
Alexandri-
ni Eugeni-
am quasi
perditam.

Fit Eugenia
simulacrum
lacrù tam-
quam dea.

CAP. IX.

Beata autem Eugenia virili habitu & animo, in prædicto virorum monasterio permanebat: atque ita in diuinis eruditionibus profecit, vt intra secundum annum omnes scripturas Dominicas memoriâ retineret. Tanta in eâ erat animi tranquillitas, vt vnâ illam omnes dicerent ex numero esse Angelorù. Quis enim deprehenderet quòd esset femina, quam virtus Christi & virginitas immaculata protegebat, vt mirabilis esset & viris? Sermo enim eius erat humilis in charitate, clarus in mediocritate, vitijs carens, & facundiam fugiens, omnes in humilitate superabat. Nullus illâ ad orationem inueniebatur anterior, efficiebatur autem omnibus omnia: tristem consolabatur, læto congaudebat, irascentem vno sermone suo mitigabat: superbientem ita suo edificabat exemplo, vt ouem subito è lupo factam se credere delectaretur. Tantam à

Catalogus
virtutum
sanctæ Eu-
genia.

Deo est gratiam consecuta, vt quemcumque in dolore positum visitasset, omnis statim dolor recederet, & omnis salubritas adueniret. Comites autem eius Hyacinthus & Protus comitabantur eam, & erant in omnibus obtemperantes ei.

CAP. X.

Tertio igitur anno conuersionis eius, abbas qui præerat fratribus in monasterio, migravit ad Dominum. Post cuius abscessum omnibus visum est vt sibi beatam Eugeniâ eligerent abbatem. Tunc beata Eugenia metuens se feminam contra regulam viris præponi; item timens, ne omnes vnanimiter deprecantes sperneret, ait ad eos: Obsecro vos, vt Euangelium in præsentem adhibeatis. Quod cum fuisset allatum, dixit: Quotiescumque Christianis aliquid eligendum est, Christus est ante omnia aucultandus. Videamus ergo in hac electione vestrà, quid ipse præcipiat, vt & vestris iussis, & ipsius monitis intendamus. Et reuoluens codicem, venit ad locum, & cœpit legere, dicens: Dixit Iesus discipulis suis: Scitis quia principes gentium maiores sunt his quibus dominantur, & principatum eorum gerunt. Apud vos autem non est sic: sed si quis in vobis vult primus esse, sit vester vltimus: & si quis inter vos voluerit esse dominus, sit vester seruus. Et his dictis, adiecit: Ecce, inquit, & vestris iussis obtemperans, decreui primatum suscipere, & Domini iussionibus obedire: vltimum me vestræ charitati constituo. Exhilaratur omnium causa in consensu eius: ipsa tamen ante omnes opus monasterij, quod infirma solebat exercere persona, suscepit: in omnibus aquam portare, ligna concidere, munditias adhibere. In eo denique loco habitaculum sibi elegit, vbi ostiarius monasterij manebat, ne vel ipso se superiorem ostenderet. Sanè refectionem fratrum sollicitè curabat, & psallendo Deo ordinem fortiter custodiebat: & tertiæ, sextæ, nonæ, vespertinis vel nocturnis atque matutinis horis tam cautissimè insistebat, vt videretur iam perisse Deo, si horarum vel quidpiam spatij absque diuinis laudibus aliqua præterisset. Ita denique in hoc opere esse Deo charior cœpit, vt dæmones ex obsessis corporibus pelleret, & cæcorum oculos aperiret. Sed quia multa singulatim narrare intendo per ordinem, quantum permittit breuitas, accedamus.

Cogitur
præesse mo-
nasterio.

Matth. 20.

Luc. 23.

Vilissima
queque
munia obit.

Præcum ho-
rariarum
studiosissi-
ma.

CAP. XI.

Matrona quædam Alexandrina, ceteris matronis præstantior, nomine Melanthia, audiens opinionem eius, venit ad eam, quia quartanâ grauissimè, & iam per annum & eo amplius vexabatur. Quam cum beata Eugenia oleo perunxisset, omnem conti-

Melan-
thiam à
quartanâ
oleo sacro
curat.

nuò violentiam fellis euomuit. Et sanissima reddita, pedibus ad suum diuerforium pro-
perauit, quod in vicino monasterij posside-
bat. Ordinatur interea munera, scyphos ar-
genteos tres implet solidis, & hos fanatio-
nis suæ gratiâ mittit ad beatam Eugeni-
am. Cui gratanter remittens quæ miserat, ait:
Abundamus, & superabundamus omnibus
bonis. Vnde te parens charissima Melan-
thia, vt ista egentibus magis ac necessita-
tem patientibus diuidas, hortor & moneo.

CAP. XII.

Audiens Melanthia, contristata est: &
ueniens, cœpit rogare & ampliora promit-
tere. Fit assidua circa beatam Eugeni-
am, & in nullo deprehendens quòd esset femina,
elegantia decipitur iuuentutis. Videns eam,
iuuenem per veritatem putabat esse terre-
num: se autem non sanctitate eius, sed ali-
quâ arte existimans fuisse saluatam, in con-
cupiscentiâ eius elabatur, & putans amplio-
ris pecuniæ cupidior, cœpit infinita offer-
re, & ampliora promittere. Cumque sæ-
pius eadem precaretur, & gratò animo ob-
lata sibi ab Eugeniâ cerneret reddi, decli-
nat ad maiorem interitum, ægritudinem
simulans. Quam cum beata Eugenia roga-
ta visitaret, sedenti ante lectum suum fan-
ctæ Eugeniæ talia cœpit producere: into-
lerabilis circa te amor pectus meum exagi-
tat, nec vllum remedium fatigationi meæ
reperire potui, nisi vt te omnium rerum
mearum dominum instituam. Quid teip-
sum vanis & inanibus abstinentijs crucias?
Ecce possessionum locupletatio infinita, &
ecce auri pondus immensum, & argenti
ministerium copiosum, & familiæ infinitus
est numerus: dignitas generositatis est mi-
hi: hoc anno absque filiis viduata sum, suc-
cede pro eis in facultatibus meis, & non so-
lum rerum mearum, sed meus esto iam do-
minus. Cumque hæc & his similia loqueret-
ur, dixit ad eam Eugenia: Rectè nomen
tuum nigredinis testatur perfidiam: ma-
gnum enim te diabolo habitaculum præ-
parasti: discede à seruis Dei deceptrix & il-
lecebrosa Melanthia: nos enim aliter mili-
tamus. Habeant opes tuæ tui similes domi-
nos, nos delectat mendicare cum Christo.
Affatim diues est, qui cum Christo pauper
est. Fugiant à te imagines concupiscentiæ,
non est enim salutis tuæ ista quæ te inuasit
infamia. Draconis habitaculum facta, vene-
num effundis: sed nos Christi inuocato no-
mine, venenorum tuorum virus euadimus,
& misericordiam Domini inuenimus.

CAP. XIII

Falso accu-
satur at-
tentati su-
pri.

Tunc illa deceptionis suæ pudorem non
ferens, sperans se detegi, nisi prior ipsa de-
tegeret, reuersa Alexandriam, adire præfe-
ctum statuit, hoc ordine dicens: Scelestum

iuuenem, simulantem Christianam reli-
gionem incurri: & dum medendi gratiâ,
quâ dicitur posse infirmitatibus prodesse,
ad me venire permitterem, vnam me ex il-
lis existimans, de quarum pudore baccha-
tur, ausus est impudenter alloqui, & ver-
bis procacibus ad crimen hortari: & nisi de-
dissem vocem in præsentem, & ancillæ meæ
fuissem liberata solatio, more barbarico
suæ me libidini captiuasset. Audiens hæc
præfectus, nimio furore inflammatur, &
iubet ad loca monasterij destinari, qui
eum vinctum ferro cum omnibus commo-
rantibus deponerent. Deponuntur itaque
omnes in vinculis: & quia vnus carceris
eos non ferebat locus, per diuersas custo-
dias diuiduntur. Post hæc statuitur dies fu-
neris: in quo alij ad bestias, alij verò ad
ignes, alij ad diuersa supplicia damnarentur.
Fit rumbus immensus, impudens quoque
fama cunctam Ægypti peragrat provin-
ciam. Omnes credunt, omnes condem-
nant, & omnibus verisimile videtur, Me-
lanthiam illustrem feminam mentiri non
posse. Quid multa? Venit dies funerum
constitutus: & in quâ vniuersæ ciuitates in
vicino positæ conueniunt, vt viderent fer-
rarum tradi morsibus corruptores; intro-
ducuntur in catenis, & à collaribus ferreis
cum beatâ Eugeniâ: & nullo agnoscente
quòd esset femina, clamor populi diuersis
sententijs ingruerat. Tunc iubetur adduci
propinquijs, vt non per internuntios eam
præfectus audiret, sed ex ore eius addisceret
veritatem. Aprantur equulei & verbera,
flammæ, tortores, & cetera quæ solent
abscondita cordis exsculpere, præparantur.

Tunc præfectus Philippus dixit: Dic
sceleratissime Christianorum, hoc vobis
Christus vester tradidit in mandatis, vt
operam corruptionibus detis, & pudorem
atque verecundiam matronalem fraudu-
lentâ astutiâ capiatis? Dic nunc furcifer,
quæ te temeritas coëgit, vt illustrem femi-
nam Melanthiam appeteres, & ingressus
sub specie medici, castitatem generosissi-
mam ad lupanariam ignominiam prouo-
casses? Audiens hæc beata Eugenia, capite
demisso, ne possit agnosci, taliter dedit
præfecto responsum: Dominus meus Iesus
Christus, cui ego seruo, castitatem docuit:
& integritatem corporis custodientibus vi-
tam promittit æternam. Hanc autem Me-
lanthiam, falsam testem nunc possumus
declarare: sed melius est, vt nos patiamur
mala, quàm illa, dum conuicta fuerit, ali-
quid patiat, ne & fructus patientiæ no-
stræ depereat: sed tamen, si per victoriam
principum testetur vestra sublimitas, quòd
non

Præfectus
Alexandri-
nus Eugeni-
am com-
prehendi
iubet.

Catenis
vincta assi-
tur præfe-
cto.

CAP. XIV.
Præfectus
Eugenia
pater agit
in filiam
incogni-
tam.

Eugenie
prudens-
sima respõ-
sio.

non in eam ipsam retorquatis sententiam; & hæc fallax testis nihil patitur mali, nunc probabimus crimen, quod nobis objicit, redundare in eam.

At ubi testatus est per principum salutem præfectus, promittens ad omnia quæ postulabat effectum, dixit Eugenia: O Melanthia nigredinis nomen, & tenebrosa Melanthia: applicari fecisti aculeos; suspendi præcipis Christianos. Damna, percutite, incende: bene nos accipis: non tamen tales habet famulos Christus, quales tu testaris. Tamen adduci præcipe ancillam, quam testem nostri criminis esse dixisti, ut ex ore eius possit denudari mendacium. Cumque applicata fuisset in conspectu iudicis, cœpit dicere: Istum iuuenem impudicissimum, frequenter quidem circa viles personas detectum in adulteriis, ipsa impunitas ad hoc eum perduxit, ut etiam dominæ meæ circa primam horam diei cubiculum impudenter ingressus, primò quidem sermone quasi pro salute eius veniret, indicaret; secundò pro suâ concupiscentiâ; & tertio etiam ad violentiam, si cursim ego ingressa familiam non vocassem, quæ hodie huius criminis testis est. Tunc præfectus ex familiâ adesse iubet aliquos, qui ita gestum esse suo testimonio confirmarent. Cumque applicarentur singuli, ita esse, ut illa dixerat, testabantur. Tunc iudex vehementer commotus, ait: Quid ad hæc infauste dicturus es, quem tot reuincunt testes, tantaque iudicia manifestant?

CAP. XV.
Eccli. 3.

Ad hæc beata Eugenia ait: Tempus loquendi est, quia tempus tacendi transit. Optaueram quidem crimen obiectum in futuro iudicio denudari, & castitatē meam illi soli ostendere, cuius amore seruanda est. Tamen ne gloriatur in seruos Christi fallax audacia, & paucis pandam verbis veritatem, non ad iactantiam humanæ declamationis, sed ad gloriam nominis Christi. Tanta enim est virtus nominis eius, ut etiam feminæ in timore eius positæ, virilem obtineant dignitatem: & neque ei sexus diuersitas fide potest inueniri superior, cum beatus Paulus apostolus magister omnium Christianorum dicat, quòd apud Dominum non sit discretio masculi & feminæ: omnes enim in Christo vnum sumus. Huius ergo normam animo feruente suscepi, & ex confidentiâ quam in Christo habui, nolui esse femina, sed virginitatem immaculatam totâ animi intentione conseruans, virum gessi constanter in Christo. Non enim infrunitam honestatis simulationem assumpsi, ut vir feminam simularem: sed femina viriliter agendo, virum gessi, virgi-

Egregiè se
purgat Eu-
genia.

Galat. 3.

Sexu suo
omnes cri-
minatores
confundit.

nitatem quæ in Christo est, fortiter amplectendo. Et hæc dicens, scidit à capite tunicam, quæ erat induta, & apparuit femina: Et statim ad præfectum ait: Tu mihi quidem secundum carnem pater, Claudia mater est: & fratres hi duo qui tecum sedent, Auitus & Sergius. Ego autem Eugenia filia tua, quæ pro amore Christi mundum omnem cum delitiis suis respui tamquam stercus. Ecce Protus & Hyacinthus eunuchi mei, cum quibus scholam Christi ingressa sum: Christus autem tam idoneus ibi extitit, ut victricem libidinum omnis pollutionis me faceret per misericordiam suam, cui credo vsque in finem me iugiter permanfuram.

Agnoscentes itaque pater filiam, & sororem fratres, serui dominam, currunt statim ad eam: & effundentes lacrymas in conspectu populi, amplexibus eius incumbunt. Nuntiatum factum Claudiæ matri, & statim cursu concito ad spectaculum venit. Deferruntur vestimenta auro texta, & licet inuita, induitur, atque in excelso tribunali posita, in sublime attollitur, & ab omni populo clamatur: Vnus Christus, vnus & verus Deus Christianorum. Sanè sacerdotes & episcopi, qui cum multo populo Christiano ante amphitheatrum erant, & dum fuissent interfecti hi qui accusabantur, ab eisdem sepelirentur, ingrediuntur, Deo hymnum dicentes, atque omnes vnâ voce clamantes: Dextera Domini glorificata est in virtute, dextera manus tua Domine confregit inimicos. Tollitur ergo in triumpho Eugenia: & ne tanto gaudio populi, eius defuisset probatio castitatis, visus est ignis de cælo descendens: qui ita circumdedit domum Melanthiæ, ut nec vestigium aliquis rei, quæ ad eam pertinebat, remanserit. Fit gaudium populi cum timore Dei: ecclesia quæ iam quasi viduata, octauo anno clausa fuerat, reueratur. Reuocatur Christianorum populus, baptizatur præfectus in fascibus constitutus, baptizantur filij eius, baptizatur mater eius Claudia. Restituit priuilegia Christianis, & mittit relationem ad Seuerum imperatorem de Christianis, & memorat satis reipublicæ Christianos prodesse, idèd debere eos absque persecutione aliquâ in urbibus habitare. Consentit relationibus Imperator: & fit tota Alexandria ciuitas quasi vna ecclesia. Eratque omnibus ciuitatibus gaudium, & dignitas Christiani nominis florescebat.

CAP. XVI.
Agnoscentur
à parentibus.

Psal. 117.

Baptizatur
tota
familia.

Pax datur
Christianis.

Sed quia semper sanctitatem æmulatio sequitur inimici, & contra bonitatem pugnat malitia: consilio diaboli aliqui ex honoratis Alexandria, cultores idolorum, accipien-

CAP. XVII.

Excitatur
persecutio.

cupientes ægrè, quòd Christianis priuilegia tribuisset : venientes ad regem , dixerunt statum reipublice conturbatum à Philippo, qui cum nono anno in fascibus irreprehensibiliter administrauerit, ¹⁰ nunc decimo anno perdidit omnia. Deniq, deorum immortalium deseruit carimonias, & omnem ciuitatem ad culturam cuiusdam hominis, quem Iudæi occiderunt, conuertit. Non est legibus vestris vlla reuerentia. Passim quisque vt voluerit, templa reuerenda ingreditur, non vt colendi beneuolentiam prætetendat, & non vt deos esse quos colimus, credat; sed vt dicat infinitas blasphemias, saxa aut metalla potius quàm diuini nominis signa. Hæc & similia multa dicta sunt Seuro & Antonino Augustis. ¹¹ Qui commoti, direxerunt ad eum huiuscemodi decreta: Diuus parens noster, Commodus quondam Augustus, non vt præfectum, sed ¹² vt regem te Alexandria ordinauit atque constituit, vt dum in vitâ maneres, successorem nullum susciperes. Vnde his beneficijs eius superaddere cupientes, statuimus, vt dijs omnipotentibus solitam culturam exhibeas: vel depositâ dignitate, etiam proprijs facultatibus cedas.

Acceptâ igitur hac Augusti auctoritate, simulat egritudinem, quousque vniuersa distraheret, & donaret per omnem prouinciam ecclesijs & pauperibus. Ipse autem præfectus in timore Dei & in culturâ Christi etiam alios confortabat in Christo. Interea omnis Alexandria conspirat ¹³ in episcopatum eius, & cœpit eum respublica habere præfectum, quia successor ei nondum venerat, & ecclesia habere episcopum, quia merito fidei sibi eum elegerat sacerdotem. Durauit autem in episcopatu vnum annum & menses tres.

Post hæc autem spatia temporum, veniens ¹⁴ Perennius præfectus, dum Alexandria quæreret percutere eum, & non posset, quia omnis ciuitas in amore eius durabat: immisit ei qui se fingerent Christianos, & ingredientes, ¹⁵ percusserunt eum in oratione Dominicâ constitutum. Post traduntur percussores præfecto Perennio. Ille autem conscius iussionis suæ, & quasi audiendos, custodiæ mancipauit: post paucos autem dies principum indulgentiâ relaxatos, dimisit. Beatissimus autem Philippus, post percussuram tribus diebus in corpore esse permissus est, non ad aliud, nisi ad corda dubia cõfirmanda; nam vt migraret ad Dominum, martyrij se noluit coronâ fraudari: & ipse hanc vt reciperet, orauit. Nam qui in corpore positus dæmonia fugabat, & illuminabat oratione cæcos, quanto magis

se nolisset palmâ priuari? Poterat vtique quod volebat, impetrare sine dubio: & ita recepit, vt particeps nominis Philippi, esset particeps & coronæ: & susciperent martyres collegam, quem merito Ecclesia susceperat sacerdotem. Iuxta atria itaque ibi sancta Eugenia filia eius monasteriũ Christi virginibus collocauerat, illic suum iussit collocari corpusculum, in quo loco beatissima Claudia xenodochium fabricabat, & constituit prædia, quæ susceptionibus peregrinantium deseruirent: ipsa autem cum Auito & Sergio filijs, & cum beatâ Eugeniâ regressa est Romam.

Igitur filios Philippi cum omni gaudio senatus recepit Romanorum: & vnum proconsulem Carthaginem, alium vicarium Africæ dirigunt. Ad beatam autem Eugeniã cum multæ matronæ conuenirent, & pænè omnes virgines, quascumque potuisset, notas aut amicas, faceret etiam Christo credere, & in virginitate Dominicâ permanere; quædam ex regio genere virgo, Bassilla nomine, cupiebat eam attingere. Sed quia causâ nominis Christiani ad eam ire non poterat, rogabat per internuntium fidelem, vt eam de religione Christianâ instrueret. Tunc beata Eugenia conuocat ad se beatissimos comites suos Protum & Hyacinthum, & dicit eis: Accingimini militiã ad quam vos conuocat Christus; quò vos Bassillæ offeram sub specie muneris, vt vos eam in Christo faciatis ancillam. Fit itaque huius muneris gratia: & suscipit Bassilla quasi famulos, sed eos quasi apostolos honorabat. Vacabat autem cum eis omni horâ: & quasi eunuchos seruitio habens, non diebus, non noctibus à colloquijs Dei & orationibus cessabat. Igitur Cornelius cum esset in vrbe Româ, sacre legis anti-

stites, peruenit ad eam latenter, & baptizauit eam. Confirmatâ autem beatâ Bassillâ in timore Dei, procurante misericordiâ Christi, pænè omnibus noctibus mutuis se fruebantur ad spectibus ipsa & beata Eugenia. Omnibus itaque viduis Christianis conuentus erat ad beatam Claudiam, & omnibus virginibus conuentus erat ad beatam Eugeniã. Sanctus autem Cornelius papa vrbis Romæ, omni vespere sabbati, quæ lucefcit in Dominico die, dabat eis noctem hymnis peruigilem, & pullorum canoribus noctis quiete agebat eius sacrosancta mysteria, & ita confirmabat eas sabbato. Eugenia autem & Bassilla, vt memorauimus, omnibus se pænè noctibus fruebantur in Christo, & alterno se eloquio renouabant. O quantas per Eugeniã virgines Saluator inuenit!

Eugenia monasterium virginum struxit.

Claudia xenodochium erexit super sepulcro Philippi.

CAP. XX.

Bassilla Eugeniã sociatam expetit.

Cornelius papa baptizat Bassillam.

CAP. XXI. Claudia viduas, Eugeniã virgines congregat.

Nocte Dominicâ hymni & sacra mysteria.

Imperatorum littera ad Philippum.

XVIII. Philippus bona sua ecclesijs & pauperibus erogas.

Dignus habetur episcopatus honore.

CAP. XIX. Perennius præfectus Alexandria.

Philippus gladio percussitur.

inuenit! quantas etiam per Basillam Christus sponsas obtinuit! quantas per Claudiam viduitatem promptam voluntate feruarunt! quanti iuuenes per Protum & Hyacinthum Christo Domino crediderunt!

CAP. XXI
Persecutio
Christianorum.

Reuelat
Dominus
Eugenia &
Basilla co-
ronas pro-
ximas.

Oratio Eu-
genia ad
Christum.

CAP. XX-
III.
Eugenia
adhortatio
ad virgini-
tatem &
martyriū.

Mundi
blandimenta
fallacia.

Valeriano itaque & Gallieno imperantibus, orta seditio de Christianis est, eò quòd Cyprianus Carthaginem euerteret, & Cornelius Romam. Data est ergo auctoritas ad Paternum proconsulem, vt Cyprianum occideret. Cornelius autem quia à multis Romanis etiam illustribus fouebatur, erat in abditis. Tunc beata Eugenia videns Basillam, ait: Reuelatum est mihi à Domino, quòd pro virginitate passura sis. Et Basilla ad Eugeniā respondit: Et mihi, inquit, dignatus est Dominus demonstrare, quòd martyrij coronam duplicem capias: vnā, quam apud Alexandriam pro iustis laboribus acquisisti: & aliam, quam in effusione tui sanguinis consecutura es. Tunc beata Eugenia expandens manus suas, dixit: Domine Iesu Altissimi filius, qui ad salutem nostram venisti per virginitatem matris, tu per virginitatis præmium, omnes quas mihi credidisti, perduc ad regnum gloriæ tuæ.

Residentibus autem sanctis virginibus Christi, quæ erant cum Eugeniā & Basillā, dixit omnibus beata Eugenia: Ecce vindemiæ tempus est, in quo succiduntur botri, & pedibus conculcantur: sed post hæc regalibus conuiujs apponuntur. Absque eorum sanguine nulla potestas imperij, nulla illustris dignitas decoratur: & vos palmites mei, & meorum viscerum botri, estote parati in Domino. Virginitas enim est primæ virtutis indicium Deo proximum, similis Angelis, parens vitæ, amica sanctitatis, via securitatis, domina gaudij, dux virtutis, fomentum & corona fidei, adminiculum & subsidium charitatis. Nihil ita nobis laborandum, nihil ita est enitendum, nisi cum virginitate viuamus: aut quod est gloriosius, pro virginitate etiam moriamur. Quæ sunt huius mundi blandimenta fallacissima, & cum gaudio temporali veniunt, & cum perpetuo dolore discedunt: faciunt momentaneum risum, vt æternum fletum infligant: tribuunt fugitios flores, vt marcidiores perseverantes aduectent: mentiuntur securitatem transeuntis temporis, vt perpetui sæculi cruciatibus tradant. Ideoque charissimæ virgines, quæ mecum in agone virginitatis nunc vsque accurristis, permanete in amore Domini, quem cœpistis. Tempus flendi temporaliter, sine fastidio & horrore sufferte, vt tempora gaudij æterni cum omni possitis dilectione suscipere. Ego enim commendavi vos Spi-

ritui sancto, & credo quòd vos mihi integras omnes illibatasque constituat. Nolite itaque faciem meam ex hoc corporaliter quærere, sed gesta & actus per spiritum contemplantini. Et his dictis, osculata est vniuersas, & flentes fortissimo animo consolabatur. Dicentibus autem sibi vale inuicem Basillā & Eugeniā, oratione factā discedunt:

Ecce eodem die perrexit vna ex ancillis ad Pompeium sponsum Basillæ, quæ & dixit: Quia te dominam nostram Basillam nouimus ab Imperatore meruisse, sextus & eo amplius est annus, quam tu in tenero ætatis anno, vt postea acciperes, distulisti: sed patrualem eius Helenum scias esse Christianum, & hanc ita factam Christianam, vt tibi omnino non nubat. Nam & duos eunuchos Protum & Hyacinthum simulauit se illi donum offerre Eugenia: quos illa quasi dominos excolit, & quotidie pedes eorum ac si deorum immortalium osculatur, quia ipsi auctores sunt artis magicæ, quam Christiani committunt. His auditis, Pompeius statim cucurrit ad Helenum patrualem eius, qui & nutritor eius erat & tutor, & dicit ei: Intra hoc triduum nuptias meas celebrare disposui, pro quâ re fac me videre sponsam meam, quam mihi domini rerum inuictissimi principes fieri coniugem præceperunt. Ille, his auditis, agnouit proditum negotium, ait ad eum: Quousque anni trantirent infantia eius, meam circa eam tutelam pro germanitate patris eius, & pro ipso nutrimento exercui: nunc verò quia cœpit sui esse arbitrij, in suâ vult esse potestate. Vnde si illam videre desideras, eius erit arbitrij, non mei imperij.

Audiens hæc Pompeius, vehementius cœpit ardere, & pergens ad Basillæ domum, vt nuntiaretur, ianitoribus imperabat. Cui ista sunt à Basillā mandata: Caussam te videndi penitus nullam me habere cogno- scas, neque audiendi, neque salutandi. His auditis turbatus est vehementius: & omni pænè senatorum fauore vsus, prostravit se coram Imperatore, dicens: Subuenite Romanis vestris sacratissimi principes, & deos novos quos Eugenia secum adduxit ab Ægypto veniens, ab hac vrbe separate. Diu est enim, quòd hi qui Christiani dicuntur, reipublicæ nocent: qui irrident legum nostrarum sacrosancta carimonia, & omnipotentes deos nostros, ac si vana simulacra, despiciunt. Iura quoque ipsius naturæ peruertunt, separant coniugium, gratiam spon- sarum sibi associant: & dicunt iniquum esse, si sponsum suum sponsa accipiat. Quid faciemus piissimi Imperatores? Inuenti sunt

NIA.

CAP. XXIV
Basilla ab
ancilla pro-
ditur.

Helenus
patruelis
Basilla.

Basilla pe-
des Proci &
Hyacinthi
osculatur.

CAP. XXV.
Basilla
auerfatur
colloquium
sponsi Pom-
peij.

Calumnia
Pompeij in
Christianos

sunt

sunt dij, qui homines prohibeant, & quibus ista videbunt, si nati non fuerint quibus valeat imperari? Vbi reparatio Romanarum virium? vbi Romani exercitus rediuiua certamina? Pro quibus victrices dextra vestrae hostium ceruices inclinabunt, si iam vxores habenda non erunt, si sponsas amittimus, & tacemus?

essione nominis tui, vt confundantur omnes qui adorant hoc idolum, & qui gloriantur in simulacris suis. Et dum oraret, fit terramotus in eodem loco: & ita templi ipsius fundamentamersa sunt cum ipso idolo, vt nihil aliud remanserit, nisi sola ara, quae fuit ante ianuam templi, ad quam stabat beata Eugenia. Hæc in insulâ Lycœniæ gesta sunt coram omnibus qui sequebantur agonem Eugeniæ. Fit concursus populi Romani, & varia acclamatio. Alij dicunt innocentem, alij magam. Nuntiantur ista præfecto, præfectus Imperatori manifestat. Imperator eam iubet ligari saxo, & præcipitari in Tiberim: sed statim saxum disruptum est. Beata verò Eugenia ita sedens, super fluuiali aquâ efferebatur, vt omnibus Christianis appareret illum fuisse cum Eugeniâ in flumine, ne absorberetur, qui fuerat cum Petro in mari, ne mergeretur.

Ad preces Eugenia templum Diana corruit.

Sententia Imp. contra Eugeniã.

Eugenia in Tiberim missa non mergitur.

CAP. XXIX.

Illasa manet ab igne thermarum.

A Christo in carcere pascitur.

Gladio percussitur.

CAP. XXX. Matri apparet, & mortem prædicat.

CAP. XXVI
Sententia Gallieni imp. contra Basillam.

Basilla ob amorem castitatis gladio transfoditur.

Protus & Hyacinthus decollantur.

CAP. XXVII.

Præclarum Eugenia de castitate Ecclesie testimonium.

CAP. XXVIII.
Ducitur ad templum Diana Eugenia.

Eugenia oratio.

Hæc & his similia dum prosequeretur, & omnis senatus ea flebili querelâ depromeret, ¹⁶ decreuit Gallienus Augustus, vt aut sponsum suum Basilla acciperet, aut gladio interiret: Eugeniã verò aut sacrificare dijs, aut crudeliter interire: & dedit licentiam, vt quicumque Christianum penes se absconderet, puniretur. Conuenitur Basilla, vt sponsum recipiat. Dicit se illa Regem regum habere sponsum, qui est Christus filius Dei. Et cum hæc dixisset, gladio transfossa est. Tenti statim Protus & Hyacinthus, trahuntur ad templum: sed orationem illis facientibus, simulacrum Iouis ad quod ducebantur sacrificare, cecidit ad pedes eorum, & ita comminutum est, vt vbi fuerit, non pareret. Non virtuti diuinæ, sed magicæ arti hoc imputans, iubet eos decollari Nicetius vrbis præfectus.

Qui etiam accersitam ad se Eugeniã, cœpit de magicis artibus ab eâ flagitare sermonem. At illa constanter os suum aperiens, dixit: Polliceor tibi, quod ars nostra vehementior magis est: nam magister noster habet Patrem sine vllâ matre, & matrem absque patre. Denique sic eum genuit Pater, vt omnino feminã numquam sciret: sic eum genuit mater, vt masculum omnino non nosset: hic ipse habet vxorem virginem, quæ illi quotidie filios creat, etiam innumerabiles ei filios parit, quotidie suam carnem eius carnibus coniungit. Oscula eius circa eam sine intermissione sociantur, in amore suo inuicem omnino perdurant, & tantâ integritate subsistunt, vt omnis virginitas, & omnis charitas, & omnis integritas ex eorum coniugio dirimatur.

Audiens hæc Nicetius, obstupuit: & ne ad Imperatorem perueniret, quod eam libenter audiret, iussit eam ad templum duci Dianæ: & ita spiculator imminens, dixit ei: Redime vitam tuam, patrimonium tuum Eugenia, & sacrificata deæ Dianæ. Tunc beata Eugenia expandens manus suas, cœpit orare ac dicere: Deus qui cordis mei arcana cognoscis, qui virginitatem meam sinceram in tuo amore seruasti, qui me filio tuo Domino meo Iesu Christo sociare dignatus es, qui Spiritum sanctum tuum in me regnare fecisti, adesto mihi nunc in con-

Item inde sublata, in thermarum Seuerianarum fornacibus mittitur: quæ sic statim extinctæ sunt, vt thermarum calor refrigereretur, & omnia incendia lignorum ad nihilum deuenirent. Sic denique chaos fecerunt, vt vterius exhiberi non possent. Mittitur post hæc in custodiam tenebrarum, & per decem dies iubetur nullum cibum accipere, & lumen penitus non videre. Ibi autem tantus quotidie abundauit splendor, vt dum egrederetur beata Eugenia, quasi lumen aliquod radiaret. Apparuit autem illi Saluator, ferens in manu panem niuei candoris & immensæ suauitatis & gratiæ, & dixit ei: Eugenia, accipe cibum de manu meâ, ego sum Saluator tuus, quem totâ mentis animique intentione dilexisti, & diligis. Eodem die te in cælis recipiam, quo ego descendi ad terram. Et hæc dicens, abscessit. Ipso autem die natalis Domini missus est gladiator, qui eam in custodiã positam percussit: & sublatum est corpus ab affinibus Christianis, & positum est non longè ab vrbe viâ Latinã in prædio eius proprio, vbi multorum sanctorum ipsa sepelierat membra.

Claudia autem mater eius, cum ad eius sepulcrum fleret, apparuit ei vigilanti in medio noctis silentio, auro textâ cyclade induta, cum multo populo virginum, & dixit ei: Gaude & lætare, quia & me introduxit Christus in exultationem sanctorum, & patrem meum in patriarcharum numerum. Ecce, die Dominico & te suscipiet in gaudium sempiternum. Commenda filijs tuis fratribus meis custodire signaculum crucis, & efficiantur nostri participes. Ecce, loquente eâ, facta est claritas, quam

quam oculus ferre non poterat: & Angeli transeuntes, hymnum dicebant Deo inenarrabilibus vocibus. Hoc solum intelligebatur, quod nomen Iesu Christi & Spi-

ritus sancti in ipsis laudibus resonabant. Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

NOTATIO.

EUGENIÆ] *Martyrologium Romanum* xxv. Decembris: Romæ in cœmiterio Aproniani S. Eugeniæ virginis, quæ tempore Gallieni imperatoris post plurima virtutum insignia, post sacros virginum choros Christo aggregatos, sub Nicetio urbis præfecto diu agonizans, nouissimè gladio iugulata est. *Menolog. Græcorum* xxiv. Decemb. *Acta eius compendiosè retexens*: Certamen S. Eugeniæ martyris & sociorum. Hæc fuit sub Commodio imp. filia Tribuni in vrbe Româ. Missus autem pater ab Imperatore in ciuitatem Alexandriæ, vt tribunatus magistratum gereret, secum vexit uxorem & filios, quorum vna fuit B. Eugenia: quæ cum litteras edisceret, & in multorum librorum lectione versaretur, incidit in epistolâ sancti apostoli Pauli, ex quibus Christi fidem didicit. Itaque patrios tumultus & mundi fallaciam derelinquens, cum duobus eunuchis ad monasterium quod est ante ciuitatem Alexandriæ se contulit, virili habitu induta. Accepta igitur hospitio ab Eleno episcopo, causam addens quare illuc venisset, diuino Baptismate cum iis quos secum duxerat dignata est, & in ordinem monachorum aggregata, & post aliquod tempus, monasterij curam sibi creditam suscepit. Vbi propter miracula quæ per illam Deus efficiebat, facta est familiaris mulieri cuidam ordinis senatorij, quæ Melanthia vocabatur: accusata postea est ab illâ, quasi ad coitum illam prouocasset; crimen obiiciens, quod illius naturæ repugnabat: existimans enim mare esse propter speciem habitus, eius pulchritudine vulnerata cum sæpè periculum faciens ab eâ repulsa esset, detulit illam ad Philippum tribunum. Cum verò pater illam accersiri iussisset, veritas detecta est, non solum quod in habitu viri esset mulier, sed etiam quod tribuni esset filia: quare patrem, matrem, & multos ex familiâ, ad Christianorum fidem attraxit; & pater quidem tribuni dignitate depositâ baptizatus est, postea & martyrij perfectionem assecutus, irruentibus in eum in templo idolorum infidelibus, qui & illum gladiis interfecerunt: sancta verò Eugenia Romam adducta est cum matre & fratribus, Proto & Hyacintho eunuchis, qui obruncati sunt; ipsa verò saxo graui alligata in Tiberim flumen proiecta est, atque illinc seruata, gladio consummationem accepit. *Mena* quoque xxiv. Decemb. aliquot iambis vitam eius perstringunt.

Acta eius descripta à Metaphraste exstant apud Lipomanum tomo v. & Surium tomo vi. interprete Gentiano Herueto. Hæc verò planè cum Actis à Metaphraste allatis consentiunt, eodem ordine digesta; vt vel hæc antiqua translatio sit à Metaphraste presens expressa, vel certè hic Translator & Metaphrastes ex eodem fonte hauserint. quod posterius fortè verius; cum & nona Metaphraste translatio quædam habeat susus dicta, quædam antiqua hæc translatio, quæ in nouâ desunt.

Nisi quis malit, Metaphraste Latinum hunc textum in Græcum vertisse, cum eodem procedat ordine, & subinde videatur Latinum textum non bene percepisse. Sanè quod hic dicitur c. i. de vii. consulatæ Commodi, ipse de vii. imperij Commodi anno intellexit. planè erroneè, vt mox dicam. Auctores quoque sequentes, qui Metaphraste antiquiores fuere, meminerunt Eugenia, quæ verisimile est eos ex hoc Latino fonte deduxisse.

Meminit Eugenia, vt celeberrima martyris, Alcinus Auitus episcopus Viennensis in carmine ad Fusciam sororem de laude castitatis lib. vi. c. xx. Fortunatus libro viii. carm. i v. de virginitate, Aldelmus quoque de laude virginitatis.

2. INCERTO] *Ita inscripsi, quia nullius auctoris nomen nec in manuscripto, nec in editis inueni. Video tamen à Goldasto Acta Eugenia citari auctore Ruffino. Quod si ex M S S. ipse hausit, facile consentio. Certè stylus non abludivit à stylo Ruffini.*

3. IN SEPTIMO CONSULATU COMMODI] **CAP. I.**
Annus is est secundum Baronium tomo i i. Christi cxciv. qui erat x i i i. imperij Commodi. Sed idem Baronius anno Christi clxxxv i i i. imperij Commodi vii. præfecturam Augustalem Egypti Philippo decretam ponit. Nam licet, inquit, post exactum annum septimum Commodi, illâ potius dicatur, id accidit, quod non simulac ab Imperatore electus esset, nomen consequebatur & munus, sed cum Alexandriam ingrederetur: idque lege Augusti factum Ulpianus affirmat.

L vnic. ff.
De offic.
præf. Aug.

Sequitur hic Baronius Acta Eugenia per Metaphraste Græcis tradita, qua loco septimi consulatus, septimum imperij annum expriment.

Sed ea Metaphraste Baronii quoque positio cum Actis ipsis seu Latinis seu Græcis nullo modo conuenit. Si quidem hic cap. xvi i i. dicitur à Gentilibus Philippus, cum persecutio à Senero excitata est, nonem annis Egypto irreprehensibiliter præfuisse, & decimo perdidisse omnia, quod videlicet tunc Catholicus fuisset. Eadem habes apud Metaphraste. Iam verò plures anni quam decem, intercedunt inter septimum annum imperij Commodi (quo voluit Philippo Egypti præfecturam delatam) & decimum annum imperij Seneri (quo voluit eandem eidem præfecturam abrogatam.) Nam cum vii. annus imperij Commodi respondeat apud Baronium anno Christi clxxxviii. & decimus annus Seneri anno Christi cciv. clarum est, inter utrumque Christi annum, etiam exclusivè sumptum, intercedere annos xv. vel exurgere annos xvi i i. si uterque extremus annus connumeretur. Atqui decimo præfecturæ suæ anno dicitur Philippus ab administratione suâ submotus.

Quare rectissimè Latinus textus præfecturam Egypti delatam Philippo statuit vi i i. consulatæ Commodi, id est, anno x i i i. imperij Commodi, cui respondet annus Christi cxciv. atque ita rectissimè quoque decimo anno præfecturæ suæ eâ priuatus dicitur Philippus, id est, anno decimo imperij Seneri, Christi cciv. Nam ab anno Christi cxciv. ad annum Christi cciv. iustos decem annos habes.

Atque ex his apparet sinceritas Actorum Latini-
norum præ Gracis. Quibus optassem magnum Baro-
nium, ut ferè aliàs solet, relictis deprauatis Gracis
instituisse.

4. PHILIPPVM] Baronius tomo II. anno Chri-
sti CCIV. Zephyrini Papæ II. Seueri Imp. x. ait bal-
lucinatos esse, qui putarunt hunc eundem fuisse cum
Philippo imperatore: inter quos Cedrenus est in
Maximino. quos Zonaras iure redarguit in Philippo
imp. ut idem Baronius notat ad diem XIII. Sept.

CAP. II.

5. AQUILIO AQUILII] *Vetus editio Aquilio Aquilini. Baronius tomo II. anno Christi CLXXXVIII. legit Acilio, qui hoc anno consulatum gessit unà cum Commodo: nisi dixerimus, inquit, hunc esse aliquem ex suffectis consulibus. testatur enim Dio, Commodum (quod numquam antè factum fuerat) in annum unum viginti quinque consules designasse. sed cum nomen conveniat consulis ordinarij, haud alius consul quarendus suffectus.*

Quòd Baronius ibidem existimat Eugeniã de-
sponsam Aquilio Consuli, existimo eum sumpsisse ex
Metaphraste, ubi dicitur Aquilius Eugeniã de-
spondisse. sed intelligi, non sibi, sed filio, ut Latinus
hic textus habet. Nam parentes filiis sponsas sponde-
bant, despondebant.

CAP. III.

6. BASTERNAM] Paulo post vocat vectorium.
Ammianus lib. XIV. Quo comitatu matrone com-
plures, opertis capitibus, & basternis, per latera
ciuitatis cuncta discurrunt. Vide Onomasticon.

7. BASTERNA NOS TRES] Ita rectè MS. Male
in editis, basternos tres.

CAP. V.

8. IGNEM] Similis narratio de Heleno abbate
habetur lib. II. de Vitis Patrum cap. IX. ubi iis-
dem, uti hic, verbis: ardentes prunas vestimento
ferebat illaso. vter ex altero sumpserit, non facile
dixero. Potius vel hinc colligas, Ruffinum etiam hu-
ius Vita auctorem esse, ut libri II. de Vitis PP. Eam-
dem historiã de Hellene habet Palladius c. LIX.

9. FLAMMAS INTRAT] Frequens ea ad ignem
prouocatio, cum argumenta alia ad fidem proban-
dam & propagandam desunt, in sacris historiis.
Exempla varia congeffi in Dissertatione meã De fi-
de hæreticis seruandã, cap. XII.

CAP. XVII.

10. NVNC DECIMO ANNO] Baronius tomo II.
anno Christi CCIV. Zephyrini Papæ II. Seueri im-
peratoris x. Haud adeo mirum, inquit, videri debet,
tam diu Philippum in eius muneris functione perse-
uerasse. Cum enim ea maximi omnium momenti esset
Augustalis dicta præfectura (Ægypti) quam velu-
ti Romani imperij obsidem sibi Augustus seruauerat,
nec quempiam Senatorum ad eam mitti debere san-
ciuerat, sed ex equestri ordine aliquem virum opti-
mum, qui nullas umquam principatus amore turbas
ciere posset: nactus semel quempiam fidelissimum vi-
rum, eã præfecturã dignum, Imperator haud facile
dimonebat; quòd paci & securitati Romani imperij
id expedire potissimum sciret, cum Ægyptij essent
omnium studiosissimi nouarum rerum, atque leuissimi
animi ad concitandas turbas & rebellandum. Sed hæc
Dio pluribus.

Dio hist.
Rom. l. xv.

CAP.
XVII.

11. QVI COMMOTI] Baronius tomo II. anno
Christi CCIV. Zephyrini Papæ I. Seueri imp. x.
persecutionem à Seuero excitatam ponit. Mouisse
quoque, ait, videtur stomachum Seuero ad persecu-
tionem fidelium excitandã, quòd intelligeret, nobi-
lissimã omnium Ægypti præfecturã Augustã
administrantem Philippum iam Christianum
redditum esse. Hactenus Baronius. Cum dicatur hoc

capite vita decimum annum esse, quo Philippus præ-
fecturã suscepit, non quadrat hic cõputus cum anno
septimo Commodi, quo dicitur præfecturã suscepisse.

12. VT REGEM] Baronius supra anno Chri-
sti CCIV. Quòd autem in eã epistolã Seuerus dicat,
(apud Metaphrastem ex versione Hæneti:) Te tam-
quam regem potiùs, quàm præfectum elegit
Ægypti præsidem; illud planè comprobatur, quòd in
hac verba scribit Tacitus: Ægyptum iam inde à
diuo Augusto equites Romani obtinent loco reg-
um. Ita visum expedire prouinciã aditu diffi-
cilem, annonã sæcundã, superstitione ac lasciu-
iã discordem, & nobilem, & infciam legum, ig-
naram magistratuum domi retinere.

Tacit. lib.
17.

13. IN EPISCOPATVM EIVS] Baronius to-
mo II. anno Christi CCIV. Zephyrini Papæ II. Se-
ueri imp. x. ait corrigendum in Actis Philippi, quòd
dicitur factum fuisse episcopum Alexandrinum. Nam
(inquit Notat. ad diem XIII. Septemb.) eius præfe-
ctura secularis, & non sacerdotalis fuit. Eusebius
etenim cum tam in Chronico, quàm in historiã textit
seriem episcoporum Alexandrinorum, Nicephorus
episcopus, & Nicephorus Callistus, & alij, qui id
ipsum præstiterunt, nullus ipsorum inter Alexan-
drinos episcopos adnumerat Philippum.

CAP.
XVIII.

14. PERENNIVS PRÆFECTVS] Ita MS. In
editis, Herennius. Apud Metaphrastem, Terentius.
Baronius anno proximè notato: Quòd Lætum, in-
quit, Eusebius nominat, idem fortasse Terentius Læ-
tus dictus est. Perennium habent Menæa, manuscri-
pti, Ado, & Vsuardus in Martyrologio. Occurrit
etiam his temporibus Herennius Celsus, apud Tre-
bellium Pollionem in xxx. tyrannis in Emiliano.
Vnde videtur colligi posse, Herennium tunc Augusta-
stalem Ægypti præfectum fuisse.

CAP. XIX.

Euseb. li. 6.
cap. 2.

15. PERCVSSERVNT EVM] Baronius tomo II.
anno proximè citato: Quòd vero, ait, Eusebius, de
martyribus in Ægypto passis agens, nullam de Phi-
lippi huius martyrio mentionem habuerit; inde for-
tasse accidit, quòd eum necis ipsius causa præterit.
Quòd enim à sicariis clam occisus esset, nec publica
aliqua, qua sciretur, Christiani nominis confessio
præcessisset; ab eo prætermissus esse videri potest: cum
alioqui permulta maioris quoque momenti ab eo (ut
in singulis ferè annis videre est) esse silentio præter-
missa nullum sit dubium.

Memoria huius existat in Martyrologio Romano,
XII. Septembris: Alexandria natalis B. Philippi,
patris S. Eugeniæ virginis. Hic dignitatem præ-
fecturæ Ægypti deferens, Baptismi gratiam affe-
cutus est: quem in oratione constitutum iussit Te-
rentius præfectus eius successor gladio iugulari.
Vide Menologium Græcorum supra in Eugeniã. &
Menæa xxiv. Decembris post Acta Eugeniã duos
iambos de Philippo habent.

CAP. XXV

16. DECREVIT GALLIENVS AVGVSTVS] Baronius tomo II. anno Christi CCLXII. Dionysij
Papæ II. Valeriani & Gallieni imp. VIII. Quod,
ait, spectat ad martyres Romæ passos, quòd nonnulli
sub Gallieno imperatore martyrium subiisse dicun-
tur, non id accidit, ut, cessante Valeriano, in marty-
rio fuerint coronati: quandoquidem (ut dicemus) Gal-
lienus, capto ab hostibus Valeriano parente, mox per-
secutionem cessare iussit, datis pro Christianis edictis:
sed quòd solus Gallienus Romæ imperaret, Valeriano
agente cum exercitu in Oriente, idcirco pleriq; mar-
tyres siue Romæ, siue alibi, sub Gallieno passi dicun-
tur, & inter alios clarissima femina Eugeniã virgo.

VITA

VITA

SANCTÆ EUPHRASIÆ 13. MART.

VIRGINIS

AVCTORE INCERTO.

CAP. I.

*Antigonus
Lycia præ-
ses, & Theo-
dosij imp.
consanguini-
mus.*

In diebus Theodosij, imperatoris pijsissimi, fuit vir quidam in regiâ ciuitate senator, nomine Antigonus, eratque Imperatori genere & societate coniunctus, sermone sapiens simul & opere: & bona semper præcipuè suadens, & piè Romanis legibus Lyciæ negotia gubernans. Erat autem & compassibilis homo, cunctis necessaria præbens. Diligebatque eum princeps non solum tamquam parètem ac senatorem, sed etiam tamquam Christianum & pium, & semper consilia vtilia proferentem. Erat autem hic locuples vehementer, ita vt ciuitas regia alium diuitijs, sermone & opere similem non haberet. Hic accepit vxorem ex genere proprio, ex eodem Imperiali sanguine descendentem, cui nomen Euphraxia, mulier religiosa, & timens Dominum nimis, & ecclesiæ vacans, & offerens Deo preces cum lacrymis. Hæc multos in opere Dei fecit idoneos, multasque oblationes in ecclesijs & sanctuarijs offerebat. Vehementer eam diligebat Imperator & Augusta, præcipuè quodd ex eorum genere erat, necnon & moribus composita, & honesta, & valde religiosa. Nata est autem eis filia, & vocauerunt eam nomine matris suæ Euphraxiam.

*Euphraxia
nubit An-
tigono.*

*Generant
Euphraxiã
sen Euphra-
siam.*

CAP. II.

*Antigoni
ad Euphra-
xiam con-
iugem de
vanitate
saeculi ser-
mo.*

Cumque habuissent hanc filiam, vnâ dierum dixit Antigonus Euphraxiæ: Nosti soror mea Euphraxia, quia nihil est ista vita, nihil diuitiæ, nihil vanitas huius sæculi temporalis. In octoginta namque annis hominis tempus impletur cum ruinâ: diuitiæ autem in cælo repositæ, in infinita sæculorum sæcula timentibus Deum manent: & priuamus nos illis diuitijs, mundanis cogitationibus obligati, & in fallaciâ positi temporalium diuitiarum, dies nostros frustra consumimus, nihil animabus nostris vtiliter acquirentes. Audiens autem hæc Euphraxia, dixit Antigono viro suo: Et quid

iubes, domine mi, vt faciamus? Cui dixit Antigonus: Vnam filiam per Deum acquisiuimus, quæ sufficit nobis, & nequam vltra conueniamus infelicitati ac miseriæ sæculi. Audiens hæc Euphraxia, con surgens extendit manus ad cælum, & ingemiscens dixit viro suo Antigono: Benedictus Deus, qui dignum te fecit timore suo, & ad cognitionem veritatis adduxit. Verè, domine, sæpius supplicauit Deo, vt cor tuum illuminaret, & mentem tuam pro hac causâ faceret elucescere; sed hoc tibi pandere non præsumpsi: quia verò ipse fecisti principium, iube me vt loquar. Cui dixit Antigonus: Dic soror mea quod vis. Respondit: Nosti, domine meus, quia ante multas generationes Apostolus testatur, & dixit: Tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tamquam non habentes sint. Deficit enim huius sæculi cupiditas. Ad quam enim vtilitatem erunt ista pecunia & tanta abundantia possessionum? Nihil eorum est, quod nobiscum poterit descendere in infernum. Cum bono ergo consilio tuo festina multa dare pauperibus, vt non illud consilium quod tractasti, inueniatur infructuosum. Audiens autem Antigonus, glorificauit Deum.

*Continen-
tiã pariter
in matri-
monio præ-
mittens.*

1. Cor. 7.

Cum igitur adeptus esset optimam conuersationem, & multa pauperibus erogasset Antigonus, vnum solummodò annum viuens, postquam suæ renuntiauit vxori, vitam suam piè disponens, completo anno defunctus est, & sepultus in pace. Tunc Imperator pariter & Augusta fleuerunt eum, tamquam ex eorum genere descendentem, virum iustum & religiosum. Compatiebantur enim & Euphraxiæ, non solum tamquam propriæ consanguineæ, sed etiam quia erat iuuenula. Duobus namque annis & tribus mensibus vixit cum viro suo: nam vno anno ex constituto ab alterutro abstinentes, sicut fratres vixerunt. Igitur sepulto Antigono, ab Imperatore & Augustâ multum consolabatur

CAP. III.

*Moritur
Antigonus
multis antè
elemosinis
expensis.*

S I A.

*Euphraxia
filiam Eu-
phraxiam
cōmendat
Imperatori.*

Euphraxia. Illa verò sumens propriam suam filiam, dedit eam in manus Imperatoris & Augustæ: & prostrata ad pedes eorum, cum clamore & magno gemitu dixit: In manus Dei & vestras hanc orphanam nunc commendo. Memoriam ergo habentes Antigoni, qui fuit vester, suscipite eam atque tuemini: & estote ei in loco patris & matris. Multi autem flumina lacrymarum & voces emiserunt audientium, ita vt etiam principes lugerent.

CAP. IV.

*Euphraxia
infantula
per arrhas
sponso de-
spondetur.*

Post paucum verò tempus à luctu aliquanto quiescentem Antigoni, suavit Imperator ei, vt filiam suam Euphraxiam cuidam senatori ditissimo daret vxorem. Et factum est, vt arrhas Euphraxia acciperet. Susceptis arrhis, puellæ ætas exspectabatur. Erat enim nimis infantula, quando suscepit arrhas, quasi annorum quinque. Post aliquantulum verò tempus cogitauit ipse senator, vt vxorem Antigoni sibi crederet copulari: & per preces aut per mulieres matronas persuasit Augustæ, vt sine notitiâ principis mitteret, & Euphraxiæ coniugij verba nuntiaret. Quæ cum audisset, amarè fleuit, & dixit mulieribus quæ fuerant destinatæ: Væ vobis in futuro sæculo, quæ mihi talia persuadetis: & ad talia concurritis contra mulierem, quæ secundùm Deum viuere festinat. Recedite à me, quoniam extraneam congregationem vestram nunc egistis. Illæ verò deformatæ discedentes, nuntiauerunt Augustæ quæ gesta sunt. Cognoscens autem Imperator quod factum fuerat, grauiter inuectus est in Augustam: & indignatus aduersus Augustam, dixit: Verè Augusta, extraneam rem ab hac conuersatione fecisti. Hæc sunt opera Christianæ Augustæ? Sic promissisti Deo piè regnare? Sic recordaris Antigoni, qui nobis semper utilis permansit? Alienam rem nostro imperio egisti, quòd mulierem in puellari ætate constitutam, quæ penè solummodo vno anno cum viro vixit, & mox ex constituto propter cæleste regnum se ab vtrisque separauerunt, tu rursùm ad mundum redire compellis? & neque timuisti Deum, hanc iniquitatem volens facere? Quis satisfaciet hominibus, quia non per me factum est hoc? Indecentem & incongruam fecisti rem, quod nec oportuit vt meum audiret imperium, propter sincerissimum meum amicum maximè Antigonom.

CAP. V.

Audiens hæc Augusta, & vultum nimis confusionis mutans, sicut lapis ferè per duas horas sine voce permansit. Et facta est magna tristitia inter Imperatorem & Augustam, propter Euphraxiam Antigoni con-

iugem. Tunc Euphraxia agnoscens, quia magna tristitia propter eam inter Imperatorem & Augustam fuisset effecta, vultu omnino demisso, tristis facta est vsque ad mortem, & de ciuitate volebat discedere. Tunc flens acriter, dixit Euphraxiæ filiæ suæ: Filia mea, habemus in Ægypto copiosam magnamque substantiam: veni, eamus illuc, & visitemus patris tui possessiones: & mea omnia, tua sunt, filia mea. Tunc ergo cum filiâ suâ Euphraxiâ de regiâ ciuitate discessit, principe nesciente, & venit in Ægyptum: illic quoque morabatur, & sua prædia crebrò visitabat. Et profecta est in interiorem Thebaidem cum procuratoribus suis atque ministris, habentibus curam suarum rerum. Quæ etiam illic vacans in sanctuarijs, & multas oblationes illic offerens per monasteria virorum ac mulierum, multas pecunias erogabat.

*Euphraxia
cum filiâ
clâm Ægy-
ptum posuit.**Interiorem
Thebaidem
penetrat.**Monaste-
rijs oblatio-
nes offert.*

CAP. VI.

*Monaste-
rium mu-
lierum cen-
tum triginta
cellarum*

Erat autem monasterium mulierum in vnâ ciuitate, habens architria centum triginta, de quibus magnas & mirabiles virtutes homines prædicabant. In illo namque monasterio nemo gustabat vinum, nulla illarum pomum edere, aut vuas, aut ficus, aut aliquid huiusmodi bonorum, quæ terrenâ nascuntur vbertate, gustabat. Quædam autem earum abrenuntians sæculo, neque oleum edere volebat, quædam earum à vesperâ vsque ad aliam vesperam ieiunium protrahebat: aliæ verò post biduum edebant, aliæ verò post triduum. Nulla earum pedes suos abluebat: aliquantæ verò audientes de balneo loqui, irridentes, confusionem & magnam abominationem se audire iudicabant, quæ neque auditum suum hoc audire patiebantur. Vnaquæque verò earum stratum in terrâ habebat, cilicium paruulum vnus cubiti latitudinis, & longitudinis trium, & paululùm in ipsis quiescebat. Erant autem & vestes earum de cilicio vsque deorsum, obstringentes pedum extremitates. Quantumcumque poterat, vnaquæque laborabat. Et cum aliquam earum aliquando contigerat infirmari, non ei fomentum aut adiutorium aliquod medicinæ conferebatur: sed si quam contigisset ægrotari, tamquam maximam benedictionem à Deo accipiebat, & tolerabat languorem, donec eam medicina Dominica præueniret. Nulla earum ianuas exhibat. Erat autem iantrix, per quam responsa omnia fiebant, matura: multæque sanitates ibi fiebant.

*Varia mo-
nialium pie-
tatis stu-
dia.**Matura
iantrix.*

CAP. VII.

Harum quidem Euphraxia diligens consilium sanctarum mulierum, propter mirabilem conuersationem earum, sæpius ad ipsum

Euphraxia thymiamam & cereos offert.
 ipsum monasterium pergebat, thymiamamq; illic offerebat & cereos. Vnâ quidem dierum rogabat abbatissam & priores monasterij, dicens eis: Paruam benedictionem volo absque terrore vestro præbere, reddituum auri viginti aut triginta librarum, vt oretis pro istâ famulâ vestrâ, & pro Antigono patre eius. Cui abbatissa respondit: Domina mea matrona, ancillæ tuæ non egent redditibus, neque pecuniam concupiscunt. Propterea namque omnia reliquerunt, & cuncta despiciunt in hoc sæculo, vt æternis bonis frui mereantur: & nihil possidere volunt, ne cælesti regno priuentur. Sed ne te contristem, aut sine fructu dimittam, paucum oleum ad candelas & thymiamam in oratorium confer, & hoc erit nobis pro mercede iustitiæ. Et his oblatis, rogabat Euphraxia abbatissam, vt omnes sorores orarent pro Antigono & filiâ eius Euphraxiâ.

Preces petit Euphraxia pro animâ Antigoni & filiâ.
 CAP. VII.

Euphraxia infantulam suam desiderium.

Vnâ verò dierum Euphraxiæ infantulæ abbatissa dixit, tentando: Domina mea Euphraxia, diligis monasterium nostrum & omnes sorores? Illa respondit: Etiam domina, diligo vos. Dixit ei abbatissa rursus cum ioco: Si nos diligis, esto nobiscum in nostro schemate. Cui infantula dixit: Verè si non contristaretur mater mea, vlteriùs non egrediar de loco isto. Cui abbatissa dixit: Inter nos & sponsum tuum quem plus amas? Puella dixit: Neque illum noui, neque ille me: vos autem noui, & vos amo. Dicite mihi: vos autem quem diligitis, me an illum? Illæ verò dixerunt: Nos te diligimus, & Christum nostrum. Puella verò respondit: Ego verò & vos diligo, & Christum vestrum. Sedebat verò Euphraxia mater eius, & fluminum lacrymarum eius non erat modus. Libenter enim audiebat verba puellæ abbatissa, quia cum esset ætate infantula, talia loquebatur. Nondum enim septem annos impleuerat, dum cum abbatissâ loqueretur huiuscemodi verba. Tunc ingemiscens mater, & amare deslens, ad filiam suam dixit: Filia mea, veni, pergamus ad domum, quia iam vespera est. Cui puella dixit: Ego hîc maneo cum dominâ abbatissâ. Dixit abbatissa puellæ: Vade, domina, in domum tuam, non potes hîc manere. Non enim quisquam manere potest hîc, nisi se deuouerit Christo. Cui puella respondit: Vbi est Christus? Illa gratanter ei Dominicam imaginem demonstrauit. Pergens autem Euphraxia, osculata est Dominicam figuram: & conuersa, dixit abbatissæ: Verè & ego me voueo Christo meo, & vlteriùs cum dominâ meâ matre non vado. Dixit ei abbatissa: Filia, non habes vbi hîc ma-

Septennis Euphraxia Dominicam imaginem osculatur, & Christo se deuouet.

neas, & non potes hîc manere. Puella dixit: Vbi vos maneris, & ego maneo. Et cum iam vespera esset, & multum mater eius coëgisset atque abbatissa vt ambularet, nequaquam potuerunt eam tollere de monasterio. Multum ergo crebris diebus mater eius atque abbatissa ei blandiebantur, & persuadere nequierunt, vt de monasterio potuissent eam expellere. Nouissime verò dixit abbatissa puellæ: Filia, si vis hîc permanere, litteras habes discere & Psalterium, & vsque ad vesperam habes ieiunium ducere, sicut vniuersæ sorores. Puella dixit ei: Ego & ieiunium, & omnia discio: solummodò dimittite me hîc esse. Dixit ergo abbatissa matri eius: Domina mea matrona, dimitte hanc puellam hîc: video enim, quia gratia Dei illuxit in eâ; & iustitia patris, & honestas tua, & orationes vtrorumque vestrum, æternam vitam prouidere ei noscuntur.

SIA.

Surgens igitur Euphraxia, & assumens filiam suam, ad Dominicam eam imaginem adduxit: & extendens manus ad cælum, cum magno clamore & fletu clamauit, dicens: Domine Iesu Christe, habe curam istius infantulæ, quia te concupiuit, & tibi se commendauit. Et conuersa, dixit ad filiam suam: Euphraxia, filia mea, Deus qui fundauit immobiles montes, & te quoque in suo timore confirmet. Et cum hæc dixisset, in manibus eam tradidit abbatissæ: & deslens, pectusque suum tundens, ita recessit à monasterio, vt omnis congregatio cum eâ ploraret.

CAP. IX.

Mater coram Dominicâ imagine filiam abbatissæ tradidit.

Aliâ verò die abbatissa sumens Euphraxiam, introduxit eam in secretarium, & factâ oratione super eam, induit eam in dumento monachali: & extendens manus ad cælum, pro eâ supplicauit, dicens: Rex sæculorum, qui in eâ coëpisti opus bonum, tu perfice hoc in pace: da vt ambulet secundum nomen tuum, & fiduciam inueniat in conspectu tuo semper ista infantula. Tunc & Euphraxia mater eius orans, dixit: Filia mea, amas hoc schemate vestiri? Cui Euphraxia dixit: Vtique mater mea, quia sicut agnouit abbatissâ, & dominæ sorores dixerunt, hoc schema pro arthis præbet diligentibus se Dominus Iesus Christus. Cui mater sua dixit: Cui desponsata es, ipse faciat te thalamo suo dignam. Et hoc dicens, & orans pro filiâ suâ, valedixit abbatissæ & sororibus, & osculata est filiam suam. Et egressa, iuxta morem circuibat, præbens pauperibus quod indigebant.

CAP. X.

Induitur Euphraxia filiam veste monachali.

Vestis monachalis artha est sponsi cælestis.

Vbique autem diuulgabatur Euphraxiæ optima conuersatio, quantum conferret monasterijs & venerabilibus locis, ita vt Im-

CAP. XI.

S I A.

*Euphraxia
sobrietas
& virtus.*

perator audiret, & omnis Senatus eam nimis amarent, atque glorificarent Deum. Audiebant enim, quod nec piscem gustaret, nec vinum biberet: sed post tanta dona quæ vniuersis conferebat & gloriam, à vespèrâ vsq; ad vesperam ieiuniû faciebat, aliquando fumens legumen, aliquando olera.

CAP. XII.

*Abbatissa
visio de
Antigono.**Euphraxia
matri mor-
tem prædi-
cit.*

Post paucos autem dies euocans abbatissa matrem puellæ, dixit ei secrete: Domina, aliquam rem volo tibi dicere: non te conturbet. Cui respondit: Domina mea, quod iubes, dic. Dixit abbatissa: Vidi enim in fomis Antigonom virum tuum in magnâ gloriâ constitutum, & rogauit Dominum Iesum Christum, vt egrediaris de corpore tuo, & de cetero sis cum illo: & fruaris illâ gloriâ, quam Antigonus meruit vir tuus. Audiens autem hæc, reuersa est in domum suam matrona, vt religiosa femina: & non solum non est turbata, sed lætitiâ magnâ gauisa est. Orabat enim, vt ab humanâ vitâ discederet, & de cetero esset cum Christo, & mox vocans filiam suam, dixit ad eam: Filia mea, sicut mihi dictum est à dominâ meâ abbatissâ, vocauit me Christus, & appropinquauerunt dies obitus mei. Ecce omnem substantiam meam & patris tui dedi in manus tuas: dispensa eam piè, vt cælestem possis habere hereditatem. Audiens hæc Euphraxia à matre suâ, cœpit ingemiscere & flere, dicens: Væ mihi, quia peregrina sum & orphana. Dicit ei mater sua: Filia, habes Christum pro patre & sponso, idè nec peregrina es nec orphana: habes & dominam abbatissam pro matris officio. Vide filia, festina quod promisisti adimplere. Deum time, & omnes sorores honora, seruiens eis cum omni humilitate. Numquam in corde tuo cogites, De sanguine regio sum: nec dicas, Debent mihi seruire. Pauper esto in terrâ, vt in cælo diteris. Ecce omnia sub manibus tuis habes. Possessiones & pecunias in monasterium confer, pro patre tuo & pro me, vt inueniamus misericordiam apud Deum, & liberemur ab æterno supplicio. Hæc præcipiens filiæ suæ, tertiâ die defuncta est, & sepelierunt eam in monasterio in monumento.

*Multa mo-
nasterio cō-
fert pro ve-
quie anima
sue & ma-
riti.*

CAP. XIII

*Euphraxia
iunior à
sponso repe-
titur.*

Audiens Imperator, quia mortua fuisset Euphraxia vxor Antigoni, reuocans senatorem cui desponsata fuerat filia eius, indicauit ei, dicens: Quia puella conuersa est in monasterio. Ille verò rogauit Imperatorem, vt per veredarios scriberet puellæ, eique præciperet, vt ad ciuitatem veniret, & nuptias celebraret. Suscipiens autem Euphraxia Imperatoris epistolam, manu propriâ epistolam aliam rescripsit, sic habentem:

Domine Imperator, suades ne ancillæ tuæ, vt respuam Christum, & homini corruptibili & vermibus consumendo coniungar, qui hodie est, & cras non est? Absit ab ancillâ tuâ, vt hanc iniquitatem faciam. Quapropter, Imperator domine, non vterius vos vir ille fatiget: ego enim Christo confensi, & impossibile est eum me negare: sed supplico potestati vestræ, vt memoriam parentum meorum habeatis. Idcirco tolle omnem substantiam, & dispensa pauperibus simul & orphanis, & da vniuersa ecclesiis. Noui enim quia recordaberis parentum meorum, maximè patris mei. Audiui enim quia in palatio numquam à te diuidetur. Horum ergo recordationem habens, substantiam hanc bene dispone. Omnes constitutos sub iugo seruitutis manumitte, & eis legitima concede. Manda actoribus patris mei, vt omne debitum dimittant agricolis, quod à die patris mei vsque ad hanc diem reddebât: vt sine sollicitudine mearum terrenarum rerum consistens, Christo sine quolibet seruire valeam impedimento, cui animam meam commendasse cognoscar. Orate pro ancillâ vestrâ, & Augusta, vt mereatur Christo seruire, prout dignatur ancillam suam. Deinde signans epistolam, veredario dedit. Qui reuertens, obtulit Imperatori relegendam epistolam. Quam soluens & relegendus in secreto cum Augustâ, multas lacrymas ambo effuderunt, nimis orantes pro Euphraxiâ. Manè autem factò, conuocans Imperator omnem senatum & patrem pariter Euphraxiæ sponsi, iussit coram epistolam legere. Illi verò audientes epistolam, omnes sunt lacrymis repleti, & velut ex vno ore dixerunt: Verè, domine Imperator, filia est Antigoni & Euphraxiæ genus tuû, & ex sanguine eius est hæc puella. Verè religiosorum parentum religiosa est filia, sanctæ radicis sanctus est ramus: & omnes quidem ex quadam concordia glorificauerunt Deum, & pro puellâ pariter orauerunt, & nequaquam vterius senator ille visus est importunus.

*Eiusdem
ad Impera-
torem epi-
stola.**Bona sua
in pauperes
distribui
petit.**Imperator
epistolam
Euphraxiæ
senatui
legit.*

CAP. XIV.

*Euphraxia
duodemis
piæ in mo-
nasterio
exercitia.*

Imperator ergo cuncta disponens piè, & res puellæ bene distribuens, & ipse defunctus est, & cum suis patribus sepultus est in pace. Euphraxia verò magnificabatur, & secundum Deum conuersabatur, abstinens vltra mensuram suam. Erat enim annorum duodecim, & ad certamina se fortiter exercebat. Et primùm quidem à vespèrâ vsque ad vesperam comedebat, deinde post biduum, postea post triduum. Nulla alia præter illam, triclinia mundabat, & cubicula sororum sternebat: aquam ad coqui-

*Tentatione
suam mo-
niales ab-
batissa dete-
gunt.*

coquinam ipsa portabat. Hæc autem con-
suetudo erat in monasterio: Si quando
contigerat aliquam sororem tentari à dia-
bolo per somnum, mox abbatissæ pande-
bat. Illa verò cum lacrymis Deum postu-
labat, vt diabolus ab eâ recederet, iube-
batque vt lapides portaret, & substratum
sub sago cinerem super cilicium spargeret:
& ita dormiret vsque ad decimum diem.
Vnâ verò dierum ipsa à diabolo tentata
est, & superposuit stratui suo cinerem. Vi-
dens autem abbatissa cinerem sub stratu
Euphraxiæ, risit & ait ad vnâ sororem
seniorem: Verè hæc puella tentari cœpit,
& orans abbatissa, dixit: Deus qui creasti
eam secundum tuam voluntatem, tu eam
in tuo timore confortata. Et vocans eam
abbatissa, dixit ad eam: Quare non indica-
sti mihi tentationem diabolicam? Illa ve-
rò cadens ad pedes abbatissæ, dixit: Igno-
sce mihi, domina mea, quia confusa ium
indicare tibi hanc causam. Dixit ad eam
abbatissa: Filia mea, ecce pugnare cœpisti:
viriliter age, vt vincas & coroneris.

CAP. XV.

*Rursus ten-
tata, abba-
tissa tenta-
tionem pa-
tescit.*

Post paucos verò dies denuò tentata est,
& narrauit alicui forori, nomine Iuliæ, quæ
multum diligebat Euphraxiam: quæ etiam
in certaminibus eam exercebat. Dixitque
ei Iulia: Domina mea Euphraxia, non abs-
condas hoc abbatissæ: sed refer hoc, vt oret
pro te. Omnes enim tentamur à diabolo:
sed speremus in Christi nomine, quia vin-
cimus eum. Ergo soror mea non moreris,
sed indica abbatissæ causam, & noli con-
fundi. Audiens autem hæc Euphraxia, gra-
tias egit Iuliæ: & dixit ad eam: Adiuuet te
Deus, soror, quia ædificasti me, & meam
animam confortasti. Vere ingredior, &
causam dominæ abbatissæ pronuntio, di-
xitque Iulia: Etiam sic fac, vt oret pro te, &
adijciat tibi abstinentiam. Illa verò ingre-
diens, indicauit abbatissæ causam. Dixitque
ei abbatissa: Non pertimescas, filia, omne
bellum diaboli, quo cõtra nos nititur. Cer-
ta igitur fortiter immobili animo, & non
præualebit aduersum te. Multum enim ab
eo tentanda es: sed certa, vt vincas, vt victo-
rias & triumphum accipias à sponso tuo
Christo, & quantum potes adjice abstin-
entiæ tuæ. Qui enim præcipuè decertat, præ-
cipua dona percipiet. Post aliquatulum ve-
rò temporis spatium interrogauit eam ab-
batissa, dicens: Post quot dies comedisti fi-
lia? Puella dixit: Post tres dies, domina mea.
Dixit ei abbatissa: Adjice adhuc vnum
diem. Illa verò iussionem eius cum lætitiâ
magnâ suscipiens, discessit.

*Abstinen-
tiâ eam
abbatissa
munit.*

*Quatri-
duo ieiun-
at.*

CAP. XVI.

Cumque facta esset annorum viginti,
ætate confortabatur & præualebat. Erat

enim nimis speciosa, tamquam vera ma-
trona, & sanguine regio procreata. Denuò
autem tentata, indicauit abbatissæ causam.
Dixitque ei abbatissa: Noli timere, filia,
Deus tecum est. Erat autem in aulâ mona-
sterij acruus lapidum. Volens autem ab-
batissa tentare Euphraxiam, & ad matris
prouocare obedientiam: dixit ei: Veni, filia
mea, istos lapides transporta hinc, & pone
eos iuxta clibanum. Euphraxia verò mox
accessit lapides transportare: erant autem
& grandes lapides inter eos, quos duæ so-
rores vix poterant agitare. Illa verò super
humeros suos arripiebat eos, nullo adiuto-
rio opus habens. erat autem iuuenis & val-
de fortis, nec dixit abbatissæ: Adiuuet me
alia soror. nec dixit: Grandes sunt lapides,
non præualeo. nec dixit: Ieiuna sum &
deficio, & opus hoc grande est: sed
cum fiduciâ iussionem per obedientiam
adimpleuit.

Aliâ verò die dixit abbatissa ad eam:
Non est iustum, vt lapides isti iuxta fur-
num sint positi, sed reporta eos in locum
suum. Illa verò denuò confidenter iussio-
nem abbatissæ suæ compleuit. hoc ergo
opus viginti dies iussit eam facere, vt pa-
tientiam eius comprobaret. Omnes itaque
sorores videbant quod fiebat, & puellæ
obedientiam admirabantur. Aliæ quoque
sorores deridebant, aliæ acclamabant, Vi-
riliter age Euphraxia. Triginta verò dies
impleti sunt. Denuò diuini operis celebra-
tione factâ, die quadam pergente Euphra-
xiâ vt lapides portaret, dixit ei abbatissa:
Dimitte, filia, hoc ministerium, & tolle fa-
rinam & consperge, & coque panes in fur-
no, vt inueniaris ad vesperum in ministerio
sororum. Illa verò cum magnâ lætitiâ &
gaudio iussa compleuit.

Rursus diabolus inueniens eam vacan-
tem, huiusmodi tentationem ei immisit,
quòd quasi ille senator cui fuerat despon-
sata, superueniens cum auxilio multo, abs-
traheret eam de monasterio, & eâ sublatâ
abiret. Quæ cum iaceret in cubili suo,
violenter proclamabat. Abbatissa verò &
aliæ sorores expergefactæ, audierunt eius
violentæ vocem. & excitantes eam, di-
xerunt: Vnde est tibi hæc anxietas, filia?
Illa verò repente somnium recitauit.
Abbatissa verò excitans sorores, ste-
tit in oratione. Post completum ve-
rò ministerium vsque ad horam ter-
tiam, tenens codicem Euphraxia, stabat
legens sedentibus, & postea stans ad ho-
ram tertiam in ministerio. Post com-
pletionem verò tertiar, mox Euphraxia
sororibus necessaria parabat, munditiam

*Iam vici-
nis rursus
tentatur.*

*Simpliciter
in arduis
abbatissa
obedit.*

CAP. XVII

*Feri refertur
que cecâ
obedienciâ
lapides.*

*Pistrini
opere ex-
ercetur.*

CAP. XVIII.

*Vacans &
otiosa rur-
sus tenta-
tur.*

*Euphraxia
etiam occupa-
tissima
nullis deest
diuinis of-
ficiis.*

SIA.

in triclinio faciens, & lectos sternens, aquam implens, & ad coquinam portans: ligna frangens, & legumina coquens: farinam confermentans, & coquens panem in clibano. Et dum hæc omnia faceret, nec in nocturnâ psalmodiâ deerat, nec in tertiâ, nec in sextâ, nec in nonâ, nec in vesperâ. Nam postquam compleuit vespertinas orationes, per se ministerium faciebat inferendo. Cum quâ etiam & laborabat Iulia: fatis enim diligebat Euphraxiam.

CAP. XIX.

Denuò tentatur, & ab abbatisâ confirmatur.

Denuò siquidem diabolus per somnum vehementer eam tentans, ei certamen immissit maximum. Quæ mox anxietatis suæ certamen abbatisâ confessa est. Pro quâ dum oraret abbatisâ, dixit ei: Filia mea Euphraxia, tempus certaminis est. vide ne molliat diabolus mentem tuam, & perdas laborem tuum. Adhuc enim paruo tempore dimicans tecum, dum fuerit superatus à te, rursus effugiet. Dicebatque ei simul Iulia: Domina & soror mea, si modò ei non repugnamus & vincimus, in senectute quale bellum cum eo faciemus? Cui respondit Euphraxia: Viuit Dominus, soror Iulia, quia si mihi præceperit abbatisâ, non gustabo in totâ septimanâ panes, donec eum Domino adiuuante vincam. Cui Iulia dixit: Si tu hoc potes implere in terrâ, beata eris in cælo. In isto namque monasterio nulla potuit sine cibo totam septimanam permanere, nisi domina nostra abbatisâ. Tunc ingressa Euphraxia, nütiauit tentationem diaboli per somnum abbatisâ: eamque rogauit, vt ei præciperet quatenus totam hebdomadam sine cibo persisteret. Cui abbatisâ dixit: Fac quidquid tibi videris facile esse filia mea. Deus qui creauit te, confirmet te, & contra diabolium donet tibi victoriam. Cœpit igitur Euphraxia totam septimanam ieiunare, & neque psallendi officium dereliquit, nec fororum ministerium, ita vt omnes tolerantiam ipsius mirarètur, & pulchritudinem simul & iuuentutem ætatis. Dicebant autem quædam de collegio earum: Habemus hodie annum, custodientes Euphraxiam, & sedentem eam nõ vidimus neque per diem neque per noctem, nisi solum quâdo requiescebat in loco suo nocte. Numquam enim sedit, vel quando etiam panem comedit. Omnes ergo sorores diligebant Euphraxiam, quia se ita humiliter exercebat, & cum studio famulatùm sororibus exhibebat, dum præcipuè vtique de sanguine imperiali descenderet. Pro quâ re intentè nimis pro eâ orantes, rogabant Dominum vt saluaretur.

CAP. XX.
Emula ei insurgit.

Fuit autem inter eas quædam, nomine Germana, quam dicebant ex ancillâ ortam.

Hæc inuidiâ habens aduersus Euphraxiam, infurrexit aduersus eam in coquinâ secretè, & dixit ei: Dic Euphraxia, ecce tu semel in septimanâ comedis secundum regulam abbatisâ, & nos hoc non possumus adimplere. Si coactæ fuerimus ab abbatisâ, quid faciemus? Cui Euphraxia respondit: Domina mea, domina nostra abbatisâ dixit, vt vnaquæque sicut poterit deceret. Non enim sine necessitate mihi hoc iugum imposuit. Dixit ei Germana: Imposuisti & omni calliditate plena, quis nesciat, quia sub ingenio hoc agis, vt post pausationem abbatisâ tu ei succedas? Credo in Christo, quia te numquâ dignabitur ad abbatisâ venire locû. Audiens hæc Euphraxia, prostravit se ad pedes eius, & dixit ad eam: Ignosce mihi domina mea, & ora pro me. Cognoscens autem abbatisâ quod fuerat factum, Germanam coram omnibus vocauit, dixitque ei: Ancilla nequam, & à Deo extranea, quid tibi nocuit Euphraxia, quia festinasti studium eius obrumpere? Aliena es à fororû concilio, indigna es à ministerio, & collegio fororum extranea. Cui multum supplicabat Euphraxia, quatenus illi veniam largiretur: & non eam flexit, donec implerentur dies triginta. Trigesimo verò die videns Euphraxia quia nil rogando proficeret, assumens secum Iuliam, & seniores feminas monasterij deposcebat, vt rogarent abbatisâ, quatenus ei reconciliaretur. Quo facto euocauit eam abbatisâ coram omnibus, dixitque ei: Nonne diiudicasti in corde tuo, vt studium puellæ huius absunderes, nec cogitasti, quia dum esset matrona, & ex imperiali genere constituta, humiliavit semetipsam, & propter Deum seruiuit tibi? Omnibus ergo rogantibus pro Germanâ, placata est.

Humiliat se coram emulatricè

Pro eadem abbatisâ deprecatur.

Tunc diabolus contra Euphraxiam certamina non cessauit committere. Nimis enim furebat contra eam, & citò perducere volebat ad finem. Vnâ quidem dierum cum ad hauriendam aquam descendisset ad puteum, arripiebat eam diabolus cum lagenâ, & deiecit eam deorsum in puteum, ita vt nauicaret Euphraxia, & perueniret caput eius ad fundum. Eleuata verò de aquâ, & tenens funem situlæ, ita clamauit de puteo; Christe adiuua me. Quâ voce factâ, cognitum est, quia Euphraxia corruisset in puteum, & concurrentes sorores cum abbatisâ, abstraxerunt eam de puteo. Quæ surgens exinde, & semetipsam consignans, subrisit & ait: Viuit Christus meus, quia non me vincis diabole, neque cedo tibi. Vtique nunc quidem vnâ lagenam portabam cum aquâ in coquinam: ab hodie

CAP. XXI.
A diabolo precipitatur in puteum.

Christi adiutorio euadit.

Laborem contra diabolium duplicat.

die

die verò duabus lagenis aquam portabo.
Et ita fecit.

CAP. XXII

Videns itaque diabolus, quia eam in puteo necare non valuit, rursus aliâ vice cum descendisset ligna incidere, cumque iam pauca incidisset, astitit diabolus obseruans eam. Et dum leuasset securim vt lignum

Agente diabolo se-
ipsum in-
ra graui-
latis.

incideret, colligauit diabolus manus eius, & vsque ad eius calcaneum traxit, & peruenit vsque ad tibiam. Quæ cum vidisset crudelissimum vulnus valde, & sanguinem vehementer effusum, proiciens securim, angustiatâ & in terram prostrata est. Iulia verò cucurrit, & clamans, sororibus nuntiauit, quia Euphraxia accipiens securim, de securi mortua est. Cumque concursu clamor factus fuisset vniuersarum, circumstabant eam pauca simul & flebant. Tunc accedens abbatissa, 4 aquam in faciem eius misit: & consignans eam atque complectens, ait ei:

Ab abbatissâ confi-
gnatur.

Filia mea Euphraxia, cur angustiatâ es? Re-crea te, & loquere sororibus. Illâ verò respiciente, abbatissa dixit? Domine Iesu Christe, sana ancillam tuam, quoniam propter te multa patitur. Et cum ligasset pedem eius de panno cilicino, leuauit eam: & dans ei manum, ducebat eam ad monasterium.

Etiam læsa
opus explet

Illâ verò respiciens ligna proiecta, dixit sororibus: Viuit Dominus meus, nisi collegero ligna, & 5 septimanam meam compleuero, non ascendam. Cui Iulia dixit: Noli domina soror, non vales: dimitte, ego colligam ea, tu ascende, requiesce propter dolorem. Illâ verò nõ acquieuit, sed complens manus suas lignis, sic ascendit. Cui tamen

Rursus læ-
ditur insti-
gante dia-
bolo.

diabolus non pepercit. Nam cum ascendisset superiores gradus scalæ, calcans summitatem tunicæ suæ, super ipsum lignum ruit quod portabat: & fixum est lignum in adpectu eius, ita vt sorores crederent, quia lignum eius oculum penetrasset. Tunc exclamans Iulia, ait ad eam: Domina mea, tibi dixi quia non potes requiescere, & non me audisti. Cui dixit Euphraxia: Cautè subtrahere à me lignum, oculus meus sanus est. Traxit ergo ab eâ lignum, & sanguinis facta est effusio vehemens. Abbatissa verò deferens oleum, & factâ oratione, supposuit ei manum: rursusque dixit ad eam: Vade ad stratum tuum, requiesce: & ego dominabus sororibus ministerium tuum iniungo. Euphraxia verò dixit: Viuit Dominus meus, quia non requiesco, donec officium meum compleuero. Multùm enim rogabatur à sororibus, vt requiesceret propter plagas quas habebat, & passâ non est: sed sic vlcera, ex vtraque plagâ sanguine procurrente, stabat ministerium faciens sororibus, & neque in opere Dei deerat, nec in alio ministerio.

Nec tamen
ab opere
cessat.

Rursus itaque aliâ vice, cum ascenderet cum Iuliâ in 6 solarium tertium, arripiens eam diabolus, præcipitauit eam deorsum. Et cum exclamasset Iulia, concurrentes sorores, crediderunt se Euphraxiam mortuam inuenire. Quæ surgens, occurrit eis. Quam suscipientes, introduxerunt eam ad abbatissam: interrogauitque eam, si in aliquo fuisset læsa. Cui Euphraxia respondit: Viuit Dominus, domina mea, quia nec quomodo cecidi noui, nec quomodo surrexi. Audiens abbatissa, quia de tantâ altitudine corruens nihil esset læsa, glorificauit Deum, dicens: Vade filia ad opus tuum, & erit Dominus tecum.

S I A.
CAP. XX-
III.

Præcipita-
tur è sola-
rio à damo-
ne, sed
illeisa.

Rursus ergo inimicus volens eam occidere, sic adoriebatur. Cum Euphraxia ollam feruentem teneret, in quâ olus coquebat, vt effunderet coctionem olerum in vasculo: ablatis pedibus à diabolo, retrorsum cadens, ollæ illius coctionem in faciem suam fudit. Et dum omnes sorores in hoc facto expauescerent, exiliens Euphraxia, subrisit, & ait ad eas: Vt quid turbatæ estis? Abbatissa verò videns quia non fuisset læsa, respexit in ollam: & vidit quia quod remanserat, esset feruens. Et conuersa dixit Euphraxia: Verè domina mea, quia velut aqua frigida venit in faciem meam. Admirata est verò abbatissa, & intuens in eam dixit: Filia, Deus te custodiat, & tibi sine intermissione tolerare in suo timore concedat. Et ingressâ abbatissa oratorium, conuocauit 7 priores seniores, dixitque eis: Nostis quia Euphraxia promeruit gratiam Dei? Cognouistis enim quia nec præcipitata contristata est, neque nimietate feruoris exusta est. At illę dixerunt: Verè ancilla Dei est Euphraxia, & curam eius habet Dominus: nam in huiusmodi tentationibus liberata est à Domino.

CAP. XXIV

Deus dia-
boli molina
contra Euphraxiã eludit.

Omnis itaque ciuitas atque prouincia consuetudinem habebat, vt infantes malè habentes, in illud deducerent monasterium, ad ancillas Dei miracula facientes, & suscipiebat eos abbatissa, & ingrediebantur in oratorium, & supplicabant pro eis Dominum, & mox ab omni languore sanabantur infantes, & recipiebant eos matres propriè sanos, proficiscentes, atque glorificantes Deum. Erat autem quædam in monasterio mulier energumena, ab infantia obligata in monasterio, quatenus saluaretur, quæ habebat spiritum immundum dæmonem, ligatis manibus, & spumam faciens, & dentibus suis stridens, multumque clamans, ita vt omnes audientes eam, timore conciderent. Et cum frequenter abbatissa cum senioribus sororibus pro salute eius

CAP. XXV:
Infirmi in-
fantes ad
hoc mona-
sterium de-
lati curan-
tur.

Energume-
na in eodẽ
curanda
m. met.

S I A.

eius orasset, nihil promeruit : quapropter nec valebant se ad eam iungere, vt ei vel cibum offerrent. Erat autem ligatum quoddam vasculum in fune, & ipso vasculo legumina vel panes mittebant, & appendebatur ipsum vasculum, & sic ei de longè porrigebatur, & ita vescebatur. Frequenter autem abiiciens ipsum vasculum, cum virgâ iaculabatur in faciem offerentis sibi cibum.

CAP. XXVI.

Vnâ verò dierum factum est, vt intraret ostiaria, & diceret abbatissæ: Domina mea, mulier quædam infantulum adduxit, & stans foris ad ianuam, deflet. Est autem infantulus quasi annorum circiter octo, paralyticus, surdus, & mutus. Videns autem abbatissa, spiritu sibi reuelante, quia gratiam promeruisset à Domino contra dæmones Euphraxia, dixit ostiariæ: Voca mihi Euphraxiam. Quæ cum venisset ante abbatissam, dixit ei: Vade, suscipe infantem à matre suâ, & defer huc. Illa verò egressa, & videns infantulum paralyticum & trementem, miserata est super eum: & ingemiscens dolenter, signauit infantem, & dixit ei: Qui te creauit, ipse te sanet, fili. Et sumens eum, pergebat ad abbatissam. Infans verò dum portaretur ab Euphraxiâ, sanatus est, & clamauit matri suæ. Videns autem Euphraxia quia infantulus cœpisset loqui, perterrita proiecit eum in terram. Infantulus autem mox exurgens, cucurrit ad ianuam, quærens matrem suam. Currens autem ostiaria, nuntiauit abbatissæ quod factum est. Quæ cum vocasset matrem infantis, dicit ei: Dic mihi, inquit, soror, tentare nos venisti? Respondit autem mater infantis, dicens: Per Dominum nostrum Iesum Christum, domina mea, quia neque ambulauit, neque locutus est hic infans vsque in præsentem horam. Sed cum suscepisset eum hæc domina soror, mox locutus est. Illa verò proiciens eum in terram, stetit obstupefacta: infantulus verò surgens, venit ad me ancillam tuam. Dicit ei abbatissa: Ecce ergo habes eum sanum: tolle eum, & vade in pace. Quæ assumens filium suum, pergebat, glorificans Deum.

CAP. XXVII.

Rursum ergo abbatissa dixit ad seniores sorores: Quid vobis de Euphraxiâ videtur? Cui respondentes, dixerunt: Verè ancilla Dei est. Vocauitque eam, & dixit ei: Filia mea Euphraxia, volo vt huic^s patienti, quæ in monasterio est, per manus tuas cibum offeras, si non times eam. Cui Euphraxia respondit: Non timeo, domina mea, quidquid mihi præcipis. Sumens ergo Euphraxia quoddam vasculum, misit in illud legumen & fragmen panis, & obtu-

Euphraxia energumene ministrat.

lit ei. Illa verò repente dentibus stridens, & valdè fremens, fecit impetum super eam: & apprehendens illud vasculum, volebat confringere. Euphraxia verò apprehendens manum eius, dixit: Viuit Dominus Deus, si te posuero in terram, tollo virgam dominæ abbatissæ, & sic te flagellabo, vt numquam præsumas hoc agere. Videns autem quia præualuisset patienti, quieuit. Postquam autem cessauit, cœpit Euphraxia blandiri, & dicere: Sede soror, comede & bibe, & noli turbari. Illaque fedit, comedit, & bibit, & requieuit. Ab illâ horâ iam illi cibus cum virgâ dabatur. Omnes autem sorores videntes quod fecerat Euphraxia, orabant pro eâ ad Dominum. Cum verò cœpisset moueri & indignari, dicebant ad eam sorores: Quiesce soror, & noli malignari: nam si venerit domina Euphraxia, flagellabit te; & repente quiescebat.

Eidem præualuit, & abbatissa virgâ minatur.

CAP. XXVIII.

Rursum Euphraxiâ mordet amula, sed non impunitè.

Rursum autem Germana inuidiâ mordebatur, & cor eius vrebatur, dicebatque sororibus: Nisi fuisset Euphraxia, non inueniebatur alia quæ cibum ei offerret? tollam cibos, & ego ministro. Sumens ergo cibos eius, accessit ad patientem, & dicit ei: Accipe cibos, soror, & comede. Illa verò continuò exiliens in eam, vestes eius conscidit: & conterens eam, proiecit in terram: & irruens super illam, cœpit manducare carnes eius. Clamore autem facto, & nullâ præsumente ei appropinquare, currens Iulia ad cœquinam, dixit Euphraxiæ: Festina domina, quia Germana à patiente dilacerata est. Currens autem Euphraxia, tenens manus patientis & guttur, eripuit ab eâ Germanam cruentatam & dilaceratam. Cui dixit Euphraxia: Benè fecisti, quia sic cõtriuisti sororem? Illa verò stabat spumam faciens, & dentibus stridens. Dixit ei Euphraxia: Ab hac horâ si maligna fueris erga sorores, non tibi cedo, neque misereor, sed virgam dominæ meæ abbatissæ tollam, & cum eâ te sine misericordiâ flagellabo. Illa verò sedens, repente cessauit.

Succurrit eâ Euphraxia.

CAP. XXIX.

Energumene rursum ministrat.

Manè autem facto, completo sacro officio, & egredientibus eis ab oratorio, visitans Euphraxia patientem, inuenit eam disruptam vestem suam in terram proiecisse, & sedentem super eam, & colligentè stercus, & comedentem. At Euphraxia vt vidit, fleuit: & quæ facta fuerant, abbatissæ nuntiauit. Conuenientes verò sorores, inuenerunt eam nudam, & colligentem phlegma, & comedentem. Dixit autem abbatissa, vt daretur ei alia tunica, vt vestiretur. Sumens itaque Euphraxia tunicam, & parapsidem cum legumine, & fragmen panis, obtulit ei, & dixit: Accipe soror, & vesti te,

sti te, & gustâ, quare sic te deturpas? Quæ sumens, comedit & bibit. Et induens eam, ministravit ei. Euphraxia verò à lacrymis non cessavit, vsque ad vesperam pro eâ gemens. Quò cùm peruenisset, mox supplicabat Domino cum lacrymis, vt illa patiens sanaretur. Diluculò verò abbatissa vocans Euphraxiam, dixit ei: Cur me celasti, preces offerens Deo pro hac patiente? Si manifestasses mihi, & ego sine dubio venirem. Cui Euphraxia dixit: Ignosce mihi domina, vidi eam turpiter positam & infirmam, & dolui super eam. Abbatissa verò dixit: Habeo tibi aliquid confiteri, & vide ne satanas tentet te, & elatio tibi generetur.

Potestatem accipit à Christo daemones expellendi.

Ecce tibi Christus potestatem circa eos dedit, vt eiicias eos. Audiens hæc Euphraxia, misit cinerem super caput suum: & prosterrens semetipsam in terram, clamavit dicēs: Quæ sum ego infelix & immunda, vt dæmonem tantum expellam, quem orantes per tantum tempus non potuistis expellere? Dicit ei abbatissa: Filia mea, te sustinebat hoc tempus: copiosa est tua merces in cælo. Ingressa autem Euphraxia monasterium, proiecit semetipsam ante altare, supplicans Deo, vt precibus eius sanaretur, & de excelsò daretur auxilium. Et surgens à pavimento orans, rursus ibat ad patientem, iussione abbatissæ: & omnes sorores sequebantur eam, vt mirarentur quæ facienda erant. Ad quam accedens, ait: Sanctus Dominus meus Iesus Christus, qui te creavit. Et mox signum crucis fecit in fronte eius. Mox autem clamavit coram omnibus: O, quomodo ab istâ impostrice & fallace exeo, habitans in eâ plurimos annos, & nullus me expellere potuit, & hæc immunda atque luxuriosa conatur persequi me? Cui Euphraxia dixit: Non ego te persequor, sed Christus omnium Deus. Dixit ei dæmon: Non exeo, immunda: non enim accepisti potestatem eiiciendi me. Euphraxia dixit: Ego immunda sum, & omni malignitate plena, vt tu quoque testaris: verum tamen iubente Domino, egredere ab eâ. Nam si sumo baculum abbatissæ, flagellabo te. Ceterum resistente dæmone, & exire nolente, sumens Euphraxia abbatissæ baculum, dixit ei: Exi, aut certè torqueo te. Respondit ei: Quomodo ab eâ egredi poterò, cùm ab eâ recedere non possim? Mox igitur Euphraxia cœpit cedere. Et cùm tertio percussisset, dixit: Egredere à figmento Dei spiritus immunde. Incepit te Dominus Iesus Christus. Dæmon dixit: Non possum exire ab eâ, quid me persequeris? vbi habeo proficisci? Euphraxia dixit: In tenebras exteriores, in ignem

Signaculo crucis energumenam signat.

Humiliat se Euphraxia.

Baculo abbatissæ energumenam pulsat.

æternum, in infinita tormenta, parata tibi & patri tuo satanæ, & facientibus voluntatem eius. Omnes itaque sorores stabant respicientes in eam, & non præsumebant propius appropinquare. Euphraxia verò durè certabat cum dæmone resistente. Et respiciens in cælum, dixit: Domine Iesu Christe, noli me in hac horâ confundi, vt non vincat me hic dæmon immundus. Et continuò dæmon spumans, & stridore factò, clamans voce magnâ, egressus est à muliere: & ab eâ horâ sanata est. Cucurrerunt autem sorores, glorificantes in hoc Deum: magnus enim timor obtinuerat omnes. Euphraxia verò tulit mulierem, & abluit eam aquâ, & induit eam vestimento, & duxit ad abbatissam: quæ vnâ cum sororibus introduxerunt eam in monasterium, & gloriam dederunt Deo pro factò miraculo.

SIA.

Oratione dæmonem pellit.

Ab illâ verò horâ humiliavit se amplius Euphraxia, & sine somno totâ nocte persistebat: omnem verò hebdomadam ieiunabat, vt consueuerat, sine defectu faciens cunctis sororibus ministerium, & cum omni studio atque lætitiâ in mansuetudine atque humilitate degebat. Vnâ verò dierum abbatissa vidit visionem, & conturbata est vehementer. Rogare autem cœperunt eam omnes sorores, supplicantes & dicentes: Confitere nobis domina abbatissa, cur sic ingemiscis, & nostras animas simul affligis. Et dixit: Non me cogatis vsque in crastinum. Dixerunt ei seniores sorores: Crede domina, quòd si non annuntiaueris nobis, tribulationem magnam animabus nostris ingeris. Abbatissa dixit: Ego quidem quòd futurum est, vsque in diem crastinum dicere non volebam: sed quia cogitis me, nunc audite: Euphraxia nos deserit, cras enim hæc vitâ priuabitur: nulla verò indicet ei, ne contristetur. His itaque dictis, magnus eiulatus per multas horas factus est. Vna autem sororum cùm cognouisset, currens ad furnum, inuenit Euphraxiam panes coquentem: cui Iulia aderat secundum consuetudinem. Dixit ergo illa soror quæ venerat: Cognosce domina Euphraxia, quia intus magnus luctus est apud abbatissam propter te, & apud sorores. Audientes autem hæc Iulia & Euphraxia, stupefactæ sunt, & diutiùs steterunt. Post hæc autem Iulia dixit: Putasne auditu audiuit abbatissa, quia ex missione illius, qui aliquando sponsus fuerat tuus, iussit Imperator te adduci ex monasterio, & propterea lamentantur? Cui Euphraxia respondit: Viuit Dominus meus

CAP. XXX. Et amplius se humiliat Euphraxia

Previdet abbatissa vicinâ Euphraxia mortem.

Iesus

SIA.

Iesus Christus, quia si omnia fundamenta terræ moueantur, non mihi persuadere præualebunt, vt Christum Dominum meum derelinquam. Verumtamen domina mea Iulia, dum coquuntur panes, vade, vide fletus istos, vide quid contigerit, ne anima mea perturbetur. Illa verò pergens, & stans foris ante ianuas, audiuit somnium abbatissam hoc modo referentem: Vidi, inquit, quasi duos cuiusdam schematis viros huc aduenientes, qui quærebant Euphraxiam tollere, dixeruntque mihi: Dirige eam, opus habet. Rursum ergo & alij venientes, dixerunt mihi: Assumens tecum Euphraxiam, deduc eam ante Dominum. Quam mox assumens, properaui cum eis. Et cum venissemus ad quamdam portam, cuius gloriam enarrare non valeo, sponte nobis aperta est. Et ingressæ sumus, & vidimus ibi inenarrabile palatium cæleste, in quo & solium nuptiale non manu factum. Ego quidem interius appropinquare non potui. Euphraxiam verò assumens, obtulerunt Domino: & procidens, osculata est pedes eius immaculatos. Vidi ibi dena milia Angelorum, ac multitudinem Sanctorum innumerabilem; & omnes stabant respicientes: & vidi, & ecce mater Domini assumens Euphraxiam, adduxit eam ad thalamum nuptialem, in quo decoris coronam parabat, & audiui vocem ad Euphraxiam dicentem: Ecce merces tua. Nunc itaque perge, post decem dies venies, fruiere his in sæculis infinitis. Et ideò quia hodie nona dies est, ex quo visionem vidi, cras morietur Euphraxia.

CAP. XXXI

Audiens hæc Iulia recitantem secreta abbatissam, tundens pectus suum & faciem, amare deflens venit ad clibanum: & cum vidisset eam flentem Euphraxia, dixit ad illam: Coniuro te per Filium Dei, soror Iulia, indica mihi quid audisti, & quare plangis. Dixit ei Iulia: Plango, domina mea, quia hodie separabimur à te: sicut enim audiui à dominâ meâ abbatissâ, cras ex hoc corpore exhalabis. Quod dum Euphraxia audisset, angustiata est, & pusillanimis facta, cecidit. Sedebat autem iuxta eam Iulia flens. Cui Euphraxia dixit: Soror, da mihi manum tuam, & leua me, & duc me vbi ligna sunt posita, & ibi me pone; & tolle panes de clibano, & porta in monasterium. Fecit Iulia hæc, & abbatissæ non indicauit. Cum ergo iaceret Euphraxia in pavimento, clamauit: Cur Domine abominatus es me peregrinam & orphanam? Cur despexisti me? Ecce tēpus quando debebam cum diabolo pugnare, & anima mea à me expetitur. Misericors esto in me ancillâ tuâ,

Profunda
Euphraxia
humilitas.

Domine Iesu Christe: dimitte vel vnum annum, quatenus defleam peccata mea, quia sine pœnitentiâ sum, & ab omni pœnitentiâ nudata. Non est in me opus salutis: nam nemo in inferno confitebitur tibi. Non est pœnitentia in sepulcro, non possum post mortem lacrymis præualere: non enim qui in inferno sunt laudabunt te Domine, sed viuentes laudabunt nomen sanctum tuum. Dona mihi vel adhuc vnum annum, vt pœnitentiam agam, quia desolata sum sicut ficus sine adiutorio. Cum ergo defleret, audiens quædam sororum, indicauit abbatissæ atque sororibus, quia Euphraxia prostrata in repositoio lignorum, ita clamaret. Dixitque Iulia: Verè, domina, audiuit quia moritur; propterea lamentatur. Dixit ergo abbatissa sororibus: Quis annuntiauit ei, & animam eius afflixit? Quis indicauit ei, & cor eius attriuit? Nonne vos rogavi, ne diceretis ei, donec eius hora veniret? Cur hoc fecistis, & afflixistis animam eius? Ite, & adducite eam mihi. Illæ verò pergentes, dixerunt ei: Veni domina Euphraxia, vocat te abbatissa. Illa verò egressa est, plorans atque conturbata: & ingressa, adstitit abbatissæ, deflens atque mœrens, & gemitibus nimis afflicta. Abbatissa verò respiciens eam, dixit: Quid habes, filia, quia sic ingemiscis? Euphraxia dixit: Plango me, domina mea, quia sciisti me morituram, & non indicasti mihi, vt plangerem peccata mea, dum sim ab omnibus peccatis coinquinata. His dictis, se prostravit in pavementum, & tenuit pedes abbatissæ, per quam omne consilium eius alacriter est perductum. Clamauitque Euphraxia, & dixit: Miserere mei, domina, & deprecare Dominum, vt mihi concedat vel vnum annum, quia sine pœnitentiâ sum, & nescio quæ me tenebræ cooperiant. Dixit ei abbatissa: Viuit Dominus, quia cælesti senatu dignam te fecit rex tuus Christus. Et cœpit omnibus recitare, quibus bonis habet frui Euphraxia. Et rogabat eam, vt pro ipsâ Dominum supplicaret, quatenus eius particeps esse mereretur. Orabat enim, vt cum eâ conuersaretur in Christo; & ipsi donis quibus ipsa erat fruitura, & ipsa irueretur.

Abbatissa
pedes am-
plectitur.

Euphraxia verò iacens ad pedes abbatissæ, cœpit tenere frigus & rigorem: post paululum verò vehemens eam febris inuasit. Abbatissa verò sororibus ait: Sumite eam, & ingrediamur in oratorium, quia iam appropinquat hora eius. Posuerunt ergo eam in oratorium, & obseruabant eam vsque ad vesperam. Vespere autem facta, cum hora sumendi cibum iam aduenisset, præcepit

CAP. XXX-
II.
infirmatur
Euphraxia,
desertur in
oratorium.

cepit eis abbatisa, vt egrederentur, solum-
modò Iuliam secum retinens, ne aliquâ
horâ relinquerent Euphraxiam: & clausis
ianuis, vsque manè fuerunt cum eâ. Iulia
verò rogabat Euphraxiam, dicens: Domina
mi soror, non obliuiscaris mei: memento
quòd inseparabiliter tibi coniuncta sum
semper super terram: supplica Deo pro
me, vt me non separet à te. Memento quia
ego tibi prouidi bona certamina. Depre-
care Dominum, vt me absoluat ab hac sar-
cinâ carnis, vt merear tecum abire cum fi-
duciâ. Manè verò factò, abbatisa videns
quia in nouissimâ respiratione esset Eu-
phraxia vt moreretur, mandauit sororibus
per Iuliam, dicens: Venite filix meâ, vae-
facite ei, quia iam defecit. Quibus venien-
tibus, valedixerunt ei, flentes, dicentesque:
Memento nostri, domina soror Euphraxia,
nomen benedictum à Deo, qui te dilexit.
Post omnia autem venit illa, quæ diu passa
à dæmone fuerat, & per eam salua facta est:
& lugens sicut & omnes, osculabatur ma-
nus eius, dicens: Istæ manus quantum mi-
hi indignæ & peccatrici ministrauerunt! per
Deum, & per istas manus dæmonium ex-
pulsus est à me. Et cum Euphraxia re-
spondere non posset, dixit ei abbatisa: Filia
mea, non misereris vel huius sororis? Qua-
re non loqueris ei, quæ propter te ita tribu-
latur? Euphraxia verò respondit ad eam:
Quare me luges, domina soror? Dimitte
me requiescere, quia deficio: verum tamen
tu benedic Deum, & ipse te conseruabit.
Et dixit: Ora pro me, quia magnum certa-
men est in animâ meâ in hac horâ. Cum
ergo orasset abbatisa, & omnes respon-
dissent, Amen, reddidit animam. Erat au-
tem annorum triginta: sepelieruntque
eam in tumulto, vbi & genitrix eius Eu-
phraxia requiescebat: & glorificauerunt
Deum, quia promeruissent habere soro-
rem apud Deum.

CAP. XXX-
III.

Iulia verò magistra eius, tribus diebus
flens, ab eius tumulto non recessit: hæc enim
docuerat eam litteras & psalterium, & mul-
tùm eam diligebat, cū eius esset discipula,
atque ex genere Imperatoris. Quartâ verò
die læta facta Iulia, accessit ad abbatisam,
& dixit ei: Domina mea, ora pro me, quia
vocaui me Christus, intercedente pro me
beatâ Euphraxiâ. Et hæc dicens, osculata
est cunctas sorores. Quintâ autem die post
obitum Euphraxiæ, defuncta est & magi-
stra eius Iulia, & sepulta est in sepulcro,
vbi posita erat beata Euphraxia.

CAP. XXX-
IIV.

Post triginta verò dies euocans abbatisa
monasterij priores, dixit ad eas: Filix meâ,

eligite vobis matrem, & constituite in lo-
cum meum, quæ vobis præesse possit. Illæ
verò respoderunt: Domina, pro quâ causâ
hoc dicis, denuntia nobis: numquam enim
famulabus tuis hoc dixisti. Dixit eis abba-
tissa: Vocauit me Dominus. Supplicauit
enim pro me domina Euphraxia, & mul-
tùm laborauit in suis precibus, quatenus
ego cælestem thalamum promererer.
Nam & Iulia per sanctam Euphraxiam
particeps eius effecta est, & ingressa est in
illud palatium non manufactum: & ego
festino digna fieri, & cum eis locum habe-
re. Audientes sorores de Euphraxiâ & Iu-
liâ, quia in maximâ esset gloriâ, gaudebant,
& orabant pariter, vt & ipsæ mererentur
ad illum thalamum accedere. Elegerunt
ergo vnam sororum, nomine Theoge-
niam, quæ eis præesset. Quam euocans
abbatisa ad se, dixit ad eam: Ecce testimo-
nium bonum quod sorores omnes de te
dederunt, & posuerunt te ad principatum
& præfulatum traditionis diuinæ legis &
consequentia nostra. Coniuro te per inte-
meratam Trinitatem & consubstantialem,
ne istius mundi quæras diuitias aut posses-
sionem, neque occupes sorores ad terrenas
sollicitudines: sed magis vt contemnent
temporalia bona, perpetua mereantur ac-
cipere. Et rursus sororibus dixit: Quo-
modo perfectè nostis vitam & conuersationem
Euphraxiæ, estote imitantes eam, vt parti-
cipes eius efficiamini. Et cum dixissent
omnes, Amen: valedicens eis, intrauit ora-
torium: & claudens ianuas, præcepit vt vs-
que ad diluculum nulla illarum intraret.
Manè autem factò ingressæ, inuenerunt
eam obdormisse in Domino: & hymnum
dicentes Domino, reposuerunt eam in se-
pulcro, vbi beata Euphraxia condita erat.
Ab illâ autem die nequaquam in illo tu-
multo alia sepelierunt corpora.

Multa verò signa & sanitates fiebant in
memorato sepulcro: & expulsi dæmones
clamabant: Quia post mortem præualet
contra nos Euphraxia, & persequitur nos.
Hæc est reuera Vita Euphraxiæ matronæ,
quæ cælesti senatui interesse promeruit.
Festinemus igitur & nos, tam fratres quàm
sorores, huiusmodi conuersationem habe-
re, & sectari humilitatem, obedientiam, la-
borem, mansuetudinem, longanimitatem,
vt & nos ita Angelorum conuersationem
mereamur, & cum gaudio magno frua-
mur Salvatore Domino nostro Iesu Chri-
sto. Cui est honor & gloria in sæcula sæ-
culorum, Amen.

Abbatisa
etiam vo-
catur ad
Dominum.

Eligitur
alia abba-
tissa, quam
senior in-
struit.

Abbatisa
senior ob-
dormit in
Domino.

CA. XXXV.
Multa mi-
racula edu-
tur ad se-
pulcrum
Euphraxiæ.

NOTATIO.

EUPHRASIAE] *Martyrologium Romanum* XIII. *Martyr*: In Thebaide depositio S. Euphrasie virginis. *Vsuardus de eadem hac die. Menologium Græcorum* xxv. *Inlij*: Eodem die S. Eupraxie, filie Antigoni cuiusdam senatorij ordinis, & Eupraxie, sub Theodosio Imp. cuius erat consanguinea: mortuo autem Antigono, mater Eupraxia Theodosio illam commendauit, qui senatorio cuidam viro despondit. Illa verò discedens cum matre in Thebaidem Ægypti profecta, ad monasterium ingressa in quo erant virgines centum & quatuor, parem Angelis vitam ducentes, æmulata earum virtutem, à monasterio ipso discedere ipsa non est: erat autem tunc virgo sexdecim annos nata. Mater verò illinc discedens, Orientis monasteria obeundo, possessiones multas & beneficia indigentibus contulit. Post hæc cum in morbum incidisset, reuerfa est ad mansionem in qua filiam reliquerat: cumque omnes facultates suas filie commisisset, requieuit in Domino. Eupraxia verò cum bona omnia pauperibus & ecclesiis Dei distribuisset, monastica vitæ exercitationem egregie amplexa, tantum in virtute profecit, & necessitates corporis subiugauit, vt per quadraginta quinque dies immobilis steterit, intentis ad calum manibus. Itaque propter excellentem virtutem beata Eupraxia miraculorum gratiam accepit, qua multos à variis languoribus liberauit, & ipsa beatam finem assecuta, ad Dominum translata est.

Euphrasia res gestas habent omnes editiones, excepta primâ uerarum Patrum. ex quibus & manuscrip. codice Surius mutato stylo descripsit tom. II. Ego vetorem stylum retinui, ex voto multorum virorum doctorum. Ioannes Damascenus ex eius Actis, vt legitime scriptis, petit auctoritatem Orat. III. de imaginibus, ubi hac Græcè citat: λέγει ἡ διάκονος τὸ κοράσιον, ὃ πάρα κυρία μου εἰς τὸν οἶκόν σου, ὅτι εἰ δυνάσασαι ὡς παραμυθίαι· ἢ δὲ γὰρ δυνάσται τις ὡς εἰς εὐχαινοῦμαι, ἵνα μὴ σωτήριον τὸ χειρῶν. λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον, ποῦ ἐστὶν ὁ Χριστός; ἢ διάκονος ἐπέδειξεν αὐτῇ τὸ διαποικὸν χαρῆς κήρυγμα. καὶ εὐχαρίστησε, λέγει τῇ διακόνῳ, ἀληθῶς καὶ γὰρ τὸ χειρῶν σωτήριον, καὶ ἐκέπαι ἀπέρομαι μετὰ τῆς κυρίας μου. καὶ πάλιν ἀναστάσα ἡ Εὐφραζία, καὶ λαβῆσα τὴν θυγατέρα ἑαυτῆς, παρέστησε εἰς τὸν διαποικὸν χαρῆς κήρυγμα. καὶ ἐκτελέσασα τὰς

*χειρας αὐτῆς εἰς τὸ ἔρανον ἐβόησε καὶ κλαυθίως, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, σὺ μελήσῃς ἀπὸ τῆς παιδείας, ὅτι σὲ ἐπρόδησον, καὶ σὺ παρέθετο ἑαυτῷ. Diaconissa verò ad puellam, Abi, inquit, domum tuam, quia non potes hinc permanere, neque enim in hoc cuiquam licet commemorari, nisi cum Christo coniungatur. Puella autem, Vbi est, inquit, Christus? At illa ostendit ei Domini imaginem. Cui puella conuersa, Verè, inquit, ego cum Christo coniungor, neque amplius cum herà meâ discedam. Et rursus consurgens Euphraxia, filiamque suam apprehendens, Dominicæ imagini ipsam admouit, manibusque sublatis in caslum magnâ voce clamauit: Domine Iesu Christe, puella tibi erit curæ, quando te concupiuit, seque ipsam dicauit tibi. *qua Damascenus compendio excerptis ex Actis Græcis Eupraxia. que in hac Vita Latinâ fusiùs habes narrata cap. VIII. & IX.**

Claruit temporibus Theodosij Imp. uti patet ex ipsâ Vita, & Menologio.

Alia ab istâ est Euphrasia Nicomediensis, qua mirâ arte elusit procaciam lasciuientis iuuenis. de qua Nicephorus lib. VII. cap. XIII. Menæa Euphrasiam Nicomediensem martyrem tempore Maximiani Imp. habent XIX. Ianuarij.

2. SANCTVARIIS] *Ita, opinor, vocat σινεῖα, CAP. I. monasteria. Sic cap. V. Quæ etiam illic vacans in sanctuariis.*

3. ARCHITRIA] *An intelligit cellulas? In Vita S. Antonij cap. LIII. habes archisterium, de interiore & primariâ Antonij cellâ. CAP. VI.*

4. AQVAM IN FACIEM EIVS MISIT] *Affusa aquâ frigidâ exanimati ad se redibant. unde prouerbum, Aquam aspergere, id est, animos addere. Mox in Vita Euphrosyna cap. xv. iactauit in faciem eius aquam. CAP. XXII.*

5. ET SEPTIMANAM MEAM COMPLEVERO] *Inde occurrunt apud varios scriptores hebdomadarij seu septimanarij. Vide Onomasticon.*

6. SOLARIVM TERTIVM] *Ergo plura erant in vnâ domo solaria, id est tabulata. Alias solarium, id est suprema contignatio solî exposita, vnum tantum erat. CAP. XX.*

7. PRIORES SENIORES] *Mox cap. XXVI. CAP. XXIV & XXX. seniores sorores. Sepè occurrunt seniores tam inter viros quam inter mulieres, in his Vitis.*

8. PATIENTI] *Id est energumena. Claruit ex cap. XXV. CAP. XXVII.*

VITA

VITA SANCTÆ EUPHROSYNÆ

I. I. A. N.

VIRGINIS

AVCTORE INCERTO.

CAP. I.

*Parentes
soliciti
pro prole
suscipiendâ.*

VIT vir in Alexandria nomine ² Paphnutius, honorabilis omnibus, & custodiens mandata Dei. Hic accepit coniugem dignam generis sui, & ipsam honestis moribus plenam, sed sterilis non pariebat. Vir autem eius nimis fluctuans, eò quòd non haberet cui omnes facultates dimitteret, vt post obitum suum benè & congruè suam substantiam gubernaret, indigentibus non cessabat ministrare nocte & die, ecclesiisq̃ue adhærens, ieiuniis & orationibus orans & petens à Deo dari sibi filium. Similiter & vxor eius doloribus afficiebatur maximè, videns virum suum fluctuantem nimium; multam & ipsa etiam pecuniam erogans pauperibus & in oratoriis, poscens adimplere desiderium suum. Similiter autem & vir eius circuiens quærebat inuenire aliquem hominem dignum Deo, qui posset precibus suis effectum desiderij eius perficere. Et ita perambulauit in monasterio, in quo eiusdem monasterij patrem magnum dicebant apud Deum. Illicq̃ue ingressus, & multam pecuniam offerens, multam etiam fiduciam ab abbate & vniuersis fratribus consecutus est.

*CAP. II.
Abbas
orationibus
filiam im-
petrant.*

Post multum verò temporis indicauit abbati causam desiderij sui: qui compatiens illi, postulauit à Domino dari illi fructum ventris: & amborum orationes exaudiens Deus, largitur vnicam filiam. Videns autem Paphnutius abbatis conuersationem, numquam à monasterio recedebat. Vnde & coniugem suam introduxit, vt benediceretur ab abbate & à fratribus. Tollens autem infantulam à lacte, & facta annorum septem baptizata est, imposueruntq̃ue illi nomen Euphrosynam. Gaudebant autem super illam parentes eius, quia erat accepta Deo, & pulchra facie.

*Euphrosyna
septem
annis bapti-
zatur.*

CAP. III.

Facta autem annorum duodecim, mater eius migravit de hoc sæculo. Remansit

autem pater eius, erudiens eam litteris & lectionibus, ceteraq̃ue huius mundi sapientiã. Puella verò tantam excipiens disciplinam, ita vt miraretur pater illius prudentiam. Opinio autem eius peragrauit totam ciuitatem, & de sapientiã eius & de doctrinã, & quia erat pulchra nimis, & composita vultu & animo. Multos autem excitauit ad accipiendum eam filiis suis, & multis decertantibus cum patre eius, peruenire ad finem non poterant, sed tamen ipse dicebat: Domini voluntas fiat. Vnus autem exuperans omnes in honore & diuitiis, accersiuit patrem illius, & postulabat ab eo, vt daret filiam eius filio suo in matrimonio, & concessit.

*A multis in
uxorem
expetitur.*

*Desponde-
tur.*

Post multum verò temporis accipiens eam Paphnutius, cum esset annorum octodecim, abiit in monasterium cum eã, in quo consueuerat, multamq̃ue iterum pecuniam largitus est ad necessaria fratrum. Dixitq̃ue abbati: Fructum orationum tuarum adduxi tibi, vt ores pro eã; quia iam ad nuptias eam tradere volo. Iussit autem abbas eam introduci in xenodochia monasterij, locutusq̃ue est cum eã, & benedicens exhortatus est eam de castitate, & humilitate, & patientiã timoris Domini: faciens ibi tres dies, aurem ponebat quotidie ad psalmos, & videns singulorum conuersationem & spirituale propositum, mirabatur eorum vitam, dicens: Beati sunt viri isti, qui & in hoc sæculo similes Angelis, & post hæc vitam æternam consequuntur. Et cœpit cor eius esse sollicitum in zelo timoris Dei.

CAP. IV.

*Pater illam
orationibus
abbatis com-
mendat.*

Post tres autem dies dixit Paphnutius ad abbatem: Veni pater, vt saluter te ancilla tua, & ora pro eã, quia ambulare volumus in ciuitatem. Cum autem venisset abbas, proiecit se puella ad pedes eius, dicens: Obsecro te pater, ora pro me, vt lucretur Deus animam meam. Extendensq̃ue manum suam benedixit eam, dicens: Deus, qui cognoscis hominem antequam nascatur,

CAP. V.

*Abbas ei
benedicit.*

tur, tu huius ancillæ tuæ curam habere digneris, vt mereatur portionem & confortium habere in regno cælorum. Et commendantes seni, abierunt in ciuitatem: pater verò illius si aliquando inueniebat monachum, hunc adducebat ad domum suam, rogans vt oraret pro eâ. Vnâ autem die anniuersariâ, quando ordinatus est abbas monasterij, de quo supra diximus, misit abbas vnum è fratribus ad Paphnutium, vt inuitaret eum ad sollempnitatem abbatis: qui abiens in domum eius, requisit eum. Pueri autem dixerunt ei: Processit.

Anniuersarius orationis abbatis dies celebris.

CAP. VI.

Audiens verò Euphrosyna, & aduocans illum fratrem, cœpit eum interrogare: Dic mihi pro charitate, domine mi frater, quanti fratres estis in monasterio. At ille dixit: Trecenti quinquaginta duo. Dixit ei puella: Qui voluerit venire illic ad conuersionem, suscipit illum abbas vester? Respondit ei: Etiam cum multo gaudio suscipit illum, maximè propter vocem Domini, qui dixit: Qui venit ad me, non eiciam foras. Dicit ei Euphrosyna: Omnes in ecclesiâ vestrâ psallitis, & æqualiter ieiunatis? Dicit ei monachus ille: Communiter quidem psallimus, ieiunia verò vnusquisque quomodo vult, aut quantum valet, vt non fiat contumacia voluntatis conuersatio, sed proprij arbitrij & spontaneâ voluntate. Omnem ergo perscrutans monachorum conuersationem, dixit ad monachum: Volebam abire, & peruenire ad huiusmodi inenarrabilem vitam, sed timeo inobediens esse patri meo, quia pro vanâ & caducâ huius sæculi substantiâ cupit me tradere viro. Dicit ei monachus: Soror, non permittas vt polluat homo corpus tuum, & tradas talem pulchritudinem patri opprobrium, sed desponsa te Christo, qui tibi potest pro ipsis omnibus transeuntibus dare regnum cælorum, & confortium Angelorum. Occulte autem exiens, vade ad monasterium, mutato habitu sæculari indue vestem monachilem, vt possis euadere. Quæ cum hæc audisset, placuit illi, & dixit ad eum: Et quis me habet tondere? Nolebat à laico tonderi, qui non seruat fidem. Dicit ei monachus ille: Ecce pater tuus veniet tecum ad monasterium, & faciet ibi tres dies vel quatuor. Tu autem adduc vnum de monachis, & quomodo voles, occurret tibi cum magno gaudio.

Trecenti quinquaginta duo monachi in vno monasterio.

Ioan. 6.

Inuestigat Euphrosyna monasterij mores.

Monachus ei virginitalatem suadet & seorsus dissimulationem.

CAP. VII.

Hæc & his similia illo dicente ad Euphrosynam, venit Paphnutius, & videns monachum, interrogauit eum, dicens: Quid ad nos fastidium sumpstisti, domine?

Et dixit ad eum: Anniuersaria dies est monasterij, misit me abbas, vt venias & accipias benedictionem. Gaudius est autem Paphnutius, ingressusque cum eo in nauiculam, abierunt in monasterium. Cum autem esset ibi, mittens Euphrosyna vnum famulum fidelissimum, dixit: Vade in monasterium Theodosij, ingressusque ecclesiam, monachum quem ibi inueneris, adduc tecum. Misericordiâ autem Dei ecce quidam monachus veniebat de monasterio, vendens quæ secum habebat. Et videns eum puer, rogauit eum vt veniret ad Euphrosynam. Qui cum venisset, videns eum puella, surgens salutauit eum, dicens: Ora pro me pater, & orans benedixit eam, & sedit. Dixit autem Euphrosyna: Domine mi, ego habeo patrem Christianum & seruum Dei, possessorem substantiæ nimis: habuitque vxorem quæ me genuit, quæ iam transiit de hac vitâ. Vult autem pater meus pro omnibus rebus suis tradere me sæculo huic iniquo, & ego nolo inquinari in eo, sed timeo inobediens esse patri meo, & quid faciam nescio. Totam enim noctem absque somno transiui, postulans Deum vt ostenderet animæ meæ misericordiam suam: & manè factò, placuit mihi mittere in ecclesiam, & adducere vnum fratrem, vt audirem ab ipso verbum salutis, & quid facere debeam. Postulo autem te pater, pro mercede animæ tuæ, scio quia à Deo missus es, doce me quæ Dei sunt. Dicit ei senior: Dominus dicit, Si quis non abrenuntiauerit patrem, & matrem, & fratres, & filios, insuper & propriam animam, non potest meus esse discipulus. Ego tibi plus dicere nescio. Tamen si potes ferre tentamenta carnis, relinque omnia, & fuge facultates patris tui, quæ multos inueniunt heredes. Ecce 3 prochia, 4 hierocomia, xenodochia, monasteria, viduæ, pupilli, peregrini, infirmi, captiui, vbi voluerit & placuerit patri tuo, relinquet, tu sola ne perdas animam tuam. Dicit ei puella: Confido in Deum & orationibus tuis, quia laborare habeo pro animâ meâ, Deo auxiliante. Dicit ei senex: Talia desideria à firmitate non decidantur: modò enim est tempus pœnitentiæ. Dicit ei Euphrosyna: Et idè te fatigauit, vt impleas desiderium meum: & factâ oratione benedicas me, & abscidas comam capitis mei. Et exurgens senior, factâ oratione abscidit comam capitis eius, induitque eam 5 tunicam schematis, & orans pro eâ dixit: Deus qui liberauit omnes sanctos suos, ipse custodiat te ab omni malo. Et hæc dicens senex, discessit ab eâ, & ambulabat in viâ suâ gaudens.

Accersit curat Euphrosyna monachum ex monasterio Theodosij abbatis.

Lucæ 14. Instruitur à senex monacho.

Tondetur, & schemate monachico induitur.

Euphro-

CAP. VIII.

Euphrosyna verò cogitans in semetipsâ dixit: Si ambulauero in monasterio puellarum, pater meus requirens inueniet me, & violenter trahet me inde propter sponsum meum. proinde pergam ad monasterium virorum, vbi nullus suspiciet me esse. Et hæc dicens proiecit vestem muliebrem, induitque se virilem, & sero facto exiuit de domo suâ, accipiens secum quingentos solidos, & abscondit se in aliquo loco per totam noctem. Manè autem facto, venit pater eius in ciuitatem; volente autem Deo, statim in ecclesiâ ambulauit. Euphrosyna igitur peruenit ad monasterium illud, vbi & pater eius erat notissimus, & nuntiauit per ostiarium abbati, dicens: Eunuchus quidam de palatio veniens, ante ostium stat, cupiens loqui tecum. Egresso autem abbate, proiecit se Euphrosyna in terrâ, & factâ oratione federunt. Dicit ei senex: Quid est quòd huc venisti, fili? Dicit ei Euphrosyna: Ego quidem de palatio fui eunuchus, & desiderium habui semper conuersationem monachorum, & ciuitas nostra nunc valdè habet hoc studium conuersationis. Notum autem factum est mihi de bonâ vestrà conuersatione, & cupio habitare vobiscum. Habeo enim & possessiones multas, & si dominus dederit requiem, adduco eas huc. Dicit ei senex: Bene venisti fili: ecce monasterium, si placet, habita nobiscum. Et dicit ei senex ille: Quod est nomen tuum? Dicit ei: Smaragdus. Dicit ei abbas: Iuuenis es, non potes solus sedere, opus est tibi habere magistrum, vt discas regulam & conuersationem monachorum. Qui dixit abbati: Sicut iubes, domine mi, sic facio. Et protulit quingentos solidos in manu abbatis, dicens: Accipe interim istos, & si videro quia possim sufferre hîc, venient & illa reliqua. Vocauit abbas vnum fratrem, nomine Agapitum, virum sanctum, & impassibilem, tradidit in manus eius Smaragdum, dicens: Amodò hic erit filius tuus & discipulus: talem eum consigna, vt exsuperet magistrum. Et flexis genibus, factâ oratione, consignauit eum. Et respondentibus omnibus, Amen, suscepit eum Agapitus in cellam suam. Et quia habebat vultum decorum Smaragdus, dum veniebat in ecclesiam ad deprecandum Deum, multos diabolus incitabat aduersus decorem vultus illius per malas cogitationes, ita vt omnes moletti essent abbati, qui talem pulchritudinem introduxisset in monasterium. Abbas autem hæc audiens, vocauit Smaragdum, & dixit ei: Pulchra est facies, fili, infirmis fratribus; volo autem vt fedes solus in cellâ tua, & ibi psallas, & ibi manduces,

Simulat se eunuchum, & ad monasterium festinat.

Admittitur à patre monasterij.

Smaragdum se nominat.

Agapito erudienda traditur.

Consignatur in monachum.

Decore vultus eius diabolus auerit.

non tamen egressurum te inde alicubi. Et præcepit Agapito, vt præpararet cellam solitariam, & in eâ degeret Smaragdus. Fecit autem Agapitus omnia quæ sibi à patre monasterij fuerant imperata, & introduxit Smaragdum in cellam solitariam, & erat ibi orationibus vacans, ieiuniisque & vigiliis nocte ac die operam dabat, seruiens Domino in simplicitate cordis, ita vt miraretur prædictus frater, qui eum susceperat, & omnibus fratribus retulit eius constantiam, & omnes collaudabant Deum, qui in infirmitate talia operatur.

Paphnutius autè pater illius, cùm reuersus esset domi, festinus ingressus est cubiculum, in quo filia eius manere solita erat: & non inuentâ, tristis mœrensque effectus cœpit perquirere anxius seruos & ancillas, quid de Euphrosynâ actum esset. Pueris autem dicentibus, Quia nocte vidimus eam, manè autem non comparuit. & putauimus, quòd pater illius infantuli, qui eam desponsauerat, venerit & tulerit eam. Et misit seruos suos ad domum illius, & non inuenerunt eam. Audiens sponsus illius & pater eius, contristati sunt valdè, & venientes ad Paphnutium, inuenerunt eum vehementer afflictum, iacentem in terrâ, & dixerunt ei: Forsitan aliquis seduxit eam, & fugit cum illâ. Statimque serui illius cum equis per totam Alexandriam missi sunt. Erant autem ibi & naues, intrantesque in eas requirebant per vim. Et scrutantes monasteria puellarum, eremos, & speluncas, per domos amicorum & vicinorum; & non repertâ, tamquam mortuam lugebant eam, focer nurum, sponsus sponsam flebat: pater filiam lugens, dicebat: Heu, heu filia dulcissima! heu me, oculorum meorum consolatio mea! Quis meam inuasit facultatem? quis meam possessionem sparsit? quis vineam meam siccauit? quis meam lucernam extinxit? quis spem meam fraudauit? quis pulchritudinem filix meæ violauit? quis putas lupus agnam meam dissipauit? qualis locus talem vultum tetigit? qualis pelagus captiuam ducit illam imperialem faciem? Illa generositatis constitutio, illa malorum consolatrix, illa laborantium requies, gementium portus erat. Terra, terra ne celes sanguinem meum, donec videam quid Euphrosynæ filix meæ contigerit. Hæc & his similia Paphnutio prosequente, eleuauerunt omnes qui aderant voces, & flebant, ita vt omnis ciuitas lamétaretur eam.

Non sufferens autem Paphnutius, nec inueniens consolationem, perrexit ad memoratum senem, de quo supra diximus, ac proiciens ad pedes eius, dixit: Peto ne cesses

h 3 orare,

PHROSYNA. Solitudo eî præcipitur, ne aliis scandale sit.

CAP. IX.

Pater anxius Euphrosynam curat inquiri.

Patris lamentatio.

CAP. X.

orare, vt inueniatur labor orationum tuarum: nescio enim quid acciderit filiæ meæ. Audiens autem venerabilis senex, contristatus est valdè, & iussit ad se omnes fratres venire, & dixit eis: Ostendite charitatem, fratres; postulemus à Domino, vt dignetur nobis ostendere, quid factum sit de filiâ amici nostri Paphnutij. Et ieiunantes omnes, & orantes, & totâ hebdomadâ nihil eis reuelatum est de Euphrosynâ, sicut solebat, quando aliunde rogabant Deum. Oratio enim Euphrosynæ erat ad Deum die noctuque, ne manifestam eam faceret in vitâ suâ Deus. Cùm autem nec seni neque alicui fratri reuelatum esset, cœpit consolari eum abbas: Noli deficere, fili, à disciplinâ Domini, quia quem diligit Dominus corripit. Et hoc scias, quia sine voluntate Dei vnus passer non cadet in terrâ, quanto magis filia tua. Absque nutu illius nihil prouenit. Scio enim, quia bonam partem sibi elegit, propterea de eâ nihil nobis reuelatum est. Scio enim, quod absit, si in malis operibus incidisset, numquam Deus despexerat tantum laborem fratrum. Habeo fiduciam in Domino, quia in hac vitâ ostendat eam tibi Deus. Audiens hæc Paphnutius, recepit consolationem, gratias agens Deo, & orans quotidie, bonis operibus & eleëmofynis intentus erat.

CAP. XI.

Post aliquantos verò dies visitabat monasterium, commendans se in orationibus fratrum. Vnâ autem die veniens ad abbatem, proiecit se ad pedes eius, dicens: Ora pro me pater, quia non possum sufferre dolorem de filiâ meâ, sed magis ac magis de die in diem renouatur & crescit vulnus meum, & tribulatur anima mea. Videns autem eum senex nimis afflictum, dicit ei: Vis colloquium habere cum vno fratre spirituali, qui venit de palatio Theodosij? ignorans quòd ipsa esset filia eius. Dixit ei Paphnutius: Volo. Et vocauit abbas Agapitum, dixitque ei: Tolle Paphnutium & introduce eum in cellam Smaragdi. Et introduxit eum in cellam Smaragdi, nihil ei antea innotescens. Cùm autem vidisset subito patrem suum, cognoscens eum, tota lacrymis repleta est. Paphnutius autem sperabat esse compunctionem: non enim cognouit eam, quia species vultus emarcuit præ nimia abstinentiâ, vigiliis, & lacrymis. De cucullâ autem operuit faciem suam, ne aliquo modo agnosceret eam. Factâ autem oratione sederunt. Cœpit autem ei loqui de futuri regni beatitudine & gloriâ sempiternâ, quomodo per humilitatem & castitatem, atque sanctam conuersationem, per eleëmofynam & charitatem, ad eam quis possit

pertingere. Et de contemptu sæculi, nec diligendos esse filios plus quàm Deum, qui omnium exitit factor. Apostolicam quoque scripturam interpretans, quomodo tribulatio patientiam operatur, patientia probationem. Videns verò patrem suum in graui mœrore, compatiebatur illi.

Sed timens ne agnosceretur, & impedimentum ei faceret: volens autem eum consolari, dixit ei: Crede mihi quòd non despiciet te Deus. Et si in perditionem anima esset filiæ tuæ, manifestaret eam tibi Deus, vt nec illa à diabolo retenta inferret tibi & sibi luctum perpetuum. Sed credo in Deum, quia bonum consilium elegit sibi, sicut iam dixi, secundum vocem Euangelij, quâ dicitur: Qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus. Et si quis non abrenuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Potens est autem Deus, & in hoc sæculo manifestare eam tibi. Sine iam, sine: quid temetipsum interficis contristando? Sed age gratias, Deo nihil desperans. Nam Agapitus magister meus, multoties nimis tristis dicebat mihi: Quia venit quidam nomine Paphnutius operibus bonis intentus, qui filiam suam tamquam mortuam luget, nesciens quid ei acciderit, & nimia lamentatione affligitur: maximè quia vnica erat illi, & cùm lacrymis proiecit se ad pedes abbatis, vt per eius orationes & omnium fratrum Deus patefaceret. Ita & tu roga Deum propter eam, & ego, quamuis indignus & malorum meorum conscius, sapius deprecatus Dominum, vt dignetur dare tibi sufferentiam & longanimitatem, & quod expedit adimpleat tam de te quàm de filiâ tuâ. Propter hoc & frequenter te videre volui, & colloqui tecum, vt aliquam consolationem per me humilem forsitan inuenires. Vt autem non agnosceretur per multa colloquia, dixit ad Paphnutium: Vale domine mi. Et dum recedere vellet Paphnutius, anima illius compatiebatur illi, facies eius pallebat, & replebatur lacrymis. Præ nimio autem ieiunio & diuturnâ inedia sanguinem vomebat. Multum igitur confortatus Paphnutius in admonitione eius, discessit ab eâ. Et veniens ad abbatem, dixit: Ædificata est anima mea de illo fratre, & ita sum lætus effectus in gratiâ Dei ex consolatione eius, tamquam inuenissem filiam meam. Commendans se in orationibus abbatis & omnium fratrum, reuersus est in domum suam, magnificans Deum.

Complens autem Smaragdus in cellâ solitaria triginta & octo annos, incidit in infirmitate, quâ & mortuus est. Quadam verò

Orant omnes monachi, vt reueletur Euphrosyna.

Contra orat Euphrosyna, ne manifestetur.

Prou. 3.

Luc. 12.

Abbas Paphnutium solatur.

CAP. XII.

Matth. 10.

Lucæ 14.

Mœrentem patrem filia solatur.

Pater ad filiam nescius admittitur.

Patrem filia religiosi sermonibus instruit.

Paphnutius iam latior domum reuertitur.

CAP. XIII

Triginta octo annis in cellâ solitaria vixit Euphrosyna.

verò die secundum consuetudinem venit Paphnutius inuisere monasterium, & post orationem & salutationem fratrum dixit feni: Si iubes pater, mitte me Smaragdum videre, quia valde desiderat eum anima mea. Vocatoque Agapito præcepit ei ducere Paphnutium ad visitandum Smaragdum. Introiens Paphnutius in cellam, ubi æger iacebat, cœpit eum osculari lacrymans, & dicens: Heu me, ubi sunt promissiones tuæ, ubi verba dulcia, quod mihi futuram videndam oculis meis promittebas filiam meam? Ecce non solum illam non videbo, sed tu, in quo consolationem modicam habebam, derelinques nos. heu me! quis iam consolabitur senectutem meam? Ad quem ibo, quis mei adiutor erit? Duplex malum quod lugeo: triginta & octo anni sunt quod perdidisti filiam meam, nihil mihi de eâ reuelatum est, quod die nocteque orabam, nec similem illius inueni, detinet me incomparabilis dolor. Quid sperem amodò? ubi consolationem inueniam? iam descendam lugens in infernum. Videns autem eum Smaragdus vehementer plorantem, & nullam consolationem accipientem, ait ad eum: Quid turbaris & temetipsum interficis? Numquid inualida est manus Domini, aut quidquam est Deo difficile? Iam pone finem tristitiæ. Recordare quomodo patriarchæ Iacob manifestauerit Deus Ioseph, quem quasi mortuum lugebat. Sed obsecro te, ut per tres dies me non deseras neque derelinquas. Hæsitans autem Paphnutius intra semetipsum per triduum, dicens: Forsitan ei Deus reuelauerit de me. Tertio autem die dixit ad Smaragdum: Expectaui sicut rogasti, domine mi frater, & non discessi alicubi per tres continuos dies.

Genes. 46.

CAP. XIV.

Cognoscens autem Smaragdus, qui & Euphrosyna, quia instabat dies dormitionis eius, vocauit Paphnutium, & dixit ad eum: Quia omnipotens Deus bene disposuit meam miseriam, & adimpleuit desiderium meum, quod, ad finem vsque viriliter certando perduxisti, non meâ virtute, sed eius adiutorio, qui me custodiuit ab insidijs inimici. Peracto cursu superest mihi corona iustitiæ. Nolo autem te iam esse sollicitum pro filiâ tuâ Euphrosynâ, ego enim sum illa misera, & tu es pater meus. Ecce iam vidisti, & satisfactum est tibi, sed nemo hoc sciat, & non permittas ab alio corpus meum nudari & lauari, sed à temetipso hoc facias. Et quia promisi abbati habere multas possessiones, & si potuisssem sustinere & perdurare in loco isto, adducerem

Reuelat se
patri Euphrosyna.

eas hîc. Imple ergo quod promisi, quia venerabilis est locus iste, & ora pro me. Hæc dicens tradidit spiritum Kalendis Ianuarij.

Dum audisset talia verba Paphnutius, & vidisset quia obdormiuit, commota sunt viscera eius, ceciditque in terram, & factus est velut mortuus. Accurrens autem Agapitus, videns quoque, quia defunctus esset Smaragdus, & Paphnutium iacentem in terrâ semiuiuum, iactauit in faciem eius aquam, & eleuauit eum dicens: Quid habes, domine mi Paphnuti? Ait autem Paphnutius: Dimitte me ut hîc moriar, vidi enim mirabilia hodie. Surgens autem irruit in faciem eius, multitudinem lacrymarum infundens, clamabat dicens: Heu me, filia mea dulcissima, quare antè non manifestaisti mihi, ut ego quoque tecum morerer spontaneâ voluntate? Væ mihi, quomodo latuisti? quomodo pertransisti insidias aduersariorum, & nequitas spirituales tenebrarum vitæ huius, & introisti in vitam æternam?

Hæc Agapitus audiens, & cognoscens tam mirabilem causam, stupefactus est, & currens nuntiauit omnia abbati. Veniens autem abbas cecidit super eam, & eiulans dicebat: Euphrosyna sponsa Christi, & filia sanctorum, ne obliuiscaris conseruorum tuorum & huius monasterij, sed ora pro nobis ad Dominum Iesum Christum, ut faciat nos viriliter certando peruenire ad portum salutis, & portionem habere secum & cum sanctis suis. Et iussit ut congregarentur omnes fratres, ut cum honore debito sanctum corpus illius sepulturæ traderetur. Dum autem congregati adessent, & vidissent tam stupendum miraculum, glorificabant Deum, qui etiam in femineo sexu fragili tanta miracula operatur. Quidam autem frater vnum habens oculum, osculatus est vultum eius cum lacrymis, statimque ut eam tetigit, oculus ei restitutus est. Et videntes omnes fratres qui adertant hoc quod factum est, benedixerunt Deum, gratias agentes ei cuius sunt omnia quæ bona sunt. Multumque confortati & ædificati, sepelierunt eam in monumento patrum. Pater verò eius omnia quæ habuit, in ecclesiâ & xenodochio & monasterio offerens, conuersus est in eodem monasterio, & plurimam partem substantiæ suæ ibidem offerens in eadem cellâ ibidem demoratus est, in eodem psithio dormiens in quo Euphrosyna.

Vixit autem Paphnutius in sancto proposito annos decem, & emigravit ad Dominum: iuxta filiam suam sepelierunt eum glorificans Deum abbas cum omni

congregatione. Dies autem migrationis eorum ad Dominum celebratur in eodem monasterio vsque in præsentem diem; glo-

rificantes Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

NOTATIO.

EUPHROSYNÆ] *Martyrologium Romanum* 1. *January*: Alexandria depositio sanctæ Euphrosynæ virginis, quæ in monasterio virtute abstinentiæ & miraculis claruit. *Menologium Græcorum* xxv. *Septembris*: Natalis sanctæ matris nostræ Euphrosynæ, beati Paphnutij Ægyptij filiæ. *Meneæ* xxv. *Septembris* versibus iambris *Vitam breuiter exprimunt.*

Galesinius Notation. ad *Martyrol.* ait hanc etiam ab aliis dictam Euphrasiam, eiusque mentionem esse apud *Damasceum* in extremo tertio libro *De imaginibus*. Rectè quidem Euphrasie seu Euphraxiæ apud *Damasceum* mentio, sed non Euphrosynæ, quæ ab illâ diuersa est. Dies autem natalis Euphrasie occurrit xiiii. *Martij*. Vide hic paulò ante in Euphrasiâ.

Euphrosyna Vitam habes per *Metaphrastem* apud *Lipomanum* tomo vi. & *Surium* tom. i. Hæc, quam damus, hæctenus inter *Vitas* Patrum fuit circumlata. Comparauimus eam cum veteribus editionibus & *MS.*

CAP. I.

2. PAPHNVTIVS] *Menologium Græcorum*

xxv. *Septemb.* Eodem die commemoratio beati Paphnutij, patris Euphrosynæ. In *Meneis* eodem die de eodem.

3. PTOCHIA] *Mira hic variorum librorum* CAP. VII. *lectio*. Pleraque editiones habent tapetia. ineptissime. In *manuscripto Audomarensi* erat topchia. Indubiè p transponendum, legendumque prochia, *μαχία*, id est pauperum domus. Solent subinde *Latini auctores* Græcis vocabulis vii, cum *Latina versio* commoda non occurrit.

4. HIEROCOMIA] Ita *MS. Bertinianus*. *Prima editio*, Ierocomia. quod ortum ex *scriptione*, Ierocomia. *Intelligo* Hierocomia, ubi curantur, qui sacromorbo, *εἰσὶν νόσφ, laborant.*

5. TVNICAM SCHEMATIS] *Σχημα* Græcis monachi habitus. *Vide Onomasticon.*

6. IACTAVIT IN FACIEM EIVS AQVAM] CAP. XV. Ita olim exanimatis frigida affundi solita. *Supra Vita Euphrasie* cap. xxii. aquam in faciem eius misit.

7. IN EODEM PSIATHIO] *MS. Bertinianus*: CAP. XVI. in eadem phisiatâ, editi: in eodem stratu. *Rectè lectio* psiathium, id est mattula, ut iam sæpè dictum. *Vide Onomasticon.*

VITA

29. OCT.

S. MARIE MERETRICIS

NEPTIS ABRAHAE EREMITAE,

AUCTORE

S. EPHRÆM ARCHIDIACONO,

INTERPRETE ANONYMO.

Hæc est pars Vitæ sancti Abrahæ, quæ habetur supra pag. 150.

CAP. I.

VOLO autem, dilectissimi, vnanimitati vestræ etiam aliud admirandum negotium, quod in senectute suâ vir beatus gessit, enarrare. Est enim sapientibus ac spiritalibus

viris plenum ædificationis, nec non humilitatis atque compunctionis exemplum. Res verò gesta huiusmodi est:

Habuit vir beatus Abraham carnis pro-

CAP. II.

pinquitate germanum: quo defuncto, vnica filia eius annorum septem relinquitur. quam cum parentibus orbatam noti amicique patris eius vidissent, patruo eius sine morâ producunt. Cumque eam senior cerneret, in cellâ suâ exteriori iubet includi. Erat autem in medio vtriusque cellulæ fenestra permodica, per quam docebat eam psalterium aliasque scripturas, & cum eo in lau-

Abraham Mariam neptē docet psalterium & scripturas.

in laudibus Domini vigilabat & psalmos nihilominus concinebat, atque in omni abstinentiâ æmulari suum patrum nitebatur. Alacriter quoque in arrepto instituto proficiens, vniuersas virtutes animi festinabat implere. Vir namque sanctissimus incessanter pro eâ cum lacrymis Dominum deprecabatur, ne mens eius curâ terrenorum actuum implicaretur, eò quòd eius pater moriens infinitas pecunias ei reliquisset: quas mortuo germano, & filia eius ad se confugiens confestim famulus Christi distribui iussit egenis atque orphanis. Hæc quoque patrum suum precabatur quotidie, vt pro se Dominum oraret, quatenus à cogitationibus pessimis & diuersorum laqueorum diaboli eriperetur insidijs. Constante igitur instituti sui regulam obtinebat. Exultabat autem patrus eius, quòd sic eam promptam sine vllâ hæsitatione in cunctis virtutibus cerneret promoueri, in lacrymis scilicet, in humilitate, in modestiâ, in quiete: & quod his sublimius est, erga Deum eximiâ charitate. Viginti siquidem annis cum eo in abstinentiâ degens, velut agna pudicissima atque incontaminata columba conuixit. Quo tempore annorum expleto, sequebatur aduersus eam diabolus, & insidias solitas prætendebat, quomodo eâ posset suis cassibus irritare, vt saltem sic mœstitiâ sollicitudinemq; beato viro posset incutere, & quantulumcumq; mentem ipsius à Domino separare.

Facultates
eius pauperibus
sube
distribui.

Viginti
annu patrum
conuixit
neptis Ma-
ria.

Armatu
in Mariam
demon.

CAP. III.

Erat autem quidam professione tantummodò monachus, qui sub obtentu ædificationis ad eum sæpius pergere solebat. Sed & illam beatam per fenestram nihilominus contemplando, luxuriæ stimulis agitatatus, cum eâ colloqui cupiebat, amor namque libidinis cor eius quasi ignis succenderat. Insidiabatur ei quoque multo temporis spatio, ita vt vnus anni circulus volueretur, donec cogitationem eius verborum suorum mollitie eneruaret. Denique aperiens cellæ suæ fenestram, egreditur ad eum: qui eam protinus scelere iniquitatis atque libidinis contaminauit ac pollut. Postquam verò tanti peccati facinus perpetravit, expauit cor eius: conscindensque cilicium quo erat induta, faciem suam manibus verberabat, cupiens nimio mœrore se morti tradere. Atque anxietatis oppressa pondere, dum deliberationis portum non cerneret, diuersis cogitationum æstibus fluctuabat: plangebatque se non esse quod fuerat, & cum eiulatu sæpius profrens, Ego, inquit, iam me ex hoc mortuam sentio: perdidit dies meos & laborem abstinentiæ meæ, orationum lacrymæ, vigiliarumque opera ad nihilum sunt deducta:

Constu-
pratur à
monacho.

Plangit se
cum pecca-
tum suum.

Deum meum exacerbavi, & meipsam interemi. Heu me miseram, omni lacrymarum fonte plangendam! Sanctum patrum meum amarissimo mœrore depresso, opprobrium animæ meæ operuit me, illusio diaboli facta sum. Quid mihi infelici iam vltra viuere? Heu me, quid egi? Heu me quid factum est mihi? Heu me, quid mali perpessa sum? Heu me, vnde & qualiter corruui? Quomodo obscurata est mens mea? Non intellexi quomodo lapsa sum, non cognoui quomodo contaminata sum, nescio quomodo cor meum nubes tenebrosa contexit, quomodo potui ignorare quid gererem? Vbi abscondat? vel quòd pergam? aut in quam foueam memetipsam precipitem? Vbi est magisterium sanctissimi patrum mei? Vbi monita collegæ eius Ephræm? qui me docebant, in meâ virginitate perdurare, exhortantes, vt impollutam animam immortalis sponso seruarem. Sponsus etenim tuus, dicebant, sanctus & zelans est. Heu me, quid agam? Non audeo iam cælum adspicere, cum apud Deum & homines me mortuam esse cognoscam. Iam enim ad fenestram illam propinquare non audebo. Quomodo ego peccatrix & plena immunditiæ sordibus, rursus cum sancto patrum meo loqui tentabo? Quod & si ausa fuerò, nonne ignis ex fenestrâ exiliet, qui me confestim exuret? Melius est ergo mihi, abire in aliam patriam, vbi nullus est qui me possit agnoscere, eò quòd semel iam mortua sum, nec vltra mihi spes salutis relicta sit. Consurgens autem, protinus perrexit in aliam ciuitatem, atque in 2° stabulo se quodam, muta-

Ephrem
collega
Abrahæ.

Deserit
patrum,
seque sta-
bulario lo-
cat.

CAP. IV.

Verum cum hæc ruina præfatæ feminae contigisset, huiusmodi visio beato viro ostenditur per soporem: Vidit namque draconem terribilem atque immanem, aspectuque ipso foetidissimum, & in fortitudine sibilantem, quasi exeuntem de quodam loco, & vsque ad cellulam suam venientem, & reperisse ibi columbam, atque glutisse eam, & rursus in suam foueam remeasse. Expergefactus autem, contristatusque vehementer, fleuit amarè; existimans satanæ persecutionem aduersus Dei Ecclesiam concitari, & plerosque à fide veritatis auerti, vel ne schisma aliquod in sanctâ Ecclesiâ gigneretur. Prouolutus itaque genibus, precatus est Dominum, dicens: Tu qui es præsciens vniuersorum Deus, amator hominum, tu nosti quid sibi velit hæc visio. Rursus post duos dies, vidit eundem draconem simili modo ad cellam suam venisse, & posuisse caput sub pedibus eius, fuisseque diruptum: columbam verò illam

visio A-
brabæ de
lapsu Ma-
ria neptis.

NEPTIS illam quam deuorauerat, viam in ventre
 ABRAHÆ eius repertam : & extendisse manum suam,
 Frustrà ab Abrahama vocatur. viamque eam recepisse. ⁸ Experge factus
 iterum, putans eam in cellulâ esse, & dicebat: Cur te piguit filia Maria, sic etenim
 fuit vocitata, iam duobus diebus ostium in Dei laudibus aperire? Sed cum respon-
 sum ei nullum daretur, & quòd eam per biduum psallentem solito more non audiret,
 animaduertit visionem suam ad illam certissimè pertinere. Tunc ingemuit ac fleuit
 amarè: & profundens lacrymas ait: Heu me, quia agnam meam lupus crudelissimus
 rapuit, & filia mea captiua effecta est. Exaltans quoque vocem suam, cum lacrymis
 dixit: Saluator mundi Christe conuer- te ad me agnam meam Mariam, atque in
 ouile vitæ eam restitue, vt non senectus mea cum mœrore de hoc mundo recedat.
 Ne despicias deprecationem meam Domine, sed mitte velocius gratiam tuam, vt
 eijcias eam de ore draconis incolumem. Itaque duo dies qui ei per visionem reuelati
 sunt, duorum annorum curriculo finiuntur: quibus lubricam vitam neptis eius,
 quasi in ventre atrocissimi draconis exegit: sed sanctus homo per omne tempus
 die noctuque numquam pro eâ Dominum deprecando animum relaxauit.

Biennio luxuriatur.

CAP. V.

Post duos verò annos, cum vbi esset & quemadmodum se gereret, comperisset, rogabat quemdam sibi notissimum, vt vsque
 ad eam pergeret, & cuncta cognosceret diligenter. Pergens itaque ille quem miserat,
 & omnia sub veritate, & quia ipsam quoque vidisset, renuntians: rogatus à sancto viro,
 habitum ei detulit militarem, & equum ad sedendum. Ostio itaque patefacto egreditur,
 statimque habitu militari induitur, camelachium quoque longum capiti suo, vt facies eius
 velaretur, imposuit: sed & solidum denariorum vnum secum portans, ascendensque equum,
 concitus properabat. Tamquam quispiam patriam cuiuslibet vel ciuitatem cupiens
 explorare, habitum incolarum loci illius, ne facile agnoscat, assumit: sic beatus iste
 Abraham inimici habitu, vt eum in fugam verteret, utebatur. Venite igitur, admiramini
 dilectissimi fratres hunc secundum Abraham. Primus quidè Abraham egressus ad prælium regum,
 percutiensque eos, Loth nepotem suum reduxit: hic verò secundus Abraham contra diabolum profectus
 est ad bellum, vt eo deuicto, neptem suam cum maiori triumpho reuocaret.

Militis schemate ad neptem suam perquirendam pergit Abraham.

Collatio Abrahami eremite cum Abrahamo patriarchâ.

CAP. VI.

Itaque cum peruenisset ad locum, diuertit in stabulû: ac sollicitis oculis huc atq; il-

luc circumspiciens, vt eam videret, perquirebat. Deinde cum multa hora præterisset, & vidèdi eam minimè tribueretur occasio, subridens ait ad stabularium: Audiui, inquit, ô amice, quòd habes puellam optimam: quam si iuberis, libentissimè peruiderem. Qui cum ætatis eius intueretur canitiem, & senectutem annorum numerositate iam fessam, quòd ob luxuriam eam videre cuperet non sperans, sic responsum dedit: Est, inquit, vt tibi compertum est, etiam supra modum speciosa. Erat siquidem Maria hæc penè supra quàm natura exegit, formæ pulchritudine decora. Cumque senior nomen eius requireret, Mariam vocari ille respondit. Tunc hilari vultu: Quæso, inquit, vt mihi præsentiam eius exhibeas, vt possim cum eâ hodie epulari, multum namque ex auditu comperi ipsam laudari puellam. Quæ cum vocata adesset, atque in habitu meretricû sanctus eam patruus eius vidisset, pænè totum corpus eius præ dolore solutum est, amaritudinemque animi lato vultu celauit: & lacrymas erumpentes virili sexu retinuit, ne fortè si eum femina cognouisset, fugæ præsidium flagitaret.

Abraham Maria præsentiam à stabulario expetit.

Adest habitu meretricio Maria.

CAP. VII.

Residentibus itaque eis atque bibentibus, cœpit cum eâ vir mirabilis ludere. Quæ confurgens, complexa ceruicem eius, osculis demulcebat. Cumque oscularetur eum, odorata eius corpusculum suauissimo odore abstinentiæ fragrare, recordata est dierum, quibus cum summâ abstinentiâ vixerat: & quasi quodam telo percussa in animo vehementer ingemuit, lacrymasque profudit: & tamquam vim cordis non suffere, in hæc verba prorupit: Væ væ mihi miseræ soli. Tunc stabularius stupefactus, ait: Quid est, domina Maria, quòd subito in tam grauius suspiria prorupisti? Hodie duobus annis hîc permanes, & numquam ex te gemitus vel tristior sermo auditus est: nunc verò quid tibi contigerit, nescio. Quæ respondit ad eum: Beata essem, si ante triennium fuisset defuncta. Ad hæc beatus senior, ne agnosceretur, veluti cum quadam serenitate ait ad eam: Modò cum lætitiæ nos intersumus, tu peccata tua commemorare venisti? O admiranda clementiæ tuæ dispensatio, Deus altissime! Putas ne puella non dixit in corde suo, Quomodo ad spectus viri huius, patrum mei ad spectum similat? Sed solus tu amator hominum, Deus, à quo est omnis bona sapientia, ita dispensasti, ne eum posset agnoscere, & fortasse confusione turbata, effugeret. Hoc autem non ob aliud est credendum, nisi quia lacrymæ famuli tui, patrum eius, huiusmodi apud te obti-

Odor abstinentiæ suauissimus.

Compungitur Maria.

*Iubet Abraham
cenam apparari.*

*Abraham
50. annis
non gustavit
panem.*

CAP. VIII

*Abraham
cum nepre
in cubiculum
concedit.*

te obtinere locum, vt ex impossibilibus
possibilia facere dignareris. Proferens itaq;
sanctus vir solidum quem attulerat, stabu-
lario dedit, dixitque ei: Fac nobis, quæso
amice, optimam cœnam, vt cum puellâ
epulari possim: longi namque itineris inter-
uallo, amore eius adueni. O vera sapientia
secundum Deum! ô verè intellectus spiri-
talis! ô verè prædicanda salutis discretio!
quingenta annis abstinentiæ suæ nequa-
quam panem gustauerat; nunc carnes sine
hæsitacione, vt saluaret animam perditam,
manducauit. Sanctorum Angelorum cho-
rus, super hac discretione beati huius
ouans, vehementer stupuit, quæ alacriter si-
ne vllâ dubitatione manducauit ac bibit, vt
animam in limo defixam abstraheret. O
sapientia sapientium, & intellectus intelli-
gentium! O discretio discernentium! Ve-
nite, admiramini super hac imperitiâ, veni-
te, expauescite super hac differentiâ, quo-
modo perfectus hic & sapiens ac discretor
& prudens, idiota & indiscretor effectus
est, vt ex ore leonis animam absorptam
erueret, & ex vinculis & carcere tenebroso
animam abstrusam ac vinctam absolueret.

Igitur postquam epulati sunt, prouoca-
bat eum puella ad cubandum, vt in cubi-
culum introirent. At ille: Eamus, inquit.
Cumque introisset, cernit lectum in subli-
me stratum, in quo statim resedit alacriter.
Quomodo te appellem, vel quomodo te
nominem perfectissime athleta Christi, ve-
hementer ignoro. Continentem te asseram,
an incontinentem? sapientem, an insipientem?
discretorem, an indiscretorem? Quin-
quaginta annos conuersationis tuæ, & su-
per psithium cubitaueras: & quomodo
nunc super huiuscemodi lectum constan-
ter ascendis? Sed hæc vniuersa fecisti ad
laudem & gloriam Christi: & mansionum
iter longissimum arripiendo, & carnes
comedendo, & vinum bibendo, & in stabu-
lum diuertendo, vt saluares animam perdi-
tam. Nos autem si saltem verbum vtilita-
tis loqui cum proximo volumus, cuncta
importunè discernimus.

CAP. IX.

Sedente eo itaque super lectum, ait ad
eum puella: Veni, domine, vt calceamenta
de pedibus tuis auferam. At ille ait ad eam:
Obsera, inquit, ostium diligenter, & abstra-
hes ea. Volebat verò puella primò discal-
ceare eum: sed cum ille nõ pateretur, obsce-
ris ostijs venit ad eum. cui senior: Domi-
ne, inquit, Maria, appropinqua mihi. cum
e appropinquasset, tenuit firmiter ma-
mam eius, quasi qui putaretur osculari eam.
Iferens quoque camelauchium à capite
eius, & erumpens vocem in fletum, ait ad

eam: Filia mea Maria, non me agnoscis?
viscera mea, nonne ego sum qui te nutriui?
quid tibi factum est, ô filia mea? quis te in-
terfecit? vbi est ille habitus angelicus, quem
habebas, filia mea? vbi est continentia? vbi
fletus? vbi vigilia? vbi chameunia? A cel-
situdine cæli in hanc foueam quomodo de-
uoluta es, filia mea? cur, quando peccasti,
non mihi indicasti? non mihi illicò retuli-
sti? & ego certè pro te pœnitentiam age-
rem cum dilectissimo meo Ephræm. quare
sic fecisti? aut quare me ita deseruisti, & in
hanc me mœstitiam intolerabilem deduxi-
sti? Quis autem sine peccato est, nisi solus
Deus? Cumque hæc aliaque multa dixisset,
tamquam lapis immobilis in manibus
eius remansit, timore pariter & confusio-
ne suppleta. Rursus autem beatissimus vir
cum lacrymis adiecit, dicens: Non loque-
ris mihi, ô filia mea Maria? non loqueris mi-
hi, pars viscerum meorum? nonne propter
te, filia mea, huc adueni? Super me sit hoc
peccatum, ô filia mea; ego in die iudicij pro
te reddam rationem Domino, ego pro pec-
cato hoc satisfaciam Deo. Vsq; ad me-
dium itaq; noctis huiuscemodi verbis con-
solabatur eam, & cum lacrymis vberimis
admonebat. Cumque parumper fiduciam
percepisset, taliter flens ad eum locuta est:
Non valeo te, inquit, propter confusionem
vultus mei attendere. Et quomodo possum
orationem Deo fundere, quando sic im-
muditiâ cœni huius polluta sum? Et sanctus
vir ad eam: Super me, inquit, sit iniquitas
tua, ô filia mea; ex manibus meis peccatum
hoc Deus requirat: solum modò audi me, &
veni, eamus in locum nostrum. Ecce enim
& charissimus Ephræm pro te nimium do-
let, cuique causâ sedulè Dominum depre-
catur. noli diffidere, filia, de clementiâ Do-
mini: licet tua sint peccata velut montes,
sed illius misericordia omnem supereminet
creaturam. Sicut legimus, accessit mulier
immunda ad mundum, & non eum in-
quinavit, sed ab eo potius ipsa mundata est:
lacrymis pedes Domini lauit, capillisq; suis
extersit. Si potest scintilla pelagus inflam-
mare, possunt & peccata tua eius mundi-
tiam inquinare: non est nouum cadere in
luctamine, sed malum est, iacere deiectum.
Reuoca vnde extuleras pedè fortiter: te ca-
dente risit inimicus, sed fortiorem te sentiat
resurgentè. Miserere quæso senectutis meæ:
doleas pro canitiei meæ labore, obsecro, &
exurgens, veni ad cellulam mecum. Noli
timere, lubricum enim est genus mortalium:
sed sicut citius cadit, sic iterum velocius
per Dei adiutorium surgit, qui peccantes
non vult mori, sed sanari & viuere. Illa verò
ait ad

*Aperit se ei
cum lacry-
mis, hortan-
turq; ve
ad pœnitenti-
am vitam
rediret.*

*Neptem ca-
fusam so-
latur.*

Luc. 7.

Ezech. 18.

ait ad

NEPTIS
ABRAHÆ

ait ad eum : Si scis quia pœnitentiam agere possum , & satisfactionem meam suscipiat Deus , ecce vt iubes , veniam : præcede , & ego sequar sanctitatem tuam , & exosculor vestigia tua , quia sic super me doluisti , vt ex voragine immunditiæ huius educeres me. Et ponens caput suum ad pedes eius , totâ nocte flebat , dicens : Quid tibi Domine Deus meus pro omnibus his retribuam ?

CAP. X.

Diluculo autem facto , ait ad eam beatus Abraham : Surge filia , & eamus hinc ad cellulam nostram. Quæ respondens , dixit ad eum : Habeo hîc modicum auri & aliquid vestimentorum , quid de his iubes fieri ? Respondens autem beatus Abraham , dixit : Relinque hîc omnia hæc , quæ ex parte maligni quæsitæ sunt. Et surgentes exierunt. Statimq; imponens eam super equum , traherat præcedens quemadmodum pastor cum inuenit ouem perditam , cum gaudio super humeros suos tollit , ita beatus Abraham gaudens in corde suo iter cum nepte faciebat. Cumque venisset ad proprium locum , illam quidem vbi ipse fuerat , interiori cellulâ reclusit , ipse verò in cellâ exteriori permanfit. Hæc itaque induta cilicio , in humilitate animi & cordis atq; oculorû fletibus perdurabat , vigilijs quoque atq; arctissimis abstinentiæ laboribus semetipsam conficiens , & cum modestiâ & quiete ad Dominum indefinenter proclamans , facinus propriû spe firmissimâ veniæ plangebat , tam sapienter iugiter obsecrationibus vacans , vt nullus , quamuis sine visceribus , non compungeretur , cum voces fletus eius audiret.

Redit cum Abrahamo ad cellam suam Mariæ.
Luc. 15.

Reclusa in cellâ , pœnitentia se actibus conficit.

1. Tim. 2.

Pœnitentiâ Mariæ sibi acceptâ Deus dono ei sanitatâ collato obtulit.

Quis enim sic immisericors est inuentus , qui lamentantem eam agnoscens , ipse quoque non fletet ? Aut quis de eius verâ cordis compunctione non egit gratias Deo nostro ? Pœnitentia siquidem eius , si nostris supplicationibus comparetur , omnem mensuram doloris excedit . Sic enim impensius Dominum precabatur , vt sibi ignosceretur quod gesserat , vt etiam signum , si suscepta fuisset eius pœnitentia , diuinitus postularet . Clementissimus itaque Deus , qui neminem vult perire , sed omnes ad pœnitentiâ reuerti , ita condignam satisfactionem eius recepit , vt orationibus eius post triennij plenitudinem sanitas plurimis redderetur . Impensius namq; ad eam turba populi confluebat , quæ pro illorum salute Dominum efficaciter precabatur .

CAP. XI.
Moritur beatus Abraham anno atatis LXX. conuersionis L.

Beatus autem Abraham alios decem annos in hac vitâ perdurans , & cernens optimam pœnitentiam eius , glorificansque Deum , septuagesimo vitæ suæ anno quieuit in pace. Quinquaginta siquidem annos

magnâ cum deuotione atque humilitate cordis & charitate non fictâ , institutum suum impleuit.

Personam hominis numquam accepit , sicut apud plurimos fieri consuevit , vt vnum quidem amore præferant , alium verò despiciant , neque regulam abstinentiæ suæ mutauit , non pigrâ obtorpuit , non segniter egit , sed ita semper extitit quasi quotidie moriturus . Hic fuit modus beatissimi Abraham , & hæc conuersatio & certamina tolerantæ eius . Ita enim in certaminis acie contra aduersarium stetit , vt nequaquam se post tergum conuerteret : sed neque in tribulationibus quas in vico perpessus est , neque in prælio cum phantasijs dæmonum dimicans , relaxauit animum suum , vel in aliquo trepidauit . Maximum autem atque admirabile certamen hoc fuit , quod erga beatissimam Mariam gessit , quomodo per sapientiam spiritualem , prudentiâ inquam & imperitiâ , per indifferentiam & incontinentiâ de voragine iniquitatis eam abstraxit . O miraculû ! In ipsum cubile draconis ingressus est , ibiq; eum pedibus conculcauit , & ex medio dentiû eius escam eripuit . Hi agones & sudores beati viri extiterunt .

CAP. XII.
Eandem abstinentiæ regulâ totâ vitâ Abraham tenuit.

Et hoc quidem ita conscribimus ad consolationem & deuotionem omnium qui volunt piè & alacriter vitam suam instituire : & ad laudem & gloriam Dei , cuius gratiâ affluenter nobis cuncta quæ opportuna sunt conceduntur : in alio verò volumine reliquas eius virtutes descripsimus . Horâ autem illâ quando quieuit migraturus ad Dominû , pænè vniuersa ciuitas congregata est . Et vnusquisque eorum cum omni deuotione castissimo eius corpori appropinquans , benedictionem sibi ex vestimentis eius diripuit . Et si in quocumque languore id quod direptum est contigit , sine aliquâ morâ sanitas subsecuta est .

CAP. XIII.
Reliquia Abraham sanitatem conferunt.

Vixit etiam Maria alios quinque annos , sicque supra modum vitam suam instituens , & diebus ac noctibus in lamentatione magnâ lacrymisque perseuerans , Dominum precabatur , vt plerique prætereuntes locum illum per noctem , & audientes vocem fletuum eius , nihilominus verterentur in planctum , & fletum suum eius fletu copularent . Horâ autem dormitionis eius , quâ ex hac vitâ assumpta est , omnes qui viderunt eam , propter splendorem vultus eius , gloriam Domino retulerunt .

CAP. XIV.
Quinque annis pœnitentiæ completis , sanctissime moritur Maria.

Heu mihi dilectissimi , quoniam hi quidem dormierunt , & ad Dominum cum omni fiduciâ perrexerunt : quorum mens in nullo profus mundanis negotiis colligata est , sed in solâ Domini charitate . Ego verò

CAP. XV.
Ephram suâ deplorat miseriam.

verò impromptus atque imparatus meâ voluntate permanſi, & ecce comprehendit me hiems, & infinita tempeſtas nudum me atque ſpoliatum abſque perfectione bonorum operum inueniet.

CAP. XVI. Admiror in memetiſſo, chariſſimi, quomodo quotidie delinquo, & quotidie pœnitentiam ago: per horas ædifico, & per horas conſtructa ſubuerto. Ad veſperam dico, Sequenti die pœniteo: mane autem factò, elatus diem prætereo. Rurſus ad veſperam dico, Noctu vigilabo, & cum lacrymis obſecrabo Dominum, vt peccatis meis propitiuſ ſit: cum autem nox aduenerit, ſomno potiùs occupor. Ecce qui mecum acceperunt pecuniam, die ac nocte negotiari contendunt, vt & laudem præconiij conſequantur, & decem ciuitatibus præſint: ego ob pigritiam meam occultauit eam in terrâ, & Dominus meus propinquauit venire; & ecce contremiſcit cor meum, & deſleo dies negligentia meæ, non habens qualem exultationem obtendam.

CAP. XVII. Miſerere mei, qui ſolus ſine peccato eſ Deus, & ſaluum me fac, qui ſolus beni-

gnus eſ & clemens; quia præter te benedictum Patrem, & vnigenitum Filium tuum qui incarnatus eſt propter nos, & Spiritum ſanctum qui viuificat omnia, alium nescio, neque in alium credo. Et nunc memento mei, amator hominum, & deduc me de carcere iniquitatum mearum: quia vtrumque tuum eſt, Domine, & quando voluiſti me in hunc mundum intrare, & quando ex eo migrare præceperis. Memorare mei indefenſi, & ſalua me peccatorem: & gratia tua, quæ mihi in hoc ſæculo opitulatio, refugium, & gloriatio facta eſt, ipſa me ſub alas in illâ die horrendâ atque terribili protegat. Tu enim agnoſcis qui eſ ſcrutator cordis & renum, quòd multas prauitates & ſcandalorum tramites, imprudentium vanitatem, & hæreticorum deſenſionem contempli. Et hoc non ex me, ſed ex gratiâ tuâ, per quam illuminata eſt mens mea. Vnde obſecro, ſancte Domine, ſalua me in regno tuo, & dignare me benedicere cum omnibus qui placuerunt ante te: quoniam decet te gloria, adoratio & magnificentia, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Amen.

NEPTIS
ABRAHÆ
*Eiuſdem
ad Deum
oratio.*

NOTATIO.

MARIÆ MERETRICIS] Feſtum huius in nullis tabulis eccleſiaſticis inuenio certo die assignatum: niſi quòd in Menſis XXI X. Octobris Maria Abrahæ ungitur. Et ſimul hæcenus Vita Abrahæ & Maria neptis eius impreſſa ſuit, auctore Ephraem. Diſtinxi, vt viros aſcetas a feminis aſcetruiſ ſeparatos haberes.

2. STABVLO] Id eſt diuerſorio vel meritorio. Vnde infra cap. VI. ſtabularius.

3. CAMELAVCHIVM] Ita legendum. Editi, calamanchum, id eſt pileum. Occurrit & infra capite IX. ubi Coloniensis editio, calamanchum habet. Vide Onomaſticon.

4. SVPER PſIATHIVM] Vetus editio, ſuper humi ſpatium. Sed tam antè ſepius in aliis Vitis

ſpithium occurrit, vt de lectioſis veritate nullum ſit dubium.

5. CHAMEVNIA] Vetus editio, continentia. Coloniensis, caumentia. Vera lectio, quam dedi. Sunt xauuonia, humicubationes. Supra Vita Abrahæ cap. XVIII. chameuniis quoque & contritione corporis numquam omnino laſſatus eſt. Vide Onomaſticon.

6. HEV MIHI] Tria ſequentia capita deſunt tam apud Ephraem tom. III. in Vita Abrahæ, nec ſe ea in Grecis exemplaribus reperiſſe reſtatutur Ephraemi interpres Voſſius, quàm apud Metaphraſtem tomo VI. Lipomani, & tomo II. Suriy. Deerant etiam in manuſcriptis noſtris. Sed quia Coloniensis editio hæc habet, etiam expreſſi. Voſſius exiſtimat. clauſulas hæc, ex aliis Ephraemi locis, quibus ſimilia quadam habet, concinnatas eſſe.

VITA

8. OCT. SANCTÆ THAISIS

MERETRICIS,

AVCTORE INCERTO.

CAP. I.
Thais
multos iu-
venes per-
uertit.

Paphnu-
tius conuer-
sioni eius
intendit.

Conuersio-
nis occasio-
nem ex
verbis eius
captat.

Peccati
pretium in
mediâ ciui-
tate exurit.

CAP. II.

VIT quædam meretrix, Thais nomine, tantæ pulchritudinis, vt multi propter eam vendentes substantiam suam ad vltimam peruenirent paupertatem: sed & lites inter se conferentibus amatoribus suis, frequenter sanguine iuuenum puellæ limen replebatur. Quæ cum abbas Paphnutius audisset, sumpto habitu sæculari & vno solido, profectus est ad eam in quadam Ægypti ciuitate: deditque ei solidum pro mercede peccati. At illa accepto pretio, ait: Ingrediamur domum. tunc ille ingressus, vt lectum pretiosis vestibibus stratum conscenderet, inuitabat eam, & dixit: Si est interius cubiculum, in ipso eamus. illa dixit: Est quidem, sed si homines vereris, nec in isto exteriori cubiculo vllus ingreditur: si verò Deum, nullus est locus, qui Diuinitatis eius oculis abscondatur. Quod cum audisset senex, dicit ei: Et scis esse Deum? Cui illa respondit: Et Deum scio & regnum futuri sæculi, necnon & tormenta futura peccatorum. Dicit ei: Si ergo hæc nosti, cur tantas animas perdidisti, vt non solùm pro tuis, sed & pro illorum criminibus reddita ratione damneris? Quod cum Thais audisset, prouoluta ad pedes Paphnutij monachi cum lacrymis exorabat, dicens: Pœnitentiam iniunge, pater: confido enim remissionem te orante sortiri, horarum tantùm trium inducias peto, & post hoc quocumque iusseris, veniam; & quodcumque præceperis, faciam. Cumque locum illi abbas Paphnutius constituisset, quò venire deberet, illa discedens collectis omnibus quæcumque ex peccato susceperat, prolatisque in mediâ ciuitate populo spectante igni supposuit, clamans: Venite omnes qui peccastis mecum, & videte, quomodo ea quæ mihi contulistis exuram. erat autem pretium librarum quadraginta.

Quæ cum omnia consumpsisset, in lo-

cum quem abbas constituit ei, perrexit: quam ille, reperto virginali monasterio, in cellulâ parua ducens, ostium cellulæ plumbo signauit, paruamque reliquit fenestellam, per quam ei victus modicus inferretur, iussitque ei omnibus diebus parum panis & paululum aquæ à sororibus monasterij ministrari. Cum autem discederet ostium plumbato, ait ad illum Thais: Quò iubes, pater, vt aquam meam effundam? at ille respondit: In cellâ, vt digna es. Cumque iterum quemadmodum Deum oraret requireret, dicit ei: Non es digna nominare Deum, nec in labiis tuis nomen diuinitatis eius adducere, sed nec ad cælum manus expandere, quoniam labia tua iniquitate sunt plena, & manus tuæ sordibus inquinatæ; sed tantummodò sedens contra Orientem respice, hunc sermonem solum frequenter iterans: ¹ Qui plasmasti me, miserere mei.

Cum ergo tribus annis ita fuisset inclusa, cõdoluit abbas Paphnutius, & mox profectus est ad abbatem Antonium, vt ab eo requireret si peccata eius remisisset ei Dominus, an non. Cum ergo peruenisset, & tantam illi causam subtiliter narrasset, conuocatis discipulis suis abbas Antonius, præcepit vt illâ nocte omnes vigilarent, & in oratione singillatim persisterent, quatenus alicui ex eis declararet Deus causam, pro quâ abbas Paphnutius venerat. Itaque cum singuli secessissent, & incessanter orarent, abbas Paulus, maior discipulus sancti Antonij, vidit subitò in cælo lectum pretiosis vestibibus adornatum, quem tres virgines clarâ facie fulgètes custodiebant. Cum ergo ipse Paulus diceret: Non est largitio hæc alterius nisi patris mei Antonij; vox ad eum facta est: Non est patris tui Antonij, sed Thais meretricis est. Quod cum manifestè abbas Paulus retulisset, cognitâ Dei voluntate abbas Paphnutius discessit, & reuersus ad monasterium in quo fuerat inclusa, ostium quod obstruxerat dissipauit; illa verò, vt adhuc

Cellula
parua in-
cluditur.

Oratio
Thais.

CAP. III.
Paphnu-
tius de
Thais con-
sultat abba-
tem Antio-
nium.

Visio Pauli
de Thais
loco præpa-
rato.

Memoria
peccatorū
ex animo
converso,
magis de-
let peccata,
quam cor-
poralis af-
flicio.

adhuc ita permaneret inclusa, postulabat: cum verò aperuisset ostium, dixit ei: Egredere, quoniam remisit tibi Deus peccata tua. illa respōdit: Testor Deum, quia ex quo hūc ingressa sum, omnia peccata mea velut sarcinam statui ante oculos meos, & non discesserunt peccata mea ab oculis meis,

sed flebam semper illa conspiciens. Cui abbas Paphnutius ait: Non propter pœnitentiam tuam remisit tibi Deus, sed quia horum cogitationem semper habuisti in animo. Et cum eam inde eduxisset, quindecim tantum diebus Thaisis vixit, & sic pausavit in pace.

Movetur
Thaisi.

NOTATIO.

THAISSIS] *Huius commemoratio est in Menologio Græcorum VIII. Octobris: Natalis sanctæ Thaisæ, quæ fuerat meretrix. Hæc ab adolescentiâ fuit à propriâ matre deprauata; itaque officinam diaboli se constituit. Sed à viro sancto Paphnutio capta est. Conuersa igitur, & pœnitentiâ scelerum compuncta, & omnia sua quadringentarum pretio æstimata, pauperibus distribuit, & seipsam in cellâ quadam inclusit; vbi lacrymis & gemitibus ex profundo cordis emissis clamabat: Qui plasmasti me, miserere mei. In hac exercitatione annos tres transegit; vnde egressa iussu abbatis, post quindecim dies excessit. Quæ ad verbum desumpta sunt, ex Menais. in quibus tamen Paphnutio patria assignatur, quæ hūc deest. Dicitur enim ibi Σιδών, Sidonius. Florarium Sanctorum manuscr. xxviii. Augusti: Thaisis peccatricis conuersio. & VIII. Octobris: S. Thaisis peccatricis depositio per sanctum Paphnutium conuersa à studio meretricio. Quam*

ille reperto virginum monasterio, in cellulam paruam recludens, ostium plumbo sigillauit, & paruam ei fenestram dimisit, per quam ei cibus modicus deferretur. Post trium verò annorum pœnitentiam abbas Paphnutius rediens, post reuelationem sibi à Deo de illâ factam, ostium quod plumbo signauerat, dissipauit, dixitque ei: Egredere, quia dimisit tibi Deus peccata tua. At illa, Testor, inquit, Deum, quia ex quo hūc ingressa sum, ex omnibus meis peccatis quasi sarcinam feci mihi, & ante oculos meos statui. & sicut non recessit anhelitus de naribus meis, ita nec quidem vno momento vsque ad hanc horam peccata mea recesserunt à me. Claruit anno salutis cccxliv.

Vita hæc in quibusdam manuscriptis separatim ponitur, in aliis interseritur aliis libris, ut libro II. cap. xvi. ratione Paphnutij, qui eam conuertit. Dedit separatim, ut femina feminis ungeretur.

2. **QVI ME PLASMISTI, MISERERE MEI]** *Eandem Thaisæ orationem habes in Menais & Menologio.*

V I T A

8. OCT. SANCTÆ PELAGIÆ

M E R E T R I C I S

AUCTORE IACOBO DIACONO,

INTERPRETE EUSTOCHIO.

PROLOGVS INTERPRETIS.

*Verba sacerdotis tanti, & œlata Latinis,
EUSTOCHIUS Christi transtuli subsidio.
Sed vos, Lectores, mecum pensate laborem,
Et memores nostri fundite verba Deo.*

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. Tim. 2.

MAGNAS semper Domino nostro gratias referre debemus, qui non vult perire peccatores in mortem, sed omnes per penitentiam conuerti cupit ad vitam. Audite ergo miraculum quod gestum est in diebus nostris. Visum est mihi peccatori Iacobo, scribere vobis fratribus sanctis, vt audiendo vel legendo sciatis, & animabus vestris maximum consolationis auxilium acquiratis. Misericors enim Deus, qui nullum hominem vult perire, statuit in hoc sæculo, vt per satisfactionem delicta donentur: quia in futuro iustum iudicium erit, in quo recipiet vnusquisq; secundum opera sua. Nunc ergo silentium mihi præbete, & intuemini mecum omni diligentia cordis, quia relatio nostra compunctione satis vberissima plena est.

V I T A.

CAP. I.
Nonnus
episcopus,
anti mona-
chus Ta-
bennensis,
venit ad
Synodum
Antioche-
nam.

SACRATISSIMUS episcopus Antiochiæ ciuitatis conuocauit ad se omnes prope se existētes episcopos, pro certâ quadam causâ: vnde conuenerunt episcopi numero octo, inter quos fuit & sanctissimus Dei vir ⁴ Nonnus, episcopus meus, vir mirificus & efficacissimus monachus, de monasterio

quod dicitur Tabenensiotarum. Propter incomparabilem enim eius vitam & decoratissimam conuersationem raptus est de monasterio, & episcopus ordinatus. Congregatos ergo in prædictâ ciuitate, iussit nos episcopus ipsius ciuitatis manere in basilicâ beatissimi martyris Iuliani. Ingressique successimus, vbi & ceteri qui conueuerant episcopi ante ianuam ipsius basilicæ resederunt.

*Synodus
habetur in
templo Iu-
liani mar-
tyris.*

Quibus sedentibus, aliqui episcopi dominum meum Nonnum rogabant vt aliquid ab ipso docerentur: statimque ex ore suo sanctus episcopus cœpit loqui ad ædificationem & salutem omnium qui audiebant. Cunctis verò nobis admirantibus sanctam doctrinam eius, ecce subito transit per nos prima mimarum Antiochiæ: ipsaque est ⁶ prima choreutiarum pantomimarum, sedens super asellum: & processit cum summâ phantasiâ, adornata ita, vt nihil videretur super eâ nisi aurum & margaritæ & lapides pretiosi; nuditas verò pedum eius ex auro & margaritis erat cooperta: cum quâ maxima erat pompa puerorum & puellarum in vestibus pretiosis amicta: & torques aurea super collum eius. Quidam præcedebant, alij verò sequebantur eam: pulchritudinis autem decoris eius non erat satiētas omnibus sæcularibus hominibus. Quæ tamen transiens per nos, totum impleuit aërem ex odore ⁷ musci, vel ceterorum suauissimorum odoramentorum fragrantia. Quam vt viderunt episcopi ita nudo

CAP. II.

*Pelagia
Antioche-
na prima
pantomim-
narum.*

*Seminuda
incedens,
episcopi
dolorem
ingerit.*

nudo capite & omni membrorum compa-
ge sic inuerecundè transire cum tantis ob-
sequiis, vt nec velamen super caput posi-
tum, nec super scapulas: tacentes ingemue-
runt, & quasi à peccato grauissimo auerte-
runt facies suas.

CAP. III.

Beatissimus autem Nonnus intentissimè
eam & diu respiciebat, ita vt posteaquam
transisset, intueretur & respiceret eam. Et
postea auertit faciem suam, dicens ad cir-
cumfidentes episcopos: Vos non delectati
estis tantà pulchritudine eius? Illis verò
nihil respondentibus, posuit faciem super
genua sua, & manuale sanctum quod tene-
bat sanctis manibus suis: & sic omnem si-
num suum repleuit lacrymis, & suspirans
grauiter, dixit iterùm ad episcopos: Non
delectati estis tantà pulchritudine eius? Illis
verò nihil respondentibus, Vere, ait, ego
valdè delectatus sum, & placuit mihi pul-
chritudo eius: quoniam istam habet Deus
preponere & statuere in conspectu tremen-
dæ & admirabilis sedis suæ, iudicaturus
tam nos quàm episcopatum nostrum. Et
iterùm dixit ad episcopos: Quid putatis,
dilectissimi: quantas horas fecit in cubiculo
suo hæc mulier, lauans & componens se,
cum omni sollicitudine animi & intèntione
ad spectaculum ornans se, vt corporali pul-
chritudini & ornatui nihil deesset, quate-
nus omnibus placeret, ne turpis videretur
esse suis amatoribus, qui hodie sunt, & cra-
stino non sunt? Ergo & nos habentes pa-
trem in cælis omnipotentem, sponsam im-
mortalem, donantem benè custodientibus
promissiones, quæ habent diuitias cælestes
& æterna præmia, quæ æstimari non pos-
sunt, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis ascenderunt, quæ præ-
parauit Deus diligentibus se. Quid enim
plura loquor? habentes. repromissionem,
faciem illam magnam & splendidam, &
inæstimabilem sponsi vultum videre, cui
Cherubim respicere non audent, non or-
namus neque detergimus sordes de miseris
animabus nostris, sed dimittimus eas negli-
genter iacere.

CAP. IV.

His omnibus dictis, apprehendit me pec-
catorem diaconum, peruenimusque in
hospitium, vbi nobis fuerat cellula data. Et
ingressus cubiculum suum, iactauit se in
pauimentum, & faciem suam ad terram:
percutiensque pectus suum, lacrymabatur,
dicens: Domine Iesu Christe, ignosce mihi
peccatori & indigno, quia vnus diei orna-
tus meretricis superuenit ornatum animæ
meæ. Quali vultu respiciam ad te? aut qui-
bus sermonibus iustificer in conspectu tuo?
Non enim occultabo cor meum ante te,

quoniam prospicis secreta mea. Et vix mihi
peccatori & indigno, quoniam ante altare
tuum adfisto, & non offero pulchram ani-
mam qualem expetis à me. Illa enim pro-
misit placere hominibus, & fecit: & ego
promisi tibi placere, & mētitus sum propter
pigritiam meam: Nudus sum tam in cælo
quàm in terrâ, non adimplēs præcepta man-
datorum tuorum. Ergo non est mihi spes ex
operibus bonis, sed spes mea in misericor-
diâ tuâ, quâ confido saluari. Hæc verò illo
dicente, & horû causâ plurimum vlulante,
eodem die vehementer festa celebrauimus.

CAP. V.
*Præuidet
meretricis
conuersio-
nem.*

Superueniente autem die, quæ est Do-
minica, postquam compleuimus nocturnas
orationes, dicit ad me sanctus Nonnus epi-
scopus: Tibi dico frater diacone, vidi som-
nium & fortiter conturbor, eò quòd non
possum discernere illud. Qui mox dicit ad
me, vidisse se in somnis, quomodo ad cornu
altaris staret nigra colûba, multis sordibus
inuoluta: quæ circumuolabat me, & focto-
rem ac squalorem sordiû eius ferre non va-
lebam. Illa verò circûstetit me, donec * di-
missa est oratio catechumenorû. Postquam
verò proclamauit diaconus catechumenis,
Procedite, statim nusquam comparuit. Et
post Missam fidelem & completionem ob-
lationis, cum dimissa esset ecclesia, egre-
diente me limitem domus Dei, venit de-
nudè ipsa columba multis sordibus inuolu-
ta, & iterùm circumuolabat me. Ego verò
extendens manum, apprehendi eam, &
iactaui in concham, quæ erat in atrio sanctæ
ecclesiæ: & dimisit in aquâ omnes sordes
suas quibus obuoluta erat, & ascendit de
aquâ candida sicut nix: quæ & volans, in
excelsum ferebatur, & omnino ab oculis
meis sublata est. Cum ergo narraisset som-
nium sanctus Dei Nonnus episcopus, ap-
prehendit me: & peruenimus ad maiorem
ecclesiam cum ceteris episcopis, & salu-
tauimus episcopum ciuitatis.

*Columba
specie ad-
umbratur
Pelagia.*

CAP. VI.

Et ingrediens, omnem populum ecclesiæ
hortatus est, qui ingressi sederunt super
thronos suos: & post omnem canonicam
celebrationem vel lectionem sancti Euan-
gelij, idem episcopus ciuitatis porrigens
sanctum Euangelium beatissimo Nonno,
hortabatur eum vt verba faceret ad popu-
lum. Qui aperiens os suum loquebatur sa-
piētiam Dei, quæ habitabat in eo: quoniam
nihil cōpositionis, aut philosophiæ, aut in-
discretum alloquebatur, nihil in se habens
humanæ naturæ superfluum: sed repletus
Spiritu sancto, arguebat & commonebat
plebem, sincerissimè loquens de futuro
iudicio, & perpetuis bonis quæ reposita
sunt. Cuncta ergo plebs compuncta est ex
verbis,

*Nonnus ad
populum
verba facit.*

*Populus
cōpungitur.*

*Vt apes, ex
vitio etiam
virtutis
calcar de-
sumit Non-
nus.*

*Ad anima
pulchritu-
dinem se-
ipsum ex
corporali
Pelagia
decore ex-
timulat.*

verbis, quibus locutus est per eum Spiritus sanctus, ita vt pauimentum sanctæ ecclesiæ inundaret populi lacrymis.

CAP. VII. Gubernatione verò misericordiæ diuinæ contigit, vt conueniret ad eandem ecclesiam & meretrix hæc, de quâ factus est nobis sermo: & quod mirum est, catechumena, cui numquam accessit sollicitudo peccatorum, nec aliquando ad Dei conuenisset ecclesiam, subito compuncta est timore Domini, cum argueret sanctus Nonnus populum, ita vt desperaret de se, ipsa mulier plangens flumina lacrymarum fundebat, nec villo modo à fletu continere se poterat. Et statim præcepit duobus pueris suis, dicens: Sustinete in hoc loco: & dum egressus fuerit sanctus Nonnus episcopus, sequamini eum, & inquirete vbi maneat, & venite & renuntiate mihi. Pueri verò fecerunt sicut præcepit eis domina sua: & sequentes nos, venerunt in basilicam beatissimi martyris Iuliani, vbi nobis hospitium seu cellula erat. Et regressi, venerunt, dominæ suæ dicentes: Quoniam in basilicâ beatissimi martyris Iuliani manet. Quo illa audito, statim transmisit 9 diptychum tabularum per eosdem pueros, ita continentem: Sancto discipulo Christi, peccatrix & discipula diaboli. Audiui de Deo tuo, quòd cælos inclinavit, & descendit super terram, non propter iustos, sed vt peccatores saluaret: intantum humiliatus, vt publicanis appropinquauerit, & in quem Cherubim respicerent non audent, cum peccatoribus conuersatus sit. Et tu, domine meus, qui multam sanctitatem habes, etsi carnalibus oculis ipsum Dominum Iesum Christum, qui se illi mulieri meretrici Samaritanæ manifestauit ad puteum, non adspexisti, tamen verus cultor illius es, sicut à Christianis audiui referentibus. Si verò illius Christi verus es discipulus, non me respuas, per te desiderantem videre Saluatorem, vt per te merear videre vultum sanctum suum. Tunc rescripsit ei sanctus Nonnus episcopus: Quæcumque es, manifesta es Deo, & tu, & tractatus tuus, & voluntas tua. Attamen dico tibi, ne velis tentare humilitatem meam: ego enim sum homo peccator seruus Dei. Si pro certo habes desiderium diuinitatis, virtutem adipiscendi & fidem, & me vis videre: sunt mecum episcopi alij, veni, & ante eos me videbis: nam sola me videre non poteris. Cum hæc relegisset meretrix, gaudio repleta, cursu venit ad basilicam beati martyris Iuliani, & nuntiauit nobis de præsentia suâ. Quo audito sanctus Nonnus episcopus, vocauit ad se omnes qui illic aderant episcopos, & iussit eam venire ad se.

Quæ accedens vbi congregati erant episcopi, iactauit se in pauimentum, & apprehendit pedes beati Nonni episcopi; dicens: Rogo te, domine meus, imitare magistrum tuum Dominum Iesum Christum, & effunde super me tuam bonitatem, & fac me Christianam. Ego enim sum, domine meus, pelagus peccatorum & abyssus iniquitatis. Peto me baptizari.

Cum vix eâ persuasisset sanctus Nonnus episcopus surgere à pedibus suis, cum surrexisset, dicit ad eam: 10 Canones sacerdotales continent non baptizari meretricem, nisi fidei iussores præstiterit, vt non se iterum in ipsis malis reuoluat. Quæ audiens talem episcopi sententiam, iactauit se iterum in pauimentum, & apprehendit pedes sancti Nonni, & ipsos lacrymis suis lauit, & capillis suis extergebat, dicens: Rationem reddas Deo pro animâ meâ, & tibi adscribam iniquitates factorum meorum, si distuleris me iniquam & turpissimam baptizare. Non inuenias portionem apud Deum cum sanctis, nisi me nunc feceris alienam malorum operum meorum. Neges Deum, & idola adores, nisi me hodie in sponsam Christi renasci feceris, & obtuleris Deo. Tunc omnes episcopi & clerici qui conuenerunt, videntes talem peccatricem pro Deitatis desiderio talia loquentem, admirantes dicebant, numquam se talem vidisse fidem & desiderium salutis, sicut huius meretricis. Et statim transmiserunt me peccatorem diaconum ad episcopum ciuitatis, vt hæc omnia ei insinuarem, & vnam de 11 diaconissis iuberet eius beatitudo transmittere mecum. Qui audiens, lætatus est gaudio magno, dicens: Benè, pater honorabilis, te expectabant opera ista: scio quòd os meum eris. Et statim transmisit mecum dominam Romanam primam diaconissarum. Quæ veniens, inuenit eam adhuc ad pedes sancti Nonni episcopi, cui vix persuasit surgere à pedibus suis, dicens: Surge filia, vt exorcizeris. Dixitque ei: Confitere omnia peccata tua. Quæ respondit: Si perscrutata fuero scientiam cordis mei, non inuenio in me aliqua opera bonorum actuum. Peccata enim mea scio, quod arenâ maris grauiora sunt: aqua enim per parua est præ mole peccatorum meorum. Confido verò de Deo tuo, quòd dimittat pondus iniquitatum mearum, & respiciat super me. Tunc dixit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Dic quod sit nomen tuum? Quæ respondit: Naturali nomine Pelagia vocata sum à parentibus meis: ciues verò Antiochiæ Margaritam me vocant, propter pondus ornamentorum, quibus me adornauerunt peccata

Pelagia Nonni pedes amplectitur.

Baptismū expetit.

CAP. VIII

Canones vetant meretricem baptizari nisi dato fidei iussore.

Omni obtestatione Baptismum flagitat.

Exorcismus ante Baptismum.

Pelagia obornatum ab Antiochenis Margaritam dicitur.

Pelagia catechumena conuertitur.

Epistola Pelagiae ad Nonnum.

Matth. 9.

Ioan 4.

Nonni ad Pelagiam epistolam rescriptam.

Solus mulierem videre renuit.

cata mea. Ego enim eram ornamentum & comptum ergasterium diaboli. Iterum dicit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Naturali nomine Pelagia vocaris? Quæ respondit: Ita domine. Quo audito, sanctus Nonnus episcopus exorcizavit eam, & baptizavit: & imposuit ei signum Domini, tradiditque illi corpus Christi. Fuitque illi mater spiritalis sancta domina Romana, prima diaconissarum: quæ accipiens eam, ascendit in ¹² catechumenum, eò quòd & nos ibi maneremus. Tunc dicit ad me sanctus Nonnus episcopus: Tibi dico, frater diacone, letemur hodie cū Angelis Dei, & oleum extra consuetudinem fumamus in cibo, & vinum cum lætitiâ spiritali accipiamus, propter salutem huius puellæ.

Baptizatur, confirmatur, & Eucharistiâ reficitur.

CAP. IX.

Sumentibus verò nobis cibum, audiuntur voces subito, velut hominis qui violentiam patitur: diabolus enim clamavit, dicens: Væ væ, quid patior à decrepito sene isto? Non tibi sufficiunt triginta millia Saracenorum, quos mihi abripuisti & baptizasti, & obtulisti Deo tuo? Non tibi sufficebat Heliopolis, quoniam cū & ipsa mea esset, & omnes qui in eâ habitabant, me adorarent: tu mihi abripuisti & obtulisti Deo tuo? Sed & nunc maximâ spem meam abstulisti à me: iam nunc non tero machinationes tuas. O iam quid patior à damnable isto! Maledicta dies illa, in quâ natus es tu: flumina lacrymarum infirmo hospicio inundant: iam spes mea abstracta est. Ista omnia clamabat diabolus, & lamentabatur ante ianuas, & audiebatur ipse ab omnibus hominibus. Et iterum repetens, ad neophytam puellam dixit: Hæc mihi facis, domina mea Pelagia, & tu meum Iudam imitaris? Ille enim gloriâ & honore coronatus, & apostolus constitutus, tradidit Dominum suum: ita & tu mihi fecisti. Tunc dicit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Signa te cruce Christi, & abrenuntia ei. Quæ signavit se in nomine Christi, & insufflavit in dæmonem: & statim nusquam comparuit.

Nonnus 30000. Saracenorum convertit.

Diaboli planctus contra Nonnum & Pelagiam.

Signat se Pelagia, & insufflat in diabolum.

CAP. X.

Post biduum ergo, dormiente eâ cum sanctâ Romanâ commatre suâ in cubiculo suo, apparuit diabolus nocte, & suscitavit ancillam Dei Pelagiam, & dicebat: Rogo te, domina mea Margarita, numquid non ex auro & argento ditata es? numquid non ex auro & gemmis pretiosis adornaui te? Rogo te, quid te contristavi? Responde mihi, ut satisfaciam tibi: tantum ne me facias opprobrium Christianorum. Tunc ancilla Dei Pelagia signavit se, & exsufflavit in dæmonem, dicens: Deus meus, qui eripuit me de medio dentium tuorum, & induxit

Rursus Pelagia exprobrat diabolo.

Fugatur signo crucis & insufflatione.

in cælestem thalamum suum, ipse tibi resistet pro me. Et statim nusquam comparuit diabolus.

Tertiâ verò die, posteaquam baptizata est sancta Pelagia, rogavit puerum suum, qui præerat rebus eius omnibus, & dicit ad eum: Vade in vestiarium meum, & scribe omnia quæ sunt tam in auro quàm in argento, vel in ornamentis aut vestibus pretiosis, & affer mihi. Puer fecit sicut præcepit ei domina sua, & omnem substantiam suam detulit. Quæ statim vocavit sanctum Nonnum episcopum per sanctam Romanam commatrem suam, & omnem substantiam suam posuit in manibus eius, dicens: Hæc sunt, domine, diuitiæ, quibus ditavit me satanas: has trado in arbitrio sanctitatis tuæ, & quod nosti expedire, facias ex eis: mihi enim optandæ sunt diuitiæ Domini mei Iesu Christi. Qui statim vocavit custodem ecclesiæ seniore: & ipsâ præsentem, omnem substantiam eius in manibus illius tradidit, dicens: Adiuro te per inseparabilem Trinitatem, ne quid hinc in episcopium aut in ecclesiam ingrediatur: sed magis viduis & orphanis & pauperibus erogetur, ut quod malè attractum est, benè distribuatur: & diuitiæ peccatricis, fiant thesauri iustitiæ. Si verò spreto sacramento, siue per te, siue per quemlibet alium subtraxeris de his quidquam, anathema ingrediatur domum eius, & cum illis habeat partem, qui dixerunt, Crucifigatur, crucifigatur. Illa verò conuocavit omnes pueros & puellas suas, & libertavit omnes: donavitque ¹³ tortos aureos eis de manu suâ, dicens: Festinate, & liberate vos de hoc sæculo nequam, pleno peccatis, ut sicut fuimus in hoc sæculo simul, ita simul permaneamus sine dolore in vitâ illâ, quæ est beatissima.

CAP. XI.

Bona sua dat pauperibus.

Nihil ex his in ecclesiam inferri patitur Nonnus.

Affectus suos hortatur ad fidem.

Octauâ verò die, quando habebat depositionem albarum facere, surgens nocte, nobis ignorantibus, deposuit vestem Baptismatis sui, & induit se tunicam ¹⁴ tricinam, & ¹⁵ birram sancti Nonni episcopi: & ex illâ die nusquam comparuit in ciuitate Antiochiâ. Quam sancta Romana flebat amarissimè, & sanctus Nonnus consolabatur eam, dicens: Noli flere filia, sed lætare gaudio magno, quoniam Pelagia optimam portionem elegit, sicut Maria, quam Dominus præfert Marthæ in Evangelio. Illa autem abiit Ierosolymam, & construxit sibi cellulam in monte Oliueti, vbi Dominus orauit.

CAP. XII.

Albâ depositâ ciliciâ induit.

Pelagiam Antiochiâ discedens petit Ierosolymam.

In monte Oliueti Pelagij nomine quasi eunuchus conuersatur.

Post aliquantum verò temporis conuocavit episcopus ciuitatis omnes episcopos, ut vnusquisque reuertetur ad propria.

CAP. XIII.

GIA.

Post triennium aut quadriennium temporis, desideravi ego Iacobus diaconus proficisci Ierololyam, vt ibi adorarem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, & petij episcopum meum, vt me permitteret ire. Dum me permisisset ire, dicit ad me: Tibi dico frater diacone, dum perueneris Ierololyam, require ibi quemdam fratrem Pelagium, monachum & eunuchum, qui multos annos habitabat in solitudine clausus, quasi eum visitaturus: verè enim poteris ab eo iuari. Hæc autè omnia dicebat mihi de ancillâ Dei Pelagiâ non manifeste.

CAP. XIV. Iacobus diaconus Ierololyam loca sancta & Pelagium visitat.

Summa Pelagij pulchritudo præ mediâ in marcerem versa.

Perueni ergo Ierololyam, & adoravi sanctâ resurrectionem Domini nostri Iesu Christi: & aliâ die requisii seruum Dei. Et accessi, & inueni eum in monte Oliueti, vbi Dominus orauit, in modicâ cellulâ vndique circumclusâ, & paruam fenestellâ habuerat in pariete. Et percussi ostium fenestellæ, & statim aperuit mihi, & cognouit me: ego verò non cognoui eam. Quomodo enim poteram cognoscere illam, quam antea videram inæstimabili pulchritudine, iam facie marcidam factam præ nimâ abstinentiâ? Oculi verò eius sicut fossæ videbantur. Quæ dicit ad me: Vnde venis frater? Ego respondi & dixi: Missus sum ad te, iubente Nonno episcopo. Quæ ait ad me: Oret pro me, quoniam verè sanctus Dei est. Et statim clausit ostium fenestellæ, & cœpit psallere horam tertiam. Ego verò orauit iuxta parietem cellulæ eius, & recessi, multum iuuatus de angelicâ visione eius. Reuersus verò Ierololyam, cœpi per monasteria ambulando visitare fratres.

CAP. XV. Iacobus diaconus secundo Pelagium visitat.

Magna verò ferebatur fama per monasteria de domino Pelagio: propterea deliberavi etiam iteratò ad eum redire, & salutari-

bus doctrinis eius refici. Cumque ad cellulam suam peruenissem, & pulsare, imò nominatim eum interpellare præsumerem, nihil respondit. Exspectaui secundâ die & tertiâ perseuerans, & proprio nomine Pelagium interpellans, neminè audiui. Quare intra me dixi: Aut nemo est hic, aut recessit qui hic erat monachus. Nutu verò Dei monitus, iterum dixi: Considerem ne fortè mortuus sit: & aperui ostium fenestellæ, & prospexi, & vidi eum mortuum, & clausi ostium: & de luto replens diligenter, cursu veni Ierololyam, & nuntiaui commanentibus, quòd sanctus Pelagius monachus mirabilia faciens requiescisset. Tunc sancti patres venerunt cum diuersis monasteriis monachorum, & sic solutum est ostium cellulæ: & delatum est foràs sanctum corpusculum eius, quod auro & lapidibus pretiosis condigne posuerunt. Et dum sancti patres vngerent corpus myrrhâ, tunc cognouerunt quòd fuisset mulier: qui volentes miraculum abscondere, sed populum ipsum latere non poterat. Exclamauerunt voce magnâ, dicentes: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui multas diuitias abscondas habes super terram, non solum viriles, sed etiam muliebres. Diulgatum est autem omni populo, & venerunt omnia monasteria virginum, tam de Iericho, quàm ex Iordane, vbi Dominus baptizatus est, cum cereis, lampadibus & hymnis: & sic depositæ sunt sanctæ reliquiæ eius, portatæ à sanctis patribus.

Mortuum inuenit.

Dum corpus vngitur, femina deprehenditur.

Cum cereis, lampadibus, & hymnis effertur.

Hæc vita meretricis, hæc cōuersatio desperatæ: cum quâ & Dominus nos faciat inuenire misericordiam suam in die iudicij: quoniâ ipsi est honor & gloria, potestas & imperium in sæcula sæculorùm, Amen.

NOTATIO.

PELAGIÆ] Martyrolog. Romanum VIII. Octobr. Ierololyamis S. Pelagiæ cognomento Pœnitentis.

2. IACOBO DIACONO] Ita auctor seipsum vocat hic in Prefatione.

3. EVSTOCHIO] Ita interpretatum nomen exprimit in Prologo, qui deest edit. Colon. sed habetur in MS. S. Audomari, & vet. edit.

CAP. I.

4. NONNVS] De hoc Martyrologium Rom. II. Decembris, Edessæ S. Nonni episcopi, cuius precibus Pelagia pœnitens ad Christum conuersa est.

5. IULIANI] Vary occurrunt Iuliani in Martyrologio. Existimo hic intelligi vnum ex eis qui passi sunt in Syriâ, in quâ Antiochia.

CAP. II.

6. PRIMA CHOREVTRIARVM PANTOMIMARVM] Ita emendavi ex coniecturâ. Loco chorevtriarum, vetus thorentiarum; Coloniensis thorentiarum. Manuscr. S. Audomari: Prima chaos in theatrum pantomimi. Erunt fortè qui loco thorentiarum diuinent legendum theatricarum. Noti pœdta Platonis & Aristoteli, qui & cantabant &

salutabant. Talis hæc Pelagia pantomima chorevtria.

7. MVSCI] Infra in Vita S. Marcellæ cap. III. fragrare musco mure. Vide Onomasticon.

8. DIMISSA EST ORATIO CATECHVMENORVM] Mox sequitur, Missa fidelis seu fidelium. Ita olim officium diuinum erat distinctum, vt pars vocaretur Missa catechumenorù, pars Missa fidelium.

CAP. V.

9. DIPTYCHVM TABVLARVM] Erant Diptycha bifores tabellæ ad varium usum. Vide Onomast.

CAP. VII.

10. CANONES] Vetium olim canonibus, ne quis ad Baptismum admitteretur sine patrino seu fideiusfore, quod multo accuratius obseruatù in meretricibus & histrionibus, quorum conuersio magis erat dubia.

CAP. VIII.

11. DIACONISSIS] Diaconisse antiquitus baptizandas mulieres velabant.

12. CATECHVMENVM] Intelligit locum catechumenorum in ecclesiâ, qui distinctus erat à loco fidelium.

13. TORTOS] Ita vetus editio. Colon. torques.

14. TRICINAM] Addunt editi, id est, cilicinam.

CAP. XL

15. BIRRAM] Birra nunc vestem pretiosam, nunc vilem significat. Vide Onomasticon.

CAP. XLII.

VITA

V I T A
S. MARIAE ÆGYPTIACÆ 2. APR.

M E R E T R I C I S

A V C T O R E

² SOPHRONIO IEROSOL. EP.

I N T E R P R E T E

³ PAVLO DIACONO

sanctæ NEAPOLEOS ecclesiæ.

PRÆFATIO INTERPRETIS.

Domino gloriosissimo ac præstantissimo
regi Carolo.

SCIENS gloriosissimam maiestatem vestram tam diuinis eloquijs, quamque Sanctorum præcedentium exemplis valde delectari, cum iamdudum libellum conuersionis Mariæ Ægyptiacæ, cum tomulo de cuiusdam⁴ vicedomini pænitiã, domino meo obtulerim: quia ille ipse casu quodam deperijt, nunc interim iussui vestro in eodem restaurando deuotus obediui. Obsequij quoque & deuotionis meæ fuit, vt non simplicem tantum memoratæ rei textum exhiberem, sed & alia quæsitu digna superadijcerem, de venerandis scilicet⁵ constitutis & gestis Præsulum Romanæ Ecclesiæ: quorum sanctionibus quam reuerenter Ecclesia utatur, maiestas vestra optimè nouit. Hoc autem breuitatis Compendium seruus vester ideò sumpsit, vt serenitas vestra, quam Reipub. fascibus valde oneratam attendo, cui sparsim diuersa non vacat percurrere scriptorum volumina, quasdam consuetudines Ecclesiasticas in breui, quasi in quodam Enchiridio inclusas, tenere possit: & quia secundum regalem industriam, studium domini mei in hoc feruere didici, vt facta dictæ vestra iuxta auctoritatem irrefragabilem dirigere, & quid erga cultum diuinum tenendum, quidve reiiciendum sit, sollicitè disquirere & perscrutari, elucubrationis sit assidue, qualiter eius diuinitatis ope muniti, prosperis successibus ad omnia currere mereamini.

Paulus
diaconus
Theophili
pœnitentiã
Latinitati
donauit.

Item con-
stituta &
gesta Pon-
tificum.

PRO-

PROLOGVS AVCTORIS.

Tob. 12.

SECRETVM regis celare, bonum est; opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum est. Ita enim legitur, Angelum dixisse Tobia post oculorum amissionem, glo-

riofamque illuminationem, & post illa transacta pericula, è quibus liberatus, consecutus est Dei pietatem. Etenim regis secretum manifestare, nociuum & valde periculosum est: & Dei gloriosa filere opera, magnum est animæ detrimentum. Propter quod ego diuina tegere silentio dubitans, & pigri serui metuens condemnationis imminens iudicium, qui à domino talentum accipiens, fodiens in terram abscondit, & datum ad operationem celauit extra negotiationem, facram ad me prolata narrationem nequaquam silebo. Sed nullus mihi sit incredulus scribenti de eis, quæ audiui, nec quisquam me mentiri æstimet, de rei magnitudine dubitans. Mihi enim absit facris mentiri rebus, & adulterari verbum, vbi Deus memoratur. Eius autem, qui minima intelligit, & indignius de Dei magnitudine, qui carnem assumpsit, & incredulus est ista dicenti, non mihi pertinebit periculum. Si qui autem illi sunt, qui huius scripturæ legerint textum, gloriosamque rei admirationem sanè credere renuerint, & illis Dominus misereatur, faciatque capaces sancti verbi, ne rei existant Dei miraculorum, quæ plura in suis fieri prædestinauit electis: quoniam & ipsi humanæ naturæ infirma considerantes, impossibilia decernunt ea, quæ de hominibus sanctis gloriosa dicuntur. Assumam de cetero narrationem, ipsam rem referens, quæ in hac nostrâ generatione facta dinoscitur, quam facer vir, diuina & agere & docere educatus, narrauit. Sed vt suprâ dictum est, nullus hæc ad incredulitatem trahat, considerans impossibile fieri in hac nostrâ generatione tam grande miraculum; quia gratia Dei per omnes generationes in sanctas pertransiens animas, amicos Dei facit & prophetas: quemadmodum Salomon secundum Deum edocuit. Tempus namque est sacre proderè narrationis initium, magnum virileque certamen venerabilis Mariæ Ægyptiacæ, videlicet qualiter expleuerit tempora vitæ suæ.

Matth. 25.

Sap. 7.

VIT A.

CAP. I.

IN monasterio Palæstinorum fuit vir vitæ moribus & verbo ornatus, qui ab ipsis

cunabulis, monachicis est actibus diligenter instructus, & conuersationibus veraciter educatus, nomine ⁶ Zosimas. Et nullus nos æstimet dicere Zosimam illum, in prædicationis erroneæ dogmatibus accusatum sectæ alterius: alius enim hic, & alius ille, & multa inter vtrosque distantia, licet vnum vterque fortiti sint vocabuli nomen. Hic itaque Zosimas ab initio in vno Palæstinorum conuersatus est monasterio, & omnem pertransiens monachicam disciplinam, in abstinentiæ opere omnium factus est probatissimus. Omne enim præceptum sibi traditum canonis ab his, qui ab infantiâ educati sunt, luctam perfectæ disciplinæ monachicæ irreprehensibiliter conseruabat. Multa etiam & ipse sibi adiiciens superaddidit, cupiens carnem spiritui subiugare. Nec enim in aliquo offendisse comprobatur: ita enim fuit in cunctis perfectus monachicis actibus, vt multoties multi monachi de prædicti loci monasteriis & de longinquis partibus ad eum confluentes, eius exemplis atque doctrinis se constringerent, & ad illius imitationem abstinentiæ se multo magis subiugarent.

Zosima monachi perfectio.

CAP. II.

Hæc itaque omnia in se habens, à meditatione sacri eloquij numquam discessit, sed in stratu suo quiescens, siue surgens, aut operam tenens manibus, vel cibum, si conueniebat vt sumeret, bonum, quo ille vt consueuerat, spiritualiter utebatur, vnum opus habebat intacitum & numquam deficiens, psallere frequenter & meditationem facere sacri eloquij. Multoties enim asserunt, quia & diuinæ illustrationis dignus effectus, à Deo sibi visiones ostensæ sunt: & mirum non est nec incredibile. Si enim, vt ait Dominus, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: quanto magis qui suam purificauerint carnem, sobrii semper, animorumque perugiles, oculos diuinæ prospiciunt illustrationis; visionis indicium hinc præparatæ futuræ bonitatis accipientes? Dicebat autem ipse Zosimas, ab ipsis, vt ita dicam, maternis vlnis in hoc se esse monasterio traditum, & vsque ad quinquagesimum tertium annum in eo cursum monachicum peregisse. Post hæc autem pulsatus est à quibusdam cogitationibus, quasi iam in omnibus esset perfectus, alterius non indigens in vlllo doctrinâ. Hæc autem, vt dicebat, in se cogitabat: Numquid est in terris monachus, qui nouum aliquid possit tradere mihi, iuuare me valens in aliquo quod ignorem, aut quod ego in monachico non expleuerim opere? Numquid inuenitur eorum qui solitudinem duxerunt, vir, qui prior me in actibus sit? Hæc & his familia

Frequenter psallit & meditaturo.

Matth. 5.

E sinu matris religiosus.

Tentatur superbia perfectionis sue.

Diuinitus mouetur.
 familia eo cogitante, aditit quidam & dixit ei: O Zosima, benè quidem, & sicut possibile fuit homini, decertasti: benè cursum monachicum consummasti. Tamen nullus est in hominibus, qui se perfectum esse demonstret. Maior enim lucta præsens, quàm illa quæ præterijt, licet tu nescias. Vt autem cognoscas, quantæ sint & aliæ viæ salutis, egredere de terrâ & de cognatione tuâ, & de domo patris tui, vt Abraham ille patriarcharum eximius, & veni ad monasteriũ quod iuxta Iordanem adiacet flumen.

Gen. 12.
 CAP. III.
Monasterium ad Iordanem situm ex diuinâ monitione petiit.
 Mox igitur secutus dicentem, egressus de monasterio, in quo ab infantia conuersatus est, & perueniens ad Iordanem, fluium omnium sanctiorem, dirigitur ab eo qui vocauit eum, in monasterium, in quod illum Deus venire præcepit. Pulsans igitur monasterij ianuam, loquitur prius monacho qui ianuam obseruabat, & ille nuntiavit eum abbati. Qui suscipiens eum, habituque & specie religiosum conspiciens, postquam flexit genu, vt mos est monachis, acceptâ oratione, hoc eum interrogauit: Vnde, frater, aduenisti? & quam ob rem apud humiles te coniunxisti monachos? Zosimas autem respondit: Vnde quidem veni, non puto necessarium dicere; ædificationis autem gratiâ, pater, adueni. Audiui de vobis magnalia & laude digna, & posse Deo animam sociare. Dixit autem ei abbas: Deus, frater, qui solus sanat animæ infirmitatem, ipse te & nos doceat diuina mandata, & dirigat omnes ad ea facienda quæ opportuna sunt. Homo enim hominem ædificare non valet, nisi vnusquisque attendat semetipsum frequenter, & sobrio intellectu, quod expeditibile est, operetur, Deum habens cooperatorem. Tamen quoniam, vt dixisti, charitas Christi te videre nos humiles monachos perduxit, mane nobiscum, si ob hoc venisti, & omnes nos nutriet pastor bonus sancti Spiritus sui gratiâ, qui animam suam dedit liberationem pro nobis, & proprias oues vocat ex nomine. Hæc dicente abbate, flectens iterum Zosimas genua, acceptâ oratione, respondit, Amen, & mansit in eodem monasterio.

Matth. 20
 Ioan. 10.
 CAP. IV.
Statio incessabilis.
 Vidit autem ibi seniores actibus & visione splendentes, spiritu feruentes, & Domino seruietes. 7 Psallentia ibi erat, incessabiles totius noctis habens stabilitates, & in manibus semper operatio, & in ore psalmi diuini absque diminutione. Sermo ibi otiosus non proficiebat; cogitatio auri argenti-que, aut rei alicuius apud illos non erat; expensa anni totius, aut mensura, vel temporalis vitæ meditationes, doloribus congrue, nec nomen apud illos cognoscebatur:

sed vnum erat primum solummodò, quod festinabatur ab omnibus; vt vnusquisque mortuus esset corpore, sicut semel sæculo, & eis quæ in sæculo sunt mortificatus, & iam non viuens. Cibum autem habebant indeficientem, diuinitatis eloquia: nutriebant verò corpus pane & aquâ, vt multò magis apud diuinam clementiam apparent efficaces.

Cibus. panis & aqua

Hæc Zosimas, vt dicebat, perspiciens, ædificabatur valde, prætendens se ad perfectionem, & crescere faciens proprium cursum, cooperatores inueniens, optimè diuinum innouantes paradysum. Transactis autem aliquot diebus, appropinquauit tempus, quando sacra ieiunia Christianis traditum est celebrare, & purificare seipsos ob diuinæ passionis diem resurrectionisq; salutationem. 8 Regia autem monasterij nunquam aperiabatur, sed semper erat clausa, & absque vllâ perturbatione monachi cursum suum explebant: nec enim erat licitum aperire aliquando, nisi fortassis monachus propter aliquod opus necessarium adueniebat. Solitarius enim erat locus ille, & plurimis vicinorum non solum inusitatus, sed & incognitus. Canon autem talis à priscis seruabatur temporibus: propter quod, vt considero, Deus Zosimam perduxit in idem monasterium.

CAP. V.

Quadragesimam vt obseruauerint.

Dehinc ergo referam, qualiter ipsius monasterij seruabatur traditio. Dominicâ, quam primam ieiuniorum hebdomadam nominari mos est, agebantur diuina Sacramenta consuetè, & vnusquisque particeps efficiebatur viuifici ac intemerati corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Et solito modicum cibum sumentes, congregabantur omnes in oratorium, & curuatis genibus, factaque suppliciter oratione, salutabant se inuicem monachi, & vnusquisque genuflexo publicè amplectebatur abbatem, postulantes orationem, vt haberent ad inchoatum certamen eum cooperatorem & comitatorem. His ita se habentibus, fores monasterij patefiebant, & psallentes consonâ voce; Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo? &c. exiebant, vnum multoties aut duos monasterij custodes relinquentes, non vt custodirent ea quæ intus erant reposita, (non enim erant apud illos aliqua furibus congrua) sed ne oratorium absque diuinis relinquerent solemnij. Vnusquisque autem se 9 annonabat, prout poterat aut volebat. Nam vnus portabat 10 corpori ad mensuram sufficiens, alius carycas, alius palmarum fructus dactylos, alius verò legumina aquis

CAP. VI.

Dominicâ primâ Quadragesimæ omnes communicans.

Psal. 26.

In Quadragesimâ solitudinem petunt.

ÆGYPT.

Annona co-
rum.Reuertun-
tur Domi-
nicâ pal-
marum.

CAP. VII.

Vana glo-
ria perni-
ciosa.Zosimas
per deser-
tum vaga-
tur.Orat certis
horis quie-
scens ab
itinere.

aquis infusa, alius nihil præter corpus proprium & vestimentum quo utebatur. Nutriebantur autem, quando necessitas exigebat naturæ, herbis quæ nascebantur per solitudinem. Canon autem erat vnusquisque sibi ipsi & lex absque præuaricatione, vt non cognosceret aliquis confocium, qualiter abstinebat, aut quomodo agebat. Iordanem enim mox transmeantes, longè ab inuicem se sequestrabant, & nullus se iungebat ad focium, ciuitatem æstimantes solitudinem. Sed & si vnus ex ipsis à longè venientem ad se aliquem videbat, mox declinabat de itinere, & ad aliam partem pergebat. Viuebat autem sibi & Deo, psallens frequenter, & constituto gustans tempore cibum. Ita omnia ieiunia celebrantes, reuertebantur ad monasterium ante viuificum diem resurrectionis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, quam festam Dominicam cum ramis palmarum celebrare sancta accepit Ecclesia. Reuertebantur autem, vnusquisque habens proprii laboris testem propriam conscientiam, cognoscentem qualiter operatus est, & qualia laborum femina seminavit. Et nullus vllò modo interrogabat alium, quomodo aut qualiter laboris certamina consummasset.

Hic est itaque huius monasterij canon, & ita perfecte & optimè custodiebatur. Vnusquisque enim, vt dictum est, per solitudinem Deo iungebatur, & in semetipso decertabat, ne hominibus placeret, sed soli Deo. Illa enim quæ propter homines fiunt, & quæ vt hominibus placeant aguntur, non solum non proderunt facientibus, sed & per multa damna efficiuntur agentibus obnoxia. Tunc itaque Zosimas consuetam monasterij lege transmeauit Iordanem, modicum quid pro corporis necessitate deportans congruam, & vestem quam utebatur: & canonem quidem celebrabat, solitudinem pertransiens, & tempore escæ necessitatem faciebat naturæ. Sedebat autem nocte in terrâ, modicum quiescens, & somnum ad modicum gustans, quocumque eum vespertinum reperiebat tempus. Diluculo autem properare incipiebat, semper incessabile idem habens propositum: in desiderium habens, vt dicebat, introire in solitudinem, sperans inuenire aliquem patrem in eâ habitantem, qui eum posset aliquid ædificare, sicut desiderabat, & sine cessatione iter agebat, ac si apud aliquem manifestum festinans. Viginti autem dierum exigens iter, cum sextæ horæ tempus aduenisset, stetit modicum ab itinere: & conuersus ad Orientem, agebat solitam orationem. Consueuerat enim constituto

diei tempore figere itineris cursum, & stans psallere, & genuflexo orare. Dum autem psalleret, & in cælum inspiceret intentis obtutibus, vidit à parte dextrâ, vbi orabat, vmbra quasi humani corporis apparentem: & primò quidem conturbatus est, ac contremuit, phantasia alicuius spiritus existimans se vidisse, signo autem crucis semuniens, & à se timorem proiciens, (iam enim & orationis eius finis instabat) conuertens oculos, vidit aliquem in veritate properantem ad partem Occidentis. Mulier autem erat, quod videbatur, corpore nigerimo, præ solis ardore denigrata, & capillos capitis habens vt lana albos, modicos & ipsos, non amplius quam vsque ad ceruicem descendentes.

Hoc itaque Zosimas videns, & desiderata dulcedinis gauisus effectus, cœpit festinanter currere in eam partem, vbi & illud quod apparuit, festinabat. Gaudebat enim gaudio magno. Non enim viderat in spatio dierum illorum speciem hominis, aut animalium, vel volucrum, bestiarumque formam. Desiderabat enim cognoscere, quæ vel qualis bestia esset quæ videbatur, sperans quoniam maiorum alicuius efficeretur profectus. Illa autem vt vidit e contra Zosimam venientem, cœpit fugiens currere apud inferiorem solitudinem. Zosimas autem ætatis senectam obliuiscens, & laborem non reputans itineris, tetendit rapidissimo cursu, desiderans conspicerem fugientem. Hic enim persequebatur, illa autem progrediebatur. Erat autem cursus Zosimæ velocior, & paulò efficiebatur propinquior. Vbi autem appropiauit, vt iam etiam posset vox audiri, cœpit, has voces emittens, clamare Zosimas cum lacrymis: Cur me fugis decrepitem ac peccatorem, serue Dei? Verè sustine me per Deum, quicumque es, pro cuius nomine hanc inhabitas solitudinem. Sustine me infirmum & indignum. Sustine me pro spe, quam habes pro tanti laboris remuneratione. Sta, & tribue orationem & benedictionem seni per Deum, qui neminè aliquando proiecit. Hæc cum lacrymis Zosimam postulante, venerunt currentes in quemdam locum, in quo quasi aridus torrens designabatur, in quo fuisse torrentem considerauit: sed locus ille talem conuenit, vt haberet similitudinem, quomodo in terrâ illâ apparebat. Vt venerunt itaque in prædictum locum, illud quod fugiebat, descendit, & iterum ascendit in partem aliam. Zosimas autem clamans & nusquam progredi valens, stetit in aliam partem torrentis, qui speciem videbatur habere torrentis, & ad-

Signat se
ad spectri,
vt puta-
bat, occur-
sum.

CAP. VIII

Mariam
ingentem
Zosimas in-
sequitur.

dit

dit lacrymas lacrymis, & suspiria suspiriis ampliauit, vt multò magis ex propinquo stridore luctus audiret.

CAP. IX.

*Suo nomi-
ne appellat
Maria Zo-
simam, ha-
stenus in-
uisum.*

Tunc illud corpus quod fugiebat, vocem talem emisit: Abba Zosima, ignosce mihi propter Deum, quoniam manifestare me tibi conuersa non possum. Mulier enim sum, & omni corporeo tegmine nuda, vt ipse vides, & corporis turpitudinem habens intactam. Sed si vis peccatrici mulieri orationem verè tribuere, proijce mihi indumentum quo circumdatus es, vt possim muliebrem infirmitatem operire ad te conuertens, & tuas accipiam orationes. Tunc tremor nimiusque metus & mentis excessus accepit Zosimam. Strenuus enim erat vir ille valdè, & diuinitatis dono prudentissimus, & cognouit quia ex nomine non vocasset eum quem numquam viderat, de quo nec vnquam audierat, nisi manifestissimè prouidentiae gratiâ fuisset illustrata. Fecit autem cum festinatione quod iussum est, & exuens se pallio quo erat indutus, terga versus proiecit ei. Illa accipiens, in quantum potuit tegens partem corporis, quam oportet plus tegi ceteris, præcinxit se, & conuersa ad Zosimam, ait ei: Quid tibi visum est, abba, peccatricem videre mulierem? Quid quaris à me videre aut discere, quia tantum non pigritasti tolerare laborem? Ille autem in terrâ prostratus, poscebat benedictionem secundùm morem accipere. Prostrauit autem se & ipsa, & vtrique iacebant in terrâ, vnus ex alio benedictionem poscens.

*Mutuo be-
nedictione
petunt.*

CAP. X.

*Diuinitus
docta nouit
Maria Zo-
simam esse
presbyterū.*

Post multarum autem horarum spatia dixit mulier ad Zosimam: Abba Zosima, tibi competit benedicere & orare: tu enim presbyterij honore fultus es, & plurimis iam annis sancto assistis altari, & donis diuinitatis Christi secreta rimaris. Hęc verba Zosimam in magnum timorem & certamen magis inducebant, & tremens senex sudoris guttis infundebatur. Dicit autem ei defessus viribus, & quasi halitu iam conclusus: Manifesta iam quidem es ex ipsâ visione, ô spiritualis mater, quoniam tu ad Dominum profecta es, & fortiori parte mortua es. Manifesta autem plus omnium tributa est tibi gratia, vt me vocares ex nomine, quem numquam vidisti. Sed quia gratia non ex dignitate cognoscitur, sed ex animarum actibus significari consueta est, benedic propter Deum, & orationem tribue indulgentiæ tuæ perfectionis. Stabilitati autem senis sancti compassa, dixit: Benedictus Dominus, qui salutem procurat animarum: & Zosimâ respondente, Amen, surrexerunt vtrique de terrâ. & ait mulier

*Admirata
prior bene-
dicte Ma-
ria.*

seni: Homo, quam ob rem ad me peccatricem venisti? Tamen quoniam quidem te gratia Spiritus sancti direxit, vt aliquod ministerium exhibeas meæ exiguitatis corpori congruum, dic mihi, quomodo hodie Christianissima regitur tribus, quomodo Imperatores, quomodo sanctæ Ecclesiæ pascitur grex? Zosimas autem respondit hoc verbum: Mater, tuis orationibus sanctis pacem stabilem Deus largitus est: sed suscipe indigni monachi consolationem, & per Dominum ora pro omni mundo, & pro me peccatore, vt non huius cursus & itineris labor sine fructu mihi efficiatur tantæ solitudinis viâ. Et illa respondit ad eum: Te quidem oportet, abba Zosima, sacerdotij, vt dixi, habentem honorem, pro omnibus & pro me orare, in hoc enim & vocatus es: sed quia obedientiæ præceptum habemus, quod mihi à te iussum est, bonâ faciam voluntate. Et hæc dicens, ad Orientem conuersa, & eleuatis in excelsum oculis, manibusque extensis, cœpit orare motu tantum labiorum in silentio, voxque penitus non audiebatur vt posset intelligi. Vnde & Zosimas nulla potuit verba ex ipsâ oratione agnoscere. Stabat autem, vt dicebat, tremens, terram conspiciens, & nihil villo modo loquens. Iurabat autem, Deum testem verbi proponens, quoniam vt vidit eam perseuerantem in orationis constantiâ, paululum eleuatis ab aspectu terræ oculis, vidit eam eleuatam quali cubitum vnum à terrâ, & in aëre pendentem orare. Hoc autem vt vidit, nimio pauore correptus, prostrauit se in terram, sudore suffusus, & nimium perterritus, nihil dicere præsumebat; in seipso autem dicebat: Domine, misere re mei.

*Mutuas
orationes
postulant.*

*Suspensa
in aëre oras
Maria.*

In terrâ autem prostratus iacens, scandalizabatur in mente, putans ne spiritus esset, qui se fingeret orare. Conuersa autem mulier, erexit monachum, dicēs: Quid te, abba, cogitationes tuę perturbant scandalizari in me, quia spiritus sum, & fictam orationem facio? Satisfactus esto, homo, peccatricem me esse mulierculam, tamē sacro sum circūdata Baptismate: & non sum spiritus, sed fauilla & cinis & totum caro, & nihil spiritualis phantasię aliquando vel ad mentem reducens. Hęc dicens, signo crucis signat frontem suam, oculosque & labia: simulque, & pectori vexillum crucis infigans, ita dixit: Deus, abba Zosima, de aduersario & immissionibus eius liberet nos, quoniam multa super nos est inuidia eius. Hęc audiens senex, prosternit se, & apprehendit pedes eius, dicens cum lacrymis: Obsecro te per Dominum Iesum Christum, verum

CAP. XI.

*Corrigit
Zosima di-
bitatione.*

*Signat se
signo cruce.*

*Multa in-
uidia dia-
boli aduer-
sum homi-
nes.*

Dominum nostrum, qui de virgine nasci dignatus est, pro quo hanc induta es nuditate, pro quo has carnes expendisti, vt nihil abscondas à seruo tuo, quæ es, & vnde, & quando, vel ob quam causam solitudinem hanc inhabitasti, sed & omnia, quæ circa te sunt, edicito mihi, vt Dei magnalia facias manifesta. Sapientia enim abscondita & thesaurus occultus, quæ utilitas in vtrisque? sicut scriptum est. Dic mihi omnia propter Deum: nec enim pro gloriatio- ne aut ostentatione aliquid dicis, sed vt mihi satisfacias peccatori & indigno. Credo enim Deo, cui viuus, cum quo & conuersaris, quoniam ob huiuscemodi rem directus sum in hanc solitudinem, vt ea quæ circa te sunt, Deus faciat manifesta. Non enim nostræ virtutis est, iudiciis resistere Dei. Nisi fuisset acceptabile Christo Domino manifestare te & qualiter decertasti, nec te ipsam permiserat videri ab aliquo, nec me confortaret tantam properare viam, nusquam valentem progredi, aut potentem de cellâ meâ procedere.

Eccli. 20.

CAP. XII.

Hæc eo dicente, sed & alia plura, eleuans eum mulier, dixit: Verè erubescō, ignosce abba meus, dicere tibi turpitudinem meorum actuum: tamen quia vidisti nudum corpus meum, denudabo tibi & opera meorum actuum, vt cognoscas quàm turpis luxuriæ & opprobrio confusionis repleta est anima mea. Non enim, vt tu ipse considerasti, propter aliquam gloriam, quæ circa me sunt, volo narrare. Quid enim potero gloriari, quæ diabolo vas tui electionis effecta? Scio autem, quia si cœpero narrare ea quæ sunt de me, fugies à me, quasi quis fugiat à facie serpentis, auribus non valens audire, ob inexpedibilia quæ sum operata. Dicam autem, nihil negans, sed veriùs referam, supplicans te priùs, vt non deficias orare pro me, vt misericordiam merear & inueniam in die iudicij. Et senex suffusus lacrymis, flebat. Tunc cœpit mulier narrare ea quæ de se erant, ita dicens:

Narranda peccata vt aliorum orationibus iuuentur.

CAP. XIII.

Exponit Maria Zosima antea vitam suam.

Ego, pater, patriam quidem Ægyptum habui: parentibus autem meis viuentibus, duodecimum agens ætatis annum, affectum illorum spernens Alexandriam veni: & quomodo quidem virginitatem meam in primis violauerim, & qualiter indefinenter & insatiabiliter vitio libidinis subiugata iacuerim, erubescō considerare. Hoc enim non breue est dicere: illud autem citiùs dicam, vt possis cognoscere insatiabilem vitij mei ardorem, quem habui in amorem stupri. Decem & septem & eo ampliùs annos transegi publicè in incendio iacens luxuriæ. Non propter alicuius donum virginitatem

meam perdidit: neque enim ab aliquibus dare volentibus aliquid accipiebam: hoc enim libidinis furore succensa considera- bam, vt ampliùs ad me facerem currere, gratis implens stupri mei & sceleris deside- rium. Neque verò consideres, quia pro diuitiis nihil accipiebam, mendicans enim viuebam, aut multoties stuppam filando. Desiderium enim, vt dixi, habebam insatiabile, ita vt indefinenter me in sterquilinio luxuriæ volutarem. Et hoc mihi erat placabile, & hoc vitâ existimabam, si indefinenter naturæ iniuriam peregissem. Hoc modo me vitam ducente, vidi in quodam æstus tempore multitudinem Libyorum & Ægyptiorum quasi ad mare concurrentem. Reperi itaque aliquem, & interrogavi: Vbi festinant viri isti, qui currunt? Dixit autem mihi: In Ierosolymam omnes ascendunt ob sanctæ crucis exaltationem, quæ post aliquot dies solito celebratur. Dixi autem ei & ego: Putas suscipient me, si voluero ire cum ipsis? Et ille dixit: Si habes naulum, nullus te prohibebit. Dixi ei: Verè, frater, naulum vel sumptum non habeo. Vadam autem & ascendam in vnâ nauim, quam conduxerunt, & licet renuant, memetip- sam tradam. Corpus enim meum in pote- state habentes, pro naulo accipient. Pro- pterea autem cum eis volui ambulare, (abba meus ignosce) vt multos haberem cooperatores in meâ libidinis passione.

Exaltatio sanctæ crucis Ierosolymis celebris

Ierosolymâ nauigat libidinis dedita.

CAP. XIV.

Dixi tibi, mi domine senex, ignosce mihi: ne compellas me meam dicere confu- sionem. Contremisco enim, nouit Domi- nus: maculant enim & ipsum aërem isti sermones mei. Zosimas autem terram lacrymis infundens, respondit ad eam: Dic propter Deum, ô mater mea, dic, & ne prætermittas sequentia tam salutiferæ nar- rationis. Illa autem adiungens priori nar- rationi, addidit hæc: Ille autem adolescens audiens sermonum meorum ¹¹ obscurita- tem, ridens discessit. Ego autem fufum, quem manu tenebam, proiciens, (hunc enim post tempus conueniebat me tenere) cucurri ad mare, vbi illos perspexi curren- tes, & vidi iuuenes aliquot in littore stantes, numero quasi decem, satis corpore vultu- que acerrimos, & ad id quod mihi erat pla- cabile, optimos. Erant autem & alij, qui iam naues ascenderant. Impudenter au- tem, vt mihi consuetudo erat, in medio eorum me irruenter dedi, dicens: Accipite & me vobiscum, quò pergitis: non enim ero vobis implacabilis. Sed & alios fordi- dios proferens sermones, omnes ad ri- dendum commoui. Illi autem inerube- scentem motum meum videntes, acci- pientes

Acta sua in nani patriata re- censet.

ipientes me, in nauiculam portauerunt. Exinde autem nauigationem cœpimus. Quæ autem post hæc acta sunt, quomodo tibi enarrare potero, ô homo Dei? Quæ lingua dicere potest, vel auris valet audire ea quæ in nauiculâ vel itinere facta sunt? quomodo ad peccandum & volens miseros ego compellebam nolentes. Non est narrabilis, sed inenarrabilis nequissima species, cuius tunc sum infelicibus magistra sceleribus effecta. Ergo nunc satistactus esto, quia stupeſco, quomodo meas mare illud sustinuit iniquitatum luxurias, quomodo terra non aperuit os suum, & in infernum viuentem me demersit, quæ tantas in laqueum mortis induxi animas. Sed, vt arbitror, meam Deus, qui neminem vult perire, sed omnes fieri saluos, requirebat pœnitentiam. Non enim vult mortem peccatoris, sed longanimiter expectat, sustinens conuersionem. Sic itaque cum magnâ festinatione ascendimus Ierosolyam: & quantos quidem dies ante festiuitatem in ciuitate commorata sum, similibus nequissimis vacavi operibus, magisque peioribus. Non enim sufficiens fui iuuenibus mecum in mari luxuriantibus & in itinere, sed & alios multos peregrinos & ciues in mei scelere actus congregans, coinquinavi seducens.

1. Tim. 2.

Ezech. 18.

*Etiã Ierosoly-
ma
libidinibus
inceſtauit.*

CAP. XV.

Quando autem venit sanctæ exaltationis festiuitas pretiosæ crucis, ego quidem, sicut & prius, præibam, iuuenum illaqueans & capiens animas. Vidi autem primo diluculo omnes ad ecclesiam vnanimiter concurrentes. Abij & ego, currens cum currentibus, & veni cum illis in atrium templi: & cum venisset hora exaltationis diuinæ crucis, impingebam & impingebam, repellebarque quodammodo, festinans ingredi cum populo, coarctor vsque ad ianuam templi cum his qui ingrediebantur, cum magnâ laboris tribulatione appropinquans & ego infelix: quando autem ingredi volebam, illi quidem omnes sine impedimento ingrediebantur: me autem diuina aliqua virtus prohibebat, non indulgens introitum. Mox igitur repulsa, eiiciebar foras: & eiecta, inueniebar sola in atrio stans. Considerans autem per muliebrem infirmitatem hoc mihi accidere, iterum aliis me immiscendo, vim mihi quodammodo faciebam introeundi, sed enim laborabam in vacuum.

CAP. XVI.

Vt enim limina vestigio contingebam, omnes interius recipiebantur, nullum habentes impedimentum, me autem solam non recipiebat: sed quasi militaris multitudine esset taxata vt mihi ingredienti aditum

clauderet, ita me repentina aliqua prohibebat virtus, & iterum inueniebar in atrio. Hoc ter & quater passa & facere conans, nihilque proficiens, desperans de cetero, & amplius nusquam progredi valens, (factum quippe fuerat corpus meum à vi comprimentium valdè contractum) recedens discessi, & steti in quodam angulo atrij templi, & vix aliquando, ob quam causam prohibebam videre viuificum lignum, in cogitationem reduxi. Tetigit enim mentem & cordis mei oculos intellectus salutis, recogitans quia squalida actuum meorum scelera mihi introeundi aditum obserabant. Cœpi itaque flens nimium conturbari & pectus tundere, atque suspiria de profundo cordis proferens, & gemens eiulansque prospexi in loco in quo stabam, sursum imaginem sanctæ Dei genitricis stantem, & aio, ad eam intendens & indeclinanter attendens: Domina virgo, quæ Deum genuisti secundum carnem, scio quia nec condecens nec opportunum sit, me sic horridam adorare imaginem tuam vel contemplari oculis, tantis sordibus pollutis, quæ esse virgo dinosceris & casta, quæ corpus & animam habes immaculatam: iustum est, me luxuriosam à tuâ purissimâ castitatis munditiâ abominari & proiici. Tamen quoniam, vt audiui, ob hoc effectus est Deus homo, quem ipsa digna genuisti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam; adiuua me solitariam & nullum habentem adiutorium, percipe confessionem meam, & mihi licentiam tribue ecclesiæ patefactum ingredi aditum, & non efficiar aliena à visione pretiosissimi ligni, in quo adfixus Deus homo, quem concipiens ipsa virgo peperisti, & proprium sanguinem dedit pro meâ liberatione. Iube, ô Domina, & mihi indignæ ob diuinæ crucis salutationem ianuam patefieri, & te ex te genito Christo dignissimam dei uisorem, quia numquam vltra meam carnem coinquinabo per horrida immixtionum ludibria: sed mox vt filij tui, Virgo sancta, videro lignum, sæculo & actibus eius, & omnibus quæ in eo sunt renuntio, & continuo egredior vbicumque ipsa vt dei uisor me duxeris.

*Intelligens
se ob sceler-
a ab aspe-
ctu sanctæ
crucis arce-
ri, compun-
gitur.*

*Implorat
suffragia
beatissimæ
virginis
Maria.*

*Propone
corrigere
vitam.*

*CAP. XVII
B. Maria
suffragio
liberè tem-
plum in-
greditur.*

Hæc dicens, & quasi aliquam satisfactionem recipiens fidei succensa calore, & de pietatis visceribus Dei genitricis præsumens, moui me de eodem loco, in quo stas feci orationem: & veniens, iterum ingredientibus me miscui, & vltra non erat qui me repelleret, neque qui me prohiberet appropinquare ianuis, quibus in templum introibant. Accepit ergo me tremor validus

ÆGYPT.

& extasis, & tota ex omnibus tremebunda turbabar. Itaque coniungens me ad ianuam, cuius mihi aditus primò claudebatur (quasi omnis virtus, quæ prius ingredi me prohibebat, post autem viam ingrediendi pararet) ita absque impedimenti labore introiui, & sic intra sancta sanctorum reperta sum, & pretiosi ac viuifici crucis ligni adorare mysterium digna habita sum: & tunc vidi Dei sacramenta, & qualiter est paratus suscipere pœnitentes. Tunc proiciens me coram in terram, & sanctum illud exofculans pavementum, exibam. Currens autem ad illam, quæ me fide dixit, veni restans. Coniunxi igitur me in illum locum, vbi fide-dictionis conscriptum erat chirographum, & genu curuans coram vultu sanctæ Virginis Dei genitricis his imprecata sum verbis: Tu quidem semper, ô benignissima Domina, tuam ostendisti pietatis misericordiam: tu non indignam supplicationem proiecisti: vidi gloriam, quam peccatores meritò non videmus: gloriam omnipotentis Dei, qui per te suscipit peccatorum pœnitentiam. Quid amplius peccatrix & misera valeo recordari aut enarrare. Tempus est iam implere quæ fide dixi, fide dilectionis tuæ placitâ. Nunc vbi tibi complacet, dirige me. Esto mihi salutis ducatrix, & veritatis magistra, præcedens me in viam quæ ducit ad pœnitentiam. Et hæc dicens, audiui vocem alicuius à longè clamantis: Iordanem si transieris, bonam inuenies requiem. Ego autem hanc vocem audiens, & pro me factam credens, lacrymans exclamaui, & ad Dei genitricis imaginem prospiciens vociferari: Domina, Domina, Regina totius orbis, per quam humano generi salus aduenit, noli me derelinquere. Et hæc dicens, de atrio templi sum egressa, & festinanter ambulabam. Exeunte autem me, vidit me quis, & dedit mihi tres nummos, dicens: Accipe hæc, ¹² nonna: ego autem accipiens, tres ex eis panes comparauit, & hos accepi benedictioni mei itineris congruos. Interrogauit eum qui panes vendebat, Vnde & qualis via esse noscitur, homo, quæ ducit ad Iordanem? Et cognoscens portam ciuitatis, quæ in illa latera pergit, currens iter agebam plorans.

Tres nummos ad annonam comparandam dimittit accipit.

CAP. XVIII.

Interrogationi autem interrogationem annectens, reliquum diei consumpsi iter properans: erat autem hora diei tertia, quando pretiosam & sanctâ crucem videre merui. Et sole iam ad occasum declinante, ecclesiam beati Ioannis Baptistæ positam iuxta Iordanem consexi, & in eodem templo ingressa adorans continuò in Iordanem descendi, & ex illâ sanctâ aquâ ma-

Ecclesiam sancti Ioannis Baptistæ iuxta Iordanem ingreditur.

nus & faciem laui. Communicauit autem viuifica & intemerata Christi Domini Sacramenta, in eadem sanctâ præcursoris & Baptistæ Ioannis basilicâ, & tunc vnus panis medietatem comedi, & ex aquâ Iordanis bibi, in terrâ nocte quiescens. Lucefcente in crastino in partem aliam transiui, & iterum petij ductricem meam vt me dirigeret, vbi ei placitum esset. Deueni autem in hanc solitudinem, & ex tunc vsque hodie elongaui fugiens, exspectans Deum meum, qui saluos facit pusillos & magnos, qui conuertuntur ad eum. Zosimas dixit ad eam: Quot anni sunt, ô domina, ex quo hanc inhabitas solitudinem? Respondit mulier: Quadraginta septem anni sunt, vt considero, ex quo de sanctâ ciuitate egressa sum. Dixit autem Zosimas: Et quid inuenire ad esum potuisti, ô mi, aut inuenis, Domina. Respondit mulier: Duos semis quidem panes Iordanem transmeaui deportans; & qui post modicum arefacti quasi lapides obduruerunt, & modicum quid vsque ad aliquos annos comedens transegi. Dixit autem Zosimas: Et sic absque dolore transisti tanti temporis longitudinem? nihil repentinæ immutationis & conturbationis sensisti calorem? Illa dixit: Rem nunc me interrogas, quam dicens valde contremisco; si ad commemorationem venero tantorum quæ sustinui periculorum, & cogitationum quæ inique perturbauerunt me; timeo enim ne ab eisdem aliquam patiar tribulationem. Dixit Zosimas: Nihil relinquant, ô domina, quæ non indices. Semel enim in hoc te manifestam cognouimus ordine, omnia te indimutè oportet nos edocere.

Illam autem dixit ei: Crede, abba, decem & septem annis feris immanuetis & irrationalibus eluctans desideriis, dum cibum initiabam, desiderio mihi erant carnes; concupiebam pisces quos Ægyptus habebat; desiderabam etiam vinum delectabile mihi; multum enim delectabar in vino, & superabundantiùs vsque ad ebrietatem bibebam, & nunc mihi erat valde in desiderio, eò quòd multum vterer, dum essem in sæculo. Hic autem aquam omnino non habens, vehementissimè vrebar, & sustinebam necessitatis periculum. Fiebat mihi & de luxuriosis canticis nimium desiderium, perturbans & reducens ad memoriam demoniorum cantica decantare, quæ in sæculo didiceram. Mox autem lacrymans, & pectus meum percutiens, me ipsam ad memoriam reducebam de conuenienti fide-dictionis quam feceram, egrediens contra hanc solitudinem. Veniebam autem per cogni-

Psal. 54.

Annis 47. in solitudine agit.

Annis 17. tribus panibus victit.

CAP. XIX.

Conficitur memoria præteriti luxus.

*Resistis
memoriã
originis suã
conuersio-
nis.*

cognitionem ante imaginem sanctæ Dei genitricis, quæ me & in fide suâ suscepit, & ante illam plorabam, vt effugaret à me cogitationes, quæ miserrimam meam animam affligebant. Quando autem superflue dolenterque lacrymabar, & viriliter pectus meum tundebam, tunc videbam lumen vndique circumfulgens me, & serenitas mihi quædam stabilis mox fiebat. Cogitationes autem quæ ad fornicationem iterum compellebant me, quomodo tibi enarrare possum? Abba ignosce. Ignis intus infelix corpus meum nimis succendebat, & totam me per omnia exurebat, & ad desiderium commixtionis pertrahebat. Dum ergo mihi talis ascenderet cogitatio, prosternebam me ipsam in terram, & lacrymis terram infundens, ipsam mihi veraciter astare sperans, quæ me fide dixerat, minanti me compellatione exaggerare furentem, quasi præuaricanti, & pœnas præuaricationis mihi imminentes irâ mucronis contra me agentem. Non enim antè surgebam de terrâ, nisi prius illa dulcissima lux illuminaret me solito, & cogitationes me perturbantes effugaret. Semper itaque cordis mei oculos ad illam fidei usorem meam sine cessatione erigebam, deprecans eam auxiliari mihi in hæc solitudine & pœnitentiâ. Habui ergo adiutricem & coadiutricem ipsam, quæ genuit castitatis auctorem, & sic decem & septem annorum curriculis cum multis, vt dixi, vsque hodie periculis eluctata sum. A tunc ergo adiutorium meum Dei genitrix astitit mihi, per omnia in omnibus me dirigens. Dixit autem Zosimas: Non habuisti cibum aut vestimentum? Et illa dixit: Panes quidem illos, sicut iam dixi, decem & septem expendens annis, deinde nutriebar herbis quæ inueniebantur per solitudinem. Indumentum autem quod habui, transmeato Iordane nimia vetustate scissum & consumptum est. Multam ergo glaciali frigore & æstus ardore necessitatem sustinui, concremata æstus incendio, & nimio frigoris tempore gelu rigescens & tremens, multoties in terram cadens absque spiritu iacebam immobilis, multis & diuersis necessitatibus & tentationibus immensis eluctans, per omnia vsque in hanc diem virtus Dei multis modis miseram animam meam & corpus meum custodiuit. Recordans enim de qualibus malis liberauit me Dominus, escã nutrior inconsummabili, & satietatis possideo epulas spem salutis meæ. Nutrior autem & cooperior tegmine verbi Dei, qui continet omnia. Non enim in solo pane viuit homo, & non habentes operimentum petra circumdati sunt

*Promptum
beata Ma-
ria subsi-
ditum.*

*Herbis nu-
tritur.*

*Æstu al-
gorum, cru-
ciantia.*

Deut. 8.
Math. 3.
Iob 24.
iuxta 70.

tegmine hi, qui se peccati expolliauerunt tunicâ.

Audiens autem Zosimas, quoniam Scripturarum testimonia proferebat ex libris Moysei videlicet & beati Iob siue Psalmorum, dixit ad eam: Psalmos, ô mater, didicisti, vel alios libros sacrae Scripturae legisti? Illa autem hoc audiens, subridens dixit ad eum: Crede mihi, non vidi hominem ex quo Iordanem transiui, nisi te hodie: sed neque feram aut aliud animal qualecumque, ex quo in hæc deueni solitudinem. Litteras autem numquam alicubi didici, sed neque psallentem aut legentem aliquem auscultavi. Sermo autem Dei viuus & efficax intellectum intrinsecus docet humanum. Huc vsque finis eorum quæ mea sunt. Nunc autem obsecrans quæso te per incarnationem Verbi Dei vt ores pro me luxuriosâ. Et cum hæc dixisset, cucurrit senex & genu flexo se in terram prosternere, vociferans & dicens: Benedictus Dominus Deus qui facit mirabilia magna solus, gloriosa & vehementer stupenda quibus non est numerus. Benedictus es Domine Deus qui ostendisti mihi quanta largiris timentibus te. Verè enim non derelinquis quærentes te, Domine. Illa autem apprehendens senem, non permisit in terram perfecte prosterni, sed dixit ei: Hæc quæ audisti, homo, obtestor te per Dominum Salvatorem nostrum Iesum Christum, nemini dixeris, quoadusque Deus de vinculo carnis absoluat me. His omnibus acceptis in pace, & iterum hoc eodem tempore adueniente anno apparebo tibi, & videbis me, Dei nos gubernante gratiâ. Fac autem propter Dominum, quod nunc tibi iniungo, vt sacris ieiuniis recurrentibus anni venturi non transeas Iordanem, vt consuetudinem habetis in monasterio. Stupebat autem Zosimas, audiens quoniam & canonem monasterij inscia quasi quæ nosset dicebat; nihilque aliud clamabat nisi gloriam Dei, qui maiora quam petitur diligentibus se largitur. Illa autem dixit: Sustine vt dixi, abba, in monasterio: neque etsi exire uoueris quocumque, valebis. Vespere autem sacratissimo Dominicae cœnæ, diuini corporis & viuifici sanguinis portionem in vase sacro dignoque tanti mysterij affer, & sustine me in parte Iordanis, quæ coniungitur sæculo, & veniens viuifica accipiam dona. Ex quo enim in ecclesiâ beatissimi Præcursoris, priusquam transirem Iordanem, communicauit, deinceps vsque nunc numquam communicauit, numquam vsque nunc sanctificationis huius vsa sum portione; & ideò deprecor, meam ne spernas petitionem,

CAP. XX.

*Nec homi-
nem nec
animal
vidit an-
nis 47.*

Hebr. 4.

Iob 9.

*Vina & su-
perstes uult
celari.*

*Petit sibi
uiuifica Sa-
cramenta
honorificè
adferri.*

Novit monasterij secretum.

CAP. XXI.

*Zosimas redit ad monasterium.**Ægrotus remanet in monasterio**Assumptâ Eucharistiâ ad Mariam properat.*

CAP. XXII

nem, sed per omnia ipsa vivifica atque divina mysteria affer in eâ horâ, quâ Dominus discipulos divinæ cœnæ participes fecit. Ioanni autem abbati monasterij, in quo habitas, edicito: Attende tibi ipsi & gregi tuo: aliqua enim fiunt tibi emendatione indigentia. Sed nolo te hæc nunc ei dicere, sed quando tibi præceperit Deus. Hæc dicens, orationem à sene postulando, in interiorum solitudinem velocius festinavit.

Zosimas autem prosternens se, osculabatur terræ locum, in quo eius vestigia steterant, dans gloriam Deo: immensasque gratias agens, reuersus est, laudans & benedicens Dominum Deum nostrum Iesum Christum. Iterum autem remeans eiusdem solitudinis iter, quo venerat, coniunxit in monasterio eo tempore, quo consueuerant ij qui in eodem morabantur. Et totum quidem annum illum tacuit, minimè audens quidpiam dicere ex his quæ viderat: in seipso autem deprecabatur Deum, ut iterum ei ostenderet desiderabilem vultum. Suspirabat autem, annui cursus considerans tarditatem. Quando autem aduenit sacra ieiuniorum initiata prima Dominica, mox post solitam orationem alij quidem psallentes exierunt: ipse autem modicâ febris infirmitate detentus, mansit intus in monasterio. Recordatus est autem Zosimas sibi prædictum sanctæ illius, Quia neque volens exire valebis. Aliquantis autem elapsis diebus, ab infirmitate subleuatus, in monasterio conuersabatur. Quando reuersi sunt monachi sacratæ cœnæ vespere, fecit quod ei iussum est: & mittens in modico calice intemerati corporis portionem & pretiosum sanguinis Domini nostri Iesu Christi, posuit in canistro carycas paucas & palmarum fructus, id est dactylos, & parum lenticulæ infusæ in aquis: & venit tardè, & ad ripam Iordanis sedebat, aduentum sanctæ præstolans. Beatissimâ autem illâ tardante muliere, Zosimas non dormitavit, sed sollicitè attendebat solitudinem, sustinens quod videre desiderabat. Dicebat autem in semetipso: Numquid veniens, dum me non inuenit, reuersa est? Hæc dicens, flebat: & eleuans in cælum oculos, suppliciter Deum deprecabatur, dicens: Non me alienes, Domine, iterum videre, quam me videre tribuisti. Non vadam vacuus, peccata mea portans in increpatione.

Hæc orans cum lacrymis, alia in eum cogitatio incidit. Quid itaque si venerit, faciet? quomodo transiet Iordanem, quia nauicula non est? qualiter ad me indignum perueniet? Heu me infelicem! heu quis me tam iustæ speciei alienauit? Hæc sene cogi-

tante, ecce sancta illa aduenit, & in parte aliâ fluminis stetit, vnde venerat. Zosimas autem videns eam, surrexit gaudens, & exultans nimis glorificabat Deum. Lucta autem certaminis in eius fluctuabat cogitationis intentione, quia non potest Iordanis transire fluentia. Et respiciens senex, vidit eam vexillo crucis aquas Iordanis signantem. Totius enim tunc noctis tenebras splendor illuminabat lunæ, quia tempus recursus illius erat. Statim autem ut signum crucis impressit, ascendit super aquas: & ambulans super liquidum equoris fluctum, veniebat quasi per solidum iter. Zosimas autem stupens, & genua flectere nitens, clamans desuper aquas prohibuit, dicens: Quid facis abba, quia & sacerdos Dei es, & diuina portas mysteria? Qui statim obediuit dicenti. Illa autem descendens de aquis, dixit seni: Benedic pater, benedic. Ille autem cum magnâ festinatione respondit, (stupor enim nimius inuaserat eum in tam glorioso miraculo) & dixit: Verè non mentitur Deus, qui pollicitus est sibi similes esse eos qui semetipsos purificant. Gloria tibi Christe Deus noster, qui ostendisti mihi per ancillam tuam hanc, quantum meâ consideratione inferior sum mensurâ veræ perfectionis. Hæc eo dicente, postulauit mulier ut sanctum diceret Symbolum, & sic Dominicam inchoaret orationem. Et expleto Pater noster, sancta, sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori: & sic viuifica mysteriorum suscipiens dona, in cælum extensis manibus ingemiscens cum lacrymis, ita clamabat: Nunc dimittis, Domine, ancillam tuam secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. Et seni dixit: Ignosce, abba, & aliud meæ petitionis imple mandatum. Vade nunc ad monasterium, Dei pace gubernatus: recursu autem anni aduenientis iterum veni in illo torrente, in quo tecum sum prius locuta. Per omnia non omittas, sed propter Deum veni: & videbis me iterum, qualiter Deus voluerit. Ille autem respondit ad eam: Vtinam esset possibile nunc tua sequi vestigia, & tui pretiosissimi vultus visione frui. Oro mater, ut vnam senis petitiunculam facias, & modicum cibi ex eo quod huc attuli, digneris accipere. Et hæc dicens, ostendit ei quod secum detulerat canistrum. Illa autem extremis digitis lenticulam contigit, & tria tollens grana proprio intulit ori, sufficere dicēs gratiam Spiritus, ut custodiret animæ substantiam immaculatam. Tunc dicit seni: Ora pro me propter Deum, & meæ memor esto semper infelicitatis. Ille pedes eius sanctos contingens, cum

*Iterum videt Mariam ad Iordanem venientem.**Edito signo sanctæ crucis ambulat Maria super aquas.**Subitum sumit sacrosanctam Eucharistiam.*

cum lacrymis deprecabatur, vt oraret pro Ecclesiâ, & pro Imperio, & pro se, & sic dimisit eam abire flens & eiulans. Non enim audebat eam multum detinere, quæ nec, si vellet, poterat detineri.

CAP. XX-
III.
*Crucis edi-
to signo,
ambulat su-
per aquas.*

Illa autem crucis iterum impressione Iordanem signans, ascendit ambulans super liquidum elementum, & transiit sicut ante veniens fecerat. Senex autem reuersus est gaudio & tremore repletus. Et semetipsum reprehendebat, pœnitens, quia nomen sanctæ vt cognosceret, non inquisiuit: sperabat tamen aduenienti hoc consuequi anno.

CAP. XXIV
*Tertio per-
git ad Ma-
riam Zosi-
mas.*

Transacto autem eodem anni cursu, venit iterum in vastam deserti solitudinem, expletis omnibus secundum consuetudinem, festinabat ad gloriosam illam visionem intuendam. Perambulans autem solitudinem, & non inueniens aliqua cupiti loci indicantia signa, dextrâ læuaque adspiciens, intuitum oculorum deducens, & lustrans vbique sicut citissimus venator, sicubi suauissimam comprehenderet feram. Vt autem nihil vilo modo vidit quocquam mouentem, cœpit seipsum lugens infundere lacrymis. Tunc eleuans oculos, orabat dicens: Obsecro mihi ostende, Domine, in corpore Angelum, cui totus comparari indignus est mundus.

CAP. XXV.
*Zosimas
inuenit eius
corpus ex-
anime.*

Hæc orando, peruenit ad locum, qui in similitudine fuerat designatus torrentis, & in extremâ eius parte superiore vidit splendens solem: & adspiciens, vidit sanctæ mortuum iacens corpus, & manus, vt oportet, sic compositas, & ad Orientem iacens corpus aspiciens. Currens autem, lacrymis lauit beatissimæ pedes, non enim aliud corporis membrum audebat contingere. Lacrymans autem aliquamdiu, & psalmos dicens tempore & rei congruentes, fecit sepulturæ orationem, & dicebat sibiipsum: Forsitan non complacet sanctæ hæc fieri. Hæc eo cogitante, designata scriptura erat in terra, vbi hoc legebatur: Sepeli, abba Zosima, miseræ Mariæ corpusculum. ¹³ Redde terræ, quod suum est, & pulueri adijce puluerem. Ora tantum pro me propter Dominum transeunte mense ¹⁴ Parmothi secundum Ægyptios; qui est secundum Romanos Aprilis die nonâ, id est, v. Idus Aprilis salutaris passionis, post diuinæ & sacræ cœnæ communionem.

CAP. XXVI

Has senex cum legisset litteras, cogitabat quidem prius, quisnam esset qui scripsit: illa enim, vt dixerat, litteras ignorabat. In hoc tamen valde exultans gaudebat, quia eius sanctum didicit nomen. Cogitauit verò, quia mox vt diuina in Iordane mysteria

participauit, in eadem horâ in locum illum venit, vbi mox de hoc mundo transiit, & idem iter, quod Zosimas per dies viginti ambulans vix consummauit laborans, vnius horæ cursu Maria consumpsit, & statim migravit ad Dominum. Glorificans autem Zosimas Dominum, & lacrymis corpus eius infundens, Tempus est, inquit, miser Zosima: quod tuum est, perfice. Sed quid faciam infelix, quia vnde fodere valeam, non habeo? Deest sarculum, non est rastrum, nihilque ex omnibus habeo præ manibus. Hæc illo in corde suo dicente, vidit paruum lignum & modicum iacere: quod assumens, cœpit fodere. Valdè autem durior erat terra, & multum fortissima, & nequam valebat fodere: quia & ieiunio confectus, & longi itineris fatigatione nimis erat defectus. Laborabat enim, & suspiriis nimis urgebatur, & sudoribus madefactus, ingemuit grauiter ex ipso cordis sui profundo. Et respiciens, vidit ingētis formæ leonem iuxta corpus sanctæ stantem, & eius plantas lambentem. Videns autem, contremuit præ pauore grandissimæ feræ illius, præcipue quia audierat sanctam feminam illam dicentem, quia numquam aliquam feram viderat. Signo autem se crucis confirmavit vndique, credens quia illæsum custodire valet eum virtus iacentis. Leo autem cœpit innuere seni, blandis eum nutibus salutans. Zosimas autem dixit leoni: Quoniam à Deo missus venisti, ⁶ maxime terarum, vt huius Dei famulæ corpus terræ commendetur, exple opus officij, vt possit sepeliri eius corpusculum. Ego enim senectute confectus non valeo fodere, sed nec congruum quid habeo ad hoc opus exercendum: & iterum tanti itineris longitudine properare non valeo vt adferam. Tu diuino iussu hoc opus cum vngulis facito, vt commendemus terræ hoc sanctum corpusculum.

Continuò autem, iuxta senis sermonem, leo cum brachiis fecit ipse foueâ, quanta ad sepeliendum sanctæ corpusculum sufficere posset. Senex verò lacrymis pedes sanctæ abluens, & multipliciter effusa prece exorans pro omnibus eam tunc & amplius pro se exorare, operuit terrâ corpusculum nudum, astante leone, sicut eam prius repererat, & nihil aliud habens, nisi illud scitum vestimentum, quod ei iam antè proiecerat Zosimas, ex quo Maria quedâ sui corporis textit membra. Deinde recedunt pariter: & leo quidem in interiora solitudinis quasi ouis mansueta abscessit, Zosimas autem reuersus est, benedicens & laudans Deum, & hymnum laudis decantans Christo Domi-

*Signo cru-
cis vndique
se munis
Zosimas.*

CAP. XX-
VII.
*Leo suis
unguibus
parat se-
pulturam.*

no nostro. Veniens autem in cœnobio, omnia eis ab initio retulit, & nihil abscondit ex omnibus quæ vidit & audiuit, vt omnes audientes magnalia Dei, nimio stupore admirarentur, & cum timore & amore magnâ fide celebrarent beatissimæ sanctæ transitus diem. Ioannes autem abbas inuenit quosdam indigentes emendari, iuxta sanctæ illius sermonem,

& hos miserante Domino Deo conuertit. Zosimas autem in eodem degens monasterio, impleuit annos centum, & tunc migravit ad Dominum in pace, gratia Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre gloria & honor & imperium vnâ cum sancto viuificatore & adorando Spiritu, nunc & semper & in sæcula sæculorum, Amen.

Zosimas
cœnarius
moritur.

NOTATIO.

MARIAE] *Martyrologium Romanum* II. Aprilis: In Palæstinâ depositio S. Mariæ Ægyptiacæ, quæ Peccatrix appellatur. *Menologium Græcorum* I. Aprilis: Sanctæ matris nostræ Mariæ Ægyptiacæ, quæ cum decem & septem annos lasciuam & turpem vitam duxisset, conuersa in meliorem statum, talis euasit, vt miraculis etiam multis virtutem suam comprobauerit; siquidem quadraginta septem annis ita vixit, vt neminem nisi ipsum Deum spectatorem habuerit.

Claruit Maria Ægyptiaca temporibus Iustini senioris imperatoris, circa annum Domini DXX. vixit iisdem ferè temporibus alia item ex meretrice penitens Maria dicta, Tarzensis patriæ, quæ in monasterio apud Aegæas posito exercuit vitam monasticam. De quâ mentio habetur in Prato spirituali cap. XXI.

2. SOPHRONIO] Sophronium huius Vita auctorem esse testatur Nicephorus libro VII. cap. v. Citatur eadem Sophronio auctore in Nicanâ Synodo II. Act. IV. & à S. Ioanne Damasceno in Oratione III. de imaginibus. Meminit eiusdem Triduum, ubi agit in quintâ feriâ quinta hebdomadis Quadragesimalis de Andrea Cretensi Archiepiscopo, auctore magni Canonis: Ἐποίησε ἡ τέτων, ὅτε καὶ ὁ πατεῖρ ἡγίας Ἰεροσολύμων ὁ μέγας Σοφρόνιος τὸν ἴδιον Ἀγυπτίας Μαρίας βίον σωεργάσατο. κατένευξεν γὰρ καὶ ἔτος ὁ βίος παρ᾽ ἑλένηται ἀπειρον, καὶ πολλὰ τοῖς ἐπιτακτοῖς καὶ ἀμαρτάνουσι φερεμυθίαν δίδωσιν, εἰ μόνον ἡ φούλων ἀποστῆναι θέλουσιν: Fecit autem hunc canonem eo tempore, quo magnus Sophronius patriarcha Ierosolymitanus Vitam Mariæ Ægyptiacæ litteris mandauit. quæ & ipsa compunctionis plenissima est, lapsisq; & peccatoribus multum consolationis offert, si modò à prauis operibus desistere velint.

Huius Sophronij anniuersaria memoria agitur à Latinis XI. Martij. *Martyrologium Romanum*: Ierosolymis S. Sophronij episcopi. *Menologium Græcum eadem die*: Sancti patris nostri Sophronij patriarchæ Ierosolymitani, ex ciuitate Damasco, multiplici eruditione, diuinarum litterarum sententiâ & pietate insignis. De cuius episcopatus initio vide Baronium anno DXXXIII. deq; eiusdem obitu anno DCXXXVI. De Sophronio quoque agit Histor.

Miscell. lib. xviii. an. xx. Heraclij imp. & lib. xix. anno xxvi. eiusdem. Cedrenus anno xx. eiusdem. Imp. & Zonaras in III. parte Annal. in Heraclio.

3. PAVLO] Sigebertus Catalogo illustr. Ecclesie Scriptorum cap. LXXIX. Paulus diaconus Neapolitanæ ecclesie transtulit de Græco in Latinum Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ.

Eadem carmine expressit Hildebertus episcopus Cenomanensis, vt refert Henricus à Gandano Catalogo illustr. Scriptorum cap. VIII. Hildebertus ex Cenomanensi episcopo Archiepiscopus Turo-nensis, qui claruit tam prosâ quàm metro, scripsit eleganti metro Vitam Mariæ Ægyptiacæ. cuius exemplar manuscr. penes me est.

4. VICEDOMINI] Intelligit Theophilum, cuius PRAEFAT. festum occurrit die 1 v. Februarij. Cuius historiam habes apud Surium tom. I. sed alio interprete.

5. CONSTITVTIS] Quæ hac constituta sint, mihi non liquet.

6. ZOSIMAS] Aliis Sofimus. *Martyrologium Rom.* IV. Apr. In Palæstinâ S. Zosimi anachoretæ, qui funus S. Mariæ Ægyptiacæ curauit. CAP. I.

7. PSALLENIA] Ita tunc loquebantur. Sæpè occurrit psallentium apud Gregorium Turonensem. CAP. IV.

8. REGIA] Ita manuscr. Alia editiones: ianua. Intelligit primam monasterij iannuam, quæ Regia dicebatur. CAP. V.

9. ANNONABAT] Ita manuscr. Surius: anno nam ferebat. Alia versio: vitæ necessaria ferebat. CAP. VI.

10. CORPORI AD MENSVRAM SUFFICIENS] Surius: Aquam corpori ad mensuram sufficiens. Alia versio: Paruum panem ad fragilitatem corporis sustentandam. vt suspicer in textu nostro omis-sum paximatium, quod alia versio interpretatur paruum panem.

11. OBSCVRITATEM] Ita tres manuscr. Surius & alia editiones, scurrilitatem. Sed Paulus obscuritatem seu obscurritatem à scurrâ formauerit. CAP. XVI.

12. NONNA] Ita MSS. Vetus editio, numos. Surius, mater. Vide Onomasticon. CAP. XVII.

13. REDDE TERRÆ] Similis sententia in Vita S. Pauli primi eremite. CAP. XXV.

14. PARMOTHI] Ita manuscr. In Surio est Parmathi. & in margine Parmenuthi. Vetus editio: Parmenothi.

VITA S AN CT Æ MARIN Æ 12. FEB. VIRGINIS

AVCTORE INCERTO.

CAP. I.
Pater sollicitus de salute filia Marina.

RAT quidam sæcularis habens vnicam filiam paruulam. Ipse conuerti cupiens, commendauit eam cuidam parēti suo, & abiit ad monasterium, quod longè erat de ciuitate miliaria trigintaduo. Et ingressus perficiebat omne opus quod erat monasterij, ita vt abbas eius ampliùs eum quàm ceteros qui in monasterio erant, diligeret, eò quòd fidelis esset & obediens. Contigit autem post aliquod tempus, vt recordaretur charitatis filia suæ, & cœpit contristari atque affligi intra se. Et cum per multos dies hoc faceret, vidit eum abbas eius tribulantem, & dixit ei: Quid habes frater, quòd sic tristis ambulas? dic mihi, & Deus qui consolatur omnes, dabit tibi auxilium. Tunc ille procidens, cum lacrymis ad pedes eius dixit: Habeo vnum filium in ciuitate quem reliqui paruulum, & recordatus, affligor propter eum. Et noluit indicare ei quòd puella esset. Abbas verò eius ignorans quod esset, & nolens eum amittere, quia necessarius erat monasterio, dicit ei: Si diligis eum, vade, & adduc eum huc, & sit tecum. Et abiens adduxit eam, dicebaturque Marina. Et mutauit ei nomen, & vocauit eam Marinum. Et dedit eam ad discēdas litteras intra monasterium, & erat cum eà: nullusque agnouit de fratribus quòd puella esset, sed vocabant eam omnes Marinum. Et dum esset annorum quatuordecim, cœpit eam docere pater suus viam Domini, & dicebat ei: Vide filia vt nullus cognoscat mysterium tuum vsque in finem tuum, & sollicita sis ab infidiis diaboli, ne seducaris ab eo, & istud sanctum monasterium videatur per nos solui, vt in conspectu Christi cum sanctis Angelis eius coronam, & non cum impiis æternam damnationem accipiamus. Et alia multa docebat eam per singulos dies de regno Dei.

Vt in monasterium virorum recipiatur, habitum eius mutat, & Marinum vocat.

Pater filiam instruit.

CAP. II.

Dum autem facta esset annorum decem

& septem, defunctus est pater eius. Remansit verò hæc sola in cellâ patris sui, & ipsa obseruauit se in omnibus doctrinis patris sui, & erat obediens omnibus in monasterio, ita vt ab abbate suo, & ab omnibus diligeretur. Habebat autem monasterium par boum & carrum, quia vicinum habebat mare, vbi erat emporium ad millia tria, & ibant monachi, & afferebant quæ necessaria erant monasterio. Vnâ verò die dicit abbas eius: Frater Marine, quare & tu non vadis cum fratribus & adiuuas eos? Quæ respondit: Iussisti pater? Erat autem in ipso emporio pandochium. Cœpit ergo frater Marinus frequenter pergere cum carro, & si faciebat tardè ad reuertendum, manebat in ipso pandochio cum ceteris monachis.

Pater Marini moritur.

Contigit autem per insidias inimici, vt pandox ille haberet filiam virginem. Ad quam ingressus miles aliquis, concubuit cum eâ, & concepit puella de illo milite. Et dum cognitum fuisset à parentibus eius, cœperunt affligere puellam, dicentes: Dic nobis de quo concepisti? Respondit eis: De illo monacho, qui dicitur frater Marinus, qui hîc frequenter cum carro mansit, ipse me oppressit, & concepi. Statim autem perrexerunt parentes eius ad monasterium, & dicunt abbati: Ecce, domine abba, quid fecit monachus tuus Marinus? quo modo decepit filiam nostram. Dicit eis abbas: Sinite, videamus si manifesta sunt quæ dicitis. Et veniente eo, dicit ei abbas eius: Frater Marine, tu hoc scelus operatus es in filiâ eorum? Stans diutiùs cogitauit, intra se ingemiscens dixit: Peccaui pater, pœnitentiam ago huic peccato, ora pro me. Ad iracundiam autem commotus abbas, iussit eam contundi & affligi. Et ait: In veritate dico, quia tu qui hoc malum operatus es, non manebis in hoc monasterio. Et iactauit eam foràs. Ipsa verò numquam vlli confessa est mysterium suum, sed abiens iactauit se ante fores monasterij, & iacebat super terram in pœnitentiâ, affligens se tamquam

CAP. III.
Marinus fornicationis accusatur.

Peccatum quod non admisit, agnoscit quasi à se admissum.

Eijcitur ex monasterio, & ad portam pœnitet.

ipsa

ipsa peccasset, & ab ingredientibus fratribus postulabat, vt vel vna buccella panis ei daretur. Hoc faciens per tres annos, non recessit de monasterio. Pandochis verò filia peperit filium masculum, & ab lactauit, & adduxit eum mater puellæ secum, & iactauit eum ibi ante monasterium, & dicit ei: Ecce frater Marine, quomodo nosti nutrica filium tuum. Et reliquit eum ibi, & abiit. Sancta virgo suscipiens, tamquam proprium filium, de ipsâ buccellâ panis, quam accipiebat ab introeuntibus in monasterium, nutricabat filium alienum. Factum est hoc per alios duos annos.

CAP. IV.

Postmodum autem videntes fratres, misericordiâ compuncti, ingressi ad abbatem rogare cœperunt vt eum reciperet in monasterium, dicentes: Abba, indulge & suscipe fratrem Marinum. Ecce quinque anni sunt, quod in pœnitentiâ ante ianuam monasterij iacet, & non recessit vîquam hinc. Suscipe eum in pœnitentiâ, sicut Dominus noster Iesus Christus præcepit. Vix autem cœgerunt eum, & iussit eum ingredi, & vocauit eum ad se, & ait: Pater tuus fuit vir sanctus, quod tu nosti, & paruulum introduxit te in hoc sanctum monasterium, & non est operatus quidquam mali, quod tu cogitasti, & fecisti: nec aliquis in hoc sancto monasterio. Nunc autem ingressus es cum filio tuo, quem de adulterio habes, vnde oportet te pœnitere. Graue enim peccatum fecisti. Et hoc tibi iubeo, vt omnes munditias monasterij tu solus quotidie facias, & aquam ad necessaria purganda portes, & calcearium omnibus per singulos diest tu perficias, omnibusque seruias: in hoc enim habebis meam gratiam. Sancta verò libenti animo suscipiens, omne opus quod ei iussum fuerat perficiebat.

CAP. V.

Contigit autem eam intra paucos dies dormire in Domino. Euntes verò fratres, nuntiauerunt abbati dicentes: Frater Ma-

rinus defunctus est. Dicit eis abbas: Videte fratres, quale peccatum fuit, vt nec meruerit pœnitentiam. Sed tamen ite, lauate eum, & sepelite longè à monasterio. Et euntes dum lauant eum, cognouerunt eum quia femina esset. Et cœperunt omnes emittere voces, & rudentes se, clamabant, Quia talis conuersatio & patientia sancta inuenta est in eâ, cuius mysterium nullus agnouit, & sic ab eis afflictâ fuisset. Et venientes cum lacrymis, dicunt abbati: Abba, veni & vide fratrem Marinum. Dicit eis: Quid est hoc? Fratres dicunt iterum: Veni & vide mirabilia Dei, & vide quid de te agas. Ille territus perrexit, & venit ad corpus. Et leuans pallium, vnde coopertum erat, vidit quia mulier esset: & mox cecidit, & caput suum percutiebat in terram, & vociferabatur dicens: Coniuro te per Iesum Christum Dominum, ne me condemnes ante conspectum Dei eò quod afflixerim te, quia ignorans feci. Tu, domina, non dixisti mysterium tuum, & ego non cognoui in veritate sanctam conuersationem tuam. Et iussit sanctum corpus eius intra monasterium in oratorio reponi.

Eadem verò die puella illa arrepta à dæmonio venit ad monasterium, & confitebatur crimen quod admiserat, & de quo concepisset. Et in septimâ die repaurationis eius in Domino, ibi intra oratorium liberata est à dæmonio. Audientes autem qui erant in ipso emporio, & vicina monasteria, mirabilia quæ facta fuerant, accipientes cruces & cereos, cum hymnis & canticis & psalmis, benedicentes Deum, venerunt in eodem monasterio, & oratorium ingressi vbi corpus eius quiescebat, benedixerunt Deum. Vbi vsque modò Christus orationibus sanctæ virginis multa facit mirabilia, ad laudem nominis sui. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Moritur Marina, & sexu cognoscitur.

Affligit se abbas quod Marinam afflixisset.

CAP. VI. Fornicaria à dæmone arrepta, apud corpus Marina liberatur.

Miraculis sanctitas eius comprobatur.

NOTATIO.

MARINÆ] Tres Marinas in tabulis Ecclesiasticis inuenio, Alexandrinam, Antiochenam, Hispanam, sed valdè inter se confusas, vt difficile statuere sit, an duæ tantum, an tres fuerint. videamus de singulis, & eas inter se comparemus, collatis auctoribus.

Marinæ nostræ, quæ Alexandrina est, memoria certo die consecrata inuenitur in Menais XII. Februarij, vbi Maria primò, deinde mutato habitu Marinus dicitur. Nulla eius in Menologio mentio, sed alterius Marinæ virg. & mart. xvii. Iulij, quæ Latinis Margareta dicitur.

Apud Latinos vixit vt certi quid statui possit. Nam valdè variant tam vetusta quam recentiora

Martyrologia quoad diem, quoad locum, quoad martyrij lauream. vt hec nostra Marina, quæ virgo tantum fuit, videatur cum aliâ aliquâ, quæ & virgo & martyr fuit, ex nominis affinitate confusa.

Cuius varietatis & confusionis occasionem inde ortam existimo, quod S. Margareta virg. & mart. Antiochena, à Græcis Marina dicta sit. Inde Beda, Rabanus, & Notkerus, qui Marinam martyrem habent xviii. Iulij, apud Antiochiam sub Olybrio prefecto; eandem eodem loco, Margareta nomine habent xiii. Iulij. Et quidem Rabanus & Notkerus ibi eundem quoque prefectum Olybrium expriment, Romanum autem Martyrologium Margaretam habet xx. Iulij.

Vsuardus verò ex primâ recensione Molani habet

xviii.

Admittitur rursus in monasterio.

Vilissima obit ministeria.

xviii. Iunij: Alexandriae passio S. Marinae virg. quod in *Vsuardo* ex secunda Molani recensione omittitur; nec ulla fit in ea editione mentio Marinae, quae Alexandria sit passa.

Sed Molanus tam in prima quam secunda *Vsuardi* recensione, xx. Julij, non in textu *Vsuardi*, sed in additionibus, Margaretam diem festum ponit, de qua in annotatione ex secunda recensione dicit *Vsuardum* nomine Marinae habere xviii. Iunij, quod intellige de *Vsuardo* ex prima eius recensione: nam in secunda, ut dixi, omittitur.

Qui porro in annotationibus secundae recensione ad xx. Julij addit, fortassis incuria scriptoris xviii. Iunij vitiose irrepsisse Alexandriae. Nam Beda, inquit, eo die secundam historiam habet, in Antiochia. Unde apparet, Molanum utrobique Marinam & Margaretam pro eadem accepisse.

Qui rursus in additionibus ad *Vsuardum* tam prime quam secunde suae recensione xlii. Julij ait Margaretam eo die apud multos coli. Et eo die manuscriptus meus *Vsuardus* disertè Margaretam habet, atque ita cum Beda, Rabano, Notkero de Margaretæ die consentit.

Nondum igitur Marinae nostrae festum diem, excussis quatuor vetustis Martyrologij scriptoribus, certum apud Latinos habemus; imò ne quidem eius memoriam.

Habetur quidem in *Adone* vulgato xviii. Iunij: In Alexandria S. Marinae virginis & mart. & Balbinæ. sed prefixa hic est stellula à *Molandro*, Adonis editore, quod id in aliis tribus manuscriptis, quibus ipse usus est, non esset, praterquam in uno à *Benedictino* quodam aucto. Et certè in meis duobus vetustissimis manuscriptis nulla hic Marinae nostrae apud Adonem mentio; quare nec quod martyr dicatur, Adoni est imputandum, ut hic putavit Baronius. Imò verò quia martyr dicitur, capiendum erit de Marina seu Margaretâ, ut Molanus ad *Vsuardum* cepit: & pro in Alexandria, ponendum erit in Antiochia, loco cuius non ritè apud *Galesinium* est, in Achaia.

Ita in manuscripto *Adone* nulla Marinae, nulla quoque Margaretæ memoria. Nam quod in editione *Molandri* Margarita habetur xlii. Julij, ibi quoque stellula prefixa est, quod id aliis MSS. deesset.

Quis igitur dies Marinae nostrae apud Latinos assignabitur? Habetur quidem in *Martyrologio Romano* Baronij xvi. Iunij: Alexandriae passio S. Marinae virginis. quam Baronius ibi putat Marinam nostram esse. sed quomodo illi passio convenit? cur non potius de Marina seu Margaretâ virgine & martyre accipiatur, vti praecunt Beda, Rabanus, Notkerus?

Nisi velimus tres hos Martyrologos Marinam seu Margaretam virg. & mart. cum Marina nostrâ tantum virg. confudisse, quandoquidem iidem rursus de Margaretâ agant xlii. Julij.

Atque ita xviii. Iunij in *Martyrologio Romano* legendum erit, Alexandriae S. Marinae virg. omisa passionis voce, vti iam olim *Bellinus* in *Martyrologio Rom.* expressit. Ita quoque habet *Vsuardus* meus manuscriptus. Nisi quis passionem & quod martyr

dicitur interpretari malit, quod multa à fratribus suis religiosis passa sit: vti ix. Ian. Basilissa dicitur martyr, quia multa passa fuit, etsi non affecti martyrio. Certè *Florarium* manuscriptum SS. xvi. Iunij nostram Marinam etiam cum passionis voce agnoscit. At enim: Alexandriae passio S. Marinae virginis, cuius gesta habentur circa finem quinti libri de Vitis SS. Patrum. Intelligit editionem primam *Vitarum* SS. Patrum; nam ibi in fine quinti libri habetur.

De Marinae nostrae virginis translatione Venetias *Martyrolog.* Rom. xv. Julij: Venetiis translatio sanctae Marinae virg. quod à Baronio additum existimo *Martyrologio Romano*, ex *Petri Aquilini Catalogo Sanctorum* lib. 6. cap. 108. nam in *Martyrologio Romano Bellini* non habetur.

Aliam Marinam virg. & mart. exhibet *Martyrolog.* Romanum Baronij xviii. Julij: Gallaeciae in Hispania S. Marinae virg. & mart. quod in nullo antiquo *Martyrologio* reperio, nec quidem Romano *Bellini*; ut à Baronio ex Hispanicis scriptoribus insertum existimem *Martyrologio Romano*. Unde fortassis non frustra dubitant quidam, num hæc Hispanica Marina eadem sit cum alterutra *Marinarum* iam assignatarum, id est vel *Alexandrinâ* vel *Antiochenâ*. Refert enim *Villegas* in *Flore* SS. Hispania parte 1. xviii. Julij, quosdam esse qui hanc censeant eandem esse cum Marina virgine, quae hic in *Patrum Vitis* occurrit. Sed cum ea virgo tantum fuerit, non etiam martyr, qualis Hispanica Marina existimatur, minus videtur eorum sententia probabilis.

Alios esse refert, qui hanc eandem faciant cum Marina seu Margaretâ virgine & martyre quae passa est Antiochia. Et quidem Molanus in annotationibus ad *Vsuardum* xx. Julij ex secunda recensione asserit, Hispanos in lectionibus xviii. Iunij (puto Julij) habere, Marinam fuisse ex Antiochia Gallacia, & cum nulla Antiochia sit in Gallacia, non videtur improbabile Margaretam ab Hispanis coli, sed Marina nomine. Favet huic sententiae, quod in eadem penè diem utriusque festum incurrat. Nam Marina seu Margaretâ Antiochena in *Menologio* ponitur xv. Julij, in *Martyrologio Romano* xx. Julij: Hispana autem in *Martyrologio Romano* xviii. Julij: in *Thesauro concionat.* xix. Julij.

Villegas tamen supra, & *Theaurus concionatorum* *Thome de Trugillo* tomo III. xix. Julij quaedam Marina Hispana propria assignant, ut *clibanum*, in quem coniecta dicitur; & fontem, in quo quaedam eius interuentu miracula feruntur perpetrata; quae eruditi viri, qui vicini sunt, viderint, quo referrî debeant.

2. PANDOCIVM] Ita manuscripti. Colonienfis CAP. II. editio, pandocium, id est taberna. *Vetus*, homo manens nomine pandox. Rectum est pandochium, *πρωτόχειρον* taberna. sic pandox, tabernarius.

3. CALCEARIVM] Ita Colonienfis editio. *Vetus*, CAP. IV. calcatium. Intelligit, opinor, ministerium aliorum calceos purgandi. In MS. est caldarium vel caliclarium. An igitur intelligitur ministerium caldam preparandi? vel fratrum caliculos eluendi?

VITA
BEATÆ FABIOLÆ
AUCTORE
DIVO HIERONYMO
PRESBYTERO.

Est episto-
la 30. ad
Oceanum.

CAP. I.

LVRES anni sunt, quod super dormitione Blefilæ, Paulam venerabilem feminam recenti adhuc vulnere consolatus sum. Quartæ ætatis circulus voluitur, ex quo ad Heliodorum episcopum Nepotiani scribens epitaphium, quidquid habere potui virium in illo tunc dolore consumpsi. Ante hoc fermè biennium, Pammachio meo pro subitâ peregrinatione Paulinæ breuem epistolam dedi, erubescens ad disertissimum virum plura loqui, & ei suaingere, ne non tam consolari amicum viderer, quàm stultâ iactantiâ docere perfectum. Nunc mihi, fili Oceane, volenti & vltro appetenti debitum munus imponis, quo pro nouitate virtutum, veterem materiam nouam faciam. In illis enim vel parentis affectus, vel mæror auunculi, vel desiderium mariti temperandum fuit: & pro diuersitate personarum, diuersa de scripturis adhibenda medicamina. In præsentiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Christianorum, miraculum gentilium, luctum pauperum, solatium monachorum. Quidquid primùm arripuero, sequentium comparatione vilescit. Ieiunium prædicem? sed præualefcunt eleëmofynæ. Humilitatem laudem? sed maior est fidei ardor. Dicam appetitas fordes, & in condemnationem vestium sericarum plebeium cultum & seruilia indumenta quæsitâ? plus est animum deposuisse quàm cultum. Difficilius arrogantia quàm auro caremus & gemmis. His enim abiectis, interdum gloriosis tumemus sordibus, & vendibilem paupertatem, populari auræ offerimus. Celata virtus, & conscientia fota secreto, Deum solum iudicem respicit. Vnde nouis mihi est efferenda præconiis, & ordine rhetorum

Fabiola
laus Christi-
anorum,
miraculum
gentilium.

Celata
virtus Deo
iudice gau-
det.

prætermisso, tota de confessionis ac pœnitentiæ incunabulis assumenda oratio. Alius forsitan scholæ memor, Q. Maximum,

Vnus qui nobis cunctando restituit rem,
& totam Fabiorum gentem proferret in medium, diceret pugnas, describeret prælia, & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolam venisse iactaret; vt quod in virgâ non poterat, in radicibus demonstraret. Ego diuersorij Bethlehemitici, & præsepis Domini amator, in quo virgo puerpera Deum fudit infantem, ancillam Christi, non de nobilitate veteris historiæ, sed de ecclesiæ humilitate producam.

Virgil. 6.
Aeneidos.

Et quia itatim in principio, quasi scopulus quidam & procella mihi obrectatorum eius opponitur, quod secundum sortita matrimonium, prius reliquerit, non laudabo conuersam, nisi prius ream absoluero. Tanta prior vitia habuisse narratur, vt ne scortum quidem & vile mancipium ea sustinere posset. Quæ si voluero dicere, perdam virtutem feminæ, quæ maluit culpam subire dissidij, quàm corporis sui infamare partem, & maculas eius detegere. Hoc solum proferam, quod verecundæ matronæ & Christianæ satis est. Præcepit Dominus vxorem non debere dimitti, exceptâ causâ fornicationis; & si dimissa fuerit, manere in nuptam. Quidquid viris iubetur, hoc consequenter redundat in feminas. Neque enim adultera vxor dimittenda est, & vir mœchus tenendus. Si qui meretrici iungitur, vnum corpus facit: ergo & quæ scortatori impuroque sociatur, vnum cum eo corpus eicitur. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitia fræna laxantur, & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido per-

CAP. II.

Mariti vi-
uosi fasti-
dixit
sustinuit
Fabiola.

Math. 5.
1. Cor. 7.
1. Cor. 6.

permittitur, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas. ² Apud nos, quod non licet feminis, æquè non licet viris, & eadem seruitus pari conditione censetur. Dimisit ergo, vt aiunt, vitiosum: dimisit illius & illius criminis noxium: dimisit, pænè dixi, quod clamante viciniâ vxor sola non prodidit. Sin autem arguitur, quare repudiato marito non inupta permanferit: facile culpam fatebor, dum tamen referam necessitatem. Melius est, inquit Apostolus, nubere quàm vri. Adolescentula erat, viduitatem suam seruare non poterat. Videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & se vinctam & captiuam ad coitum trahi. Melius arbitrata est apertè confiteri imbecillitatem suam, & ymbra quamdam miserabilis subire coniugij, quàm sub gloriâ vniueræ opera exercere meretricum. Idem Apostolus vult viduas adolescentulas nubere, filios procreare, nullam dare occasionem aduersario maledicti gratiâ. Et protinus cur hoc velit, exponit: Iam enim quædam abierunt retrò post fatanam. Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum iure dimissum; nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuersa cautio viuentibus viris feminis amputatur; dum multa diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit.

CAP. III.

Quod secundo, altero viuente marito nupsit, amare desistit.

Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cuius pœnitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, vt post mortem secundi viri in semet reuerfa, quo tempore solent viduæ negligentes, iugo seruitutis excusso, agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis, saccum indueret, vt errorem publicè fateretur: & totâ vrbe spectante Romanâ, ante diem Paschæ in basilicâ quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, statet in ordine pœnitentium, episcopo, presbyteris, & omni populo collacrymantibus: sparsum crinem, ora lurida, & squalidas manus sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste non purget? Quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant? Petrus trinam negationem trinâ confessione deleuit. Aaron factilegium, & conflatum ex auro vituli caput, fraternæ correxere preces. Dauid sancti & mansuetissimi viri homicidium pariter & adulterium septem dierum emendabat fames. Iacebat in terrâ, volutabatur in cinere, & oblitus regis potestatis, lumen quærebat in tenebris. Illumque tantum respiciens quem offenderat, lacrymabili voce dicebat: Tibi

soli peccaui, & malum coram te feci. Et: Redde mihi lætitiâ salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Atque ita factum est, vt qui me prius docuerat virtutibus suis, quomodo stans non caderem; doceret per pœnitentiam, quomodo cadens resurgerem. Quid tam impium legimus inter reges quàm Achab, de quo Scriptura dicit: Non fuit alius talis vt Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini? Hic cum propter sanguinem Nabuthæ correptus fuisset ab Eliâ, & audisset iram Domini per Prophetam: Occidisti, & insuper possedisti, & ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & reliqua: scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunabatque in sacco, & ambulabat demisso capite. Tunc factus est sermo Dei ad Eliam Thesbiten, dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est meâ causâ, non inducam malum in diebus eius.

O felix pœnitentia, quæ ad se Dei trahit oculos, quæ furentem sententiam Dei, confesso errore mutauit! Hoc idem & Manassen in Paralipomenon, & Niniuæ regem fecisse legimus in Prophetâ, publicanum quoque in Euangelio. E quibus primus non solum indulgentiam, sed & regnum recipere meruit. Alter impendentem Dei fregit iram. Tertius pectus verberans pugnis, oculos non leuabat ad cælum. Et multo iustificator recessit publicanus humili confessione vitiorum, quàm pharisæus superbâ iactatione virtutum. Non est loci huius vt pœnitentiam prædicem, & quasi contra Montanum Nouatumque scribens, dicam illam hostiam Domino esse placabilem: & Sacrificium Deo, spiritum contribulatum: & Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem: & Exurge, exurge Ierusalem: & multa alia, quæ prophetarum tangunt tubæ. Hoc vnum loquar, quod & legentibus vtile sit, & præfenti causæ conueniat. Non est confusa Dominum in terris, & ille eam non confundetur in cælo. Aperuit cunctis vulnus suum, & decorem in corpore cicatricem flens Roma conspexit. Dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa ecclesiam Domini, sed extra castrum Mariâ sorore Moyfi separata confedit: vt quam sacerdos eiecerat, ipse reuocaret. Descendit de folio deliciarum suarum, accepit molam, fecit farinam, & discalceatis pedibus transiuit fluentia lacrymarum. Sedit super carbones ignis. Hic fuere in adiutorium. Faciem, per quam secundo

3. Reg. 21.

CAP. IV.

2. Par. 33.

Iona 3. 4.
Lucæ 18.

Psal. 50.

Ezech. 18.
Isaïæ 60.

Marc. 8.

Leuit. 13.

Num. 12.

Isaïæ 47.

viro placuerat, verberabat, oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat. Sic dolebat, quasi adulterium commisisset, & multis impendijs medicaminum vnum vulnus sanare cupiebat.

CAP. V.

Diu morati sumus in pœnitentiâ, in quâ velut in vadosis locis resedimus, vt maior nobis & absque vlllo impedimento se laudum eius campus aperiret. Receptâ sub oculis omnis ecclesiæ communionē, quid fecit? Scilicet in die bonâ, malorum non oblita est: & post naufragium, rursus tentare noluit pericula nauigandi. Quin potius omnem censum quem habere poterat (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) dilapidauit, ac vendidit: & inde pecuniam congregatam vsibus pauperum præparauit, & prima omnium *νοοκομείον* instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atq; inedia miserorum membra foueret. Describam ego nunc diuersas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos, semiustos pedes, luridas manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgentia, & de exesic ac putridis carnibus vermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pœdore confectos humeris suis ipsa portauit? Quoties lauit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non valebat? Præbebat cibos propriâ manu, & spirans cadauer sorbitiunculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos ob stomachi angustiam exercere huiusmodi misericordiam per aliena ministeria, & clemētes esse pecuniâ, non manu. Quos equidem non reprobo, & teneritudinem animi nequaquâ interpretor infidelitatem: sed sicut imbecillitati stomachi veniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cælum laudibus fero. Magna fides ista contemnit. Scio quid in Lazaro diues purpuratus aliquando non fecerit, quali superba mens retributione damnata sit. Ille quem despiciamus, quem videre non possumus, ad cuius intuitum nobis vomitus erumpit, nostri similis est, de eodem nobiscum formatus est luto, iisdem compactus elementis. Quidquid patitur, & nos pati possumus. Vulnere eius existimemus propria, & omnis animi in alterum duritia, clementi in nosmetiplos cogitatione frangeretur.

Eccli. II.

Prima No-
socomium
instituit.Ægis mi-
nistras.

Lucæ 16.

Virgil. 6.
Æneidos.Monasteria
sustentat.

*Non mihi si lingua centum sint, oraq; centum,
Ferreæ vox,*

Omnia morborum percurrere nomina possim,
quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria commutauit, vt multi pauperum sani languentibus inuiderent. Quamquam illa simili liberalitate erga clericos & monachos ac virgines fuerit. Quod mona-

sterium non illius opibus sustentatum est? Quem nudum & clinicum non Fabiolæ vestimenta texerunt? In quorum se indigentiam non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit.

⁶ Peragrabat ergo insulas & totum Etruscum mare, Volscorumque prouinciam, & reconditos curuorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissâ per viros sanctos ac fideles munificentia circumibat. Vnde repente & contra opinionem omnium Ierosolymam nauigauit, vbi multorum excepta concursu, nostro parumper vsa est hospitio: cuius societatis recordans, videor mihi adhuc videre quam vidi. Iesu bone, quo illa feruore, quo studio intenta erat diuinis voluminibus! & veluti quamdam famem satiare desideras, per Prophetas, Euangelia, Psalmosque currebat: quæstiones & proponens, & solutas recondens in scriniolo pectoris sui. Nec verò satiebatur audiendi cupidine, sed addens scientiam, addebat dolorem: & quasi oleum flammæ adieceris, maioris ardoris fomenta capiebat. Quodam die cum in manibus Moyti Numeros teneremus, & me verecundè rogaret, quid sibi vellent nominum tanta congeries: cur singulæ tribus in alijs atque alijs locis variè iungerentur: quomodo Balaam ariolus sic futura Christi mysteria prophetarit, vt nullus prope modum prophetarum tam apertè de eo vaticinatus sit: respondi vt potui, & visus sum interrogationi eius satisfacere. Reuoluens ergo librum, peruenit ad eum locum, vbi catalogus describitur omnium mansionum per quas de Ægypto egrediens populus, peruenit vsque ad fluentia Iordanis. Cumque causas quæreret & rationes singularum, in quibusdam hæsitauit, in alijs inoffenso cucurri pede, in plerisque simpliciter ignorantiam confessus sum. Tunc verò magis cœpit virgere, & quasi non mihi liceret nescire quod nescio, exoptulare, ac se indignam tantis mysteriis dicere. Quid plura? Extorsit mihi negandi verecundiam, vt proprium ei opus huiuscemodi disputatiunculæ pollicerer, quod vsque in præsens tempus, vt nunc intelligo, Domini voluntate dilatatum, reddetur memoriæ illius: vt sacerdotalibus prioris ad se voluminis induta vestibus, per mundi huius solitudinem gaudeat se ad terram repromissionis aliquando venisse.

Verum quod cœpimus prosequamur. Quærentibus nobis dignum tantæ feminæ habitaculum, cum illa ita solitudinem cupe-

CAP. VI.

Monachorum
choros
visitat.Ierosolymā
vidit.Studio le-
ctionis in-
tenta.

Eccli. 1.

Num. 22.

Num. 33.

CAP. VII.

cupe-

cuperet, vt diuerforio Mariæ carere nollet: ecce subito discurrentibus nuntiis, Oriens totus intremuit: ab vltimâ Mæotide inter glaciale Tanain, & Massagetarum immanes populos, vbi Caucaſi rupibus feras gentes Alexandri clauſtra cohærent, 7 erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent. 8 Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italiâ tenebatur. Hanc gentem 9 Herodotus refert sub Dario rege Medorum viginti annis Orientem tenuisse captiuum, & ab Ægyptiis atque Æthiopibus annum exegisse vectigal. Abigat Iesus ab orbe Romano tales vltra bestias. Inſperati vbique aderant, & famam celeritate vincentes, non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miserabantur infantia. Cogebantur mori, qui nondum viuere cœperant: & nescientes malum suum, inter hostium manus ac tela ridebant. Conſonus inter omnes rumor, petere eos Ierofolymam, & 10 ob nimiam auri cupiditatem ad hanc urbem percurrere. Muri neglecti pacis incuriâ farciebantur: Antiochia obſidebatur: Tyrus se volens à terrâ abrumperè, insulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulsi sumus parare naues, esse in littore, aduentum hostium præcauere, & sæuientibus ventis magis barbaros metuere quàm naufragium; non tam propriæ salutis, quàm virginum castimonie prouidentes. 11 Erat in illo tempore quædam apud nos diſſenſio, & barbarorum pugnam domestica bella superabant. Nos in Oriente tenuerunt iam fixæ sedes, & inueteratum locorum sanctorum desiderium. Illa quæ tota in sarcinis erat, & in omni vrbe peregrina, reuerſa est ad patriam, vt ibi pauper viueret, vbi diues fuerat: manens in alieno, quæ multos prius hospites habuit: & (ne sermonem longius protraham) in conspectu Romanæ urbis pauperibus erogaret, quod illâ teste vendiderat. Nos hoc tantum dolemus, quod pretiosissimum de sanctis locis monile perdidimus. Recepit Roma quod amiserat, & procax ac maledica lingua gentilium, oculorum testimonio confutata est. Laudent ceteri misericordiam eius, humilitatem, fidem; ego ardorem animi plus laudabo.

CAP. VIII

Librum quo Heliodorum quondam iuuenis ad eremum cohortatus sum, tenebat memoriter: & Romana cernens mœnia, inclusam se esse plangebat. Oblita sexus, fragilitatis immemor, ac solitudinis tantum cupida, ibi erat, vbi animo morabatur. Non poterat teneri consiliis amico-

Solitudinis amans.

rum: ita ex vrbe quasi de vinculis gestiebat erumpere. Dispensationem pecuniæ & cautam distributionem, genus infidelitatis vocabat. Non aliis distributionem eleëmofynarum tribuere, sed suis pariter effusis, ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Sic festinabat, sic impatiens erat morarum, vt illam crederes profecturam.

Itaque dum semper paratur, mors eam inuenire non potuit imparatam. Inter laudes femine subito mihi Pammachius meus exoritur. Paulina dormit, vt iste vigilet. Præcedit maritum, vt Christo famulum derelinquat. Hic heres vxoris, & hereditatis alij possessores. Certabant vir & femina, quis in portu Abrahæ tabernaculum figeret: & erat hæc inter vtrumque contentio, quis humanitate superaret. Vicit vterque, & vterque superatus est. Ambo se victos & victores fatetur, dum quod alter cupiebat, vterque perfecit. Iungunt opes, sociant voluntates, vt quod emulatio dissipatura erat, concordia cresceret. Necdum dictum, iam factum. Emitur hospitium, & ad hospitium turba concurrat. Non est enim labor in Iacob, nec doctor in Israël. Adducunt maria, quos in gremio suo terra suscipiat. Mittit Roma properantes, quos nauigaturos littus molle confoueat. Quod Publius apostolum, & (ne contradictioni locum tribuam) in vnam nauim: hoc isti & frequenter faciunt, & in plures: nec solum in opum necessitas sustentatur, sed prona in omnes munificentia aliquid & habentibus prouidet. Xenodochium in portu Romano situm, totus pariter mundus audiuit. Sub vnâ ætate didicit Britannia, quod Ægyptus & Parthus nouerant vere. Quod scriptum est, Timentibus Dominum omnia cooperantur in bonum, in obitu tantæ femine vidimus comprobatum. Quodam præſagio futurorum ad multos scripserat monachos, vt venirent, & se graui onere laboratem absoluerent, faceretque sibi de iniquo mammonâ amicos, qui eam reciperent in æterna tabernacula. Venerunt, amici facti sunt: 21 dormiuit illa quomodo voluit, & depositâ tandem sarcinâ, leuior volauit ad cælum.

Quantum haberet viuentis Fabiolæ Roma miraculum, in mortuâ demonstrauit. Necdum spiritum exhalauerat, necdum debitam Christo reddiderat animam,

Et iam fama volans tanti prænuntia luctus, totius urbis populum ad exequias cõgregabat. Sonabant psalms, & aurata tecta tēplorum, reboans in sublime quatiebat Alleluia.

Hic inueni chorus, ille senū, qui carmine laudum femineas & facta ferant.

CAP. IX.

Mortis semper memor.

Gen. 18.

Num. 23.

Act. 27. 28

Rom. 8.

Luc. 16.

Moritur Fabiola.

CAP. X.

Aeneid. 11. Magnifica Fabiola exequia.

Aeneid. 8.

Non

Non sic ¹³ Furius de Gallis, non ¹⁴ Papirius de Samnitibus, non ¹⁵ Scipio de Numantiâ, non ¹⁶ Pompeius de Ponti gentibus triumphauit. Illi corpora vicerant, hæc spirituales nequitias subiugauit. Audio præcedentium turmas, & cateruatim in exequiis eius multitudinem confluentem. Non plateæ, non porticus, non imminetia de super tecta capere poterant prospectantes. Tunc suos in vnum populos Roma conspexit: fauebant sibi omnes in gloriâ pœnitentis. Nec mirum si de eius salute homines exultarent, de cuius conuersione Angeli lætaban-

tur in cælo. Hoc tibi Fabiola ingenij mei senile munus, has officiorum inferias dedi. Laudauimus sæpè virgines, viduas, ac maritatas, quarum semper fuere candida vestimenta, quæ sequuntur Agnum quocumq; vadit. Felix præconium, quod nullâ totius vitæ forde maculatur. Procul liuor facessat, absit inuidia. Si pater familias bonus est, quare oculus noster malus est? Quæ inciderat in latrones, Christi humeris reportata est. Multæ mansiones sunt apud Patrem. Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia. Cui plus dimittitur, plus amat.

Lucæ 15.

Marth. 20.
Luc. 10. 15
Ioan. 14.
Rom. 5.
Lucæ 7.

NOTATIO.

FABIOLÆ] Dies obitus eius ignoratur, nec eius in tabulis ecclesiasticis existat memoria.

CAP. II.

2. APVD NOS] Cato oratione de dote apud Gellium lib. x. c. xxiii. In adulterio vxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impunè necares: illa te, si adulterares, digito non auderet contingere, neque ius est. Vide Cod. lib. ix. ad L. Iuliam de adulterio & stupro. Alia lex apud Christianos.

CAP. III.

3. LATERANI] Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho meminit adium Laterani: Educatu est in eo loco, in quo natus est, & in domo aui sui Veri iuxta ædes Laterani. Idem in Vero Imper. meminit Sextilij Laterani Consulis.

4. STARET IN ORDINE POENITENTIVM] Baronius tom. iv. anno Christi cccxc. Siricij Papæ vi. Valentiniani xv. Theodosij xii. Imp. post narratam Theodosij Imp. pœnitentiam, subdit: Quam vigeret hoc tempore in ecclesiâ seueritas publica pœnitentia, à quâ non liberaret excusaretve nobilitas, dignitas, neque sexus, planè declaratur alio exemplo clarissima femina Romana, Fabiola nomine, quæ adhuc supererat Fabiorum antiquæ familie nobile germen. Hanc contigit ob secundas nuptias post diuorium factum cum priori viro illicitè contractas, hisce ferme diebus, publicam Romæ agere pœnitentiam.

CAP. V.

5. CLINICVM] Infrâ in Vitâ Panle capite iv. Quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est? Clinicus est, quem lectus detinet, nec inde se præ ægritudine mouere potest. Vide Onomast.

6. PERAGRABAT ERGO INSVLAS, ET TOTVM ETRVSCVM MARE] Baronius tomo v. anno Christi cccxcviii. Anastasij Papæ i. Arcadij & Honorij Imp. iv. Ex quibus, inquit, planè intelligis, quam breui tempore ex Egypti vineâ plantata in Romano solo propagines extenderint vsque ad mare, & intra mare in insulis palmites suos. Propagatos autem ad posteros etiam, qui erant in Tyrrheni maris oris & insulis, monachos; & ipsam Gorgoniam insulam, vbi vnum tantum fuisse Rutilius tradit, pluribus esse monachorum germinibus auctam, ex litteris S. Gregorij Papæ possumus perspicue intelligere, dum de Palmaria & aliarum insularum monachis meminit, necnon de pluribus monasteriis in insulâ Gorgoniâ congregatis, & postea ad meliorem formam per ipsum Gregorium restitutis.

Rutil. l. i. Itiner.
Greg lib. i. epist. 48.

CAP. VII.

7. ERVPISSE HVNNORVM EXAMINA] Hieronymus in Chronico anno xiix. Valentis: Gens Hunnorum Gothos vastat: qui à Romanis sine armorum depositione suscepti, per auaritiam Maximi ducis, fame ad rebellandum coacti sunt. Vide Orosum lib. vii. cap. xxxiii.

Baronius tomo v. anno Christi cccxcv. Siricij Papæ xi. Arcadij & Honorij Imp. i. Hoc anno Fabiola, inquit, clarissima femina, quæ concesserat Ierosolymam, ut ibi reliquum vitæ ageret, horum grassatione perterrita, unâ cum aliis nauim conscendere, & in Italiam remeare compulsâ est. Vide ibi plura de Hunnorum eruptione & grassatione.

8. ABERAT TVNC ROMANVS EXERCITVS, ET BELLIS CIVILIBVS IN ITALIA TENEBATUR] Baronius loco proximè citato: Quem enim secum Theodosius in Occidentem aduersus Eugenium tyrannum Orientis exercitum duxerat, Stilico Theodosij defuncti voluntate in Italiâ detinebat. De Romano illo exercitu & bello contra Eugenium, vide eundem Baronium tomo iv. anno Christi cccxciv. & seq.

9. HERODOTVS] Lib. i. & initio iv. qui eos Scythas vocat, & xxviii. annis Asiam tenuisse narrat.

10. OB NIMIAM AVRI CVPIDITATEM] Baronius tomo v. ante citato: Cupidissimum sanè omnium mortalium hoc genus hominum esse, Ammianus, cum eorumdem mores pluribus scribit, affirmat.

Ammian. lib. 31.

11. ERAT IN ILLO TEMPORE QVÆDAM APVD NOS DISSENSIO] Baronius tomo v. anno Christi cccxcv. Siricij Papæ xi. Arcadij & Honorij Imp. i. Quanam, inquit, essent dissensiones illæ, quibus in Palestinâ inter se inuicem fideles altercabantur studio indefesso, superiori dicta sunt tomo, fuisse nimirum Origenistarum improbitate constatas, quibus Ioannes Episcopus Ierosolymorum, Euagrius Ponticus, Palladius Galata, Isidorus Alexandrinus, & Rufinus Aquileiensis in primis studebant.

Baron. tomo 4. anno Christi 392. 393. 394.

12. DORMIUIT ILLA] Baronius tomo v. anno Christi cccc. Anastasij Papæ iii. Arcadij & Honorij Imp. vi. obitum Fabiola ponit, atque ita colligit: Hoc anno, inquit, defuncta S. Fabiola spectat a egregiaque sanctitudinis, & generis claritudine celebris vidua S. Hieronymus rogatus ab Oceano epitaphium scripsit; cuius exordio cum ita diuersa tempora numeret, quo potissimum anno id acciderit, Hieronymus circumscribit, dum ait: Plures anni sunt, quòd epist. 30. super

CAP. IX.

super

super dormitione Blefillæ Paulam venerabilem
 feminam recenti adhuc vulnere consolatus sum :
 quartæ ætatis circulus voluitur, ex quo ad Helio-
 dorū episcopum, Nepotiani scribens epitaphium,
 quidquid habere potui virium, in illo runc dolo-
 re consumpsi : & ante fermè biennium Pamma-
 chio meo pro subitâ peregrinatione Paulinæ bre-
 uem epistolam dedi, erubescens ad disertissimum
 virum plura loqui, &c. paulò verò post : Inpræsen-
 tiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Christiano-
 rum, miraculum gentilium, luctum pauperum,
 solatium monachorum, &c. Cum igitur ipse san-
 ctus Hieronymus quatuor annos numeret ab obitu
 Nepotiani, duos verò à dormitione Paulina : præ-
 sentem annum Fabiolæ funeri ipsum adscribere, ex
 his quæ superius dicta sunt, satis manifestum appa-
 ret ; ut de his nec leuis quidem dubitandi relinqui
 possit occasio.

Nisi quòd cum reperias in litteris S. Hieronymi

post decem annos, nempe post urbis excidium, scriptis
 ad Marcellinum & Anapsychiam, de Fabiolâ tam-
 quam viuentem mentionem haberi (ad quam idem
 S. Hieronymus duos in Ezechielem libros à se con-
 scriptos misisse testatur, quos non nisi post excidium
 Urbis ipsum elucubrassè liquet) affirmare necesse est,
 aliam illam ab hac fuisse Fabiolam, minoremque di-
 cendam : nec quidem mirum, cum & duas Paulas,
 totidemque Melanias, seniores ac inniores, eodem
 tempore luceat numerare.

13. FVRIVS] Vide Liviū lib. v. cap. XLIX. Flo-
 rum libro I. cap. XIII.

14. PAPIRIVS] Liviū lib. x. cap. XXXIX. Flo-
 rus lib. I. cap. XVI.

15. SCIPIO] Florus lib. II. cap. XVIII. Oro-
 sius lib. VI. cap. V.

16. POMPEIVS] Florus lib. III. cap. V. Ap-
 pianus in Mithridatico, & Plutarchus in Vitâ
 Syllæ.

Fabiola
 dux.

Hieron.
 epist. 8.

Hieron.
 præfat. in
 lib. I. in
 Ezech.
 CAP. X.

VITA

S. PAVLÆ ROMANÆ ^{26. IAN.}

VIDVÆ

AVCTORE

DIVO HIERONYMO

PRESBYTERO.

Est episto-
 la 27. ad
 Eustochiū
 virginem.

CAP. I.

I cuncta corporis mei
 membra verterentur in
 linguas, & omnes ar-
 tus humanâ voce reso-
 narent, nihil dignū san-
 ctæ ac venerabilis Paulæ
 virtutibus dicerem. No-

bilis genere, sed multò nobilior sanctitate:
 potens quondam diuitijs, sed nunc Christi
 paupertate insignior. Gracchorum stirps,
 soboles Scipionum, Pauli heres, cuius vo-
 cabulum trahit, Marcix Papirix matris
 Africani vera & germana progenies: Ro-
 mæ prætulit Bethlehem, & auro tecta ful-
 gentia, informis luti vilitate mutauit. Non
 mœremus, quòd talem amisimus; sed gra-
 tias agimus, quòd habuimus, imò habe-
 mus. Deo enim viuunt omnia: & quidquid
 reuertitur ad Dominum, in familiæ nume-
 ro computatur. Quamquam amissio illius,
 cælestis domus habitatio sit: quæ quamdiu
 in corpore fuit, peregrinata est à Domino,
 & voce semper flebili querebatur, dicens:
 Heu mihi, quia peregrinatio mea prolon-

Genus san-
 ctæ Paulæ.

2. Cor. 5.

Psal. 119.

gata est, habitauit cum habitantibus Cedar,
 multum peregrinata est anima mea. Nec
 mirum, si planxerit se versari in tenebris,
 (hoc enim Cedar interpretatur) cum mun-
 dus in maligno positus sit: & sicut tenebræ
 illius, ita & lumen eius, luxque in tenebris
 luceat, & tenebræ eam non comprehende-
 runt. Vnde & illud crebrius inferebat: Ad-
 uena sum & peregrina sicut omnes patres
 mei. Et iterum: Cupio dissolui, & esse cum
 Christo. Quoties autem infirmitate cor-
 pusculi (quam incredibili abstinentiâ & du-
 plicatis contraxerat ieiunijs) vexabatur, hoc
 in ore voluebat: Subijcio corpus meum, &
 in seruitutem redigo: ne alijs prædicans,
 ipsa reprobâ inueniar. Et: Bonum est
 num non bibere, & carnem non mandu-
 care. Et: Humiliaui in ieiunio animam
 meam, & totum lectum versasti in infirmi-
 tate meâ, & versata sum in miseriâ, dum
 mihi configitur spina. Atque inter doloris
 aculeos, quos mirâ patientiâ sustinebat,
 quasi apertos sibi cælos adspiceret, loque-
 batur: Quis dabit mihi pennas sicut co-
 lumbæ,

1. Ioan. 5.

Psal. 138.

Ioan. 1.

Psal. 38.

Philip. 1.

1. Cor. 9.

vi-Rom. 14.

Psal. 34.

Psal. 30. 37

co-Psal. 54.

ROMAN,

*Angelus
custos Pau-
lae.**Paupertas
eius.*

CAP. II.

*Paula pro-
genies.*

Marc. 10.

Matth. 19.

*Celebritas
nominis
Paula.**Insignis
humilitas
eius.*

Luc. 22.

lumbæ, & volabo, & requiescam? Testor Iesum & Sanctos eius, ipsumque proprium Angelum, qui custos fuit & comes admirabilis feminæ; me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui; sed quidquid dicturus sum, pro testimonio dicere, & minus eius esse meritis, quam totus orbis canit, sacerdotes mirantur, virginum chori desiderant, monachorum & pauperum turbæ deplangunt. Vis, lector, eius breuiter scire virtutes? Omnes suos pauperes pauperior ipsa dimisit. Nec mirum, de proximis & familiolâ, quam in utroque sexu de seruis & ancillis in fratres sororesque mutauerat, ista proferre: cum Eustochium virginem, & deuotam Christo filiam, in cuius consolationem libellus hic cuditur, procul à nobili genere, solâ fide & gratiâ diuitem reliquerit.

Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altiùs repetant, & à cunabulis eius, ipsisque (vt ita dicam) crepundijs matrem Blethilam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum Gracchorumque progenies est, alter per omnes fere Græcias vsque hodie stemmatibus & diuitijs, ac nobilitate Agamemnonis fertur sanguinem trahere, qui decennali Troiam oblidione deleuit. Nos nihil laudabimus, nisi quod proprium est, & de purissimo sanctæ mentis fonte profertur. Quamquam Dominus atque Saluator in Euangelio doceat apostolos sciscitantes quid sibi redditurus sit, qui omnia sua pro nomine eius dimiserunt, centuplum in præsentiarum recepturos, & in futuro vitam æternam. Ex quo intelligimus, non laudis esse possidere diuitias, sed pro Christo eas contemnere: non tumere ad honores, sed pro Dei fide eos paruipendere. Verè quod pollicitus est seruis suis & ancillis Saluator, reddidit in præsentem. Nam quæ vnus vrbs contempsit gloriam, totius orbis opinione celebratur: quam Romæ habitantem nullus extra Romam nouerat, latentem in Bethlehem & barbara & Romana terra miratur. Cuius enim gentis homines ad sancta loca non veniunt? Quis autem in sanctis locis, præter Paulam, quod plus inter homines miraretur, inuenit? Hæc, sicut inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, & iubar solis paruos igniculos stellarum obruit & obscurat: ita cunctorum virtutes & potentias suâ humilitate superauit, minimaque fuit inter omnes, vt omnium maior esset: & quanto se plus deiciebat, tanto magis à Christo subleuabatur. Latebat, & non latebat. Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quasi umbra sequitur, & appeti-

tores sui deserens, appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prætermittens? Dum in singulis teneor, non seruo præcepta dicendi.

Tali igitur stirpe generata, iuncta est viro Toxotio, qui Aneæ & Iuliorum altissimum sanguinem trahit. Vnde etiam filia eius Christi virgo Eustochium Iulia nuncupatur, & ipse Iulius à magno demissum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quod habentibus grandia sint, sed quod contemptentibus mirabilia. Sæculi homines suspiciunt eos, qui his pollent priuilegijs, nos laudamus qui pro Salvatore ista despexerint: & mirum in modum, quos habentes paruipendimus, si habere noluerint, prædicamus. His inquam orta maioribus, & fecunditate ac pudicitia probata, primum viro, deinde propinquis, & totius vrbs testimonio, cum quinque liberos edidisset, ³ Blethillam, super cuius morte eam Romæ consolatus sum: ⁴ Paulinam, quæ sanctum & admirabilem virum, & propositi & rerum suarum Pammachium reliquit heredem, ad quæ super obitu eius paruulum libellum edidimus: ⁵ Eustochium, quæ nunc in sanctis locis virginitatis & Ecclesiæ monile pretiosum est: ⁶ Ruffinam, quæ immaturo funere pium matris animum consternauit: & ⁷ Toxotium, post quem parere desijt, vt intelligeres, eam non diu seruire voluisse officio coniugali, sed mariti desiderio, qui marem optabat, liberos edidisse.

Postquam vir mortuus est, ita eum planxit, vt propè ipsa moreretur: ita se conuertit ad Domini seruitutem, vt eius mortem videretur optasse. Quid ego referam, amplæ & nobilis domus, & quondam opulentissima, omnes pænè diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clementissimum animum & bonitatem etiam in eos quos numquam viderat euagantem? Quis in opum moriens, non illius vestimentis obuolutus est? Quis ⁸ clinicorum non eius facultatibus sustentatus est? quos curiosissime totâ vrbe perquirens, damnum putabat, si quisquam debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter oburgantes propinquos, maiorem se eis hereditatem Christi misericordiam dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelsi apud saculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequentiam sustinere. Mœrebat honore suo, & ora laudantium declinare ac fugere festinabat. ⁹ Cumque Orientis & Occidentis episcopos ob quædam ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales litteræ contraxissent, vidit admirabiles viros, Christi que pontifices, Paulinum Antiochenæ

CAP. III.
*lingitur
Toxotio.**Eius liberi
quinque.*

CAP. IV.

*Summa be-
nignitas in
pauperes.*

*Epiphanius
hospes san-
ctæ Paulæ.*

tiochenæ vr̄bis episc̄pum, & Epiphaniū Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur: quorum Epiphaniū etiam hospitem habuit: Paulinum in alienâ manentem domo, quasi proprium, humanitate possedit. Quorum accensâ virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat: non domus, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei quæ ad sæculum pertinet, memor: sola, si dici potest, & incomitata, ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere gestiebat. Tandemque¹⁰ exactâ hieme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio nauigauit. Quid vltra differo? ¹¹ Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinis, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasâ tendebantur, & remorum ductu naus in altum protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore: Ruffina iam nubilis, vt suas exspectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat: & tamen illa siccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraherentur, cum dolore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quòd magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quàm parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imò gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in solâ Eustochio, quæ & propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim naus mare, & cunctis, qui cum eâ vehebantur, littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor, nulla sic amaui filios, quibus antequam proficisceretur, cuncta largita est, exheredans se in terrâ, vt hereditatem inueniret in cælo.

*Magnâ
anmi con-
stantiâ in-
ter affectus
Romæ sol-
uit.*

*Eustochiū
propositi
& nauiga-
tionis Pau-
læ comes.*

CAP. V.

*Flauia Do-
mitilla exi-
lium.*

Delata¹² ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondam feminarum sub Domitiano principe pro confessione nominis Christiani ¹³ Flauia Domitillæ nobilitauit exilium: vidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis Ierosolymam & sancta loca videre cupiebat. Tardi erant venti, & omnis pigra velocitas. Inter Scyllam & Charybdim Adriatico se credens pelago, quasi per stagnum venit Methonem: ibique refocillato corpusculo, & sale tabentes artus in littore

ponens, per Maleam & Cytheram, sparsaque per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris: post Rhodum & Lyciam, tandem vidit Cyprum: vbi sancti & venerabilis Epiphaniij pedibus prouoluta, decem ab eo diebus retenta est: non in refectio- nem, vt ille arbitrabatur, sed in opus Dei, vt re comprobatum est. Nam omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria sumptuum fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto illuc orbe conduxerat. Inde breui cursu transfretauit Seleuciam, de quâ ascendens Antiochiam, sancti confessoris Paulini modicum charitate detenta, mediâ hieme, calente ardore fidei, femina nobilis, quæ prius eunuchorum manibus portabatur, a sella sedens, profecta est. Omitto Cœles Syriæ & Phœnicesiter, (neque enim hocæporicon eius disposui scribere) ea tantum loca nomina- bo, quæ sacris voluminibus continentur.

Beryto Romanâ coloniâ, & antiquâ vrbe Sidone derelictâ, in Sarepthe littore Elię est ingressa turriculam: in quâ adorato Domino Saluatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Coth, quæ nunc Ptolemis dicitur: & per campos Mageddo, Iosia necis conscios, intrauit terram Philisthiim. Mirata ruinas Dor, vr- bis quondam potentissimæ, & versâ vice Stratonis turrim, ab Herode rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam, in quâ Cornelij domum, Christi vidit ecclesiam, & Philippi ædículas, & cubicula quatuor virginum prophetarum. Deinde Antipatrida femirutum oppidulum, quod de patris nomine Herodes vocauerat: & Lyddam versam in Diospolim, Dorcadis atque Æneæ resurrectione ac sanitate inelytam. Haud procul ab eâ Arimathiam, viculum Ioseph qui Dominum sepeliuit: & Nobe vr̄bem quondam sacerdotum, nunc tumulum occisorum. Ioppen quoque fugientis portum Ionæ: & (vt aliquid perstringam de fabulis poetarum) religatæ ad saxum Andromedes spectatricem. Repetitoque itinere Nicopolim, quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophae domum in ecclesiam dedicauit. Atque inde proficiscens, ascendens Bethoron inferiorem & superiorem, vr̄bes à Salomone conditas, sed variâ postea bellorum tempestate deletas: ad dexteram aspiciens Haialon & Gabaon, vbi Iesus filius Naue contra quinq; reges dimicans, soli imperauit & lunæ, & Gabaonitas ob dolos & insidias fœderis impetrati, in aquarios lignariosque damnauit. In Gabaon, vr̄be vsque ad solum

Iser Paulæ.

*Epiphaniij
hospes
Paulæ.*

*Multa lar-
gitiū mo-
nachis Cy-
pri.*

CAP. VI.

Act. 21.

2. Par. 35.

4. Reg. 23.

Act. 16. 21.

Act. 9.

Matth. 27.

1. Reg. 21. 22.

Ion. 1.

Lucæ 24.

2. Par. 8.

Ios. 9. 10.

dirutâ, paululum substitit, recordata peccati eius, & concubinâ in frustra diuisâ, & tribus Benjamin trecentos viros propter Paulum apostolum referuatos.

CAP. VII. Quid diu moror? Ad læuam mausoleo Helenâ derelicto, quâ Adiabenorum regina in fame populum frumento iuuerat, ingressa est Ierosolymam, urbem trinominem, Iebus, Salem, Ierusalem, quâ ab Ælio postea Hadriano deruinis & cineribus ciuitatis in Æliam suscitata est. Cumque proconsul Palæstinâ, qui familiam eius optimè nouerat, præmissis apparitoribus iussisset parari pratorium, elegit humilem cellulam: & cuncta loca tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à primis non posset abduci. Prostrataque ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa sepulcrum, resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio monumenti amouerat Angelus. Et ipsum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fidei ore lambebat. Quid ibi lacrymarum, quâtum gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Ierosolyma, testis est ipse Dominus quem rogabat. Inde egrediens ascendit Sion, quâ in arcem vel speculam vertitur. Hanc urbem quondam expugnauit & reâdificauit Dauid. De expugnata scribitur: Vx tibi ciuitas Ariel, id est, leo Dei: & quondam fortissima, quam expugnauit Dauid. Et de eâ, quâ ædificata est, dictum est: Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas hodie cernimus in fauillam & cinerem dissolutas: sed portas, quibus non præualet infernus, & per quas credentium ad Christum ingreditur multitudo. Ostendebatur illi columna ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam victus dicitur & flagellatus. Monstrabatur locus, vbi super centum viginti credentium animas Spiritus sanctus descendisset, vt Ioëlis vaticinium compleretur. Deinde pro facultatula suâ pauperibus atque conferuis pecuniâ distributâ, perrexit Bethlehem, & in dexterâ parte itineris stetit ad sepulcrum Rachel, in quo mater Benjamin, non vt vocauerat moriens, Benoni, hoc est filius doloris mei: sed vt pater prophetizauit in spiritu, filium dexteræ procreauit. Atque inde Bethlehem ingressa, & in specum Saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diuersorium, & stabulum, in quo agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, vt illud impleretur, quod in eodem Prophetâ scriptum est: Bea-

tus qui seminat super aquas, vbi bos & asinus calcant: me audiente iurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in præsepi Dominum, Magos adorantes, stellam fulgentem desuper, matrem virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venientes vt viderent verbum quod factum erat, & iam tunc euangelistâ Ioannis principium dedicarent: In principio erat Verbum, & Verbum caro factum est: paruulos interfectos, Herodem sanguinentem, Ioseph & Mariam fugientes in Ægyptum: mixtisque gaudio lacrymis, loquebatur:

Salue Bethlehem, domus panis, in quâ natus est ille panis, qui de celo descendit. Salue Ephrata regio vberima atque *καρποφόρη*, cuius fertilitas Deus est. De te quondam Michæas vaticinatus est: Et tu Bethlehem domus Ephrata, non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit princeps in Israël: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Propterea dabis eos vsque ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Israël. In te enim natus est princeps, qui ante luciferum genitus est: cuius de Patre natiuitas omnem excedit ætatem. Et tam diu in te Dauidici generis origo permansit, donec virgo pareret, & reliquiæ populi credentis in Christum conuerterentur ad filios Israël, & liberè prædicarent: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus: Non veni nisi ad oues perditas domus Israël. Et eo tempore Iacob super eo verba completa sunt: Non deficiet princeps ex Iudâ, & dux de femoribus eius, donec veniat, cui repositum est, & ipse erit exspectatio gentium. Benè Dauid iurabat, benè vota faciebat, dicens: Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei: si dederom somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob: & statim, quid desideraret, exposuit, atque oculis prophetalibus, quem nos venisse iam credimus, ille venturum esse cernebat. Ecce audiui eum in Ephratâ, inuenimus eum in campis siluæ. Vau quippe sermo Hebraicus, vt te docente didici, non Mariam matrem Domini, hoc est *αυτη*, sed ipsum, id est *αυτον*, significat. Vnde loquitur confidenter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Et ego misera atque peccatrix, digna sum iudicata deosculari præse-

Iud. 19.20

Loca sacra Ierosolymæ religiosè visitat.

Matth. 28.

a. Reg. 5.

Isaïæ 29.

Psal. 86.

Matth. 16.

Actor. 2.

Ioel. 2.

Pecunias distribuit.

Genes. 35.

Isaïæ 1.

Isaïæ 32.

Luca 2.

Matth. 2.

Ioan. 1.

Matth. 2.

CAP. VIII

Ioan. 6.

Mich. 5.

Rom. 9.

Psal. 109.

Actor. 13.

Matth. 15.

Gen. 49.

Psal. 134.

- præsepe, in quo Dominus paruulus vagiit? Orare in speluncâ, in quâ virgo puerpera Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini patria est: hîc habitabo, quoniam Saluator elegit eam. Parauit lucernam Christo meo. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi.
- Psal. 131.** Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini patria est: hîc habitabo, quoniam Saluator elegit eam. Parauit lucernam Christo meo. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi.
- Psal. 21.** quoniam Saluator elegit eam. Parauit lucernam Christo meo. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi.
- CAP. IX.** Haud procul inde descendit ad turrim Ader, id est, gregis: iuxta quam Iacob pavit greges suos, & pastores nocte vigilantes audire meruerunt, Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis. Dumque seruant oues, inuenerunt Agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ, cælesti rore complurum est: & cuius sanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægypti litus in postibus fugauit. Statimque concito gradu, cœpit per viam veterem pergere, quæ ducit Gazam, ad potentiam vel ad diuitias Dei, & tacita secum voluere, quomodo eunuchus Æthiops, gentium populos præfigurans, mutauerit pellem suam: & dum vetus relegit Instrumentum, fontem reperit Euangelij. Atque inde ad dexteram, transitâ Bethsur, venit Escol, quæ in botrum vertitur. Vnde in testimonium terræ fertilissimæ, & in typum eius, qui dicit: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum: exploratores botrum miræ magnitudinis portauerunt. Nec post longum spatium intrauit Saræ cellulas, videns incunabula Isaac, & vestigia quercus Abraham, sub quâ vidit diem Christi, & lætatus est. Atque inde confurgens, ascendit Chebron: hæc est Cariatharbe, id est, oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditum, iuxta librum Iesû Naue, Hebraei autumant: licet plerique Caleb quartum putent, cuius ex latere memoria monstratur. His inspectis, noluit pergere ad Cariathsephor, id est, viculum litterarum: quia contemnens occidentem litteram, repererat spiritum viuificantem. Magisque mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel filius Iephonæ Kenaz pro Australi terrâ & aridâ possessione susceperat: & quarum ductu ficos prioris Instrumenti agros faciebat irriguos, vt redemptionem veterum peccatorum in aquis Baptismi reperiret. Alterâ die, orto iam sole, stetit in supercilio Caphar Barucha, id est, villæ benedictionis: quem ad locum Abraham Dominum profecutus est. Vnde latam despiciens solitudinem, ac terram quondam Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, contemplata est Balsami vineas in Engaddi, & 14 Segor vitulam
- conternantem, quæ prius Baia vocabatur: & in Zoaram, id est paruulam, Syro sermone translata est. Recordabatur speluncæ Lot, & versa in lacrymas, virgines socias admonebat, cauendum esse vinum, in quo est luxuria, cuius opus Moabitæ sunt & Ammonitæ.
- Diu hæreo in meridie, vbi sponsa cubantem reperit sponsum, & Ioseph inebriatus est cum fratribus suis. Reuertar Ierosolymam, & per Thecuam atque Amos rutilantem montis Oliueti lucem adspiciam, de quo Saluator ascendit ad Patrem. In quo per annos singulos vacca russa in holocaustum Domino cremabatur, & cuius cinis expiabat populum Israël: in quo, iuxta Ezechielem, Cherubim de templo transmigrantes, Ecclesiam Domini fundauerunt. Post ingressa sepulcrum Lazari, Mariæ & Marthæ vidit hospitium, & Bethphage, villam sacerdotium maxillarum: & locum, in quo pullus lasciuens gentium, Dei fræna suscepit: apostolorumque stratus vestibus, mollia terga præbuit ad sedendum. Rectoque itinere descendebat Iericho, recogitans illum de Euangelio vulneratum, ac sacerdotibus & Leuitis, mentis feritate prætereuntibus, clementiam Samaritæ, id est, custodis, qui seminecem suo iumento impostum, ad stabulum Ecclesiæ deportauit. Et locum Adomim, quod interpretatur, sanguinum, quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incurfibus. Et arborem sycomorum Zacchæi, id est, bona penitentiae opera, quibus cruenta dudum & noxia rapinis peccata calcabat, excelsumque Dominum de excelsis virtutum intuebatur. Et iuxta viam cæcorum loca, qui receptis luminibus vtriusque populi credentis in Dominum sacramenta præmiserant. Ingressa Iericho, vidit urbem, quam fundauit Hiel in Abiram primogenito suo, & cuius portas posuit in Segub nouissimo filiorum. Intuita est castra Galgalæ, & aceruum præputiorum, & secundæ circumcissionis mysterium, & duodecim lapides, qui de Iordanis illuc translati alueo, duodecim apostolorum fundamenta firmauerant: & fontem quondam legis amarissimum & sterilem, quem verus Elias sua condiuit sapientiâ, & in dulcorem vbertatemque conuertit. Vix nox transierat, feruentissimo æstu venit ad Iordanem. Stetit in ripâ fluminis, & orto sole, Solis iustitiæ recordata est, quomodo in medio amnis alueo sicca sacerdotes posuerint vestigia: & ad Eliæ & Elisæi imperium, stantibus ex vtraque parte aquis, iter vnda præ-

buerit:

ROMAN.

buerit: pollutasque diluuiò aquas, & totius humani generis interfectione maculatas, suo Dominus mundauerit Baptismate.

CAP. XI.

Iof 7.

Longum est, si velim de valle Achor dicere, id est, tumultus atque turbarum, in quâ furtum & auaritia condemnata est: &

Gen. 28.

de Bethel domo Dei, in quâ super nudam humum, nudus & pauper dormiuit Iacob:

Zach. 3.

& posito subter caput lapide, qui in Zachariâ septem oculos habere describitur,

Isaïa 28.

& in Isaïa lapis dicitur angularis: vidit scalam vsque ad cælum tendentem, in quâ Dominus desuper innitebatur, ascendenti-

Iof. 24.

bus porrigens manum, & negligentes de sublimi præcipitans. Sepulcra quoque in monte Ephraim Iesu filij Naue, & Elezari filij Aaron sacerdotis, è regione venerata est: quorum alter conditus est in Tamathfare à Septentrionali parte montis Gaias: alter in Gabaà filij sui Phineës: satif-

Iud. 21.

que mirata est, quòd distributor possessionum sibi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo, in quâ altare dirutum hodieque monstratur, & raptum Sabinarum à Romulo, tribus Beniamitica præcurrit? Transiuit Sichem, non vt plerique errantes legunt, Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam: super quo residens Dominus, sitiensque & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est: quæ quinque Mo-

Ioan. 4.

saicorum voluminum viris, sextoque, quem se habere iactabat, ¹⁵ errore Dotithei derelicto, verum Messiam & verum reperit Saluatorem. Atque inde diuertens, vidit duodecim patriarcharum sepulcra, & Sebasten, id est, Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augulta est nominata.

Iud. 15.

Ibi siti sunt Elisæus & Abdias propheta, & (quo maior inter natos mulierum non fuit) Ioannes Baptista. Vbi multis intremuit consternata mirabilibus: ¹⁶ namque cernebat variis dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulcra Sanctorum vllare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum. Alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere: suspensisque pede feminis, vestes defluere in faciem. Miserebatur omnium, & per singulos effusis lacrymis, Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem: in cuius duabus speluncis, persecutionis & famis tempore Abdias propheta centum prophetas aluit pane & aquâ. Inde cito itinere percucurrit Nazareth,

CAP. XII.

Iudic. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

Iud. 15.

nutriculam Domini, Canan & Capharnaum, signorum eius familiares. Lacum Tiberiadis, nauigante Domino sanctificatum: & solitudinem, in quâ multa populorum millia paucis saturata sunt panibus, & de reliquiis vescentium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israël. Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus. Adspiciebat procul montes Hermon & Hermoniim, & campos latissimos Galilææ, in quibus Silara & omnis exercitus eius, Barach vincente, prostratus est. Torrens Cifon, qui mediam planitiem diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo viduæ suscitatus est filius, monstrabatur. Dies me prius quàm sermo deficiet, si voluero cuncta percurrere, quæ Paula venerabilis fide incredibili peruagata est.

Transibo ad Ægyptum, & inter Socoth atque fontem Samson, quem de molari maxillæ dente produxit, subsistam parumper, & arentia ora colluam, vt refocillatus videam Morasthim, sepulcrum quondam Michææ propheta, nunc ecclesiam; & ex latere derelinquam Choræos, & Gethæos, Marefa, Idumæam, & Lachis: & per arenas mollissimas, pergentium vestigia subtrahentes, latamque eremi vastitatem, veniam ad Ægypti fluiuium Sior, qui interpretatur turbidus: & quinque Ægypti transeam ciuitates, quæ loquuntur linguâ Chananitide, & terram Gessen, & ¹⁷ campos Taphneos, in quibus fecit Deus mirabilia: & urbem No, quæ postea versa est in Alexandriam: & oppidum Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lauantur quotidie plurimorum. Quod cum vidisset, occurrente sibi sancto ac venerabili ¹⁸ episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & Leuiticus sublimabat gradus: lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, ¹⁹ Arfatas, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat: & quidquid in illos contulerat, in Dominum se contulisse lætabatur. Mirus ardor, & vix in feminâ credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat: & forsitan, cunctis eam susipientibus, impetrasset, nî maius sanctorum locorum retraxisset

Inuise sancta Paula cellulas sanctorum monachorum.

Sepulcrum Elisei, Abdias & Ioannis Baptistæ in Samariâ.

3. Reg. 18.

xisset desiderium. Atque propter feruentissimos æstus de Pelusio Maiomam navigatione perueniens, tantâ velocitate reuersa est, vt auem putares. Nec multò post in sanctâ Bethlehem mansura perpetuò, angusto per triennium mansit hospitio, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diuersorum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones, in quâ Maria & Ioseph hospitium non inuenerant.

Condit monasteria in Bethlehem.

CAP. XIII

Hucusque iter eius descriptum sit, quod cum multis virginibus & filiâ comite peragravit. Nunc virtus latius describatur, quæ ipsius propria est, & in quâ exponendâ, Deo iudice ac teste, profiteor me nihil addere, nihil in maius attollere more laudantium; sed, ne rerum excedam fidem, multa detrahere, & ne apud detractores & genuino me semper dente rodentes fingere puter, & cornicem Æsopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Christianorum virtus est, tantâ se humilitate deiecit, vt qui eam non vidisset, & pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillarum vltimam: & cum frequentibus choris virginum cingeretur, & veste, & voce, & habitu, & incessu minima omnium erat: numquam post viri mortem vsque ad diem dormitionis suæ cum villo comedit viro, quamuis eum sanctum, & in pontificali sciret culmine constitutum. Balneas, nisi periclitans, non adiit. Mollia, etiam in grauisimâ febre, lectuli strata non habuit: sed super durissimam humum stratis ciliciolis quiescebat: si tamen illa quies dicenda est, quæ iugibus pænè orationibus dies noctesque iungebat, illud implens de psalterio: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. In quâ fontes crederes lacrymarum: ita leuia peccata plangebatur, vt illam grauisimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius moneretur, vt parceret oculis, & eos serua- ret euangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso & cerussa & stibio sæpè depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacauit deliciis. Longus risus, perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda. Quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere desidero.

Affligit corpus quod saeculo seruauit.

CAP. XIV
Castitas insignis.

Si inter tales tantasque virtutes castitatem in illâ voluero prædicare, superfluous videar: in quâ etiam cum secularis esset, omnium Romæ matronarum exemplum fuit: quæ ita se gessit, vt numquam de illâ etiam maledicorum quidquam auderet fa-

ma confingere. Nihil animo eius clementius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes: nec tamen superbos & gloriolam quærentes, fastidio despiciebat. Si pauperem videbat, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et vsuras tribuens, vsuram quoque sæpius faciebat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum: cum in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non vt aliis sit refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in hoc tempore, vt vestra abundantia sit ad illorum inopiam, & illorum abundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Euangelio Saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum esse, ne quod libenter faceret, semper facere non posset: multaque huiuscemodi, quæ illa mirâ verecundiâ & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere: & hoc habere voti, vt mendicans ipsa moreretur: vt vnum nummum filix non dimitteret, & in funere suo alienâ sindone inuolueretur. Ad extremum sic inferebat: Ego si petiero, multos inueniam qui mihi tribuant: iste mendicans si à me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentior fide, toto Saluatori animo iungebatur, & pauperem Dominum, pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Denique consecuta est quod optabat, & in grandi ære alieno filiam dereliquit, quod hucusque debens, non suis viribus, sed Christi se cõfidit misericordiâ reddituram.

Solent pleræque matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos largitate profusâ, manum à ceteris retrahere: quo illa omnino carebat vicio. Ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Nemo ab eâ pauperum vacuus reuersus est. Quod obtinebat, non diuitiarum magnitudine, sed prudentiâ dispensandi; illud semper replicans: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordia in consequentur. Et: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et: Facite vobis amicos de iniquo mammonâ, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Et: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et verba Danielis, regem Nabuchodonosor monentis, vt eleemosynis redimeret peccata sua.

Nole-

Liberalitas

2. Cor. 8.

Lucæ 3.

Studium pauperum

CAP. XV.

Nullum pauperem vacuum remisit.

Matth. 5.

Eccli. 3.

Lucæ 16.

Lucæ 11.

Dan. 4.

ROMAN.

Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terrâ & sæculo transitori sunt: sed in viuis lapidibus, qui voluntur super terram, de quibus in Apocalypsi Ioannis, ciuitas magni regis extruitur: quos in sapphirum, & smaragdum, & iaspidem, & ceteras gemmas esse vertendos, Scriptura commemorat. Verùm hæc posunt esse communia cum multis, & scit diabolus, non in summo virtutum culmine posita. Vnde loquitur ad Dominum, post amissam Iob substantiam, post euersam domum, post liberos interfectos: Corium pro corio, & omnia quæ habuerit homo, dabit pro animâ suâ. Sed extende manum tuam, & tange ossa eius & carnes, nisi in faciem benedixerit tibi. Scimus plerisque dedisse eleëmofynam, sed de proprio corpore nihil dedisse: porrexisse egentibus manum, sed carnis voluptate superatos: dealbasse ea quæ foris erant, & intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Paulus talis: quæ tantæ continentiæ fuit, vt propè mensuram excederet, & debilitatem corporis nimis ieiuniis ac labore contraheret. Quæ, exceptis diebus festis, vix oleum in cibo caperet: vt ex hoc vno æstimeretur, quid de vino & liquamine, piscibus & lacte, & melle, & ouis, & reliquis, quæ gustui suauia sunt, iudicaret. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant: & si his ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur.

Ieiunia & abstinentia

CAP. XVI.

Semper quidem virtutes sequitur inuidia, feriuntque summos fulgura montes. Nec mirum, si hoc de hominibus loquar, cum etiam Dominus noster pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint: in paradiso quoque serpens fuerit, cuius inuidiâ mors introiuit in orbem terrarum. Suscitauerat ei Dominus Adad Idumæum, qui eam colaphizaret, ne se extolleret: & quasi quodam stimulo carnis sæpius admonebat, ne magnitudo virtutum altiùs raperet, & aliarum vitiiis feminarum se in excelso crederet constitutam. Ego aiebam, liuori esse cedendum, & dandum insanix locum: quod fecisset Iacob in fratre suo Esau, & Dauid in pertinacissimo inimicorum Saul: quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, malens hostibus, quàm inuidis subiaccere. At illa respondebat: Iustè hæc diceres, si diabolus contra seruos Dei & ancillas non vbique pugnaret, & ad omnia loca fugientes non præcederet: si non sanctorum locorum amore retinerer, & Bethlehem meam in aliâ reperire possem parte terrarum. Cur enim non patientiâ liuorem superem? Cur

Patientiâ liuorem superat.

non humilitate frangam superbiam, & percutienti maxillam offeram alteram? dicente apostolo Paulo: Vincite in bono malum. Nónne apostoli gloriabantur, quando pro Domino passi sunt contumeliam? Nónne ipse Saluator humiliavit se, formam serui accipiens, & factus est obediens Patri vsque ad mortem, & mortem crucis, vt nos suâ passione saluaret? Iob nisi certasset, & vicisset in prælio, non accepisset coronam iustitiæ, nec audisset à Domino: Putas me aliter locutum tibi, quàm vt appareres iustus? Beati dicuntur in Euangelio, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Secura sit conscientia, quòd non propter peccata patiamur: & afflictio in sæculo, materia præmiorum est.

Si quando procacior fuisset inimicus, & vsque ad verborum iurgia profuisset, illud Psalterij decantabat: Cùm consisteret aduersum me peccator, obmutui & silui à bonis. Et rursus: Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo increpationes. In tentationibus, Deuteronomij verba voluebat, Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligatis Dominum Deum vestrum de toto corde vestro, & de totâ animâ vestrâ. In tribulationibus & angustiis, Isaia replicabat eloquia: Qui ablactati estis à lacte, qui abstracti ab vberibus, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam labiorum, propter linguâ malignam. Et Scripturæ testimonium in consolationem suam edifferebat, ablactatorum esse, eorum scilicet qui ad virilem ætatem peruenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, vt spem super spem mereantur accipere: scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Et: Quòd si is qui foris est, homo noster corrumpatur: ille qui intus est, innouetur: & in præsentiarum leue & momentaneum tribulationis vestræ, æternæ gloriæ pondus operatur in vobis non adspicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Nec longum fore tempus, etiam si humanæ impatientiæ tardum videatur, quin Dei statim videatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi. Nec dolosa labia & linguas iniquorum esse metuendas, cum Domino adiutore lætemur, & ipsum debeamus audire per Prophetam monentem:

Matth. 5.
Rom. 12.
Act. 5.
Philip. 2.

Iob 42.
Matth. 5.

CAP. XVII.
Sacra Scriptura testimonij tentationibus resistit.
Psal. 38.
Psal. 37.

Deut. 13.

Isaia 28.

Rom. 5.

2. Cor. 4.

Isaia 49.

Nolite

- Isaïæ 51. Nolite timere opprobria hominum, & blasphemias eorum ne metueritis. Sicut enim vestimentum, sic comedit eos vermis: & sicut lanam, sic deuorauit eos tineæ. Et:
- Luca 21. Per patientiam vestram possidebitis animas vestras. Et: Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alibi: Tribulationem super tribulationem sustinete, vt patienter agamus in omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim vir, multum prudens: qui autem pusillanimis est, vehementer insipiens. In languoribus & crebrâ infirmitate dicebat: Quando infirma sum, tunc fortis sum. Et: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatem, & corruptium hoc vestiatur incorruptione. Et iterum: Sicut superabundant passionis Christi in nobis, ita & per Christum abundat & consolatio. Ac deinde: Vt focij passionum estis, sic eritis & consolationis. In mœrore cantabat: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & Deus meus.
- Luca 9. In periculis loquebatur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et iterum: Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. Et: Qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet. Quando dependia rei familiaris & euersio totius patrimonij nuntiabatur, aiebat: Quid enim prodest homini, si totum mundum lucrifecerit, & animæ suæ damnum habuerit? aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ? Et: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudus & redeam. Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et illud: Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo. Quoniam omne quod in mundo est, desiderium carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ huius, quæ non est ex Patre, sed ex mundo. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Scio ei scriptas infirmitates grauissimas liberorum, & maximè Toxotij sui, quem diligebat plurimum. Cumque illud virtute compleffet, Turbara sum, & non sum locuta; in hæc verba prorupit: Qui amat filium aut filiam plus quam me, non est me dignus. Et orans ad Dominum, loquebatur: Posside Domine filios mortificatorum, qui pro te quotidie mortificant corpora sua.
- CA P.
2111.
- Noui susurronem quemdam (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi beneuolum nuntiasse, quod pro nimio furore virtutum quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicerent confouendum. Cui illa respondit: Theatrum factum sum mundo, & Angelis, & hominibus. Et: Nos stulti propter Christum, sed stultum Dei sapientius est hominibus. Vnde & Saluator loquitur ad Patrem: Tu scis insipientiam meam. Et iterum: Tamquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis. Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Quem in Euangelio & pro-pinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & aduersarij suggillabant, dicentes: Dæmonium habet, & Samaritanus est. Et: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Sed nos audiamus Apostolum cohortantem: Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ: quoniam in sanctitate & sinceritate, & in gratiâ Dei conuersati sumus in mundo. Et Dominum dicentem ad apostolos: Idè mundus odit vos, quoniam non estis de mundo. Si enim essetis de mundo, amaret vtique mundus quod suum erat. Et ad ipsum Dominum verba vertebat: Tu nosti cordis abscondita, & hæc omnia venerunt super nos, nec sumus oblitui tui, neque iniquè egimus in testamento tuo, nec auersum est retrorsum cor nostrum. Et: Propter te mortificati sumus totâ die: reputati sumus vt oues occisionis. Sed Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi homo. Legi enim: Fili, honora Dominum, & confortaberis, & extra Dominum nullum timueris. His & talibus testimoniis, quasi armaturâ Dei, & aduersus omnia quidem vitia, sed præcipuè instruebat se contra inuidiam sæuientem: & patiendo iniurias, furorem rabidi pectoris mitigabat. Denique vsque ad diem mortis, & huius patientia, & aliorum zelus omnibus patuit: qui suum rodit auctorem, & dum æmulum lædere nititur, in semetipsum proprio furore bacchatur.
- Dicam & de ordine monasterij, quomodo sanctorum continentiam in suum vertit lucrum. Seminabat carnalia, vt meteret spiritualia: dabat terrena, vt celestia tolleret: breuia concedebat, vt pro his æterna mutaret. Post virorum monasterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas è diuersis prouinciis congregarat, tam nobiles, quam mediæ & infimi generis, in tres turmas monasteriaque diuisit: ita dumtaxat, vt in opere & in cibo separata, psalmodiis & orationibus iungerentur. Post Alleluia cantatum (quo signo vocabantur ad collectam) nulli residere licitum erat: sed prima, seu inter primas veniens, ceterarum opperiebatur aduētum, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non
- terrore.

terrore. Manè, horâ tertiâ, sextâ, nonâ, vespere, noctis medio, per ordinem psalterium cantabant: nec licebat cuiquam fororum ignorare psalmos, & non de Scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantum Dominico ad ecclesiam procedebant ex cuius habitabant latere: & vnumquodque agmen matrem propriam sequebatur: atque inde pariter reuertentes, instabant operi distributo, & vel sibi vel ceteris indumenta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebatur de domo suâ habere comitem, ne veterum actuum memor, & lasciuientis infantix errorem refricaret antiquum, & crebrâ confabulatione renouaret. Vnus omnium habitus. Linteamine ad tergendas solùm manus utebantur. A viris tanta separatio, vt à spadonibus quoque eas seiungeret, ne vllam daret occasionem linguæ maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi. Si qua vel tardior veniebat ad psalmos, vel erat in opere pigrior, variis eam modis aggrediebatur. Si erat iracunda, blanditiis, si patiens, correptione, illud Apostoli imitans: Quid vultis? in virgâ veniam ad vos, an in spiritu lenitatis & mansuetudinis? Excepto victu & vestitu, nullam habere quidquam patiebatur, dicente Paulo: Habentes victum & vestitum, his contenti sumus: ne consuetudine plus habendi præberet locum auaritiæ, quæ nullis expletur opibus: & quanto amplius habuerit, plus requirit: & neque copiâ neque inopiâ minuitur. Iurgantes inter se, sermone lenissimo fœderabat. Lasciuientem adolescentularum carnem crebris & duplicatis frangebatur ieiuniis, malens eis stomachum dolere, quàm mentem. Si vidisset aliquam comptiorem, contractione frontis & vultus trititiâ arguebat errantem, dicens, munditiem corporis atque vestitus, animæ esse immunditiam: & turpe verbum atque lasciuum numquam de ore virgineo proferendum: quibus signis libidinosus animus ostenditur, & per exteriorum hominem interioris hominis vitia demonstrantur. Quam linguosam, garrulam ac procacem, rixisq; perspexerat delectari, & sapius commonitam nolle conuerti, inter vltimas & extra conuentum fororum ad fores triclinij orare faciebat, & separatim cibum capere: vt quam obiurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtum quasi sacrilegium detestabatur: & quod inter sæculi homines vel leue putatur vel nihili, hoc in monasteriis grauissimum dicebat esse delictum. Quid memorem clementiam & sedulitatem in ægrotantes, quas miris obsequiis & ministeriis confouebat?

Canon monasterij virginum.

1. Cor. 4.

1. Tim. 6.

Eccle. 5.

Lasciuientium carnem macerant, etiam cum dolore stomachi.

Rixis deditas vt castigari.

Humanitas in ægrotantibus.

Cumque aliis languentibus largè præberet omnia, & esum quoque exhiberet carni; si quando ipsa ægrotasset, sibi non indulgebat, & in eo inæqualis videbatur, quod in aliis clementiam, in se duritiam commutabat. Nulla iuuenum puellarum sano & vegeto corpore tantæ se dederat continentie, quantæ ipsa fracto & senili debilitatoque corpusculo. Fateor, in hac re pertinacior fuit, vt sibi non parceret, & nulli cederet admonenti. Referam, quod expertus sum. Mense Iulio feruentissimis æstibus incidit in ardorem febris, & post desperationem cum Dei misericordiâ respirasset, & medici persuaderent, ob refectioem corporis vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens, in hydropem verteretur, & ego clam beatum papam Epiphanium rogarem, vt eam moneret, imò compelleret vinum bibere: illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit invidias: & subridens, meum esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus pontifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit: Tantum profeci, vt seni homini panè persuaserit, ne vinum bibam. Hæc refero, non quod inconsideranter & vltra vires sumpta onera probem, monente Scripturâ, Super te onus ne leuaueris; sed quod mentis eius ardorem, & desiderium fidelis animæ, ex hac quoque probare velim perseuerantiâ, decantantis: Sitiuit anima mea in te, quàm multipliciter tibi caro mea!

Difficile est modum tenere in omnibus: & verè iuxta philosophorum sententiam, *μεσότης ἢ ἀρετὴ, κακία ὑπερβολὴ πέλεται*, id est, modus virtus est, vitium nimietas reputatur. Quod nos vnâ & breui sententia exprimere possumus, Ne quid nimis. Quæ in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciam, in luctu mitis erat, & suorum mortibus frangebatur, maximè liberorum. Nam & in viri & filiarum dormitione semper periclitata est: & cum os stomachumque signaret, & matris dolorem crucis niteretur impressione lenire, superabatur affectu, & credulam mentem, parentis viscera consternabant: animoque vincens, fragilitate corporis vincebatur. Quam semel languor arripiens, longo tempore possidebat, vt & nobis inquietudinem, & sibi discrimina offerret: in quo illa lætabatur, per momenta commemorans: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat prudens lector, pro laudibus me vituperationem scribere. Testor Iesum, cui illa seruiuit, & ego seruire cupio, me vtramque in partem nihil finire,

Erga se senuerian.

Prou. 13.

Psal. 62.

CAP. XX.

Signaculo crucis dolorem lenire tenias.

Rom. 7.

gere, sed quasi Christianum de Christianâ, quæ sunt vera, proferre, id est historiam scribere, non panegyricum; & illius vitia, aliorum esse virtutes. Vitia loquor, secundum animum meum, & omnium fororum ac fratrum desiderium, qui illam diligimus, & absentem quærimus.

CAP. XXI.
2. Tim 4.
Apoc. 14.
Psal. 47.
Jerem. 2.
Psal. 29.
Psal. 101.
Psal. 41.
Psal. 33.
Psal. 44.
Isaia 65.

Ceterum illa impleuit cursum suum, fidemque seruauit, & nunc fruitur coronâ iustitiæ, sequiturque Agnum quocumque vadit. Saturatur, quia esuriuit, & læta decantat: Sicut audiuius, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! fleuit, vt semper rideret. Despexit lacus contritos, vt fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est, vt nunc albis vestimentis vteretur, & diceret: Scidisti sacco meum, & induisti me lætitiâ. Cinerem sicut panem manducabat, & potionem suam cum fletu miscebat, dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, vt in æternum pane Angelorum vesceretur, & caneret: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Et: Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Et Isaia, imò Domini per Isaia, in se cerneret verba compleri: Ecce qui seruiunt mihi, manducabunt, vos autem esurietis: ecce qui seruiunt mihi, bibent, vos autem sitietis. Ecce qui seruiunt mihi, lætabuntur, vos autem confundemini. Ecce qui seruiunt mihi, exultabunt, vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem spiritus ululabitis.

CAP. XXII
Psal. 41.
Odiu e-
ius in here-
ticos.
Sap. 9.

Dixeram, lacus eam semper fugisse contritos, vt fontem Dominum reperiret, vt posset læta cantare: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Tangam ergo breuiter, quomodo hæreticorum cœnosos deuitauerit lacus, & eos instar habuerit ethnicorum. ²⁰ Quidam veterator callidus, atque vt sibi videbatur, doctus & sciolus, me nesciente cœpit ei proponere quæstiones, & dicere: Quid peccauit infans, vt à dæmone corripiatur? In quâ ætatē resurrecturi sumus? Si in ipsâ quâ morimur, ergo nunc tribus post resurrectionem opus erit: sin in alterâ, nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diuersitas quoque sexus maris ac femina erit, aut non erit? Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio: si non erit, sublatâ diuersitate sexus, eadem corpora non resurgent: aggrauat enim terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: sed tenuia erunt & spiritualia, dicente Aposto-

lo: Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam vitia & antiqua peccata, in corpora esse delapsas: & pro diuersitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari, vt vel corporum sanitate gauderent, & parentum diuitiis ac nobilitate, vel in morbidas carnes & domus inopum venientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, & presenti sæculo atque corporibus quasi carcere clauderentur. Quod cum audisset, & ad me retulisset, indicans hominem, mihi que incubuisset necessitas nequissimæ viperæ ac mortiferæ bestię resistendi, de quibus Psalmista commemorat, dicens: Ne tradas bestiis animas confitentium tibi. Et: Increpa Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & eleuant in excelsum os suum: conueni hominem, & orationibus eius, quam decipere nitebatur, breui interrogatione conclusi, dicens: Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non? Qui cum se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Cum dixisset, Eadem; sciscitatus sum: In eodem sexu, an in altero? Ad interrogata reticenti, & instar colubri huc atque illuc transferenti caput, ne feriretur: Quia, inquam, taces, ego mihi pro te respondebo, & consequentia inferam: Si non resurget mulier vt mulier, neque masculus vt masculus; non erit resurrectio mortuorum: quia sexus membra habet, membra autem totum corpus efficiunt. Si autem sexus & membra non fuerint, vbi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constant & membris? Porro si corporum non fuerit resurrectio, nequaquam erit resurrectio mortuorum. Sed & illud, quod de nuptiis obiicit: Si eadem membra fuerint, sequi nuptias, à Salvatore dissoluitur, dicente: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim mortuorum non nubent, neque nubentur, sed erunt similes Angelorum. Vbi dicitur, Non nubent, neque nubentur, sexuum diuersitas demonstratur. Nemo enim de lapide & ligno dicit, Non nubent, neque nubentur, quæ naturam nubendi non habent: sed de iis, qui possint nubere, & gratiâ Christi ac virtute non nubant. Quod si opposueris: Quomodo ergo erimus similes Angelorū, cum inter Angelos non sit masculus & femina? breuiter ausculta: Non substantiam nobis Angelorum, sed conuersationem & beatitudinem Dominus repromittit. Quomodo & Ioannes Baptista, antequam decollaretur,

Psal. 73.
& 67.Versutum
hæreticum
confutat
sanctus
Hieronymus.

Math. 22.

Lucæ 20.

Lucæ 7.

ROMAN.

tur, Angelus appellatus est; & omnes sancti ac virgines Dei, etiam in isto sæculo vitam in se exprimunt Angelorum. Quando enim dicitur, Eritis similes Angelorum; similitudo promittitur, non natura mutatur. Simulque responde, quomodo illud interpreteris, quòd Thomas Domini resurgentis tergerit manus, & viderit lanceam latus eius perforatum? Et Petrus in litore stantem viderit Dominum, & partem alii piscis, ac fauam mellis comedentem? Qui stabat, profectò habebat pedes. Qui monstrauit latus vulneratum, utique & ventrem & pectus habuit, sine quibus non sunt latera ventri & pectori coherencia. Qui locutus est, linguam & palato ac dentibus loquebatur. Sicut enim plectrum chordis, ita lingua illiditur dentibus, & vocalem reddit sonum. Cuius palpatæ sunt manus, consequenter & brachia habuit. Cum igitur omnia membra habuisse dicatur, necesse est, vt totum corpus habuerit, quod conficitur ex membris: non utique femineum, sed virile, id est, eiusdem sexus, in quo mortuus est. Quòd si obtenderis, Ergo & nos post resurrectionem comedemus? Et quomodo clauis ingressus est ianuis, contra naturam pinguium & solidorum corporum? Audies: Noli propter cibum, resurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & archisynagogi filie resuscitata iussit cibum dari, & Lazarus quadriuanus mortuus, cum ipso scribitur inisse conuiuium, ne resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clauis ingressus est ianuis, & idcirco spirituale & aëreum corpus niteris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam grauiorem corporum super mare ambulauit, spirituale corpus habuit: & apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est, cum potentia magis & virtus ostendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam. Et vt scias, in signorum magnitudine non naturæ mutationem, sed Dei omnipotentiam demonstrari: qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi eum manus Domini subleuasset, dicentis: Modicæ fidei, quare dubitasti? Miror autem te obdurare frontem, loquente Domino: Infer digitum tuum huc, & tange manus meas: & porrige manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Ossa audis, & carnem, & pedes, & manus: & ²¹ globos mihi Stom-

corum, atque aërea quædam deliramenta confingis. Porro si quæris, cur infans à dæmone corripiatur, qui peccata non habuit: aut in quâ ætate resurrecturi simus, cum diuersâ ætate moriamur: ingratis suscipies, Iudicia Dei abyssus multa. Et: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Ætatum autem diuersitas non mutat corporum veritatem. Cum enim quotidie corpora nostra fluant, & aut crescant aut decrescant: ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur? aut alius fui cum decem annorum essem, alius cum triginta, alius cum quinquaginta, alius iam toto cano capite sum? Igitur, iuxta ecclesiarum traditiones & apostolum Paulum, illud est respondendum, quòd in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus, in quâ & Adam Iudæi conditum autumant, Dominum Saluatorem legimus surrexisse: & multa alia, quæ de vtroque Testamento in suffocationem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominem detestari, & omnes qui eiusdem dogmatis erant, vt eos voce publicæ hostes Domini proclamaret. Et hæc dixi, non vt breuiter hæresim confutarem, cui multis voluminibus respondendum esset: sed vt fidem tantæ feminæ ostenderem, quæ maluit inimicitias hominum subire perpetuas, quàm Dei offensam amicitias noxiis prouocare.

Dicam ergo, vt cœperam. Nihil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad loquendum, velox ad audiendum, memor illius præcepti: Audi Israël, & tace. Scripturas sanctas tenebat memoriter. Et cum amaret historiam, & hoc veritatis diceret fundamentum, magis tamen sequebatur intelligentiam spirituales, & hoc culmine ædificationem animæ protegebat. Denique compulit me, vt vetus & nouum Instrumentum cum filiâ, me differente, perlegeret. Quod propter verecundiam negans, propter assiduitatem tamen & crebras postulationes eius præstiti, vt docerem quod didiceram, non à me ipso, id est, à præsumptione pessimo præceptore, sed ab illustribus Ecclesiæ viris. Sicubi hæsitabam, & nescire me ingenuè confitebar, nequaquam mihi voluit acquiescere: sed iugi interrogatione cogebat, è multis variisque sententijs quæ mihi videretur probabilior indicarem. Loquar & illud, quod forsitan æmulis videatur incredibile: Hebræam linguam, quam ego ab adolescentiâ multo labore ac sudore ex parte

Psal. 35.

Rom. 11.

Ecclesiast. traditiones

Ephes. 4.

CAP. XX-

III.

ingenius præstantia.

Iacob. 1.

Eccli. 31.

Pessimus præceptor, presumptio.

parte